

УРБИС ЦЕНТАР д.о.о. БАЊАЛУКА
ПЛАНИРАЊЕ, ПРОЈЕКТОВАЊЕ И КОНСАЛТИНГ

**ПРОСТОРНИ ПЛАН
ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ
2015 - 2035. ГОДИНА**

- ДОКУМЕНТАЦИОНИ ОСНОВ -

ПРЕДМЕТ: ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ
2015 - 2035. ГОДИНА

ИНВЕСТИТОР: ОПШТИНА ТЕСЛИЋ

ЛОКАЦИЈА: ОПШТИНА ТЕСЛИЋ

ВРСТА ДОКУМЕНТА: ПРОСТОРНИ ПЛАН ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

НОСИЛАЦ ПРИПРЕМЕ: ОПШТИНСКА УПРАВА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ - Одјељење за просторно уређење

ВЕРИФИКАЦИЈА: 2018. година

НОСИЛАЦ ИЗРАДЕ: УРБИС ЦЕНТАР д.о.о. , БАЊА ЛУКА

УЧЕСНИЦИ НА ИЗРАДИ: др БРАНИСЛАВ БИЈЕЛИЋ, дипл. прост. планер,
ДАНИЈЕЛА СИМИЋ, дипл. прост. планер,
ИГОР КУЗМАНОВИЋ, дипл. прост. планер
ДРАГАНА ПАШИЋ, дипл. инж. саобраћаја,
мр РИСТО СТЕПАНОВИЋ, дипл.инж.грађевинарства,
мр МИЛАН ПРЖУЉ, дипл. инж. електротехнике,
СТЕВО ЖДРЊА, дипл. инж. машинства,
ДОБРИЛА ТАСОВАЦ, дипл. инж. пољопривреде,
МИРОСЛАВ МИРКОВИЋ, дипл. инж. шумарства,
БРАНКО ИВАНКОВИЋ, дипл. инж. геологије,
ДРАГАНА МИЛИНКОВИЋ, дипл. економиста,
СЛАВИЦА ПАШТАР, дипл. инж. електротехнике,
ДАЛИБОР ПАСПАЉ, геометар

ДИРЕКТОР

СНЕЖАНА МРЂА - БАЏА, дипл.инж. архитектуре

САДРЖАЈ

I ТЕКСТУАЛНИ ДИО	6
A. ПРИПРЕМА	7
I ОРГАНИЗАЦИОНА И СТРУЧНА ПРИПРЕМА	8
1. Радни тим за припрему плана	8
2. Носилац израде плана	8
3. Радни тим за израду плана	8
4. Савјет плана	8
5. Примијењена методологија	9
6. Подлоге за израду плана	10
7. Анализа природних добара од великог и изузетног значаја	11
8. Непокретна културно - историјска добра од великог и изузетног значаја	11
9. Анализа претходног документа просторног уређења	12
10. Наслијеђене планске обавезе	15
11. Преглед информационо - документационе основе плана	19
Б. АНАЛИЗА И ОЦЈЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА	25
I ПРОСТОР И СТАНОВНИШТВО	26
1. Територија	27
1.1. Територија и границе	27
1.2. Природни услови	30
1.3. Структура површина по намјени (биланс коришћења површина)	48
1.4. Типизација предјела	50
1.5. Остала карактеристична подручја (зоне, цјелине, подцјелине)	53
2. Становништво	54
2.1 Демографски развој	54
2.2 Структуре становништва	61
2.3 Густина насељености	65
3. Систем насеља (мрежа, функција, хијерархија)	67
3.1 Насељска структура	68
3.2 Систем центара	73
3.3 Просторне цјелине	76
II РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ	78
1. Природни ресурси	78
1.1. Пољопривредно земљиште	78
1.2. Шумско земљиште	88
1.3. Водно земљиште	95
1.4. Рудно земљиште (минералне сировине)	98
2. Антропогени ресурси	105
3. Други потенцијали	107
3.1. Енергетски потенцијали	107
3.2. Ловна и риболовна подручја	108

III ИЗГРАЂЕНОСТ И ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПРОСТОРА	109
1. Стамбени фонд	109
2. Привреда	112
2.1. Основни индикатори развоја	112
2.2. Привредна структура	114
2.3. Просторна организација привреде	120
3. Непривреда (јавне службе)	123
3.1. Образовање	124
3.2. Здравство	126
3.3. Култура	126
3.4. Наука	127
3.5. Социјално старање	127
3.6. Спорт и рекреација	127
3.7. Управа	128
3.8. Финансије	129
3.9. Интелектуалне услуге	129
3.10. Друге друштвене дјелатности	129
4. Инфраструктура	130
4.1. Саобраћајна инфраструктура	130
4.2. Водна инфраструктура	133
4.3. Енергетска инфраструктура	137
4.4. Телекомуникациона инфраструктура	141
4.5. Друга (комунална) инфраструктура	145
IV ПОСЕБНА ПОДРУЧЈА	146
1. Заштићени простори	146
1.1. Природне вриједности	146
1.2. Културно - историјска добра	148
2. Угрожена подручја	153
V ЖИВОТНА СРЕДИНА	156
1. Вода	156
2. Земљиште	160
3. Ваздух	160
4. Бука	162
5. Отпад	162
VI ОЦЈЕНА СТАЊА ОРГАНИЗАЦИЈЕ, УРЕЂЕЊА И КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА	164
В. ПРОБЛЕМИ РАЗВОЈА И УРЕЂЕЊА ПРОСТОРА	166
Г. ЦИЉЕВИ	176
Д. ПРОГРАМ (КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА)	194

II ГРАФИЧКИ ДИО

A. КАРТЕ СТАЊА

1. ИЗВОД ИЗ ИЗМЈЕНА И ДОПУНА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ДО 2025. ГОДИНЕ
2. ТЕРИТОРИЈА, ГРАНИЦЕ И АДМИНИСТРАТИВНО – ТЕРИТОРИЈАЛНА ПОДЈЕЛА
3. ХИПСОМЕТРИЈСКА КАРТА
- 4.1 ГЕОЛОШКА КАРТА
- 4.2 ХИДРОГЕОЛОШКА КАРТА
- 4.3 ИНЖЕЊЕРСКОГЕОЛОШКА КАРТА
- 4.4 СЕИЗМОЛОШКА КАРТА
- 5.1 ПЕДОЛОШКА КАРТА
- 5.2 ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ
6. ШУМЕ И ШУМСКА ЗЕМЉИШТА
7. ВОДЕ
8. МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ
9. ГУСТИНА НАСЕЉЕНОСТИ 2013. ГОДИНЕ
10. СТАМБЕНИ СУФИЦИТ 2013. ГОДИНЕ
11. СИСТЕМ И ФУНКЦИЈЕ НАСЕЉА И ЦЕНТАРА
12. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА
13. ХИДРОТЕХНИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА
14. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА
15. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА
16. ПРОСТОРНА ОРГАНИЗАЦИЈА ПРИВРЕДЕ И РАЗВОЈ ТУРИЗМА
17. ДРУШТВЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ (НЕПРИВРЕДА)
18. ЗАШТИЋЕНИ ПРОСТОРИ - ПРИРОДНЕ ВРИЈЕДНОСТИ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКА ДОБРА
19. УГРОЖЕНА ПОДРУЧЈА
20. КОРИШЋЕЊЕ ЗЕМЉИШТА

Б. КАРТЕ ПЛАНИРАНОГ РЈЕШЕЊА

1. ОСНОВНИ КОНЦЕПТ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Графички прилози, који су саставни дио Документационог основа плана, урађени су у размјери 1:50.000, осим извода из Измјена и допуна Просторног плана Републике Српске до 2025. године (приказан у размјери 1:1.250.000).

I ТЕКСТУАЛНИ ДИО

А. ПРИПРЕМА

I ОРГАНИЗАЦИОНА И СТРУЧНА ПРИПРЕМА

1. РАДНИ ТИМ ЗА ПРИПРЕМУ ПЛАНА

Општина Теслић је 2014. године покренула поступак израде Просторног плана општине Теслић (у даљем тексту - План) у складу са Законом о уређењу простора и грађењу (Службени гласник РС 40/13, 106/15 и 03/16).

Одлука о приступању изради Плана донесена је на сједници Скупштине општине Теслић одржаној 20.02.2014. године (Службени гласник општине Теслић 01/14). Као носилац припреме плана је одређено Одјељење за просторно уређење Општинске управе општине Теслић.

2. НОСИЛАЦ ИЗРАДЕ ПЛАНА

За носиоца израде плана изабран је "Урбис центар" д.о.о. из Бањалуке.

3. РАДНИ ТИМ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

Чланови радног тима који учествују у изради плана су:

- др Бранислав Бијелић, дипл. просторни планер,
- Данијела Симић, дипл. просторни планер,
- Игор Кузмановић, дипл. просторни планер,
- Драгана Пашић, дипл. инж. саобраћаја,
- мр Ристо Стјепановић, дипл. инж. грађевинарства,
- мр Милан Пржуљ, дипл. инж. електротехнике,
- Стево Ждрња, дипл. инж. машинства,
- Добрила Тасовац, дипл. инж. пољопривреде,
- Мирослав Мирковић, дипл. инж. шумарства,
- Бранко Иванковић, дипл. инж. геологије,
- Драгана Милинковић, дипл. економиста,
- Славица Паштар, дипл. инж. електротехнике,
- Далибор Паспаљ, геометар.

4. САВЈЕТ ПЛАНА

На основу члана 43. Закона о уређењу простора и грађењу (Службени гласник РС 40/13, 106/15 и 03/16) и чланова 15. и 34. Статута општине Теслић - пречишћени текст (Службени гласник општине Теслић 11/14), Скупштина општине Теслић је на сједници одржаној 29.02.2016. године донијела Одлуку о именовању Савјета плана за праћење израде Просторног плана општине Теслић у којој су именовани чланови Савјета плана ради праћења израде Просторног плана општине Теслић који броји 20 чланова (Службени гласник општине Теслић 03/16). У Савјет плана именовани су:

1. Милан Миличевић,
2. Милован Станковић,

3. Жељко Перишић,
4. Мехмед Дубравац,
5. Касим Салкић,
6. Добринко Лукић,
7. Синиша Божић,
8. Душан Стојичић,
9. Горан Јовић,
10. Мирољуб Летић,
11. Славко Шкребић,
12. Раде Лазић,
13. Лука Јотановић,
14. Радомир Мразић,
15. Младен Кованушић,
16. Љубиславка Вукојевић,
17. Перица Ђурђевић,
18. Драган Марковић,
19. Јовица Станојевић,
20. Марио Ђукић.

Основна улога Савјета плана је прати израду документа и заузима стручне ставове према питањима општег, привредног и просторног развоја територијалне јединице, као и стручне ставове у погледу рационалности и квалитета предложених планских рјешења, усаглашености документа са документима просторног уређења који представљају основу за њихову израду¹.

5. ПРИМИЈЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

Методолошки оквир за израду цјелокупне просторно - планске документације у Републици Српској, укључујући и просторне планове јединица локалне самоуправе, дефинисан је законском и подзаконском регулативом, као и општим правилима струке.

У члану 31. Закона о уређењу простора и грађењу (Службени гласник Републике Српске, 40/13, 106/15 и 03/16) дефинише се општи методолошки оквир просторних планова јединица локалне самоуправе. У овом члану се наводи следеће: "Просторни план јединице локалне самоуправе преузима и детаљније разрађује планска одређења из Просторног плана Републике уз уважавање природних и културно - историјских вриједности подручја јединице локалне самоуправе. Просторним планом из става 1. овог члана утврђује се: основна намјена простора, систем насеља (урбаног и руралног карактера) и њихово повезивање, критеријуми за ширење урбаних дијелова, намјене ван урбаних подручја, зоне комуналне инфраструктуре (развој саобраћајног система јединице локалне самоуправе или градског саобраћајног система, водоснабдијевање, енергија, телекомуникације), објекти од значаја за друштвену инфраструктуру јединице локалне самоуправе (здравство, школство, култура, спорт), мјере заштите градитељског и природног наслеђа, мјере заштите животне средине, мјере санације девастираних подручја (клизишта, плавна подручја), мјере заштите становника и материјалних добара од елементарних и других непогода, услови за изградњу у подручјима за која се не доносе документи просторног уређења нижег реда, зоне и насеља са границама обухвата за која је обавезна израда докумената нижег реда или ужег подручја, обавезе приликом израде урбанистичких планова и спроведбених докумената просторног уређења и друге неопходне елементе".

¹ Члан 43. Закона о уређењу простора и грађењу (Службени гласник РС 40/13, 106/15 и 03/16).

Детаљнији методолошки оквир за израду просторних планова јединица локалне самоуправе дефинише се кроз подзаконску регулативу. Код дефинисања садржаја и начина израде овог просторног плана кориштен је Правилник о начину израде, садржају и формирању докумената просторног уређења (Службени гласник Републике Српске 69/13).

У складу са Правилником о начину израде, садржају и формирању докумената просторног уређења, општа методологија за израду докумената просторног уређења састоји се од више фаза:

- припремна фаза,
- анализа и оцјена постојећег стања,
- проблеми развоја и уређења простора,
- циљеви,
- програм, односно концепција развоја и
- израда документа просторног уређења.

У поступку спровођења фаза методолошког поступка потребно је испоштовати више принципа:

- принцип усклађености природних вриједности са људским дјеловањем (употреба обновљивих извора енергије - хидроенергија, енергија вјетра, био-маса, сунца, енергија настала из комуналног отпада; грађење енергетски ефикасних објеката; правилан избор локације и укључивање биоклиматских фактора - микроклима локације; уважавање климатских промјена; заштита од природних катастрофа и техничких хаварија; уважавање потреба дјеце и лица са умањеним тјелесним способностима и др.),
- усклађивање принципа проистеклих из претходних фаза развоја анализом стања изграђених простора (карактеристике физичке структуре; клима; услови локације; ресурси; обичаји; функције и дјелатности које изражавају културу, традицију, историју, достигнути степен техничко-технолошког развоја, економску моћ друштва; услови природног и створеног окружења и друго) и
- принцип интегралног планирања које обједињује све значајне факторе развоја уз сагледавање динамике потреба и промјена у простору и уз рјешавање сукоба интереса у простору усклађивањем функционалних, естетских, енергетских, економских и других критеријума у планирању, пројектовању и грађењу објеката.

Тежња у изради плана је да се обезбиједи довољна флексибилност према плановима нижег реда, тако да се њиховом израдом, приликом које се остварује детаљнији увид у погодности одређене локације и адекватније одговара на захтјеве које ситуација поставља, не наруше основни принципи и концепт плана.

Методологија израде овог планског документа конципирана је на методама анализе и синтезе, принципима одрживог развоја и принципима комуникационог планирања. Аналитичке студије (анализа 1) тематских области полазну основу имају у постојећем стању, а као резултат дају претпоставке за планирање. Синтеза 1 подразумева усаглашавање формираних тематских претпоставки и евалуацију планских рјешења. Резултат евалуације упућује на анализу 2 и синтезу 2. Циклички процес евалуације (евалуација планских рјешења) обавља се док се не дође до задовољавајућег планског рјешења. Примењени комуникациони модел планирања подразумева и грађанску евалуацију планских рјешења која највише долази до изражаја у фази нацрта плана, односно у периоду јавног увида.

6. ПОДЛОГЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

Основна подлога за израду Просторног плана општине Теслић дефинисана Правилником о начину израде, садржају и формирању докумената просторног уређења (Службени гласник РС 69/13), је топографска карта у размјери 1 : 25000 (садржај већине листова карте према стању из периода 1977 - 1979. година). Остале подлоге које су кориштене приликом израде плана су ортофото снимак општинске територије из 2012. године (урађен за потребе Републичке управе за геодетске и имовинско - правне послове), као и дигитални модел терена величине пиксела 22x22 m, те дигиталне геодетске подлоге (дигитализоване геодетске подлоге размјере 1 : 1000, 1 : 2500 и 1 : 5000) већег дијела подручја општине Теслић.

7. АНАЛИЗА ПРИРОДНИХ ДОБАРА ОД ВЕЛИКОГ И ИЗУЗЕТНОГ ЗНАЧАЈА

Прије 1992. године на подручју данашње општине Теслић од стране Завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа СР БиХ била су заштићена следећа природна добра:

- Суботића (Растуша) пећина - геоморфолошки споменик,
- седра код врела Црквена - геолошко - геоморфолошка ријеткост,
- седра у кањону Студене - геолошко - геоморфолошка ријеткост.

На списку евидентиране природне баштине ове институције су се налазила следећа добра:

- пећина у Очаушу (Очауш планина),
- пећина Жираја (Угодновићи),
- Бања Врућица, бањско климатски центар - амбијентална природна цјелина,
- Блатница - природна амбијентална цјелина ситуирана уз долину Блатнице и њених притока,
- старе воденице на ријеци Блатници и њеним притокама.

Влада Републике Српске је на приједлог Републичког завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа 2012. године донијела Одлуку о заштити споменика природе "Пећина Растуша". Површина овог проглашеног споменика природе износи 11.39 ха. У оквиру овог заштићеног подручја је успостављен режим заштите 2. степена.

8. НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНО - ИСТОРИЈСКА ДОБРА ОД ВЕЛИКОГ И ИЗУЗЕТНОГ ЗНАЧАЈА

Споменици културе Босне и Херцеговине прије 1992. године

У СР БиХ до 1992. године је постојао регистар споменика културе који је обухватао и археолошке локалитете и остала културно - историјска добра (градитељско наслеђе). На подручју општине Теслић до 1992. године је постојао само један споменик културе заштићен од стране Завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа СР БиХ. Ријеч је о згради Народне основне школе у селу Чечави (Горња Чечава), а која је у међувремену срушена. Са новог објекта је скинута спомен - плоча.

Следећа културна добра су евидентирана у периоду прије 1992. године:

- црква манастира Липље (османски период),

- творница за дестилацију дрвета у Теслићу (аустроугарски период),
- урбано градско језгро Теслића (аустроугарски период),
- православна црква у Врућици,
- Стењачка џамија (период између два свјетска рата),
- Партизанско гробље у Теслићу (период Другог свјетског рата).

Током ратних дешавања на територији БиХ у периоду 1992 - 1995. година дошло је до разарања џамије у Стењаку. Ова џамија је обновљена 2011. године.

Национални споменици Босне и Херцеговине

Као резултат Дејтонског споразума (Анекс 8) на нивоу Босне и Херцеговине је утемељена Комисија за очување националних споменика, чији је основни задатак заштита културно – историјског наслеђа кроз проглашење објеката културно – историјског наслеђа националним споменицима. Проглашених националних споменика БиХ нема на подручју општине Теслић. На привременој листи националних споменика БиХ коју је формирала Комисија налазе се следећа културна добра:

- православна црква и манастир св. Благовијести у Липљу,
- црква св. Константина и Јелене у Прибинићу,
- црква св. Петра и Павла у Врућици,
- етно цјелина Брич.

На листи петиција се налази село Витковци.

9. АНАЛИЗА ПРЕТХОДНОГ ДОКУМЕНТА ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА

Просторни план општине Теслић 2002 - 2015 је усвојен 2004. године Одлуком Скупштине општине Теслић (Сл. гласник општине Теслић 05/04). Његов рок важења је 2015. године продужен до 24. маја 2016. године, односно до доношења новог Просторног плана општине Теслић (Сл. гласник општине Теслић 06/15). Овај стратешки документ просторног уређења је одустао од планске концепције из нацрта Просторног плана општине Теслић из 1987. године засноване на изградњи акумулације "Марица" у горњем току ријеке Велика Усора (узводно од Блатнице) која је требала представљати један од два основна извора водоснабдијевања сјеверног дијела Босне и Херцеговине (регионални водовод Сјеверна Босна).

Организација простора, просторне цјелине, насељска структура и систем центара и урбанизација

Систем центара на подручју општине Теслић у овом документу просторног уређења је заснован на 4 ранга насељених мјеста, уз увођење посебне категорије центра – насеље посебне функције:

- општински центар: Теслић,
- секундарни центри: Блатница, Чечава и Прибинић,
- локални центри: Ћулићи, Слатина и Витковци,
- примарна сеоска насеља: осталих 42 насеља,
- насеље посебне функције: Бања Врућица.

Издвојене просторне цјелине (гравитациона подручја секундарних центара) су Блатница, Чечава, Прибинић и Теслић.

Становништво

Пројектовани број становника и домаћинстава 2015. године на подручју општине је износио 48853 становника у 15267 домаћинстава.

Становање

До 2015. године је планирана изградња и обнова 2349 стамбених јединица на подручју општине Теслић.

Привредне дјелатности

За привредни развој општине Теслић је истакнут значај развоја традиционално важних и тржишно потврђених дјелатности - пољопривреде (сточарство, повртларство и воћарство), индустрије и туризма. У области туризма планирано је обједињавање понуде бањског и планинског туризма (Бања Врућица, Хајдучке воде, Студена у блатничком крају, водопад Лучица и плато Вучје планине).

Јавне службе и друге друштвене дјелатности

У области образовање је планирано проширивање школских капацитета у градском насељу, Ђулићима и Блатници, те реконструкција школског објекта у Горњој Чечави.

Што се тиче објеката културе, у Блатници је планирана изградња новог објекта дома културе. У Прибинићу је планирана библиотека са читаоницом, те завичајни музеј, а у градском насељу Теслић још једна биоскопска сала и дворана за поливалентне садржаје.

У области здравства планирана је адаптација и проширење постојећих амбуланти са сталним љекарима и изградња једне нове амбуланте у Каменици. Осим тога планирана је изградња стационара и нових одјела (физијатрија и одјел за ментално здравље).

Основна планска рјешења у области социјалног старања се односе на изградњу новог пословног објекта Центра за социјални рад са прихватилиштем у градском насељу, дома за стара и изнемогла лица капацитета око 100 постеља, дјечијег дома (за смјештај дјеце без родитељског старања и дјеце која се школују из других насеља) и рехабилитацијског центра за малољетнике. Планирана је адаптација постојећег објекта вртића.

У области комуналних дјелатности је планирано да се постојећа депонија уреди као санитарна депонија и да буде у функцији до реализације прикупљања и одлагања чврстог отпада на новопланирану регионалну санитарну депонију на територији тадашње општине Добој. Планирано је одвожење медицинског отпада на депонију на подручју општине Дервента.

Инфраструктура

Саобраћајна инфраструктура

У урбаном подручју општине Теслић је планирана изградња обилазница везаних за магистрални пут М4 и регионални пут Р473. Предвиђена су четири главна општинска пута: три пута правцем запад - исток (јужно од магистралног пута М4, Шњеготина Горња - Чечава, Масловаре - Горњи Очауш - Блатница) и један правцем сјевер - југ (Чечава - Горњи Очауш), те 28 локалних путева.

Енергетска инфраструктура

У области електроенергетике на подручју општине Теслић је планирана изградња 110 kV далековода Теслић - Котор Варош, проширење 110 kV постројења у ТС 110/35/10 kV Теслић

(уградње још једног енергетског трансформатора), изградња нових 35/10 kV трафо-станица у Бања Врућици, Ђулићима и Чечави, те нових 35 kV далековаода уз свођење постојећих 10 kV далековаода до ових планираних трафо-станица.

Хидротехничка инфраструктура

Снабдијевање питком водом на територији општине Теслић је предвиђено из водотока Велика Усора, из појединих извора и коришћењем подземних вода. Додатне количине воде за задовољавање будућих потреба становништва и индустрије су прогнозиране на око $Q_{\max, \text{dn.}} = 44 \text{ l/s}$. Истакнуто је да се резервне количине воде могу добити са простора акумулације Марица (потенцијално будуће извориште општине Теслић и окружења).

Централни уређај за пречишћавање је планиран на локацији низводно од индустријске зоне у Стењачком пољу (за насеља Теслић, Слатина и Блатница). Локални уређаји за пречишћавање отпадних вода су планирани за насеља Ђулићи, Прибинић и Чечави.

Предвиђена је регулација Велике Усоре у укупној дужини од 6000 m и Мале Усоре у дужини од 1600 m на потезу кроз градско насеље Теслић.

У погледу коришћења вода за остале потребе, истакнуто је коришћење хидроенергетског потенцијала за изградњу мини хидроелектрана (нарочито у горњим дијеловима токова).

ПТТ и телекомуникације

У области телефонског саобраћаја планирано је повезивање нових RSS – ова (Шњеготина Горња, Угловитићи и Доњи Очауш) са Теслићем путем оптичког кабла.

Топлификација

У планском периоду предвиђена је изградња топлане и остале инфраструктуре за даљинско гријање за подручје градског насеља Теслић. Истакнуто је да би се топлификациони систем у Теслићу могао ослонити на једну од индустријских котловница, доградњом и реконструкцијом котловница, прилагођавајући их потребама даљинског гријања. За простор Бање Врућице је поменута могућност кориштења геотермалне топлотне енергије за загријавање просторија у објектима. Анализа потенцијалних корисника природног гаса у домаћинствима и индустрији је наведена као средство показивања оправданост изградње прикључка на магистрални гасовод, односно довођења гаса у општину Теслић.

Животна средина (вода, тло и ваздух)

Као конкретне мјере за заштиту животне средине наведене су доношење различитих докумената из ове области (општински програм заштите животне средине, општински план заштите природе, општински програм заштите ваздуха, план заштите подручја ријечног слива Усоре, општински план управљања чврстим отпадом) и успостављање катастра загађивача.

У погледу уклањања чврстог отпада истакнута је неопходност санације постојеће општинске депоније, која је моментално у експлоатацији и учешће у изградњи регионалне депоније на територији тадашње општине Добој, а чији би се локалитет тачно утврдио посебном студијом. Као основна планска рјешења у области заштите вода наведени су успостављање зона санитарне заштите око водозахвата у Студенцима, те доградње постојеће и изградња нове канализационе мреже у секундарним центрима и функционалним заједницама насеља 1. и 2. степена са постројењима за пречишћавање отпадних вода прије њиховог упуштања у реципијент.

Природне вриједности и културно - историјска добра

На подручју општине Теслић су планирани сљедећи заштићени природни предјели:

- кањон Велике Јалове,
- извор и ток Пенаве до ушћа у Велику Усору у Горњем Очаушу,
- кањони Мале Очаушнице и Велике Очаушнице,
- кањон ријеке Лукавац у Шњеготини Горњој.

За заштиту је предложена и групација тиса у Угодиновићима (локалитет посебне заштите), спелеолошки објекти (Жираја, Очауш, Витка), те локалитети у насељеним мјестима Теслић (дрвореди и паркови) и Бања Врућица (парковни простор) у категорији споменика обликоване природе.

10. НАСЛИЈЕЂЕНЕ ПЛАНСКЕ ОБАВЕЗЕ

На нивоу Републике Српске недавно су донесене Измјене и допуне Просторног плана Републике до 2025. године. Овај просторно - плански документ представља највиши стратешки просторно - плански документ који третира простор Српске, а у оквиру тога и простор општине Теслић.

У Закону о уређењу простора и грађењу је дефинисано (члан 28) да "документ просторног уређења ужег подручја мора бити усаглашен са документом просторног уређења ширег подручја", као и да је усаглашен са стратегијама и програмима развоја, плановима инфраструктуре, плановима одбране и осталим плановима и програмима од значаја за планирање и развој простора.

Извод из измјена и допуна Просторног плана Републике Српске до 2025. године

Измјене и допуне Просторног план Републике Српске до 2025. године (Измјене и допуне ПП РС до 2025. године) представља највиши званични просторно - плански документ Републике Српске, који је усвојен на сједници Народне скупштине Републике Српске 18.02.2015. године, а објављен у Службеном гласнику РС бр. 15/15.

Концепција регијског развоја Републике Српске

У концепцији регијског развоја РС је дефинисано шест планско - статистичких регија унутар којих могу да се повремено формирају различита акциона подручја:

- Рударско - индустријско-туристичка регија - регија Приједор,
- Регија највећег града - регија Бањалука - Градишка - Мркоњић Град (агроиндустријско акционо подручје Бањалука - Градишка и акционо подручје Мркоњић Град),
- Транспортно - индустријска полицентрична регија Добој - Дервента - Брод - Шамац (акционо подручје Добој - Шамац - Брод и акционо подручје Добој - Дервента - Прњавор),
- Агро - индустријска регија Бијељина - Зворник (агроиндустријско акционо подручје Зворник),
- Шумарско - индустријска регија Источно Сарајево - Вишеград (туристичко - културно акционо подручје Вишеград),
- Енергетско-агро-туристичка регија Требиње - Фоча (туристичко - енергетско акционо подручје Фоча).

У погледу транспортно - индустријске полицентричне регије Добој - Дервента - Брод - Шамац наводи се да ће се изразито транспортно чвориште Републике Српске налазити у овој регији,

што се односи на вишевидовне коридоре уз ријеку Саву, планирани паневропски коридор Vc и близину већ афирмисаног паневропског коридора X, доминантни саобраћајни правац сјеверне развојне осовине Републике Српске (Нови Град - Приједор - Бањалука - Бијељина), робно-транспортни центри и др. Поред тога као препознатљив идентитет краја су идентификоване интензивна пољопривреда и индустрија (у самом центру ове регије и центрима општина које јој припадају).

Према овој концепцији акционо подручје Добој - Дервента - Прњавор тангира подручје општине Теслић. Ово акционо подручје има доминантно транспортну и индустријску функцију обухватајући простор ове три јединице локалне самоуправе и њихове богате ресурсе. Посебна специфичност је директна веза са регијама Бањалука и Приједор, која се заснива прије свега на инфраструктурним везама и робно-привредној размјени, те значајном демографском потенцијалу (преко 150.000 ст).

Мрежа насељених мјеста и развојне осовине

Концепцију развоја мреже насељених мјеста чине насељена мјеста следећег ранга:

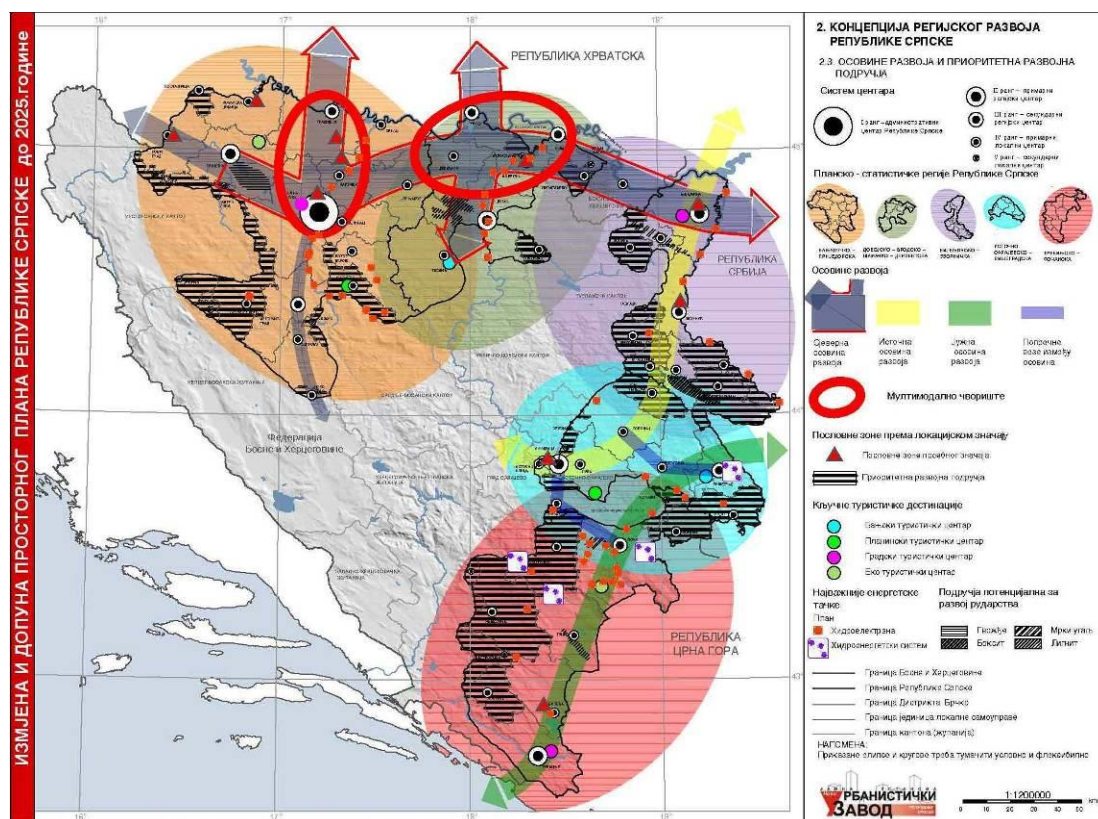
- I ранг – највећи град и административни центар Републике – Бања Лука;
- II ранг - примарни регијски центри – Бијељина, Добој, Источно Сарајево, Приједор и Требиње;
- III ранг – секундарни регијски центри – Градишка, тројни центар Дервента - Шамац - Брод, Зворник, Мркоњић Град, Нови Град, Вишеград и Фоча;
- IV ранг – примарни локални центри (урбани центри општина - укључује градско насеље Теслић као центар општине Теслић);
- V ранг – секундарни локални центри (рурални центри општина).

У овом подпоглављу је на основу стања економско - социјалне развијености, инфраструктурне опреме, демографског капацитета и концентрације становништва извршена подјела на појасеве интензивног развоја (развојне осовине) Републике Српске:

- сјеверна развојна осовина – од Бијељине ка западу, уз коридор Саве и паралелно са паневропским коридором X (пролази сјеверно од територије општине Теслић),
- источна осовина развоја – обухвата простор од Бијељине до Источног Сарајева,
- јужна осовина развоја – налази се на коридору између Вишеграда и Требиња.

За сјеверну развојну осовину је наглашено да "постоји крак (коридор Vc) сјеверно ка Републици Хрватској и јужно ка ФБиХ који се укршта са коридором Бијељина - Бањалука и ријеком Савом...отварајући могућност формирања вишевидовног чворишта и развоја транспортне привреде".

Слика 1. Осовине развоја и приоритетна развојна подручја Републике Српске

Из свега претходног произилази да је градско насеље Теслић као примарни локални центар повезано функционалним везама преко Добоја као примарним регијским центром са Бањом Луком која представља највећи град и административни центар Републике.

Планска рјешења у свим областима (природа, заштита животне средине, социјални развој, економски развој и техничка инфраструктура) усклађена су са овим концепцијским рјешењима.

Природа и предіо – еколошки капацитети и допринос економском и социјалном развоју

На подручју општине Теслић је планирано формирање следећих заштићених природних добара:

- споменик природе "Брекињевац - Просјечени камен",
- споменик природе "Новаково брдо",
- подручје управљања стаништем "Састојина тисе - Угодновићи",
- подручје управљања стаништем "Састојина ораха - Јотановићи",
- подручје управљања стаништем "Састојина божиковине - Тремушњача",
- подручје управљања стаништем "Џепава",
- подручје управљања стаништем "Луке" (природно мријестилиште пастрмке),
- заштићени природни предео "Усора - горњи ток",
- заштићени природни предео "Гаврићи",
- парк природе "Сњеготина-Липље",
- парк природе "Бања Врућица са околином",
- парк природе "Борја".

Заштита и унапређење квалитета животне средине

Регионална санитарна депонија на коју ће се одлагати комунални отпад са подручја општине Теслић је планирана на подручју града Добој. Регионални центар за третман индустријског отпада је планиран на подручју града Бања Лука, док је регионални центар за третман медицинског отпада планиран на подручју општине Дервента.

Просторна димензија економског развоја – еколошка ограничења и социјалне потребе

На графичком прилогу 14.6. - Економске зоне према доминантној дјелатности, општина Теслић је категорисана у прерађивачки комплекс.

У табели 21 - Преглед пословних зона према захтјевима општина и њиховим стратешким развојним приоритетима, на подручју општине Теслић су наведене четири пословне зоне са њиховом површином:

- Индустријска зона "Борја" (26 ha),
- Ружевачка поља (30 ha),
- Радно-комунална (63 ha),
- Жарковачко поље (40 ha).

Што се тиче потенцијалне експлоатације минералних сировина, у табели број 45 - Табеларни приказ потенцијалних пројеката у области рударства и геологије, на подручју општине Теслић је наведено десет локалитета потенцијалне експлоатације са врстом минералне сировине:

- "Каменица" (технички грађевински камен),
- "Бања Врућица" (термоминерална вода),
- "Кречница" (технички грађевински камен),
- "Слатина" (питка вода),
- "Топићи-Кртова" (технички грађевински камен),
- "Градина" (технички грађевински камен),
- "Лијепо брдо" (технички грађевински камен),
- "Потконцило" (технички грађевински камен),
- "Концило" (технички грађевински камен),
- "Зелена коса" (технички грађевински камен).

Простор општине Теслић је сврстан у Кнежевско-борјанско туристичко подручје (I ранг) и Добојску туристичку зону. Туристичка подручја I ранга (великих туристичких потенцијала) су простори са изразито атрактивним туристичким мотивима који су саобраћајно доступни и инфраструктурно опремљени за прихват туриста, са значајним потенцијалом пораста туристичког промета. Главни туристички итинерер у овој зони представљају "Стазе здравља: бања Врућица – Борја – Кнежево – Чемерница". Репер туристичког идентитета је бања Врућица, а примарни видови туризма су бањски и планински туризам (пратећи видови туризма: еко - туризам, конгресни, лов и риболов, сеоски, авантуристички).

Техничка инфраструктура

У области енергетске инфраструктуре до урбаног подручја Теслић је планиран огранак магистралног гасовода (крак гасовода "Јужни ток") кроз сјеверни дио РС, а који би ишао преко територије РС.

У табели 43 - Планирани вишенамјенски хидроенергетски системи у Републици Српској, на подручју општине Теслић су наведене двије вишенамјенске акумулације - Блатница на истоименој ријеци (запремина 42.7 hm³) и Врућица на ријеци Усори (проточна).

У следећој табели 44 - Списак МХЕ за које постоји интерес за градњу, на подручју општине Теслић је наведено 5 малих хидроелектрана са њиховом снагом: Жираја (0.5 MW), Жираја 2 (1 MW), Жежеља (0.42 MW), Велика Јасеница (0.65 MW) и Студена (1 MW).

Развој прекограничне сарадње – просторни аспект

Као главне зоне интензивног развоја прекограничне сарадње у овом стратешком просторно - планском документу издвојене су:

- Савска зона
 - Приједорска субзона – са доминантним видом сарадње у области заштите животне средине и туризма;
 - Субзона Врбаса – са доминантним видом сарадње у области заштите животне средине и туризма;
 - Добојска субзона – са доминантним видом сарадње у области транспортне инфраструктуре и економије.
- Дринска зона
 - Фочанска субзона – са доминантним видом сарадње у области заштите животне средине и туризма;
 - Вишеградска субзона – са доминантним видом сарадње у области туризма и културе;
 - Бијељинско-зворничка субзона – са доминантним видом сарадње у области туризма и заштите животне средине;
- Требињска зона – са доминантним видом сарадње у области енергетике, туризма и културе.

Иако је општина Теслић дио регије Добој, због удаљености од границе са Републиком Хрватском није укључена у Добојску субзону (сарадња са сусједним општинама Републике Хрватске уз ријеку Саву у области транспортне инфраструктуре и економије).

11. ПРЕГЛЕД ИНФОРМАЦИОНО - ДОКУМЕНТАЦИОНЕ ОСНОВЕ ПЛАНА

- Основни принципи одрживог просторног развоја европског континента, Европска конференција министара одговорних за просторно планирање (CEMAT), Хановер, септембар 2000. године,
- Перспектива просторног развоја Европске уније, Влада Републике Србије, Канцеларија за придруживање Европској унији, Француско – српски форум за просторно планирање и регионалне политике, Београд; 2005,
- Љубљанска декларација о територијалној димензији одрживог развоја, CEMAT – Љубљана, 2003, Инжињерска комора Србије, Матична секција просторних планера, Београд, 2005,
- Action Plan - Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Adriatic and Ionian Region, European Commission, Brussels, 2014,
- CORINE LAND COVER 2006. & 2012, European Environment Agency, <http://www.eea.europa.eu/>,
- Просторни план Републике Српске 1996 – 2015., етапни план 1996 – 2001., Урбанистички завод Републике Српске, Бањалука; Бањалука, 1996. године,

- Просторни план Босне и Херцеговине за период 1981 – 2000, пречишћени текст; Скупштина СР БиХ, Сарајево, 1989,
- Просторни план Босне и Херцеговине за период од 1981. до 2000. године (Аналитичко-документациона основа, синтезни материјал); Републички комитет за, грађевинарство, стамбене и комуналне послове, Институт за архитектуру, урбанизам и просторно планирање архитектонског факултета у Сарајеву; Сарајево, септембар 1981. године,
- Информационо – документациона основа Просторног плана Републике Српске до 2015. године, Урбанистички завод Републике Српске а.д. Бања Лука, Бања Лука, 2007,
- Просторни план Републике Српске до 2015. године, Урбанистички завод Републике Српске а.д. Бања Лука, Бања Лука, април 2008. године,
- Измјене и допуне Просторног плана Републике Српске до 2025. године, Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију РС, ЈУ Нови урбанистички завод Републике Српске Бања Лука, фебруар 2015. године,
- Просторни план Федерације БиХ за период 2008.-2028. године (приједлог), Влада Федерације БиХ, Сарајево, новембар/студени 2013. године,
- Просторни план Федерације БиХ за период 2008.-2028. године - Просторна основа; Федерално министарство просторног уређења, Урбанистички завод БиХ Сарајево, Ецо-план Мостар, ИПСА институт Сарајево; Сарајево/Мостар, април/травањ 2011. године,
- Просторни план подручја посебних обиљежја од значаја за Федерацију БиХ "Аутоцеста на Коридору Vc" (приједлог), Федерално министарство просторног уређења, Сарајево/Мостар, студени/новембар 2011. године,
- Просторни план подручја посебних обиљежја од значаја за Федерацију БиХ "Аутоцеста на Коридору Vc" - Просторна основа; Федерално министарство просторног уређења, Урбанистички завод БиХ Сарајево, Ецо-план Мостар, ИПСА институт Сарајево; Сарајево, јуни 2009. године,
- Студија за транспорт мастер план у Босни и Херцеговини – финални извјештај, извршни сажетак, Japan International Cooperation Agency (JICA), Министарство цивилних послова и комуникација Босна и Херцеговина, Министарство промета и комуникација Федерације БиХ, Министарство саобраћаја и веза Република Српска, Pacific Consultants International, март 2001. године,
- Средњорочна развојна стратегија Босне и Херцеговине – ПРСП (2004-2007), коначна верзија, Савјет министара БиХ, Сарајево, 2004,
- Стратегија развоја Босне и Херцеговине (радни документ), Савјет министара БиХ, Дирекција за економско планирање, Сарајево, мај 2010. године,
- Анализа стања локалне управе и самоуправе у Босни и Херцеговини (нацрт), EDA - Агенција за развој предузећа, Фонд отворено друштво Босна и Херцеговина, SDC / Intercooperation, мај 2005. године,
- Ревидирана стратегија Босне и Херцеговине за провођење Анекса 7 Дејтонског мировног споразума, Министарство за људска права и избјеглице БиХ, Сарајево, јуни 2010. године,
- Студија енергетског сектора у БиХ – нацрт коначног извјештаја, Енергетски институт Хрвоје Пожар Хрватска, Soluziona Шпанија, Економски институт Бања Лука, Рударски институт Тузла, 2008,
- Извјештај о стању околиша у Босни и Херцеговини 2012. године, Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине, 2013,
- Други национални извјештај Босне и Херцеговине у складу са Оквирном конвенцијом Уједињених нација о климатским промјенама, јуни 2013. године,
- Инвентар стања земљишних ресурса Босне и Херцеговине у послеријатном периоду, Завод за Агропедологију Сарајево, Пољопривредни Институт Бања Лука, Агрономски Институт Свеучилишта у Мостару, Food and Agriculture Organization of the United Nations Сарајево, 2002,
- Натура 2000 у Босни и Херцеговини, У.Г. Центар за околишно одрживи развој Сарајево, Сарајево, 2011,

- Стратегија управљања чврстим отпадом у БиХ – Коначни извјештај, AEA TECHNOLOGY ENVIRONMENT, 2000,
- Пројена угрожености Босне и Херцеговине од природних или других несрећа, Вијеће министара БиХ, Сарајево, март 2011. године,
- Регионална стратегија економског развоја за економску регију Централна БиХ, Регионална развојна агенција за Централну БиХ - РЕЗ, Зеница, новембар 2004. године,
- Стратегија развоја Републике Српске 2012 - 2016. године (нацрт), Економски институт а.д. Бања Лука, Бања Лука, децембар 2011. године,
- Политика развоја становништва Републике Српске – пројекат, Влада Републике Српске, Републички савјет за демографску политику, Бања Лука, 2005,
- Стратегија развоја пољопривреде Републике Српске до 2015. године, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, 2006,
- Стратешки план развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016 - 2020. (приједлог), Влада РС, мај 2015. године,
- Основа заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта Републике Српске као компоненте процеса планирања коришћења земљишта, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, октобар 2009. године,
- Елаборат о установљавању ловишта на подручју Републике Српске, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, септембар 2015. године,
- Стратегија развоја противградне заштите Републике Српске, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, 2010,
- Стратегија транспорта Републике Српске за период 2016 - 2030. година (приједлог), Влада Републике Српске, Бања Лука, јануар 2017. године,
- Стратегија интегралног управљања водама Републике Српске 2015 - 2024., Влада Републике Српске, Бања Лука, новембар 2015. године,
- Нацрт плана управљања обласним ријечним сливом ријеке Сава Републике Српске 2016 - 2021, EPTISA Servicios de Ingenieria, S.L., фебруар 2016. године,
- Хидролошка студија површинских вода Босне и Херцеговине - слив ријеке Босне; "Завод за водопривреду" д.д. Сарајево, Федерални хидрометеоролошки завод; 2012,
- Стратегија развоја туризма Републике Српске за период 2010 - 2020. године (приједлог), Влада Републике Српске, Бања Лука, октобар 2010. године,
- Стратегија развоја малих и средњих предузећа Републике Српске за период 2016 - 2020. година (приједлог), Влада Републике Српске, Бања Лука, јануар 2017. године,
- Стратегија и политика развоја индустрије Републике Српске за период 2016 - 2020. година, Влада Републике Српске, Бања Лука, октобар 2016. године,
- Стратегија развоја енергетике Републике Српске до 2030. године, Енергетски институт Хрвоје Пожар Хрватска, Економски институт Бања Лука, Загреб/Бања Лука, фебруар 2012. године,
- Стратегија заштите природе Републике Српске, Влада Републике Српске, април 2011. године,
- Републичка стратегија заштите ваздуха (приједлог), Влада Републике Српске, март 2011. године,
- Стратегија за управљање отпадом у Републици Српској: Анекс 2 Стратегије – Извјештај о опцијама збрињавања отпада, ИПЗ Унипројект TERRA д.о.о., март 2015. године,
- Стратегија управљања отпадом у Републици Српској за период 2017. - 2026. године (нацрт), Влада Републике Српске, Бања Лука, јануар 2016. године,
- Идентификација дивљих и локалних депонија на територији РС, "Институт за грађевинарство - ИГ" д.о.о. Бања Лука, 2010,
- Милан Топић et al: Управљање отпадом у Републици Српској - анализа постојећег стања са посебним освртом на комунална предузећа, Међународно удружење научних радника - АИС, Институт за географију и регионално истраживање Универзитета у Грацу, Бања Лука, 2013,

- Процјена угрожености од елементарне непогоде и друге несреће, Републичка управа цивилне заштите РС, Источно Сарајево, децембар 2013. године,
- Бројање возила на мрежи путева у Републици Српској – 2012. година, Јавно предузеће "Путеви Републике Српске", Бања Лука, фебруар 2017. године,
- Енергетски биланс Републике Српске – план за 2017. годину, Влада Републике Српске,
- GISPASS, GIS база података заштићених и потенцијално заштићених подручја Републике Српске, <http://arbormagna.webfactional.com>,
- Просторни план општине Теслић 2002 - 2015, Урбанистички завод РС а.д. Бања Лука, Бања Лука, 2004,
- Просторни план Бање Врућице, Урбанистички завод Бања Лука, Бања Лука, 1987,
- Просторни план општине Теслић 1986 - 2005. (нацрт), Урбанистички завод Бања Лука, Бања Лука, 1987,
- Урбанистички програм општине Теслић, Љубљански урбанистички завод, Љубљана, јуни 1969. године,
- Просторни план општине Прњавор 2010 - 2030, Пројект а.д. Бања Лука, Бања Лука, 2012,
- Просторни план општине Котор Варош 2009 - 2030, "Институт за грађевинарство - ИГ" д.о.о. Бања Лука, Бања Лука, 2014,
- Просторни план општине Челинац 1986 - 2005. (нацрт), Урбанистички завод Бања Лука, Бања Лука, 1988,
- Просторни план Зеничко - добојског кантона (2009-2029.), Кантонални завод за урбанизам и просторно уређење, Зеница, 2009,
- Измјене Просторног плана Зеничко - добојског кантона (2009-2029.), Кантонални завод за урбанизам и просторно уређење, Зеница, 2010,
- Просторни план Кантона Средишња Босна/Средњобосанског кантона 2005. - 2025., Институт за архитектуру, урбанизам и просторно планирање Сарајево, Архитектонски факултет Загреб, 2005,
- Просторни план општине Тешањ 2007 - 2020, Урбанистички завод РС а.д. Бања Лука, Бања Лука, октобар 2009,
- Просторни план општине Жепче 2007 - 2027, Урбанистички завод БиХ, Сарајево/Жепче, септембар/јул 2008. године,
- Просторни план општине Усора (2014-2034.), Кантонални завод за урбанизам и просторно уређење, Зеница, јануар/септембар 2016. године,
- Просторни план Града Зенице 2016-2036. године (нацрт), Кантонални завод за урбанизам и просторно уређење, Зеница, децембар/просинац 2016. године,
- Просторни план општине Маглај 1984 - 2004. година, Урбанистички завод БиХ, Сарајево, 1984,
- Одлука о усвајању и спровођењу Генералног урбанистичког плана за јединствено подручје Теслић, Службени гласник општине Теслић 06/73,
- Регулациони план Туристичко рекреативног центра Вучја планина; СОУР "Инвестпројект", РО "План"; Сарајево, 1986,
- Ревидирана стратегија развоја општине Теслић за период од 2015. до 2018. године, Општина Теслић, септембар 2015. године,
- Стратегија развоја општине Теслић 2010 - 2015 (приједлог), Општина Теслић, март 2010. године,
- Стратегија руралног развоја општине Теслић 2011 - 2017 (нацрт), Општина Теслић, март 2011. године,
- Стратегија развоја малих и средњих предузећа на подручју општине Теслић за период 2010-2015 (нацрт), Општина Теслић, октобар 2009. године,
- Акциони план заштите животне средине општине Теслић 2012 - 2017., MDG-F, Општина Теслић, јануар 2012. године,
- Процјена угрожености општине Теслић од елементарних непогода и друге несреће, Општина Теслић, август 2000. године,

- Извод из Процјене заштите од елементарних непогода, Општина Теслић, јун 2013. године,
- Пројекат водоводног и канализационог система у општини Теслић (финални извјештај), WYG International, септембар 2012. године,
- Студија изводљивости - Развој инфраструктуре за Индустрijску зону Ланара, Теслић; WYG International, новембар 2014. године,
- Програм санитарне заштите изворишта "Студенци", општина Теслић; ДОО "Ипин", Бијељина, новембар 2009. године,
- Програм санитарне заштите изворишта термоминералне воде Бање Врућице код Теслића, ДОО "Ипин", Бијељина, децембар 2015. године,
- Студија изводљивости топлфикације градског подручја општине Теслић, Геотест Брно, новембар 2015. године,
- Студија о оснивању Парка природе Шњеготина - Липље, Друштво за заштиту природног наслеђа ARBOR MAGNA, Бања Лука, август 2012. године,
- Студија о издвајању заштићеног подручја "Слив Студене", Друштво за заштиту природног наслеђа ARBOR MAGNA, Бања Лука, децембар 2015. године,
- Студија дугорочног развоја туризма туристичко-рекреативни систем Вучја планина - Теслић, СОУР "ИНВЕСТПРОЈЕКТ - РО "ПЛАН" Сарајево, Сарајево, мај 1984. године,
- Стратегија развоја општине Маглај 2012 - 2020., Општина Маглај, децембар 2012. године,
- Касаповић Алекса: Православље у усорском крају: историјски преглед, Епархија зворничко - тузланска, Бијељина, 2016,
- Мргић Јелена: Северна Босна 13 – 16. век, Историјски институт САНУ, Београд, 2008,
- Мијовић Д.: Методологија хидрогеолошких истраживања у просторном планирању и управљање подземним водама, докторска дисертација, фондовска литература РГФ Београд, 2003,
- Петар Беговић: Хидрогеолошке подлоге у просторном планирању на примјеру Општине Лакташи у Републици Српској, магистарска теза, фондовски материјал Рударско-геолошког факултета, Београд, 2009,
- Municipality Information Fact Sheet Teslic, International Centre for Migration Policy Development, Repatriation Information Centre, 1999,
- Јасмина Османковић: Регионализација – теорија и пракса, Бета, Сарајево, 2001,
- Република Српска у процесима регионалног организовања са посебним освртом на EU RED пројект економских региона у Босни и Херцеговини - нацрт, Економски институт Бања Лука, Бања Лука, децембар 2004. године,
- Попис становништва 1953, становништво и домаћинства, књига 12, подаци за насеља и дијелове насеља према управној подјели у 1953. години - Београд, 1959,
- Попис становништва, домаћинстава и станова у 1981. години [CD-ROM], Савезни завод за статистику, Београд,
- Становништво БиХ – Народносни састав по насељима, Државни завод за статистику Републике Хрватске, Загреб, 1995. године,
- Попис становништва 1991. године, Федерални завод за статистику, Сарајево,
- Попис становништва у 1993. години (радни материјал), Републички завод за статистику РС, Бања Лука,
- Попис становништва, домаћинстава и станова у БиХ 2013, на територији Републике Српске - прелиминарни резултати; Републички завод за статистику РС, Бања Лука, 2013,
- Попис становништва, домаћинстава и станова у БиХ, 2013. - резултати пописа; Агенција за статистику БиХ, Сарајево, јуни 2016. године,
- Попис становништва, домаћинстава и станова у Републици Српској 2013. године - резултати пописа; Републички завод за статистику РС, Бања Лука, 2016,
- Попис становништва, домаћинстава и станова у Републици Српској 2013. године - резултати по насељеним мјестима; Републички завод за статистику РС, Бања Лука, 2017,

- Статистички годишњак Републике Босне и Херцеговине 1992, Државни завод за статистику, Сарајево, мај 1994. године,
- Билтени демографске статистике 1998 – 2013. године, Републички завод за статистику РС, Бања Лука,
- Статистички годишњаци РС 2009 - 2016, Републички завод за статистику РС, Бања Лука, 2009 - 2016. година,
- Статистички годишњаци СР БиХ и СФРЈ,
- Анкета о потрошњи домаћинства у БиХ за 2011. годину, Агенција за статистику БиХ, Републички завод за статистику РС, Федерални завод за статистику, 2013,
- Комисија за очување националних споменика БиХ, <http://kons.gov.ba/>,
- Археолошки лексикон БиХ, Земаљски музеј Босне и Херцеговине, Сарајево, 1988,
- Шефик Бешлагич: Стећци - каталожко - топографски преглед, Сарајево, 1971,
- Природне ријеткости и љепоте Босне и Херцеговине под заштитом, Наше старине, број 8, 1962, <http://www.fmks.gov.ba/download/zzs/ns8/29.pdf>,
- Публикација о здравственом стању становништва за 2008. годину, Институт за заштиту здравља Републике Српске, 2009,
- Здравствено стање становништва у 2012. години, ЈЗУ Институт за јавно здравство РС,
- Здравствено стање становништва у 2014. години, ЈЗУ Институт за јавно здравство РС,
- Шумскопривредна основа за Теслићко шумско привредно подручје - државне шуме (важност од 01.01. 2005. до 31.12.2014. године), Истраживачко-развојни и пројектни центар Бања Лука ЈПШ "Шуме РС", 2004,
- Шумскопривредна основа за Усорско - Укринско шумско привредно подручје - државне шуме (важност од 01.01.2017. до 31.12.2026. године), Истраживачко-развојни и пројектни центар Бања Лука ЈПШ "Шуме РС", 2016,
- Шумскопривредна основа за приватне шуме општине Теслић (важност: од 01.01. 2008. до 31.12.2017. године), Шума план д.о.о., Челинац, 2007,
- Шуме високе заштитне вриједности у Босни и Херцеговини – водич, Федерално министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Сарајево, 2008,
- Карте водних објеката, издање Завода за водопривреду Босне и Херцеговине и Војногеографског института Београд,
- Годишњак - Потрошња воде и степен загађења отпадних вода у СР Босни и Херцеговини за 1990. годину, Републички водопривредни друштвени фонд, Сарајево, 1991,
- Дугорочни програм снабдијевања питком водом становништва и привреде у СР БиХ, Сарајево, 1988. године,
- Дугорочни програм развоја водопривреде Босне и Херцеговине у периоду од 1986. до 2000. године,
- Европска агенција за животну средину, <http://www.eea.europa.eu>,
- Привредна комора Републике Српске, <http://www.komorars.ba>,
- Бањалучка берза, <http://www.blberza.com>,
- Ресурсни потенцијали привредног раста Републике Српске, Економски факултет Универзитета у Источно Сарајеву, Завод за уџбенике и наставна средства Источно Сарајево, 2005.

Осим прикупљене документационе основе, кориштене су детаљне информације из стручних организација из области шумарства, инфраструктуре, привреде, животне средине; релевантне општинске одлуке и подаци из општинских одјељења и одсјека добијених путем анкете; регулациони планови, топографске и катастарске подлоге; геолошке карте; као и еколошка документација приложена у поступку прибављања еколошких дозвола.

Б. АНАЛИЗА И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

I ПРОСТОР И СТАНОВНИШТВО

Позиција и улога Босне и Херцеговине, а самим тим и Републике Српске, се промијенила задњих двадесетак и више година у ширим просторним оквирима. Босна и Херцеговина као држава, а Република Српска као ентитет, нису ни постојали, него су били саставни дио Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Налазили су се у централном дијелу који је представљао јединствени политички и економски простор. Усљед ратних збивања, дошло је до промјена у свим компонентама простора, нарочито у социо – економској и техничкој компоненти. Настале су промјене у размјештају становништва, створене нове осовине развоја, формиране нове територијалне јединице, другачије нодално – функционалне регије и нови центри.

Општинска управа Теслић је реаговала на ове изазове и 2004. године усвојила Просторни план општине Теслић 2002 - 2015. Нажалост, највећи дио планских рјешења овог просторног плана није имплементиран у планском периоду који је истекао 2015. године, па се због те чињенице, као и усаглашавања са основним поставкама, планским рјешењима, смјерницама и одредбама Измјена и допуна Просторног плана Републике Српске до 2025. године, наметнула потреба израде новог Плана са временским хоризонтом до 2035. године.

1. ТЕРИТОРИЈА

1.1. ТЕРИТОРИЈА И ГРАНИЦЕ

Обухват плана представља територија општине Теслић. Укупна површина општине износи 846.49 km² или 84649.23 ha. У површини Републике Српске општина Теслић учествује са значајних 3.43 %, а у површини БиХ са 1.65 %.

Подручје општине се састоји од 57 насељених мјеста односно 45 катастарских општина (КО) по новом премјеру - Бања Врућица, Бијело Бучје, Блатница, Брезове Дане, Брић, Булетић, Чечава Доња, Чечава Горња, Чобе, Џемилић Плање, Гомјеница, Горња Радња, Горња Врућица, Горње Липље, Језера, Калошевић, Каменица, Копице, Комушина Доња, Комушина Горња, Лончари, Младиковине, Мркотић, Очауш, Орашје Плање, Осивица, Папратница, Прибинић, Пиљужићи, Рајшева, Ранковић, Радуша, Растуша, Ружевић, Стењак, Шњеготина Горња, Теслић 1, Теслић 2, Теслић Град, Угодновић, Укриница, Витковци Доњи, Витковци Горњи, Врела и Жарковина. У састав општине улази 30 цјеловитих катастарских општина и дијелови 15 катастарских општина (Блатница, Брезове Дане, Чобе, Џемилић Плање, Језера, Калошевић, Копице, Лончари, Мркотић, Орашје Плање, Папратница, Пиљужићи, Радуша, Витковци Доњи и Врела).

Данашња територија општине Теслић обухвата највећи дио некадашње територије општине Теслић прије 1992. године, осим дијелова насељених мјеста Блатница и Језера који у садашњем тренутку улазе у састав града Зеница, те малих периферних сегмената насељених мјеста Бања Врућица и Горња Врућица који су данас дио општине Тешањ. Ентитетским разграничењем у састав општине Теслић су ушли дијелови некадашњих општина Маглај (дијелови насељених мјеста Брезове Дане, Копице и Лугови), Тешањ (цјелокупно насељено мјесто Витковци и дијелови насељених мјеста Блажевци, Џимилић Плање, Калошевић, Лончари, Мркотић, Орашје Плање, Пиљужићи и Врела) и Жепче (дио насељеног мјеста Папратница) прије 1992. године.

Табела 1: Насељена мјеста и њихова површина на подручју општине Теслић

Редни број	НАСЕЉЕНО МЈЕСТО	ПОВРШИНА (km ²)	Редни број	НАСЕЉЕНО МЈЕСТО	ПОВРШИНА (km ²)
1	Бања Врућица*	19.64	30	Комушина Горња	10.54
2	Бардаци	2.79	31	Копице*	5.70
3	Барићи	2.04	32	Кузмани	14.95
4	Бијело Бучје	48.85	33	Лончари*	1.32
5	Блатница*	39.21	34	Лугови*	1.25
6	Блажевци*	0.14	35	Младиковине	30.22
7	Брезове Дане*	0.99	36	Мркотић*	1.78
8	Брић	13.76	37	Орашје Плање*	0.35
9	Булетић	43.39	38	Осивица	11.16
10	Чечава	80.01	39	Папратница*	4.92
11	Доњи Очауш	16.44	40	Парлози	6.99
12	Доњи Ранковић	9.58	41	Пиљужићи*	0.23
13	Доњи Ружевић	5.88	42	Прибинић	62.37
14	Дубраве	9.37	43	Радешаћи	4.90
15	Ђулићи	6.70	44	Рајшева	9.06
16	Џимилић Плање*	0.87	45	Растуша	19.47
17	Гомјеница	1.88	46	Рудо Поље	0.96
18	Горња Радња	13.24	47	Слатина	16.30
19	Горња Врућица*	20.02	48	Стењак	6.84
20	Горње Липље	31.94	49	Студенци	4.99
21	Горњи Очауш	48.34	50	Шњеготина Горња	40.61
22	Горњи Ранковић	10.13	51	Теслић	3.74
23	Горњи Ружевић	6.65	52	Угодновићи	49.25
24	Горњи Теслић	7.36	53	Укриница	10.26
25	Јасенова	6.18	54	Витковци	11.77
26	Језера*	16.26	55	Влајићи	11.74
27	Калошевић*	2.15	56	Врела*	4.70
28	Каменица	21.11	57	Жарковина	3.83
29	Комушина Доња	11.36	УКУПНО		846.49

*Насељена мјеста подјељена ентитетском границом.

У административно – политичком погледу општина Теслић је у подјељена на 49 мјесних заједница: Бања Влајићи, Бања Врућица, Бардаци, Барићи, Блатница, Булетић, Центар, Чечава, Доња Врућица, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Ђулићи, Гомјеница, Горња Радња, Горње Липље, Горњи Булетић, Горњи Ранковић, Горњи Ружевић, Горњи Теслић, Густо Теслић, Ирице, Јасеница, Каменица, Комушина, Луг Барић, Луг - Марковићи, Мала Усора, Младиковине, Ново Насеље, Очауш, Осивица, Парлози, Петковићи, Прибинић, Радешаћи,

Рајшева, Растуша, Рудник, Слатина, Стењак, Студенци, Шњеготина Горња, Угодновић, Укриница, Узвинска, Витковци, Влајићи, Врела и Жарковина.

Територија општине Теслић граничи са пет јединица локалне самоуправе у Републици Српској – општине Челинац, Котор Варош, Прњавор, Станари и град Добој и пет јединица локалне самоуправе у Федерацији БиХ (Зеничко - добојски кантон) - општине Маглај, Тешањ, Усора, Жепче и град Зеница.

Везе са сусједним просторима

Везе са сусједним просторима проистичу из географског положаја одређеног простора. Под везама се подразумевају односи одређене територије са територијама у окружењу, на различитим територијалним нивоима.

Тако када говоримо о везама општине Теслић са сусједним просторима, то се првенствено односи на географски положај општине и релације према различитим врстама и нивоима политичких ентитета у окружењу.

На првом мјесту општина Теслић представља јединицу локалне самоуправе у оквиру Републике Српске и БиХ, саставни дио транспортно - индустријске полицентричне регије Добој - Дервента - Брод - Шамац према Измјенама и допунама Просторног плана Републике Српске до 2025. године. Иначе, у овој регији се налазе поред општине Теслић и општине Брод, Дервента, Доњи Жабар, Модрича, Пелагићево, Петрово, Шамац и Вукосавље, те град Добој. Општински центар је по овом плану дефинисан као примарни локални центар (IV ранг). Општина Теслић и њено општинско сједиште су веома снажним функционалним везама повезани са примарним регијским центром Добојем. Коначно, подручје општине Теслић је функционалним везама вишег ранга везано за административни центар РС Бања Луку.

Иначе, општина Теслић има одређени значај и у оквиру Босне и Херцеговине. Стварање економских регија у БиХ које прелазе ентитетску границу се може схватити као начин економске интеграције БиХ. Простор општине Теслић у економској регионализацији БиХ припада Економској регији Централна БиХ (једина јединица локалне самоуправе из РС), чија је оперативна институција Регионална развојна агенција Централне БиХ (РЕЗ), која координира различите међуентитетске развојне пројекте, првенствено везане за инфраструктуру и привреду. У Економску регију Централна БиХ, поред општине Теслић улазе из Федерације БиХ већи дио јединица локалне самоуправе Зеничко - Добојског кантона (Добој-Југ, Какањ, Маглај, Тешањ, Усора, Завидовићи, Зеница и Жепче) и Средњобосанског кантона (Бугојно, Бусовача, Доњи Вакуф, Горњи Вакуф-Ускопље, Нови Травник, Травник, Витез).

Сарадња са већином сусједних јединица локалне самоуправе у ФБиХ је на високом нивоу, првенствено са општинама Тешањ и Усора. Заједно са општинама Тешањ и Жепче општина Теслић представља подручје пословне изврсности. Ријеч је о развојној иницијативи ове три јединице локалне самоуправе. Према FDI магазину простор ове три општине се налази међу 10 главних инвестиционих локација Јужне Европе.

Сјеверна граница општине Теслић је значајно удаљена од границе Републике Хрватске на Сави (око 33.5 km), тако да ова општина није директно укључена у прекогранични програм Хрватска - БиХ (сусједна зона).

1.2. ПРИРОДНИ УСЛОВИ

1.2.1. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ И РЕЉЕФ

Географски положај

Подручје општине Теслић се налази између 44° 23' 16" и 44° 45' 08" С.Г.Ш. и 17° 33' 43" и 17° 58' 08" И.Г.Д. Најјужнија тачка обухвата налази се на подручју насељеног мјеста Језера (корито водотока Јасенице), док је најсјевернија тачка лоцирана на подручју насељеног мјеста Чечава (узвишење Балабановица). Најзападнија тачка је на подручју насељеног мјеста Горње Липље (узвишење Тремушњача); а најисточнија тачка на подручју насељеног мјеста Копице (падина узвишења Хаткина њива).

Општинска територија има доста правилан облик. Протеже се у правцу запад – исток око 26 km (Горње Лишље - ентитетска граница), а сјевер – југ око 33 km (Чечава - Језера).

Општина Теслић се налази у сјеверном дијелу Босне и Херцеговине и западном дијелу Републике Српске. У складу са врстом регионализације, подручје општине је смјештано у различите регионалне цјелине.

- Побрђе и средогорје средње Босне (А. Мелик из 1949. године),
- Област планинског сточарства (Т. Канаџић из 1954. године),
- Средњевисока динарска регија Босне (Р. Петровић из 1957. године),
- Макрорегија Сјеверозападна Босна, Бањалучка мезорегија (С. Илешич из 1961. године),
- Централна приоритетна зона развоја БиХ, субрегија Централна Босна (регионализација на зоне развоја из 1963/64. године),
- Планинско – шумски појас (регионализација на економско - географске појасеве из 1963/64. године),
- Динарска Херцеговина и Босна, субрегија Средња Босна (Јован Ћ. Марковић из 1967. године),
- Макрорегија Сјевероисточна Босна, регија Добој (И. Бошњковић из 1969. године),
- Средња Босна, регија другог степена Сарајевско – зеничка завала (В. Рогић из 1973. године),
- Средњобосанска или Сарајевско - зеничка макрорегија, Добојска регија (К. Папић из 1977. године),
- Подручје Основне привредне коморе Добој (1977. година),
- Сјеверна Босна, Бањалучко – добојско подручје (Лексикографски завод Загреб из 1983. године).

Простор обухвата плана граничи са 10 општина и градова у РС и БиХ. На сјеверу општина Теслић граничи са општинама Прњавор и Станари и градом Добој, на сјеверозападу и западу са општинама Челинац и Котор Варош, на југу са градом Зеница, те на сјевероистоку и истоку са општинама Усора, Тешањ, Маглај и Жепче.

Европски коридор Vc који повезује Јадранско приморје и Централну Европу пролази источно од подручја општине Теслић, преко територије општина Усора, Тешањ, Маглај и Жепче. Изградња аутопута кроз ове општине у садашњем тренутку још увијек није почела. Повезивање подручја општине Теслић на аутопут ће се вршити преко чворишта у Макљеновцу и Новом Шехеру. Магистрални пут М4 пролази централним дијелом општине (долине Мале Усоре и Усоре), док жељезничка пруга Бања Лука - Добој пролази 2 - 3 km сјеверније од границе општине (жељезничка станица Драгаловци).

Слика 2: Сателитски снимак подручја општине Теслић (извор: GOOGLE EARTH, 2013. и 2014. година)

Рељеф

На подручју општине Теслић могу се издвојити двије основне физичко - географске цјелине: перипанонски обод – претежно сјеверни и источни дио општинске територије (долине водотока Усора, Велика Усора, Мала Усора, Мала Укрина, Радња и Лукавац и побрђе Јаворове) и динарско подручје – претежно западни, централни и јужни дио општинске територије (масиви Борје, Очауша, Трогира, Махњаче и Вучје планине). Када се говори о динарском подручју општине Теслић, ријеч је о влашићкој групи Унутрашњих Динарида са надморским висинама до 1400 m. Из самих назива ових физичко - географских цјелина је видљива вертикална и хоризонтална рашчлањеност рељефа.

Најнижа тачка општине налази се у кориту ријеке Мала Укрина на излазу са територије општине (насељено мјесто Чечава) и износи 167 m, док је највиша тачка општине кота 1402 на планини Очауш (насељено мјесто Горњи Очауш), на самој граници са општином Котор Варош. Просјечна висина општинске територије износи око 512 m.

У ортографском смислу истичу се уски заобљени гребени динарског правца пружања. Западно од тока водотока Блатница се налази сјеверни дио планине Влашић са гребенским узвишењем и висовима Очауш (Бисер главица) - 1384 m, Стијеповац - 1189 m и Вучја планина - 1360 m. Сјеверно од претходно наведеног гребенског узвишења терен се стрмо спушта према долини Велике Усоре. Између долина Велике и Мале Усоре налазе се гребенска узвишења Борја планине (Велика Руњавица - 1078 m, Велики Тајан - 1008 m) и Миљковаче (Шпиља 643 m), која су нешто нижа од претходно наведених. Даље на сјеверу терен је генерално још нижи са гребенским узвишењима Јаворове (Брестовац и Велики Коњушић - 605 m) и Чавке (Велика главица - 549 m). Источно од водотока Велике Усоре и Блатнице се истичу гребенска узвишења Велики Смолин - 1148 m, Крш - 566 m и Хусар - 577 m.

Већи дио општинске територије се одводњава према ријеци Босни првенствено путем водотока Усора, Велика Усора и Мала Усора. Сјеверни дио општине Теслић се одводњава према ријеци Укрини претежно преко водотока Мала Укрини, Радња и Лукавац. Иначе, водотоци Мала Укрини, Усора и Лукавац представљају ерозиону базу и дрен највећег дијела територије општине Теслић.

У морфологији рељефа посебно се издваја композитна долина водотока Велика Усора која у горњем дијелу тока гради више мањих клисура, пробијајући се између планинских масива Борје и Влашића. Десне притоке и дио лијевих притока Велике Усоре у овом дијелу тока имају типичне клисурске долине (Очаушница, Црквена, Студена, Жираја, Округла, Пенава).

Геоморфолошки развој условио је различите облике рељефа. Заступљена су два главна генетска типа рељефа: флувијални и крашки тип рељефа. Флувијални тип рељефа генерално доминира на подручју општине Теслић. У долини водотока Усора, Велика и Мала Усора, Мала Укрини и Лукавац су нарочито изражени флувиоакумулативни облици рељефа, док су у брдско - планинском дијелу општине највише присутни флувиоденудациони облици рељефа.

Крашки тип рељефа је присутан у сјевероисточном, западном и југозападном дијелу општине Теслић. На овом простору се појављују подземни крашки облици и дио површинских крашких облика. Вртаче су највише присутне на подручју насељених мјеста Горња Радња, Горњи Ружевић и Растуша. У двије веће вртаче на подручју насељених мјеста Горња Радња и Језера су формиране локве.

Најмању површину на територији општине имају хипсометријски појасеви до 200 m (0.82 %) и преко 1200 m (1.89 %) надморске висине. Занимљиво је да изохипса од 200 m долази до самог градског насеља Теслића и центра насељеног мјеста Чечава. Највеће учешће има висински појас 300 – 400 m са 23.68 %, а затим слиједи појас 200 – 300 m са 18.48 %. Значајно учешће има и висински појас 400 - 500 m са 17.47 %. Генерално, планински терен (изнад 600 m) чини 29.29 % површине општине Теслић. Изнад 1000 m (средњепланински терен) је свега 5.91 % површине општине.

Сљедећа табела показује морфометријске карактеристике општине Теслић.

Табела 2: Висински појасеви на подручју општине Теслић

ВИСИНСКИ ПОЈАСЕВИ	ПОВРШИНА (ha)	ПРОЦЕНТУАЛНО УЧЕШЋЕ (%)
до 200 m	693.21	0.82
200 - 300 m	15641.69	18.48
300 - 400 m	20046.12	23.68
400 - 500 m	14791.87	17.47
500 - 600 m	8680.35	10.25
600 - 700 m	7003.25	8.27
700 - 800 m	5726.84	6.77
800 - 900 m	4426.17	5.23
900 - 1000 m	2635.63	3.11
1000 - 1200 m	3402.60	4.02
изнад 1200 m	1601.50	1.89
УКУПНО	84649	100.00

Нагиб терена

Нагиб терена најбоље показује морфолошке карактеристике одређеног терена које сама морфометрија не може приказати на квалитетан начин.

Табела 3: Структура површина према угловима нагиба на подручју општине Теслић

КАТЕГОРИЈА УГЛОВА НАГИБА	ПОВРШИНА (ha)	ПРОЦЕНТУАЛНО УЧЕШЋЕ (%)
0 - 2°	2173.33	2.57
2 - 5°	4651.79	5.50
5 - 7°	4883.70	5.77
7 - 15°	24092.54	28.46
15 - 25°	28760.16	33.98
25 - 40°	19286.95	22.78
40° >	800.76	0.95
УКУПНО	84649	100.00

Равни терени (0 - 2°) чине свега 2.57 % укупне површине општине Теслић. Повољни нагиби за ратарство и урбанизацију (0 - 7°) износе око 13.83 % површине општине. Ови терени се првенствено простиру у долинском дијелу општине (долине водотока Усора, Велика Усора, Мала Усора, Мала Укрина, Радња и Лукавац). Учешће умјерено стрмих терена (7 - 15°) износи 28.46 %.

Простори са нагибом преко 25° (веома стрми и врлетни терени) се могу користити за мали број намјена, првенствено за шумарство и зимски туризам. На подручју општине Теслић ови нагиби покривају чак 23.73 % површине. Највише терена са овим нагибом се налази у југозападном дијелу општине. Највећи нагиби су присутни на падинама планинских масива Очауша и Вучје планине (клисуре водотока Очаушница, Студена и Јалова).

Експозиције рељефа

Експонираност рељефа према различитим странама свијета је значајна карактеристика рељефа која утиче на све начине коришћења простора, прије свега на становање, пољопривреду и зимски туризам. Тако нпр. сјеверне експозиције генерално нису повољне за пољопривреду и становање, али се препоручују за скијашке терене.

Неекспонирани (равни терени) имају веома мало учешће у укупној површини општине - 1.63 %. Генерално, нешто веће учешће у структури површина према експонираности имају сјеверно експонирани терени или осојни терени (39.38 %) у односу на јужно експониране терене или присојне терене (33.86 %). Интересантно је да источно експонираних терена има за око 23 % више него западно експонираних терена. Од појединачних експозиција највеће учешће имају сјевероисточно експонирани терени (14.1 %). Оваква структура површина коинцидира са генералним правцем пружања рељефа на подручју општине Теслић.

1.2.2. ГЕОЛОШКИ УСЛОВИ

Геоморфолошке карактеристике

Геоморфолошке карактеристике терена су посљедица геолошке грађе терена и геоморфолошких процеса који су учествовали у стварању истог.

Предметно подручје карактерише терен са оштрим и благим рељефним формама које зависе од геолошке грађе подлоге и геоморфолошких процеса.

Од геоморфолошких процеса који су учествовали или учествују у обликовању терена на предметном простору заступљени су алувијални, пролувијални, делувијални и карстни геоморфолошки процес.

Флувијални геоморфолошки процес настаје под утицајем сталних површинских токова. Овај геоморфолошки процес је заступљен у зони површинских токова Велике и Мале Усоре као највећих токова на територији општине Теслић.

Делувијални геоморфолошки процес настаје као резултат повремених дифузних токова, док је пролувијални процес везан за повремене линијске токове. Резултат ових процеса су делувијални и пролувијални застори, а веома често ова два процеса дјелују заједно.

Карстни геоморфолошки процес заступљен је у развићу карбонатних стијена. Карбонатне стијене су значајније присутне у сјевероисточном и југозападном дијелу општине. Од облика су развијене вртаче, док су јаме и врела слабије развијени.

Геолошке карактеристике терена

На територији општине Теслић у геолошком и литолошком погледу карактеристична је литолошка разноликост. Геолошке карактеристике су обрађене на основу Основне геолошке карте (ОГК) - листови Дрвента и Теслић и остале доступне литературе и рекогносцирања терена изведеног у току израде плана.

На територији општине Теслић стијене тријаске старости су констатоване као најстарије, док су најмлађе стијене квартарне старости.

Приказ литолошких чланова просторно је дефинисан на геолошкој, инжењерскогеолошкој и хидрогеолошкој карти у прилогу плана, а описује се у наставку.

Тријас (Т)

Седименти доњег тријаса (T_1^2) налазе се у крајњем сјеверном дијелу општине и представљени су карбонатном фацијом. То су доста једнолични микроспарити, а рјеђе лапоровити микрити. Теригене компоненте су у пјесковитим варијететима кварца, мусковита, рјеђе биотита.

Средњи тријас (T_2^1) је представљен масивним и банковитим микроспаритима који су исталожени преко доњетријаских седимената.

Средњи и горњи тријас ($T_{2,3}$) је заступљен мањим дијелом у подручју Угодновића, а у литолошком смислу је представљен масивним и пјесковитим микроспаритима.

Тријас-јура (Т,Ј)

Тријаско-јурска серија рожнаца има изражену промјењиву ширину, а на сјевероистоку се граничи са магматско-седиментном формацијом, док на сјеверозападу реверсно лежи преко јурско-кредног флиша. Тријаско-јурска серија је углавном изграђена од рожнаца, подређено лапораца и лапоровитих микрита.

Јурска магматско-седиментна формација (Ј)

Јурска магматско-седиментна формација има највеће распрострањење од свих картираних јединица на територији општине Теслић. Изграђује централни и сјеверни дио општине.

Магматско-седиментна формација представља веома разноврсни и дебели комплекс стијена у чији састав улазе, поред различитих седимената и магматске стијене од којих су најзначајнији ултрамафити.

Седиментне стијене јурске магматско-седиментне формације су представљене најчешће кластитима, пјешчарима, глинцима и алевролитима, а сасвим подређено су кречњаци и рожнаци. Од седиментних стијена су најзаступљенији пјешчари, нешто мање глинци.

Од магматских стијена заступљене су:

- кварц-серицитски шкриљци и филити (Sqse),
- спилити ($\beta\beta ab$),
- дијабази ($\beta\beta$),
- долерити,
- офиолитски габрови,
- габроперидотити,
- габри,
- офиолитски нормални габрови,
- албитски гранити,
- кварц-серицитски шкриљци и филити,
- псеудостратификовани лерзолити,
- перидотити,
- лерзолити,
- серпентинити,
- дацито-андезити,
- дацити,
- гранат-диопсидски амфиболити,
- клиноцоизит-амфиболити,
- еклогити,
- амфиболитски шкриљци, епидот-амфиболитска фација,
- зелени шкриљци,
- амфиболити.

Јура-креда (Ј,К)

Јурско-кредна флишна серија је заступљена у југозападном дијелу општине на потезу од Г. Бијелог Бучја до Очауша. Ове флишне насlage су заступљене у два пакета и то:

- ¹Ј,К - карбонатно-лапоровити пакет се одликује са доминантним садржајем масивних, банковитих и ријеђе слојевитих лапоровитих микрита и подређеним садржајем пјесковитих интрамикрита, карбонатних аренита и полимиктних рудита,

- ³J,K - аренитско-лапоровито-карбонатних пакет се одликује претежним садржајем слојевитих и банковити аренита, мјестимично знатним учешћем лапораца и подређено слојевитих лапоровитих микрита, ријетких интраспарита и рудита.

Јурско-кредни седименти у подручју централне офиолитске зоне (J,K) су заступљени и у зони Бање Врућице, а представљају хомоклиналу, пружања око 8 km и вјероватне дебљине око 800 m. Ова јединица лежи трансгресивно преко магматско-седиментне формације, а преко ње долазе и највећим дијелом маркирају олигомиоценски конгломерати. Друга зона сличних карактеристика и размјера се налази југозападно од Прибинића и у тектонском је односу према магматско-седиментној формацији.

Креда

Кредни седименти су представљени и горњом кредом (K₂) која има веома ограничено распрострањење у сјевероисточном дијелу општине код Калошевића. Горња креда је представљена лапоровитим микритима, лапорцима и подређено аренитима.

Палеоген

Горњепалеоценски седименти (Pc₃) су врло мало распрострањени у подручју Калошевића. Представљени су масивним и банковитим до слојевитим бијелим, сивим и црвенкастим кречњацима.

Горњи палеоцен-доњи еоцен (Pc,E) је издвојен у зони Младиковина, Чечаве и Витковаца, а заступљен је бијелим, масивним кречњацима, кречњачким бречама, уз које подређено долазе слојевити, лапоровити кречњаци.

Доњи еоцен (E₁) се изузетно ријетке среће и врло је мало распрострањен у виду мање масе бијелих, масивних и банковитих кречњака.

Неоген

Олигомиоцен (Ol, M) је дио базалне серије која представља најстарији члан неогена. У њој доминирају конгломерати и пјешчари, а подређени су лапори и глине, као и тањи слојеви угља. Конгломерати су слабо до средње сортирани, ситнозрни до крупнозрни, веома хетерогеног петрографског састава.

Миоцен (M) је формиран преко базалне серије у теслићком базену, гдје затим слиједи главна угљена зона, па кровни шкриљци доњег и средњег миоцена са лапорима, а подређени су пјешчари и конгломерати.

Доњем и средњем миоцену (M_{1,2}) припада главни угљени хоризонт, као и кровинска зона изграђена од слатководних кречњака и лапораца у којима подређеније долазе пјешчари и конгломерати. У састав главног угљеног слоја улазе слој мрког угља, угљевити шкриљци и угљевите глине.

Плиоцен-квартар (Pl,Q) седименти представљају завршне седименте у теслићком басену, а представљени су слабовезаним конгломератима, шљунковима и пјесковитим глинама.

Квартар

Алувијални (al) и терасни седименти (t) су везани за веће сталне водотоке Усоре и њених притока. Грађени су од шљункова и пијескова различитог петрографског и гранулометријског састава.

Сипари (S) су мање заступљени и то претежно на стрмим одјецима у зони распрострањења карбонатних седимената.

Делувијално-пролувијални седименти (dpr) су везани за зоне са интензивним повременим линијским и дифузним токовима и грађени су претежно од глина и пијескова са одломцима матичних стијена.

Инжењерскогеолошке карактеристике терена

На основу инжењерскогеолошких карактеристика све стијене на територији општине Теслић су подјељене на:

1. Невезане стијене у које су сврстани алувијални седименти, сипари и разнобојни пијескови и подређено шљункови (⁴PI₁). Алувијални седименти су добро консолидоване насlage повољне у инжењерскогеолошком смислу. Сипари су неvezане, слабо сортиране стијене које граде нестабилна подручја.
2. Слабовезане стијене су делувијално-пролувијални седименти, нижа ријечна тераса и ситнозрни пијескови, улошци пјесковитих глина и сочива шљунка (³PI₁). Ово су стијене које су генерално повољне за градњу и добрих инжењерскогеолошких карактеристика. Пролувијално-делувијални седименти морају да се обезбједе у условима нагиба већих од 5°.
3. У групу слабо окамењених стијена су сврстани плио-квартарни слабовезани конгломерати, шљункови и пјесковите глине, затим миоценске грубокластичне творевине, миоценски лапори, лапорци, кречњаци и слично, олигомиоценски конгломерати, подређено лапори и глине, плиоценско-еоценски плочасти лапоровити кречњаци. У ову групу стијена су сврстани и кредни слојевити и лапоровити микрити, лапорци и подређено аренити, затим јурски и јурско-кредни седименти представљени слојевитим, масивним и банковитим микритима, аренитима и лапорцима, комплетна дијабаз-рожна формација, као и доњетријски и средњетријаски седименти. Ове стијене су генерално стабилне и добро носиве, једино у површинским распуцалим дијеловима може доћи до нестабилности при нагибима већим од 10°.
4. У групу средње окамењених стијена су сврстани амфиболити, који су добро носиве стијене са пукотинском порозношћу.
5. Добро окамењене стијене су различити варијетети магматских и метаморфних стијена и то: дацити, дацито-андезити, масивни и банковити микроспарити, спилити, дијабази, долерити, албитски гранити, габри, габроперидотити, кварц-серицитски шкриљци и филити, лерзолити, серепентити, зелени шкриљци, амфиболитски шкриљци, епидот-амфиболитска фација, еклогити, клиноцоизит-амфиболити. Поред ових стијена у ову групу спадају и седименти дијабаз-рожне формације, затим тријаски рожнаци, подређено глинци и лапоровити микрити, те плочасти до банковити кречњаци такође тријаске старости.

Савремени егзогени процеси и појаве

Од савремених егзогених геолошких процеса и појава нарочито су значајни вертикална и хоризонтална ерозија и хемијска ерозија.

Нестабилни терени су лоцирани на основу геолошких карактеристика терена и падова стијенских маса. На овом нивоу истражености као нестабилни терени, код којих могу у необезбјеђеним условима доћи до нестабилности, окарактерисани су терени у зони распрострањења флишних кредних седимената, као и у зони распрострањења делувијалних и неогених седимената.

На инжењерскогеолошкој карти је извршена категоризација терена према подложности на клизање и издвојене су 3 категорије:

- висока подложност на клизање
- средња подложност на клизање
- ниска подложност на клизање

Свакако је неопходно је да се уради катастар клизишта на територији општине Теслић, а да се затим врши и систематска санација истих.

Хидрогеолошке карактеристике терена

Приликом хидрогеолошког рејонирања општине Теслић узети су у обзир литолошки састав картираних јединица, тектонски склоп терена, геоморфолошке карактеристике, типови издани и њихово распрострањење, затим њихова издашност, услови прихрањивања и дренажања подземних вода.

На основу наведених чинилаца на предметном простору издвојени су следећи типови издани:

- збијени тј. интергрануларни тип издани,
- карстни тип издани,
- карстно-пукотински тип издани,
- пукотински тип издани,
- комплекс са доминантном међузрнском порозношћу.

Збијени тј. интергрануларни тип издани је према водопропусности подјељен на:

- добра водопропусност: алувион (шљунак и пијесак), сипари, нижа ријечна тераса и плиоценски шљункови и пијескови,
- средња водопропусност: разнобојни пијескови и мјестимично заглињени шљункови плиоцена,
- слаба водопропусност: делувијално-пролувијални седименти и ситнорзни пијескови и улошци пјесковитих глина.

Дебљина ових седимената, а самим тим и дебљина збијеног типа издани је до 15 m. У овим седиментима је формиран збијени тип издани са слободним нивоом издани. Прихрањивање издани се врши на рачун инфилтрације атмосферских талога, те прихрањивањем из површинских токова или других издани. Дренажање се обавља или преко бунара или циркулацијом према другим водоносним хоризонтима.

Карстни тип издани је формиран у тријаским плочастим до банковитим кречњацима. Нема веће распрострањење и већи значај на подручју општине Теслић. Карстни тип издани је окарактерисан као добро водопропусан. Водоносност овог типа издани зависи од степена скрашћености кречњачких седимента. Прихрањивање ове издани се обавља на рачун инфилтрације атмосферских талога, док се дренажање обавља преко понора. Извори који дренажу ову издан се налазе на контакту између ових водопропусних кречњака и доломита који су у овом случају хидрогеолошки изолатори.

Карстни тип издани се дренира преко већег броја извора чија издашност варира у току времена и креће се од неколико l/s па до десетак l/s воде. Воде из карстог типа издани су карактеристичне хидрокарбонатно-калцијумске и најчешће су задовољавајућег квалитета.

Карстно-пукотински тип издани је формиран у:

- масивним и банковитим микроспаритима плиоценске и еоценске старости,
- масивним и банковитим микритима, слојевитим лапорцима и карбонатним аренитима јурско-кредне старости,
- рожнацима, глинцима и кречњацима.

Водопропусност ових седимената је слаба до средња.

Пукотински тип издани је формиран у магматским и метармофним стијенама јурске старости, као и у стијенама миоценске старости (пјешчари, конгломерати, лапорци) и у Т,Ј и Ј,К седиментима. Пропусност им је претежно слаба до средња. Дренирање се врши преко извора мање издашности до 1 l/s.

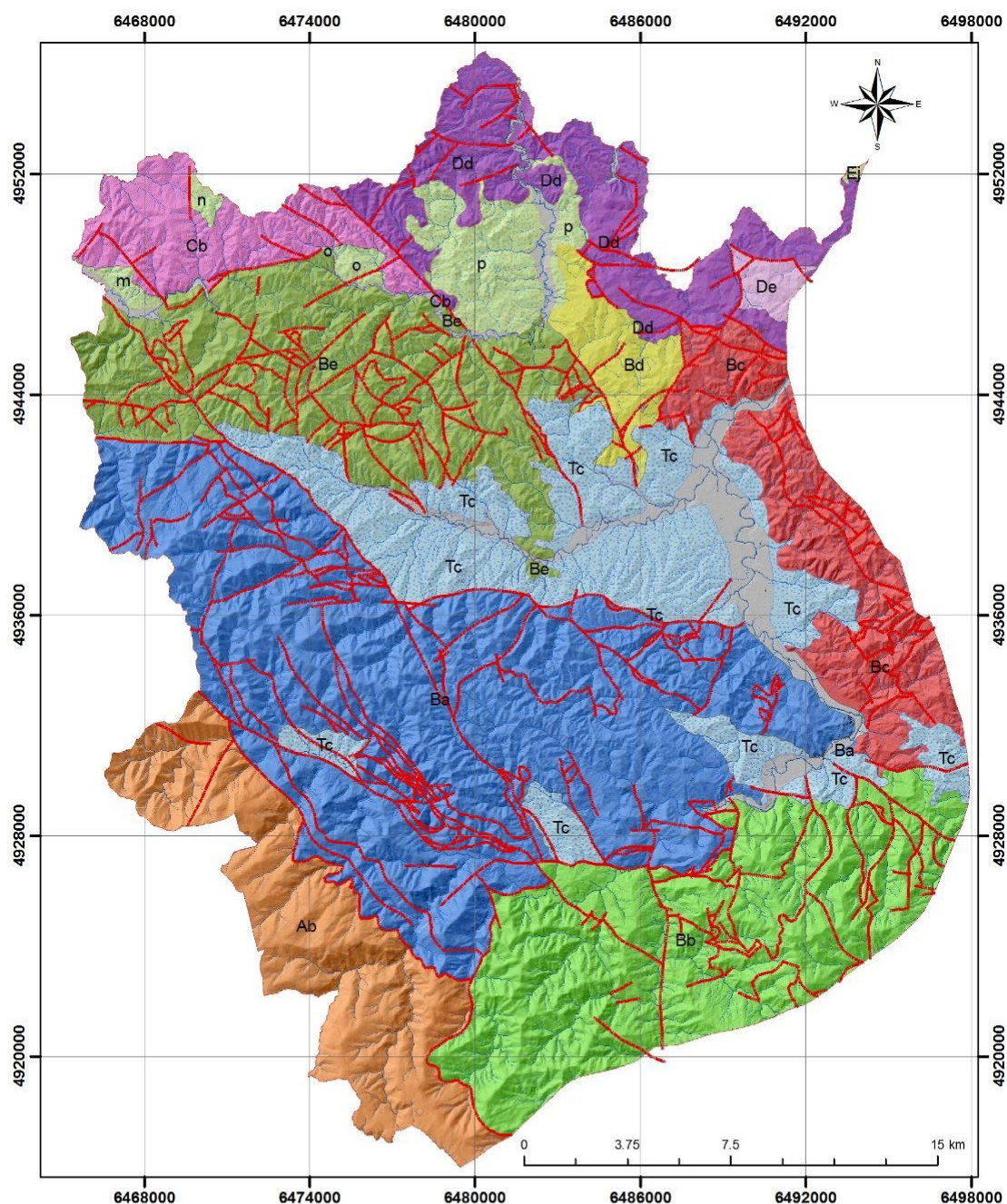
Комплекс са доминантном међузрнском порозношћу је формиран у плио-квартарним седиментима и заузима значајан дио територије централног дијела општине.

Сеизмолошке карактеристике терена

Према подацима карата из Правилника о техничким мјерама и условима за грађење у сеизмичким подручјима, западни и централни дио општина Теслић се налази у зони максималног очекиваног интензитета потреса 8° MSK-64, док се источни дио налази у зони 7° MSK-64 за повратни период од 500 година (сеизмолошка карта у прилогу).

Тектоника је јако изражена на територији општине Теслић, а на слици 3 је приказана тектонска карта општине.

Слика 3: Тектонска карта општине Теслић

Тектонска карта

Легенда:

	Rasjedi		Централна офиолитска зона-дио; Структурна јединица Чавка-Јаворово (Cb)
	Прелазна зона палеозојских шкриљаца; Јурско-кредна флишна серија (Ab)		Дио унутрашње офиолитске зоне; Структурна јединица Чавка-Растуша (Dd)
	Централна офиолитска зона; Борјанска тектонска јединица (Ba)		Дио унутрашње офиолитске зоне; Структурна јединица Осивица-Витковићи (De)
	Централна офиолитска зона; Махњачко-шехерска тектонска јединица (Bb)		Дио јужног обода Панонске низије; Структурна јединица Станарски базен (Ej)
	Централна офиолитска зона; Завидовичко-Маглајска синклинала (Bc)		Централна офиолитска зона; Терцијарни базени (Tc)
	Централна офиолитска зона; Навлака Осивице (Bd)		Торина (m)
	Централна офиолитска зона; Јаворовска тектонска јединица (Be)		Кршила (n)
			Гај (o)
			Чечава (p)

Најзначајније тектонске јединице на територији општине Теслић су:

- Прелазна зона палеозојских шкриљаца - јурско-кредна флишна серија која је заступљена у крајњем југозападном дијелу општине.
- Централна офиолитска зона која захвата највећи дио општине, а чине је следеће тектонске јединице:
 - Борјанска тектонска јединица,
 - Махњачко-шехерска тектонска јединица,
 - Завидовичко-Маглајска тектонска јединица,
 - Навлака Осивице,
 - Јаворовска тектонска јединица,
 - Структурна јединица Чавка-Јаворово,
 - Терцијарни басени.
- Унутрашња офиолитска зона коју чине:
 - Структурна јединица Чавка-Растуша,
 - Структурна јединица Осивица-Витковићи.
- Јужни обод панонске низије захвата крајњи сјевероисточни дио општине и врло мало је распрострањен на територији општине Теслић, а чини га структурна јединица Станарски басен.

1.2.3. КЛИМА

Географски положај и рељеф општине Теслић у највећој мјери условљавају опште климатске, а посебно температурне услове разматраног подручја. Динарске планине на југу представљају природну препреку која спријечава утицај топлих ваздушних маса са Средоземног мора, а отворености према сјеверу, сјеверозападу и сјевероистоку излажу ово подручје утицају хладних ваздушних маса, које преко преовлађујућих сјеверних и сјеверозападних продора доспијевају из сјеверних ширина Атланског океана, средње и сјевероисточне Европе и Сибира.

Највећи дио подручја општине Теслић карактерише умјерено континентална и претпланинска умјерено континентална клима. Умјерено континентална клима је присутна у централном и сјевероисточном дијелу општине, док претпланинска умјерено континентална клима влада у западном и јужном дијелу општине. Планинска клима је присутна само на крајњем југозападу општине.

За анализу температурних карактеристика подручја општине Теслић коришћени су подаци са климатолошке станице Теслић - Бања Врућица, те пет падавинских станица (Пиљужићи, Прибинић, Младиковине, Слатина и Бијело Бучје) за период 1951 - 1985. година. Иначе, метеоролошка станица Теслић - Бања Врућица је престала са радом 1990. године, да би њен рад кратко био обновљен у периоду 1999 - 2001. година. Међутим, у датом периоду једино за 2000. годину постоје комплетни подаци за основне метеоролошке елементе. Просјечна температура те године износила је 12.0 °C, а количина падавина 849.1 mm.

Температура ваздуха

Средња годишња температура ваздуха измјерена на метеоролошкој станици Теслић - Бања Врућица у периоду 1999 - 2001. година износила је 9.8 °C, са најхладнијим мјесецом јануаром са средњом температуром од -1.3 °C, и најтоплијим јулом са 19.1 °C. Велика вриједност амплитуде апсолутних екстремних температура, која износи 72.3 °C, заједно са поменутих екстремима средњих мјесечних температура, даје клими највећег дијела подручја општине Теслић умјерено континентални карактер (умјерено континентална и претпланинска умјерено континентална клима).

Јесен је у просјеку топлија од прољећа, а што је последица утицаја топлих ваздушних маса из Средоземног мора у току јесени и велике потрошње топлотне енергије на топљењу сњежног покривача у прољећу. Средња температура вегетационог периода износи 15.8 °C.

Табела 4: Температуре ваздуха на метеоролошкој станици Теслић - Бања Врућица у периоду 1951 - 1985. година

Параметри	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
Средња мјесечна температура °C	-1.3	0.9	5.4	9.8	14.4	17.7	19.1	18.8	15.4	10.5	5.5	1.2	9.8
Средња максимална температура °C	2.8	5.5	11.2	16.0	21.0	24.2	26.1	26.2	22.5	17.0	10.3	5.1	15.7
Средња минимална температура °C	-5.3	-3.4	0.1	4.0	8.3	11.8	13.1	12.6	9.2	4.8	1.2	-2.7	4.5
Апсолутна максимална температура °C	20.0	23.6	27.7	29.4	36.8	35.5	37.9	39.5	34.6	30.0	25.4	20.6	39.5
Апсолутна минимална температура °C	-32.8	-29.0	-19.0	-4.0	-1.6	1.0	4.0	4.5	-1.0	-5.2	-15.0	-23.6	-32.8
Колебање температура °C	52.8	52.6	46.7	33.4	38.4	36.5	41.9	44.0	35.6	35.2	40.4	44.2	72.3

Негативне температуре се јављају у периоду од септембра до маја, са најчешћом појавом у децембру и јануару. Средњи годишњи број мразних дана (дани са минималном температуром ваздуха испод 0 °C) је 98.5 дана.

Број дана са јаким мразом (дани са минималном дневном температуром ваздуха нижом од минус 10 °C) је 13. Зимски период је карактеристичан по великој учесталости ледених дана (дани са максималном температуром ваздуха испод 0 °C) изнад цијеле територије. Тако број ледених дана износи 24 дана, а јављају се у периоду од новембра до марта.

Скоро једна трећина зимских дана има дневну температуру испод 0 °C, што указује да подручје општине Теслић у погледу термичког режима, има карактеристике израженог мразишта.

Љетњи дани (дани са максималном температуром ваздуха већом од 25 °C) јављају се у периоду март - октобар, са просјечном годишњом вриједношћу од 75.5 дана. Временске ситуације при којима се јављају љетњи дани су најчешће у јулу и августу. У току ова два мјесеца више од две трећине дана имају карактеристике љетњих дана.

У дијелу године када се учестало јављају љетњи дани регистрована је и појава тропских дана (дани са максималном дневном температуром већом од 30 °C). Тропски дани се јављају од априла до септембра, а њихов број износи 17.7 дана. За разлику од љетњих дана највећа честина појаве тропских дана се јавља у јуну и јулу.

За одређивање временског периода у коме је потребно гријање стамбених и других објеката, односно да би се установила потрошња топлоте у једном гријном периоду, за дато подручје одређује се број степен дана, који је дефинисан као производ броја гријних дана и разлике између средње собне температуре и средње спољне температуре, а израчунава се по формули:

$$G = z \times (t_i - t_{am}),$$

гдје је:

G = гријни степен дан,

z = број гријних дана у гријном периоду од 1. октобра до 30. априла,

t_i = средња собна температура,

t_{am} = средња спољна температура у гријном периоду.

Ако се за средњу собну температуру узме t_i = 20 °C, а да гранична температура почетка и завршетка периода гријања представља средњу дневну температуру од 12 °C, тада се на основу средњих дневних температура ваздуха за урбано подручје Теслић добија да број степен дана за анализирано подручје износи G = 2990. При томе, просјечна температура ваздуха за гријни период за урбано подручје Теслић износи само (4.9) 4.6 °C, а број гријних дана износи 198 дана.

Падавине

За анализу падавина на територији општине Теслић коришћени су подаци са пет станица са територије општине и станице Пиљужићи из непосредног окружења (општина Тешањ) за период 1951 - 1985. година. Просјечна годишња количина падавина са ових шест метеоролошких станица је износила 1173.3 mm.

Табела 5: Мјесечне и годишње количине падавина на територији општине Теслић и непосредног окружења у периоду 1951 - 1985. година

СТаница	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.	IV-IX	%
ТЕСЛИЋ	67.2	65.5	72.5	86.1	108.0	122.0	99.1	96.9	78.7	67.1	94.1	90.2	1047.4	590.8	56.4
ПИЉУЖИЋИ	69.3	73.0	76.4	90.0	96.6	127.0	99.2	102.8	82.2	75.1	89.6	93.4	1074.6	597.8	55.6
ПРИБИНИЋ	73.9	72.6	82.3	103.8	104.3	126.6	114.6	102.9	93.6	77.9	92.7	93.3	1138.5	645.8	56.7
МЛАДИКОВИНЕ	75.5	73.0	79.3	102.3	108.3	126.3	111.6	105.4	88.0	75.1	95.3	96.5	1136.6	641.9	56.5
СЛАТИНА	77.4	74.5	86.2	103.8	107.8	138.1	114.9	105.5	96.8	78.0	101.2	95.3	1179.5	666.9	56.5
БИЈЕЛО БУЧЈЕ	91.8	99.0	112.9	130.6	137.0	151.8	141.4	125.7	115.4	104.5	120.3	132.5	1462.9	801.9	54.8
Просјечно	75.9	76.3	84.9	102.8	110.3	132.0	113.5	106.5	92.5	79.6	98.9	100.2	1173.3	657.5	56.1

У погледу карактеристика режима падавина подручје општине Теслић се налази на граници зоне прелаза из маритимног у континентални плувиометријски режим. Расподјела падавина у току године показује да се на овом подручју максималне количине падавина јављају у току љета, што је одлика континенталног плувиометријског режима, односно једна од карактеристика умјерено континенталне климе. У току топле половине године (период април - септембар) на посматраном подручју се у просјеку излучи 657.5 mm, што износи 56.1 % од укупне годишње количине падавина.

Појава секундарног максимума крајем јесени и почетком зиме указује на појачани утицај циклонске активности у области Јадранског мора. Зима (децембар - фебруар) је период са најмањом количином падавина, а фебруар са 76.3 mm је најсувљи мјесец.

Карта просторне расподјеле падавина указује да се целокупна територија општине Теслић налази у зони са просјечном годишњом количином падавина изнад 1000 mm, а да се знатан дио територије налази у зони са преко 1250 mm. Падавине се постепено повећавају од равничарског и брежуљког простора на сјеверу и сјевероистоку, са просјечном годишњом количином падавина од 1047.4 mm (Теслић) према крајњем јужном и југозападном планинском дјелу, гдје достижу вриједност од 1462.9 mm (Бијело Бучје).

Максималне количине падавина на овом подручју јављају се почетком љета, тако да је јуни са просјечном количином падавина од 132 mm најкишовитији мјесец у години, са максималном вриједношћу од 151.8 mm у Бијелом Бучју.

Број падавинских дана (број дана са падавинама ≥ 0.1 mm) је релативно мали, и у току године у просјеку износи 135.9 дана. С друге стране број дана са падавинама ≥ 10.0 mm у Теслићу је 36.8 дана. Дневне количине падавина ≥ 10.0 mm се не јављају током цијеле године. Најчешће се јављају током љетње половине године, а нарочито у јуну и јулу, очигледно као посљедица честих појава пљусковитих падавина у овом региону. Честа појава интензивних пљусковитих падавина се одражава у вриједностима максималних дневних количина падавина. Тако је на станици Теслић - Бања Врућица регистрована максимална дневна количина од 84.2 mm (јули).

На подручју општине Теслић снијег се углавном појављује од новембра до априла, са веома ријетком појавом у октобру и мају. Просторна расподјела броја дана са појавом снијега је идентична расподјели броја дана са падавинама и износи 34 дана на станици Теслић - Бања Врућица. Задржавање сњежног покривача (број дана са снежним покривачем ≥ 1 cm) на овом подручју показује сасвим друге карактеристике. Снежни покривач се задржава 62.8 дана. Иначе, просјечна максимална висина сњежног покривача на подручју општине се креће око 50 cm, а максимум достиже 82 cm.

Кумулативни водни биланс за метеоролошку станицу Теслић - Бања Врућица показује да током читаве године суме падавина премашују суме потенцијалне евапотранспирације, а што указује да на овом простору преовлађују одлике влажног климата. Са повећањем надморске висине, прилив воде од падавина расте, а губици на евапотранспирацији опадају, што условљава велики суфицит воде која у виду површинских и подземних вода одлази у водотоке.

Влажност ваздуха

Влажност ваздуха се најчешће изражава са напоном (притиском) водене паре и релативном влажношћу. Средње мјесечне вредности напона водене паре прате годишњи ход температуре ваздуха, при чему се најниже вриједности јављају у јануару (5.6 mb), док се максимум јавља у јулу, са вриједношћу од 17.1 mb. Просјечни напон водене паре на метеоролошкој станици Теслић - Бања Врућица у периоду 1951 - 1985. година износио је 11.0 mb.

За разлику од напона паре, релативна влажност има инверзан однос са температуром, па мјесец јануар, као најхладнији мјесец има највишу средњу релативну влажност, која има вриједност 89.0 %. Најсувљи мјесец је јули са вриједношћу релативне влаге од 77.3 %. Средња годишња релативна влажност ваздуха на метеоролошкој станици Теслић - Бања Врућица у периоду 1951 - 1985. година износила је 82.6 %. У периоду од октобра до фебруара мјесеца релативна влажност ваздуха је виша од средње годишње услед нижих температура ваздуха и релативно велике учесталости појаве магле.

Облачност

Анализа годишњег тока облачности указује на најмању покривеност неба у јулу (39 % покривености неба) и августу, док највећу просјечну покривеност неба има децембар (73 % покривености неба).

Средња годишња облачност износи 5.8 десетина (58 %). У периоду од маја до октобра, мјесечна количина облачности је мања од годишњег просјека, а само у току јула, августа и септембра је испод 50 %. У хладној половини године (од новембра до априла) средња мјесечна облачност се креће од 60 до 70 %, па је и број тмурних дана у овом периоду велики (у просјеку сваки други дан). У току године њихов број достиже вриједност од 124 дана.

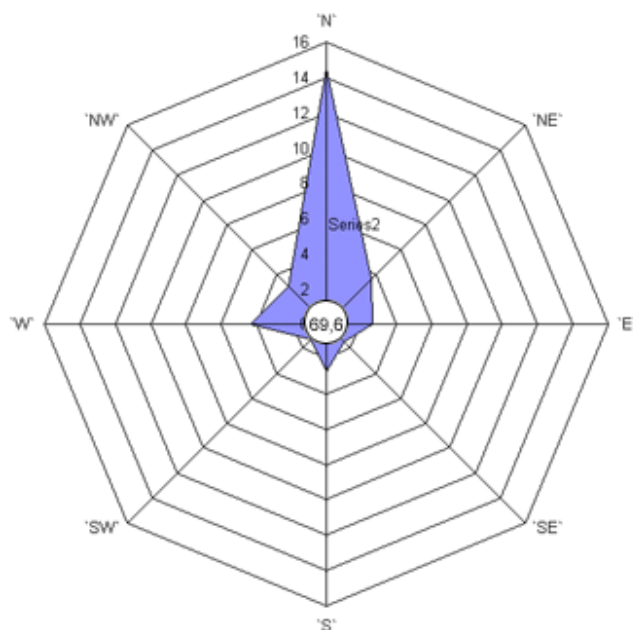
Осунчавање

Стварно трајање осунчавања на метеоролошкој станици Теслић - Бања Врућица у периоду 1951 - 1985. година износило је у просјеку 1705.2 часова. Најдуже просечно трајање сијања сунца јавља се у августу (250.7 часова), док се у децембру јавља минимум са 51.1 час осунчавања.

Вјетар

На метеоролошкој станици Теслић - Бања Врућица у периоду 1951 - 1985. година преовлађују временска стање без вјетра (тишине), која у годишњој расподјели честина учествују са изузетно великом вриједношћу од 69.6 %. Такви услови тихог времена погодују честом образовању и задржавању магли које су карактеристичне за простор урбаног подручја Теслић.

Слика 4: Ружа вјетрова за метеоролошку станицу Теслић - Бања Врућица за период 1951 - 1985. година

Долина ријеке Усоре, која се пружа у правцу југ - сјевер каналише ваздушно струјање у урбаном подручју Теслић, тако да највећу частину има вјетар сјеверног правца (N), са честином од 14.5 %. Остали правци су равномерно заступљени. Расподјела средњих брзина по правцима указује да најчешћи вјетрови немају највеће средње брзине. Највеће средње брзине имају вјетрови из јужног квадранта које износе од 2.4 m/s до 2.6 m/s.

Посматрано подручје се карактерише малим бројем дана са јаким вјетровима изнад 6 Бофора. Њихов број износи 4.3. Најчешће се јављају у току зиме и прољећа. Појава олујних вјетрова (јачина вјетра изнад 8 Бофора) је сразмјерно мала и у просјеку годишње износи 1 - 2 дана.

Магла

На урбаном подручју Теслић, у већем дијелу године преовлађују временска стање без вјетра (тишине), које уз честе појаве температурних инверзија у току зимске половине године, а које су посљедица локалних услова рељефа, погодују честом образовању и задржавању магле. Магла се јавља током цијеле године, али је много чешћа у хладној половини године. На метеоролошкој станици Теслић - Бања Врућица у периоду 1951 - 1985. година просјечно је било 41.7 дана са маглом.

1.3. СТРУКТУРА ПОВРШИНА ПО НАМЈЕНИ (БИЛАНС КОРИШЋЕЊА ПОВРШИНА)

У погледу биланса коришћења површина присутни су различити методолошки приступи, што условљава и одређене разлике у погледу података о учешћу различитих категорија земљишта односно површина у укупној површини општине Теслић.

Нажалост, збирни подаци по културама на нивоу некадашњих цјеловитих катастарских општина из катастарског оператера Републичке управе за геодетске и имовинско – правне послове (РГУ) не дају поуздане резултате свођењем на данашње границе општине Теслић.

У овом поглављу биће приказани подаци добијени обрадом дигиталног картографског материјала из пројекта European Environment Agency (Европска агенција за животну средину) под називом CORINE LAND COVER (CORINE земљишни покривач) за 2012. годину.

Иначе, подаци из CORINE LAND COVER пројекта за 2012. годину су као основу имали сателитске снимке, док је јединица посматрања била ћелија димензија 28.5 са 28.5 m. Потребно је нагласити да методологија CORINE LAND COVER пројекта у пољопривредно земљиште укључује и распршена сеоска насеља односно грађевинско земљиште мањих насеља.

Укупна површина општине Теслић износи 846.49 km² или 84649.23 ha. Ова површина је добијена картометријским поступком у AUTO CAD програму и узета је као референтна површина.

Табела 6: Структура коришћења земљишта на подручју општине Теслић према CORINE LC 2012 – ha

СТРУКТУРА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА НА ПОДРУЧЈУ ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ (CORINE LC 2012) - ha			
Пољопривредно земљиште	Шумско земљиште	Грађевинско земљиште	УКУПНО
26964.64	57202.61	481.98	84649.23

Табела 7: Структура коришћења земљишта на подручју општине Теслић према CORINE LC 2012 – %

СТРУКТУРА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА НА ПОДРУЧЈУ ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ (CORINE LC 2012) - %			
Пољопривредно земљиште	Шумско земљиште	Грађевинско земљиште	УКУПНО
31.85	67.58	0.57	100.00

Из претходних табела је видљиво да је шумско земљиште доминантно са учешћем од преко 2/3 у укупној површини општине, док грађевинско земљиште (грађевинско земљиште у урбаном подручју Теслић и градска привредна зона) има учешће од свега 0.57 %. Пољопривредно земљиште заузима површину од 26964.64 ha, што је нешто мање од 1/3 укупне површине општине Теслић. Поређење са стањем из 2006. године показује трендове у коришћењу земљишта на подручју општине Теслић. Тако је према CORINE LAND COVER за

2006. годину пољопривредно земљиште имало површину од 29953.87 ха или 35.39 %, шумско земљиште 54305.68 ха или 64.15 %, те грађевинско земљиште 389.67 ха или 0.46 %. Из овог је јасно видљив велики пораст површине у категоријама шумско земљиште и грађевинско земљиште у периоду 2006 - 2012. година. Грађевинско земљиште је првенствено повећано у западном дијелу урбаног подручја Теслић (долина Мале Усоре), док је највећи пораст површина под шумским земљиштем присутан у сјевероисточном и источном дијелу општине (атари насељених мјеста Бања Врућица, Чечава, Доњи Ранковић, Горња Радња, Горњи Ружевић, Осивица, Растуша, Укриница и Витковци) и периферном ободу планинског масива Борја (атари насељених мјеста Булетић, Ђулићи, Комушина Доња, Комушина Горња, Радешићи и Студенци).

Поређење структуре коришћења земљишта по CORINE LAND COVER 2012 пројекту на нивоу општине Теслић и БиХ показује да је удио шумског земљишта већи од просјека БиХ, док је удио пољопривредног земљишта и грађевинског земљишта испод просјека БиХ.

1.4 ТИПИЗАЦИЈА ПРЕДЈЕЛА

Европска конвенција о предјелу усвојена је 20. октобра 2000. године у Фиренци² (настала у оквиру активности Савјета Европе из области културног и природног наслеђа, просторног планирања и животне средине) у којој је наглашено да "преддио има важну улогу за општи интерес у области културе, екологије, животне средине и друштва и представља ресурс који погодује привредним дјелатностима, а чијом се заштитом, управљањем и планирањем може допринијети отварању нових радних места".

Према овој Конвенцији преддио доприноси формирању локалних култура и представља један од основних елемената природног и културног наслеђа, који доприноси добробити заједнице и јачању њеног просторног идентитета; има суштински значај за добробит појединца и друштва, а његова заштита, управљање и планирање намећу одређена права и обавезе. Такође, квалитет и разноликост предјела чине заједничко богатство, те је потребно успоставити комуникацију и сарадњу бројних актера у циљу његове заштите, управљања и планирања.

Преддио представља хетерогено подручје земље састављено од скупа (кластера) екосистема који су у интеракцији и који се понављају у сличној форми кроз подручје. Као основне карактеристике предјела дефинишу се:

- структура предјела (просторни однос између појединих екосистема или "елемената" - дистрибуција енергије, материје и врста у зависности од величине, облика, броја, врсте и конфигурације екосистема);
- функционисање (интеракција између просторних елемената - односно, тока енергије, материје и врста између компоненти екосистема);
- промјене (мијењање у структури и функционисању еколошког мозаика током времена).

У процесу планирања потребно је постићи равнотежу између заступљених типова предјела и људске активности у циљу очувања предјела и смањења броја његових трансформација, односно потребно је доћи до најоптималнијих рјешења која конфликте у будућем кориштењу простора своди на минимум.

На простору општине заступљени су различити типови предјела. То су управљани (пасторални), култивисани (аграрни), субурбани и урбани предјели.

Предјели у блиско природном стању без видљивог утицаја човека (природни предјели) нису заступљени на подручју општине Теслић.

Управљани (пасторални) преддио чине насеља сеоског типа, групе објеката и радне површине са већим бројем хетерогених преддионих елемената и линијских коридора. Они обухватају и екстензивно коришћене пољопривредне површине и шуме аутохтоних врста, гдје је газдовање човјека присутно у већој мјери. С обзиром на непостојање природних предјела, управљани предјели представљају потенцијал са становишта природних ресурса и добара.

² Ова конвенција је у Босни и Херцеговини ступила на снагу 01.05.2012. године, након ратификације која је извршена 31.01.2012. године. Њена јединственост огледа се у томе да се она односи на цјелокупну територију државе, односно да се односи и на природна и на урбана и периурбана подручја (без обзира да ли је ријеч о копну, мору или другим воденим површинама), тј. да су њоме обухваћени сви типови предјела (градски, индустријски итд.), а не само предјели који се налазе под неким видом заштите. Примјеном Конвенције се уводи концепт квалитета предјела у заштиту, управљање и планирање географских подручја.

Они чине категорију предјела која је највише заступљена на простору општине, при чему доминирају у брдско - планинском дијелу општине.

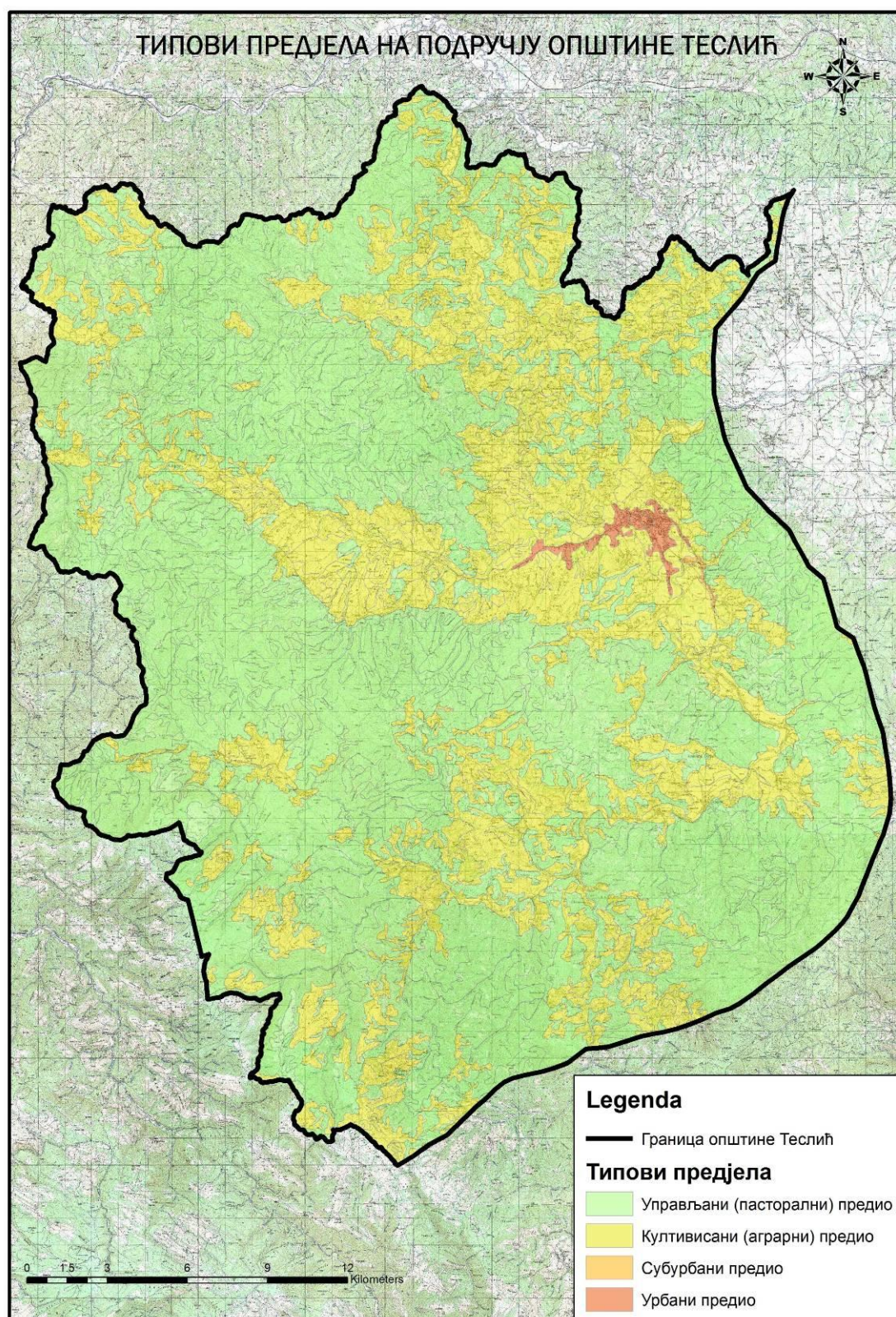
Култивисани (аграрни) предјели су првенствено заступљени као обрадиве површине. У највећем дијелу је присутна матрица пољопривредног земљишта на коме се одвија пољопривредна производња (комбинована традиционална и модерна пољопривреда) са остацима природних, дјелимично измијењених станишта, и коридорима које чине водотоци, канали и саобраћајнице. Највише су заступљени у ширим долинама Велике Усоре, Мале Усоре, Усоре и Мале Укрине.

Субурбани предјели везују се за предјеле око већих насеља. На територији општине Теслић субурбани преддио чини гушће изграђени дио насељеног мјеста Бања Врућица, гдје су присутне различите форме и велики број преддионих елемената, било да су интродуковани или представљају остатке.

Урбани преддио чини густо изграђени дио урбаног подручја Теслић (градско насеље Теслић и дијелови већином приградских насеља Бања Врућица, Барићи, Горњи Теслић, Доњи Ружевић, Ћулићи, Рудо Поље и Стењак), гдје је и присутна највећа трансформација предјела.

Ограничења за развој и уређење управљаних (пасторалних), култивисаних (аграрних), субурбаних и урбаних предјела су дисбаланс између активности у простору и преддионих елемената, што изазива њихову деградацију (непланско ширење насеља и радних зона на рачун пољопривредног земљишта, изградња објеката који прекидају еколошке коридоре, непланска експлоатација минералних сировина и одлагање отпада), као и недовољне активности у простору којим би се унаприједили типови предјела.

Слика 5: Типови предјела на територији општине Теслић

1.5. ОСТАЛА КАРАКТЕРИСТИЧНА ПОДРУЧЈА (ЗОНЕ, ЦЕЛИНЕ И ПОДЦЕЛИНЕ)

Једно од карактеристичних подручја на простору општине Теслић јесте туристичко - бањско подручје у оквиру насељеног мјеста Бања Врућица. За овај простор је 1987. године усвојен Просторни план Бање Врућице као подручја посебне намјене (просторни план подручја посебне намјене). Површина овог Плана је износила 338.82 ha и обухватао је централни дио насељеног мјеста Бања Врућица (Доња Врућица, Бања и Гушци).

Године 1986. године усвојен је Регулациони план Туристичко рекреативног центра Вучја планина, чији је ужи обухват износио око 20 ha. Шири обухват је подјељен ентитетском границом, при чему је већи дио садржаја (зона концентрисане изградње, викенд насеље и скијашке стазе) остао у општини Теслић.

До почетка 1970 - их година на подручју насељених мјеста Бардаци, Гомјеница, Рудо Поље и Теслић је била присутна претежно јамска експлоатација мрког угља у количини која се годишње максимално кретала око 55000 t. Овај рудник је основан 1908. године, а коначно је затворен 1972. године. На доношење овакве одлуке пресудан утицај је имала замјена угља течним горивом (мазут) у великим фабрикама регије.

2. СТАНОВНИШТВО

Становништво са својим обиљежјама представља основни плански параметар према коме се усклађују остала планска рјешења. У овом поглављу биће коришћени подаци из званичних пописа становништва. Као најбољи просторни индикатор везан за становништво показала се густина насељености и она ће бити приказана у посљедњем дијелу овог поглавља.

Као полазиште за број становника и домаћинстава на подручју општине Теслић узети су коначни резултати Пописа становништва 2013. године за Републику Српску који су публиковани на нивоу насељених мјеста за основне демографске структуре, а на нивоу јединица локалне самоуправе за сва демографска обиљежја.

2.1. ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ

Кретање броја становника и домаћинстава

Кретање броја становника по насељеним мјестима на подручју општине Теслић показује сљедећа табела.

Табела 8: Кретање броја становника по насељеним мјестима на подручју општине Теслић у периоду 1948 – 2013. година

Редни број	НАСЕЉЕНО МЈЕСТО	БРОЈ СТАНОВНИКА						
		1948	1953	1961	1971	1981	1991	2013
1	Бања Врућица*	1352	1560	1923	2335	2753	2637	2181
2	Бардаци	380	439	524	643	668	653	288
3	Барићи	814	397	758	946	1013	1151	1350
4	Бијело Бучје	1160	1373	1600	1894	1952	1642	483
5	Блатница*	1326	1569	1932	2445	2651	2601	1231
6	Блажевци*	23	27	26	28	27	26	1
7	Брезове Дане*	8	6	8	10	13	12	0
8	Брић	307	353	401	459	465	1	0
9	Булетић	1548	1734	1860	1983	2279	2419	1588
10	Чечава	2474	2781	3111	2865	3058	2616	1581
11	Доњи Очауш	230	264	310	384	330	328	257
12	Доњи Ранковић	459	633	639	700	828	963	910
13	Доњи Ружевић	767	1003	1227	1559	1805	2060	1310
14	Дубраве	202	221	315	289	393	367	56
15	Ђулићи	134	542	761	1035	1270	1512	2086
16	Џимилић Плање*	6	6	6	5	5	4	0
17	Гомјеница	272	316	437	603	817	970	582
18	Горња Радња	659	788	973	1079	1131	1033	530
19	Горња Врућица*	804	924	967	1403	1615	1590	387
20	Горње Липље	794	924	1029	1011	1031	698	475
21	Горњи Очауш	579	666	795	969	1239	959	526
22	Горњи Ранковић	619	718	995	1098	1316	1249	754

23	Горњи Ружевић	446	507	652	724	723	661	469
24	Горњи Теслић	525	565	723	1027	1345	1489	1885
25	Јасенова	432	464	534	498	508	662	216
26	Језера*	185	210	256	282	298	295	0
27	Калошевић*	45	50	57	57	77	66	24
28	Каменица	667	781	974	1274	1565	1667	1300
29	Комушина Доња	326	390	1037	1166	946	1454	93
30	Комушина Горња	1026	1225	936	1035	1969	1207	21
31	Копице*	38	45	61	83	118	248	0
32	Кузмани	199	233	266	278	279	207	54
33	Лончари*	88	102	112	126	117	113	16
34	Лугови*	86	94	54	53	70	45	14
35	Младиковине	1482	1737	2082	2195	2705	2406	1435
36	Мркотић*	33	38	43	51	64	52	24
37	Орашје Плање*	0	5	0	0	0	0	0
38	Осивица	716	830	1011	1112	1241	1214	607
39	Папратница*	0	0	0	0	0	0	0
40	Парлози	184	275	323	298	274	209	63
41	Пиљужићи*	35	37	44	56	71	69	12
42	Прибинић	1832	2068	2257	2194	2219	1996	1298
43	Радешаћи	353	408	489	597	529	489	231
44	Рајшева	433	485	507	646	775	763	356
45	Растуша	964	1107	1241	1184	1408	1266	592
46	Рудо Поље	122	154	195	322	408	543	740
47	Слатина	579	692	731	1061	1212	1143	132
48	Стењак	857	973	942	1430	1540	1740	1071
49	Студенци	536	618	687	869	1068	956	67
50	Шњеготина Горња	935	1082	1186	1131	1108	909	538
51	Теслић	2370	3190	3803	4874	6660	8655	6820
52	Угодновићи	659	782	972	1160	1284	927	448
53	Укриница	845	1008	1216	1189	1249	1159	649
54	Витковци	901	1011	1117	1132	1371	1307	786
55	Влајићи	683	767	904	1032	956	839	329
56	Врела*	248	253	264	269	308	267	57
57	Жарковина	255	334	403	423	475	486	313
УКУПНО		34002	39764	46676	53571	61599	61000	37236

*Насељена мјеста подјељена ентитетском границом.

Из табеле је видљиво да је број становника општине Теслић континуирано растао у периоду 1948 - 1981. година. Просјечна годишња стопа кретања становништва у том периоду је била чак 18.2 %. Међутим, већ у периоду 1981 - 1991. година долази до стагнације броја становника (пад популације за 1 %).

Ратна дешавања у периоду 1992 - 1995. година условила су демографски пад, тако да је попис домаћинстава из 1996. године регистровао 43438 становника (12776 домаћинстава), што је за око 28.79 % мањи број становника у односу на 1991. годину. Потребно је подсјетити да је попис из 1996. године регистровао само становништво у земљи.

Коначни резултати Пописа 2013. године за РС указују на велики демографски пад у периоду 1991 - 2013. година, пошто је број становника опао на 37236 становника. У односу на 1991. годину популација је опала по просјечној годишњој стопи од чак -22.2 %. Садашњи број становника одговара популацији општине Теслић у данашњим границама из 1951. године. Међутим, треба нагласити да је у стално становништво у пописима 1948 - 1991. година улазило и становништво у иностранству, док је овај дио популације у посљедњем попису искључен из сталног становништва РС (минимално 12.5 %).

Дијаграм 1: Динамика становништва општине Теслић у периоду 1948 – 2013. година

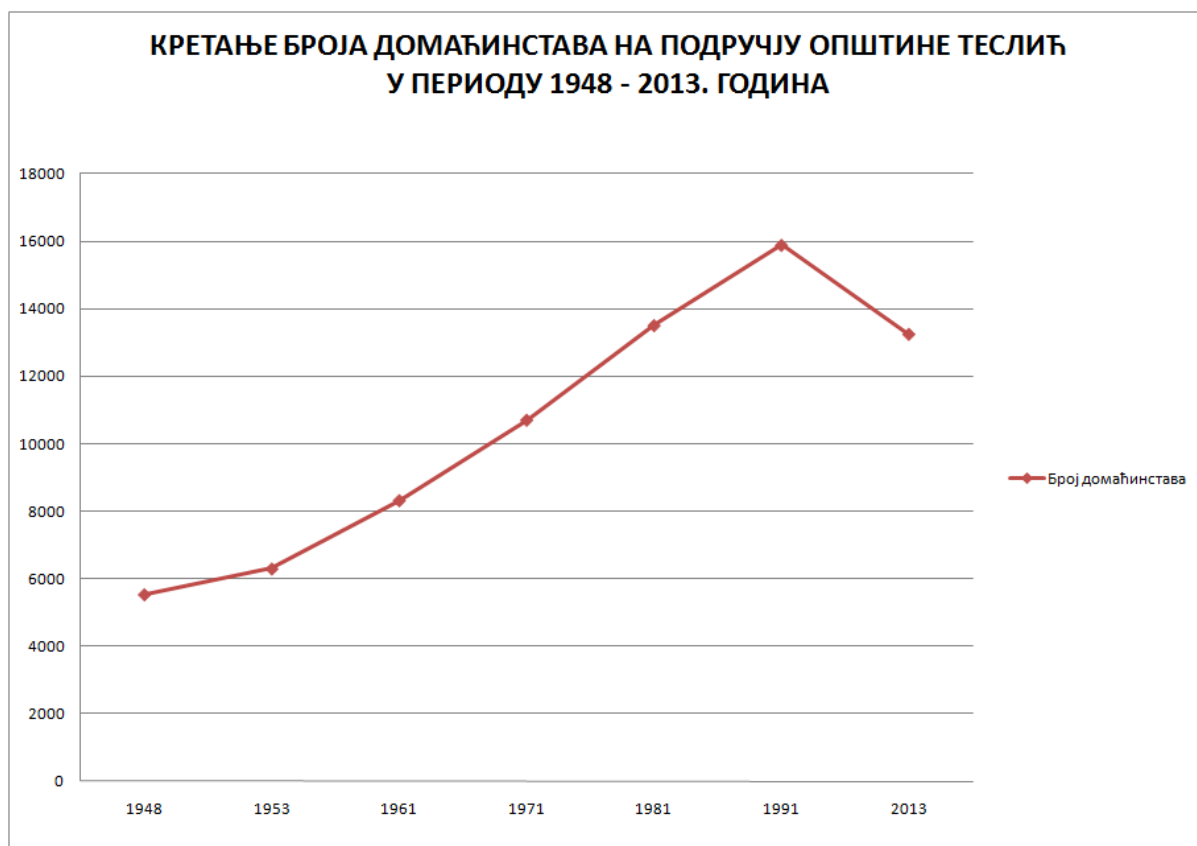
Генерално гледајући, основни фактор који је утицао на кретање броја становника у прошлости, односно динамику становништва, било је механичко кретање. До тог закључка се може доћи упоређујући годишње стопе кретања броја становника и годишње стопе природног прираштаја. Стопе природног прираштаја су по правилу биле веће од стопа кретања броја становника, осим у периоду 1948 - 1953. година. Негативни миграциони салдо у периоду 1953 - 2013. година условио је умањену стопу раста броја становника у читавом овом периоду. Најповољнији миграциони салдо у том периоду (просјечна годишња стопа од око - 0.4 ‰) био је забиљежен у периоду 1971 - 1981. година. Иначе, највећа стопа раста популације општине Теслић је забиљежена у периоду 1948 - 1953. година, што је посљедица не само високе стопе природног прираштаја, већ и позитивног миграционог салда (имиграције).

Кретање броја становника по насељеним мјестима показује стварне демографске процесе (хетерогеност динамике становништва по насељеним мјестима). Континуирани раст у периоду 1948 – 1991. година су имала насељена мјеста Булетић, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Ђулићи, Гомјеница, Горњи Теслић, Каменица, Копице, Рудо Поље, Теслић и Жарковина. Примјетан је огроман пад броја становника у периоду 1981 - 1991. година у насељеним мјестима Брић, Горње Липље, Комушина Горња и Лугови.

Коначни резултати Пописа 2013. године показују да су већина насељених мјеста доживјела популациони пад осим насељених мјеста Барићи, Ђулићи, Горњи Теслић и Рудо Поље. Чак је и градско насеље Теслић забиљежило смањење становништва у периоду 1991 - 2013. година. Искључујући ненастањене дијелове насељених мјеста Орашје Плање и Папратница, без становништва су остала насељена мјеста Брић, Џимилић Плање и Језера. Евидентно је да је око 250 становника насељеног мјеста Копице са подручја општине Теслић пописано на подручју Федерације БиХ, односно у оквиру насељеног мјеста Копице на подручју општине Маглај, а да је и насељено мјесто Брезове Дане остало непописано. Највећи пад броја становника (изнад 50 %), поред мањих насељених мјеста подјељених ентитетском границом, између два посљедња званична пописа доживјела су насељена мјеста Бардаци, Бијело Бучје, Блатница, Дубраве, Горња Врућица, Јасенова, Комушина Доња, Комушина Горња, Кузмани, Парлози, Радешићи, Рајшева, Растуша, Слатина, Студенци, Угодновићи и Влајићи.

Код кретања броја домаћинстава је присутна слична ситуација као код кретања становништва, односно број домаћинстава је континуирано растао у периоду 1948 - 1991. година, али знатно брже (већа стопа раста) него број становника у већем дијелу овог периода (осим периода 1948 - 1953. година). Највећи раст броја домаћинстава је био у периоду 1953 - 1961. година. Након 1991. године долази до значајног пада броја домаћинстава, тако да је на подручју општине 2013. године присутно 13255 домаћинстава. Објашњење за разлике у односу на динамику броја становника је у континуираном смањењу просјечне величине домаћинства од 1953. године. У периоду након Другог свјетског рата је број становника већином растао, а на другој страни се просјечна величина домаћинства готово константно смањивала. Тако је 1953. године просјечна величина домаћинства била 6.31 чланова, док 2013. године износи само 2.81 члана.

Дијаграм 2: Кретање броја домаћинстава на подручју општине Теслић у периоду 1948 – 2013. година

У насељеним мјестима у јужном планинском дијелу општине Теслић, првенствено у Брићу, Бијелом Бучју, Језерима и Угодновићу све до 1981. године је била присутна велика просјечна величина домаћинства (изнад 6 становника), што је била посљедица одржања породичних задруга све до 1980 - их година.

Једна од најзначајнијих карактеристика популације општине Теслић прије 1991. године јесте значајно учешће становништва у иностранству које је износило 5.23 % или 3193 становника. Тако је становништво у земљи 1991. године износило 57807 становника. Највише становништва у иностранству је било присутно у насељеним мјестима Језера, Комушина Доња, Лугови, Пиљужићи, Слатина, Влајићи и Жарковина.

Природно кретање

Кретање броја становника односно динамика становништва посљедица је природног и механичког кретања становништва (миграција).

Детаљнија анализа природног прираштаја на подручју општине Теслић је могућа само од 1996. године. До 1991. године општина Теслић је имала просјечне годишње стопе природног прираштаја изнад просјека БиХ. Тако је у периоду 1989 - 1991. године просјечна годишња стопа природног прираштаја износила око 8.7 ‰ (БиХ 8.3 ‰). Такође, основано се може претпоставити да је у периоду 1992 - 1995. година природни прираштај био нижи усљед ратних губитака.

Сљедећа табела показује вриједности природног прираштаја у периоду 1996 - 2015. година на подручју општине Теслић.

Табела 9: Природни прираштај на подручју општине Теслић у периоду 1996 - 2015. година

Година	Наталитет	Морталитет	Природни прираштај
1996	540	335	205
1997	475	374	101
1998	549	432	117
1999	565	369	196
2000	561	364	197
2001	504	359	145
2002	473	371	102
2003	403	395	8
2004	430	411	19
2005	411	435	-24
2006	429	419	10
2007	352	445	-93
2008	341	433	-92
2009	378	491	-113
2010	400	454	-54
2011	331	440	-109
2012	357	410	-53
2013	335	455	-120
2014	363	487	-124
2015	344	499	-155
УКУПНО	8541	8378	163

Из табеле је видљиво да општина Теслић од 2007. године биљежи негативне вриједности природног прираштаја, што траје и данас.

Упоређивањем периода прије и после 1992. године видљиво је да су вриједности природног прираштаја на простору општине доживјеле велике промјене: од изразито

позитивних постале су благо позитивне након 1995. године, односно негативне после 2006. године. Просјек након 1995. године је годишња стопа природног прираштаја од свега 0.2 ‰.

Механичко кретање

Као што је раније поменуто, механичко кретање, тачније негативни миграциони салдо је имао највећи утицај на кретање броја становника на подручју обухвата плана. Под негативним миграционим салдом се подразумјева веће исељавање (емиграција) од усељавања (имиграције).

Општина Теслић представља типично емиграционо подручје. Процјењује се да је негативан миграциони салдо у општини Теслић био присутан од 1953. године. Најлошије вриједности миграционог салда у периоду прије 1991. година биле су у периоду 1953 – 1971. година (процјењена просјечна годишња стопа око -6 ‰), а најбоље вриједности су биле у периоду 1971 - 1981. година (процјењена просјечна годишња стопа око -0.4 ‰). Пад броја становника у периоду 1991 – 2013. година је био условљен првенствено негативним миграционим салдом који је износио у апсолутним бројкама око 20700 становника. На подручје општине је доселило око 6000 становника српске националности претежно из данашње Федерације БиХ, а одселило око 26700 становника већином бошњачке и хрватске националности. Повратак предратног становништва на подручје општине Теслић је значајног обима.

Подаци о унутрашњим миграцијама (у БиХ) за период 2007 - 2015. година које је публиковао Републички завод за статистику РС показују да општина Теслић има негативан миграциони салдо унутрашњих миграција од 379 становника. Код досељавања већи број становника долази из Федерације БиХ него из других дијелова РС и Брчко дистрикта, а с друге стране значајно већи број становника одсељава у друге дијелове РС него у ФБиХ и Брчко дистрикт. Генерално се може закључити да је у унутрашњим миграцијама присутан емиграциони тренд.

Табела 10: Унутрашње миграције на подручју општине Теслић у периоду 2007 – 2015. година

Година	Досељено становништво	Одсељено становништво	Миграциони салдо
2007	152	232	-80
2008	158	234	-76
2009	184	194	-10
2010	202	189	13
2011	163	242	-79
2012	159	170	-11
2013	149	212	-63
2014	165	192	-27
2015	134	180	-46
УКУПНО	1466	1845	-379

2.2. СТРУКТУРЕ СТАНОВНИШТВА

Структуре становништва су значајан сегмент сваке демографске анализе. Из Пописа 1991. године су публиковани резултати о само једном дијелу структура становништва (национална, полна и старосна структура) на нивоу насељених мјеста. Коначни резултати Пописа 2013. године за РС су публиковани на нивоу насељених мјеста само за старосну и полну структуру, а за остале структуре су публиковани на нивоу јединица локалне самоуправе.

Полна структура

Полна структура на подручју општине Теслић 1991. године је у значајној мјери одступала од просјека БиХ (50.11 % женског становништва). Учешће женског становништва на подручју општине те године је износило 49.28 %. Године 2013. је дошло до значајног повећања удјела женског становништва на 51.94 %, што се може објаснити ратним губицима мушког становништва. Учешће женског становништва 2013. године је изнад просјека РС и БиХ. С друге стране, у насељеним мјестима Блатница, Блажевци, Горњи Очауш, Калошевић, Каменица, Комушина Доња, Лугови, Радешићи и Угодновићи мушко становништво је бројније.

Старосна структура

Старосна структура представља веома значајну структуру становништва и на њој се заснивају разне друге врсте планирања. Старосна структура 1991. године на подручју општине Теслић је била нешто лошија од просјека БиХ. Према старосној доби становништво општине се 1991. године налазило у фази почетка демографске старости (просјечна старост око 32.6 година).

Дијаграм 3: Старосна структура на подручју општине Теслић 1991. године

Даља демографска кретања у периоду 1991 – 2013. година, изражена у мањем порасту броја становника, кроз негативни природни прираштај у посљедњих неколико година, уз смањену имиграцију довели су до знатног погоршања старосне структуре. Сљедећи дијаграм показује старосну структуру 2013. године на подручју општине Теслић.

Дијаграм 4: Старосна структура на подручју општине Теслић 2013. године

Из претходног дијаграма је видљиво смањење удјела младог становништва, а знатно повећање удјела старог становништва у односу на 1991. годину. Удио зрелог становништва је стагнирао на истом нивоу у овом периоду. На тај начин је просјечна старост повећана на 40.82 година, односно популација је из фазе почетка демографске старости прешла у фазу дубоке демографске старости. Најлошија старосна структура је присутна у насељеним мјестима Блажевци, Калошевић, Комушина Доња, Комушина Горња, Кузмани, Лугови, Парлози, Пиљуџићи, Растуша, Слатина и Студенци. Иначе, старосна структура изражена преко просјечне старости на подручју општине Теслић је повољнија од просјека РС и лошија од просјека БиХ.

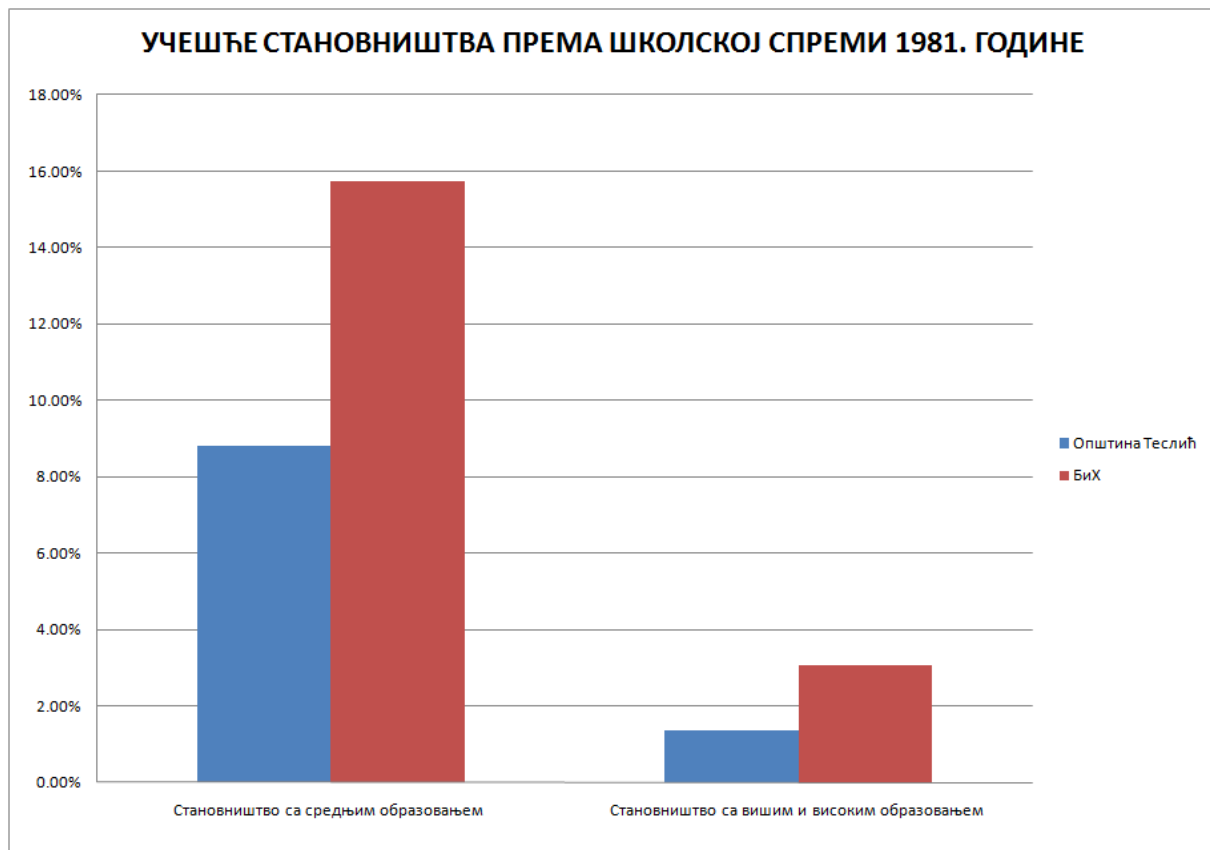
Образовна структура

Образовна структура становништва је кроз пописе дата преко структуре становништва према школској спреми.

По попису из 1981. године структура становништва према школској спреми на подручју данашње општине Теслић је била лошија од просјека БиХ (првенствено у сегменту становништва са вишим и високим образовањем). Тако је на подручју општине те године било 8.82 % становника са средњим образовањем (просјек БиХ 15.75 %), док је учешће становништва са вишим и високим образовањем износио 1.37 % (просјек БиХ 3.08 %). Са

оваквом структуром према школској спреми је у логичкој вези и проценат неписмених лица, који је 1981. години на подручју општине Теслић износио 17.2 % (просјек БиХ 14.5 %) становништва изнад 10 година. У насељеним мјестима Блатница и Бијело Бучје учешће неписменог становништва је прелазило 30 % становништва изнад 10 година.

Дијаграм 5: Учешће становништва према школској спреми на подручју општине Теслић 1981. године

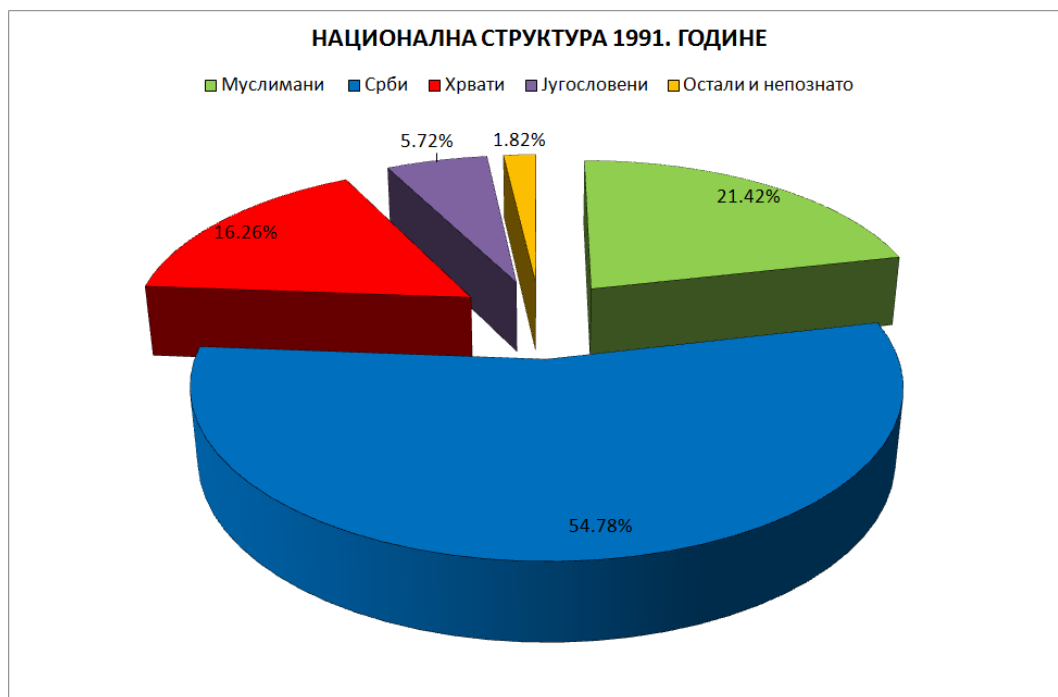

Године 2013. удио неписменог становништва од 5.93 % становништва изнад 10 година је двоструко већи од просјека БиХ. Учешће становника са средњим образовањем 2013. године износи 37.77 % општинске популације (просјек БиХ 43.19 %), а становништва са вишим и високом образовањем свега 5.18 %, што је двоструко мање од просјека БиХ (10.76 %).

Национална структура

Подручје општине Теслић је у периоду прије 1992. године било прилично етнички хетерогено подручје са већинским српским становништвом у укупној популацији. На ту чињеницу указује национална структура становништва по попису из 1991. године, када је Срба било 54.78 %.

Дијаграм 6: Национална структура на подручју општине Теслић 1991. године

У свим пописима становништва закључно са 1991. годином бошњачки (муслимански) народ представља други народ по бројности (21.42 %). Трећа етничка група по бројности у општини су били Хрвати који су 1991. године имали учешће у укупној популацији од 16.26 %. Југословени са 5.72 % су имали нешто веће учешће у односу на тадашње учешће у становништву БиХ, док су Остали учествовали у укупној популацији са 1.82 %.

Национална структура по насељеним мјестима даје најбољу слику националне структуре на територији општине Теслић. Тако су Срби кроз читав период 1948 – 1991. година представљали већину у насељеним мјестима у западном, сјеверном и јужном дијелу општине. Бошњачко становништво је било већинско у неколико приградских насеља (насељена мјеста Барићи, Доњи Ружевић, Гомјеница, Горњи Ранковић, Стењак), југоисточном дијелу општине (Каменица и Рајшева), те насељеном мјесту Осивица у сјевероисточном дијелу општине, а хрватско становништво првенствено у источном дијелу општине (насељена мјеста Дубраве, Горња Врућица, Комушина Доња, Комушина, Горња, Слатина и Студенци). Градско насеље Теслић је у периоду 1948 – 1991. година имало најхетерогенију етничку структуру на подручју општине, са релативном српском већином.

Национална структура се у међувремену године значајно промјенила, тако да према коначним резултатима Пописа 2013. године Срби чине 75.64 %, Бошњаци 18.50 %, Хрвати 3.61 % и Остали 1.22 %, док су без изјашњења и одговора (непознато) 1.03 % укупног становништва ове општине. Разлози за такву промјену националне структуре су првенствено ратна дешавања, тачније ратне миграције.

2.3. ГУСТИНА НАСЕЉЕНОСТИ

Густина насељености је један од најзначајнијих индикатора у просторном планирању, јер спаја простор и становништво. Густина насељености подручја општине Теслић од 72.06 ст/км² је 1991. године била изнад просјечне густине насељености РС, али испод просјечне густине БиХ те године (РС 63.67 ст/км², БиХ 85.49 ст/км²). Међутим, ова густина насељености је опала 2013. године на 43.99 ст/км², што је нешто испод просјека РС (47.49 ст/км²) и значајно испод нивоа просјечне густине насељености БиХ (68.97 ст/км²).

Ипак, анализа густине насељености на нивоу насељених мјеста даје најбоље резултате и приближно показује дистрибуцију становништва у простору. Сљедећа табела показује дистрибуцију густине насељености према попису из 1991. године.

Табела 11: Дистрибуција густине насељености на подручју општине Теслић 1991. године

ДИСТРИБУЦИЈА ГУСТИНЕ НАСЕЉЕНОСТИ НА ПОДРУЧЈУ ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ 1991. ГОДИНЕ		
КАТЕГОРИЈА НАСЕЉЕНОГ МЈЕСТА (ст/км²)	ПОВРШИНА (км²)	%
0.00	5.28	0.62
0.01 - 19.99	160.87	19.00
20 - 49.99	291.01	34.38
50 - 99.99	241.33	28.51
100 - 499.99	139.39	16.47
изнад 500	8.62	1.02
УКУПНО	846.49	100.00

Претходна табела указује да је 1991. год. на подручју општине Теслић 19.63 % територије било ријетко насељено (густина насељености испод 20 ст/км²). Ријеч је претежно о југозападном дијелу општине Теслић (насељена мјеста Брић, Доњи Очауш, Горњи Очауш, Језера и Угодновићи). Насељена мјеста са густином преко 500 ст/км² су покривала 1.02 % територије општине. На ових 8.62 км² територије је 1991. год. било концентрисано 11319 становника или 18.56 % тадашњег становништва општине Теслић. Ријеч је о градском насељу Теслић и његовим приградским насељима Барићи, Гомјеница и Рудо Поље.

Табела 12: Дистрибуција густине насељености на подручју општине Теслић 2013. године

ДИСТРИБУЦИЈА ГУСТИНЕ НАСЕЉЕНОСТИ НА ПОДРУЧЈУ ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ 2013. ГОДИНЕ		
КАТЕГОРИЈА НАСЕЉЕНОГ МЈЕСТА (ст/км ²)	ПОВРШИНА (км ²)	%
0.00	42.86	5.06
0.01 - 19.99	421.30	49.77
20 - 49.99	239.77	28.33
50 - 99.99	84.73	10.01
100 - 499.99	51.10	6.04
изнад 500	6.73	0.80
УКУПНО	846.49	100.00

Летимичан поглед на ову табелу указује да су и поред пада укупног броја становника 2013. године, у односу на 1991. годину настављени паралелни процеси демографског пражњења и демографске концентрације. Површина ријетко насељених простора (са густином насељености испод 20 ст/км²) је повећана на 54.83 % укупне територије. Ријеч је о пространим подручјима у југоисточном, југозападном и сјеверозападном дијелу општине. С друге стране је смањена површина територије са густином насељености 20 - 50 ст/км². Густина насељености испод 50 ст/км² карактерише чак 83.16 % територије општине Теслић. Површине свих осталих категорија густине насељености по насељеним мјестима су смањене у односу на 1991. годину. Међутим, значајно се повећала концентрација – на 0.8 % општинске територије 2013. године живи 8910 становника или чак 23.93 % укупне популације општине Теслић. Та територија су градско насеље Теслић и приградска насеља Барићи и Рудо Поље.

3. СИСТЕМ НАСЕЉА (МРЕЖА, ФУНКЦИЈЕ, ХИЈЕРАРХИЈА)

Историјски преглед развоја насељених мјеста

Простор општине Теслић је био насељен још у праисторији, на шта указују праисторијски локалитети у Бањи Врућици, Чечави, Горњем Липљу, Горњем Ружевићу, Горњем Очаушу, Младиковинама, Укриници и Врелима.

Главни римски путеви нису пролазили преко простора општине Теслић. Остаци римских грађевина су пронађени у Бањи Врућици и Радешћима.

У Средњем вијеку простор данашње општине Теслић је био дио жупе Усора у оквиру Босне или Сремске краљевине Стефана Драгутина. Под турску власт је дошао 1512. године освајањем Тешња, када улази у састав нахија Тешањ, Усора и Котор. Нахија Котор је обухватала сјеверни и јужни дио, нахија Усора централни и источни дио, а нахија Котор западни и југозападни дио данашње општине Теслић. У турском попису из 1604. године од данашњих насељених мјеста се помињу Бијело Бучје (Било Бучје), Брић, Чечава, Горња Радња, Осивица и Растуша (Хрстова) у нахији Тешањ; Барићи, Бања Врућица (Врућица), Комушина Доња и Комушина Горња (Комушина), Гомјеница (Гомионица), Стењак и Студенци у нахији Усора; те Угодновићи у нахији Котор.

Турска власт траје до 1878. године, када Аустро – Угарска добија територију Босне и Херцеговине на управу. У посљедњој деценији 19. вијека аустроугарске власти формирају градско насеље Теслић које се развија око новоподигнуте фабрике за дестилацију дрвета на празном простору Табор поља. Простор данашње општине Теслић је цјелокупно ушао у састав котара Тешањ.

Године 1918. године подручје котара Тешањ улази у састав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, те касније Краљевине Југославије. Након Другог свјетског рата формира се Федеративна Народна Република Југославија, када се коначно успоставља и срез Теслић, чија граница у највећем дијелу одговара граници општине Теслић прије 1992. године.

Слика 6: Градско насеље Теслић у првим годинама постојања (извор: Wikipedia)

3.1. НАСЕЉСКА СТРУКТУРА

Становништво које насељава одређену територију живи у насеобинама односно насељеним мјестима. Основна подјела насељених мјеста је на градска (урбана) и сеоска (рурална) насељена мјеста. Свако насеље у просторном смислу се састоји од насељеног грађевинског дијела (физичка структура) и ненасељеног дијела (атар насељеног мјеста). Ненасељена територија насељеног мјеста или атар насељеног мјеста се користи за потребе становника насељеног мјеста (пољопривреда, шумарство, остале дјелатности) и погрешно је једно насељено мјесто сводити само на насељени дио односно физичку структуру насељеног мјеста. Насељено мјесто представља и основну статистичку јединицу, а дјели се на статистичке и пописне кругове.

У периоду 1953 – 1991. година број насељених мјеста је био исти као у садашњем тренутку. Прије 1953. године насеља Ђулић, Густе Теслић, Ирице и Шимићи су спојена у насељено мјесто Ђулић; а насеља Црна Ријека, Подови и Приштина у насељено мјесто Горња Врућица; док је насељено мјесто Комушина подједињено на насељена мјеста Комушина Доња и Комушина Горња.

У 57 насељених мјеста живјело је 1991. године 61000 становника (57807 становника у земљи). Просјечна демографска величина насељеног мјеста је износила 1070.18 становника и била је изнад просјека РС и БиХ. Просјечна површина насељеног мјеста је 1991. године износила 14.85 km², што је било знатно изнад просјека РС и БиХ.

Треба напоменути да је ентитетска граница подјелила 16 тадашњих насељених мјеста - Бања Врућица, Блатница, Блажевци, Брезове Дане, Џимилић Плање, Горња Врућица, Језера, Калошевић, Копице, Лончари, Лугови, Мркотић, Орашје Плање, Папратница, Пиљужићи и Врела. У саставу општине Теслић је остао већи дио насељеног мјеста Блатница и мањи дио насељеног мјеста Језера, те највећи дио насељених мјеста Бања Врућица и Горња Врућица. С друге стране општини Теслић је припојено цјеловито насељено мјесто Витковци и дијелови насељених мјеста Блажевци, Џимилић Плање, Калошевић, Лончари, Мркотић, Орашје Плање, Пиљужићи и Врела из општине Тешањ; дијелови насељених мјеста Брезове Дане, Копице и Лугови из општине Маглај; као и дио насељеног мјеста Папратница из општине Жепче.

Дистрибуција насељених мјеста према броју становника у 1991. години указује да су насељена мјеста испод 100 становника чинила 17.54 % укупног броја насељених мјеста у општини. Ријеч је о насељеним мјестима подједињеним ентитетском границом. Два насељена мјеста без становника су у ствари представљала ненасељене атаре претежно обрасле шумом. У категоријама 100 -199 и 200 - 499 становника налазило се 10 насељених мјеста. Те године 30 насељених мјеста је имало између 500 и 1999 становника, док је чак 6 насељених било у категорији 2000 - 4999 становника.

Генерално, према демографским карактеристикама структура насељених мјеста општине је 1991. године била доста уједначена са нешто већим учешћем популационо средњих и већих насељених мјеста (изнад 500 становника). Ова насељена мјеста су чинила око 65 % укупног броја насељених мјеста.

Табела 13: Дистрибуција насељених мјеста према броју становника у општини Теслић 1991. године

ДИСТРИБУЦИЈА НАСЕЉЕНИХ МЈЕСТА ПРЕМА БРОЈУ СТАНОВНИКА 1991. ГОДИНЕ		
КАТЕГОРИЈА НАСЕЉЕНОГ МЈЕСТА (број становника)	БРОЈ НАСЕЉЕНИХ МЈЕСТА	%
0	2	3.51
1 - 99	8	14.04
100 - 199	1	1.75
200 - 499	9	15.79
500 - 999	13	22.81
1000 - 1999	17	29.82
2000 - 5000	6	10.53
изнад 5000	1	1.75
УКУПНО	57	100.00

Услед пада популације општине према процјени из 2013. године на подручју општине Теслић просјечна величина насељеног мјеста је смањена на 653.26 становника.

Табела 14: Дистрибуција насељеног мјеста по броју становника у општини Теслић 2013. године

ДИСТРИБУЦИЈА НАСЕЉЕНИХ МЈЕСТА ПРЕМА БРОЈУ СТАНОВНИКА 2013. ГОДИНЕ		
КАТЕГОРИЈА НАСЕЉЕНОГ МЈЕСТА (број становника)	БРОЈ НАСЕЉЕНИХ МЈЕСТА	%
0	7	12.28
1 - 99	13	22.81
100 - 199	1	1.75
200 - 499	12	21.05
500 - 999	11	19.30
1000 - 1999	10	17.54
2000 - 5000	2	3.51
изнад 2000	1	1.75
УКУПНО	57	100.00

Што се тиче демографске структуре насељених мјеста 2013. године, из горње табеле је уочљиво знатно повећање броја насељених мјеста испод 500 становника (33 насељених мјеста или 57.89 %) и пад готово свих осталих категорија насељених мјеста. Без становника су остала три насељена мјеста (Брић, Џимилић Плање и Језера), с тим да треба нагласити да

је становништво насељених мјеста Брезове Дане и Копице остало непописано. Само два насељена мјеста се налазе у категорији 2000 - 4999 становника - Бања Врућица и Ђулићи, док је градско насеље Теслић остало у категорији изнад 5000 становника.

Овакве промјене се могу прије свега објаснити падом броја становника на нивоу читаве општине. Велики број насељених мјеста, која су припадала вишој категорији, због демографског пада су претежно прешла у нижу категорију. Генерално, демографска структура насељених мјеста општине је 2013. године постала неуједначенија, са повећаним учешћем популационо мањих насеља (уситњавање демографске структуре насељених мјеста).

Република Српска не посједује нову класификацију насељених мјеста на градска и остала насеља. Овдје треба напоменути да је код дефинисања појма градско насеље у периоду прије 1992. године коришћен административно – управни критеријум, односно републичка статистика је у градска насеља убрајала сва насељена мјеста која су била општинска сједишта у СР БиХ. Уколико би се примјенила ова класификација из 1970 – их година, насељено мјесто Теслић као сједиште општине Теслић би се могло сматрати званичним градским насељем.

Употреба комбинованог демографско – статистичког критеријума (М. Мацура, 1954.) за класификацију насељених мјеста даје нешто другачију слику. Ова типологија насељених мјеста, на основу броја становника насељеног мјеста и учешћа непољопривредног становништва, насељена мјеста дјели на градска, мјешовита и сеоска насеља. Да би се извршила класификација насељених мјеста потребно је имати податке о учешћу пољопривредног становништва, а посљедњи такви подаци су публиковани у Попису становништва из 1981. године.

Према тим подацима и на основу претходно наведених критеријума на подручју општине Теслић су 1981. године биле присутне све три категорије. Само једно насељено мјесто је испуњавало критеријуме за градско насеље - насељено мјесто Теслић. Сва насељена мјеста изнад 500 становника изузев Бијелог Бучја су испуњавала критеријуме за мјешовита насеља. Осталих 23 насељена мјеста општине Теслић су се те године могла сврстати у сеоска насеља. Недостатак података о непољопривредном становништву у данашње вријеме онемогућава да се уради оваква типологија насељених мјеста. На основу одређених процеса као што су пад популације, пад укупне запослености, пад запослености у непољопривредним дјелатностима у периоду 1981 - 1991. година може се претпоставити типологија насељених мјеста према демографско - статистичком критеријуму 1991. године и у садашњем тренутку. Тако се основано може претпоставити да су 1991. године уз насељено мјесто Теслић статус градског насеља по демографско - статистичком критеријуму (изнад 2000 становника и преко 90 % непољопривредног становништва) имала насељена мјеста Бања Врућица и Доњи Ружевић, а сва насељена мјеста изнад 500 становника су представљала мјешовита насеља (преко 70 %, односно 60% непољопривредног становништва).

У садашњем тренутку, у општини Теслић по демографско - статистичком критеријуму градска насеља су једино насељена мјеста Бања Врућица, Ђулићи и Теслић. Као мјешовита насеља се неспорно могу издвојити Барићи, Блатница, Булетић, Чечава, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Гомјеница, Горњи Ранковић, Горњи Теслић, Каменица, Младиковине, Прибинић, Рудо Поље, Стењак, Шњеготина Горња и Витковци.

Уколико се примјени урбанистички критеријум који поред броја становника и активности становништва у обзир узима и морфолошке карактеристике насељеног мјеста, степен изграђености, функције и опремљеност насељеног мјеста техничком и друштвеном инфраструктуром, поред насељених мјеста Бања Врућица и Теслић у овом тренутку одређене урбане карактеристике имају насељена мјеста Барићи, Блатница, Чечава, Доњи Ружевић, Ђулићи, Горњи Теслић, Прибинић, Рудо Поље и Стењак.

У насељеном мјесту Теслић 2013. године живи 6820 становника или 18.32 % становништва општине Теслић (14.19 % 1991. године), а површина коју заузима насељено мјесто износи свега 3.74 km² или 0.44 % укупне површине општине.

Организација ESPON (European Spatial Planning Observation Network) из Луксембурга је развила урбано – руралну типологију на LAU 2 - NUTS 5 нивоу (статистичка територијална јединица у рангу наших општина). Ова методологија се базира на густини насељености, постојању функционалног урбаног подручја и коришћењу земљишта (пројекат CORINE LC). На основу густине насељености општине и постојања функционалног урбаног подручја одређује се да ли у општини постоји висок или низак урбани утицај. Критеријуми су густина насељености изнад просјека БиХ и постојање функционалног урбаног подручја. Индикатор коришћење земљишта (CORINE LC 2012) се користи да би се одредио ниво људске интервенције у простору.

За БиХ би вриједности критеријума за урбани утицај изгледале на следећи начин:

- Густина насељености изнад 68.97 ст/км²,
- Постојање функционалног урбаног подручја (17656 становника, 0.5 % националне популације).

Вриједности критеријума за ниво људске интервенције за БиХ изгледа на следећи начин:

- Велика људска интервенција – удио "вјештачких површина" (осим вјештачких акумулација) изнад просјека БиХ (1.57 %),
- Средња људска интервенција - удио пољопривредног земљишта изнад просјека БиХ (34.74 %),
- Мала људска интервенција - удио осталих земљишта (шумско – заједно са планинским травњацима, водно, остало неплодно) изнад просјека БиХ (око 63.69 %).

Следећа табела даје вриједности ових индикатора за општину Теслић.

Табела 15: Вриједност индикатора за урбано - руралну типологију за општину Теслић (подаци из 2012. и 2013. године)

ВРИЈЕДНОСТИ ИНДИКАТОРА ЗА УРБАНО - РУРАЛНУ ТИПОЛОГИЈУ				
Густина насељености* (ст/км ²)	Функционално урбано подручје	Удио вјештачких површина (%)	Удио пољопривредног земљишта (%)	Удио осталих земљишта (%)
43.99	Не	0.57	31.85	67.58

*Према прелиминарном броју становника 2013. године

На основу вриједности из табеле може се закључити подручје општине Теслић карактерише низак урбани утицај и мала људска интервенција у простору.

Морфолошко – физиономске карактеристике насељених мјеста

Морфолошко – физиономске карактеристике насељених мјеста у општини Теслић показују значајан степен разноврсности који је условљен дјеловањем бројних фактора (историјски фактор и традиција, рељеф и остали физичко – географски фактори).

Типична рурална насеља разбијеног типа, састављена су од више засеока међусобно удаљених 0.5 – 2.5 km, доминантно су присутна у брдско - планинском дијелу општине. Центри ових насељених мјеста често имају збијену структуру, понекад и са урбаним обиљежјима (нпр. Блатница). Типични примјери ове врсте насељених мјеста су Бијело Бучје и Младиковине.

Сљедећа група насељених мјеста има веће дијелове насеља који се збијени, односно често су дијелови насељеног мјеста концентрисани уз локалне саобраћајнице (линеарног типа). Ријеч је о полузбијеним насељеним мјестима која су најбројнија на подручју општине. Претежно су лоцирана у долинском дијелу општине. Овом типу припадају Бања Врућица, Бардаци, Блажевци, Брезове Дане, Булетић, Чечава, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Дубраве, Ђулићи, Горња Врућица, Горњи Ранковић, Горњи Ружевић, Горњи Теслић, Јасенова, Калошевић, Каменица, Копице, Лончари, Лугови, Мркотић, Парлози, Пиљужићи, Прибинић, Радешаји, Рајшева, Слатина, Стењак, Студенци, Влајићи, Врела и Жарковина.

Збијена насељена мјеста на подручју општине Теслић су најмање заступљена. Поред општинског сједишта Теслић, у овој категорији насељених мјеста се налазе Барићи и Гомјеница.

Центри руралних насељених мјеста у општини Теслић се у већини случајева налазе уз подручну школу, мјесну канцеларију, откупну станицу, вјерски објект или трговину. Ове врсте јавних служби и привредних објеката су основни објекти јавних служби и привреде у руралним насељима.

У насељеном мјесту Теслић доминира индивидуална изградња. Вишепородични стамбени објекти (преко 300 објеката 2011. године) су претежно концентрисани у центру градског насеља (МЗ Центар). Густина насељености компактно изграђеног дијела (око 35 ст/ха) и изграђеност нису на задовољавајућем нивоу.

Изграђени дио насељеног мјеста Теслић има неправилни облик полипа чији се краци шири према периферији насеља (дуж саобраћајница), тако да је примјетна урбанизација дуж саобраћајница.

Висинска дистрибуција насељених мјеста

Највећи број насељених мјеста на територији општине Теслић налази се у висинском појасу до 300 m. Ријеч је о 32 центра насељених мјеста и већем дијелу њихове изграђене физичке структуре, односно око 56 % укупног броја насељених мјеста. До 500 m смјештени су центри готово свих насељених мјеста на подручју општине. У висинском појасу 500 - 700 m се налази само насељено мјесто Кузмани. Изнад 700 m су смјештена само насељена мјеста Брић и Језера, као и већи дио ненасељеног атара Папратнице.

Табела 16: Дистрибуција насељених мјеста по висинским појасевима на подручју општине Теслић

ДИСТРИБУЦИЈА НАСЕЉЕНИХ МЈЕСТА ПО ВИСИНСКИМ ПОЈАСЕВИМА		
КАТЕГОРИЈА НАСЕЉЕНОГ МЈЕСТА (висински појас)	БРОЈ НАСЕЉЕНИХ МЈЕСТА	%
до 300 m	32	56.14
300 - 500 m	21	36.84
500 - 700 m	1	1.75
преко 700 m	3	5.26
УКУПНО	57	100.00

3.2. СИСТЕМ ЦЕНТАРА

Нацрт Просторног плана општине Теслић из 1987. године предвидио је сљедећи концепт система центара који се огледа у постојању 4 ранга центара и то:

- центар општине, зоне и зоналног подручја: Теслић,
- центри зона: Блатница, Чечава и Прибинић,
- центри зоналних подручја: Горњи Очауш, Горњи Теслић и Слатина,
- сеоски центри: осталих 37 насеља.

Након ратних дешавања у периоду 1992 - 1995. година, по Етапном плану Просторног плана РС, градско насеље Теслић је дефинисано као примарни општински центар, а насељена мјеста Блатница и Прибинић као секундарни општински центри (општински центри мањег централитета).

Просторни план РС до 2015. године је градско насеље Теслић дефинисао као примарни локални центар, а насељена мјеста Блатница, Чечава, Горњи Очауш и Прибинић као секундарне локалне центре.

За утврђивање садашњег стања мреже насеља односно система центара кориштено је више индикатора и то:

- планска рјешења из претходне просторно – планске документације (завршене и незавршене) и историјски фактор,
- постојећа опремљеност насељеног мјеста техничком и друштвеном инфраструктуром (јавне службе),
- физичко – географске карактеристике простора,
- постојећа саобраћајна мрежа, удаљеност од центара, доступност садржаја,
- број становника,
- морфологија насељеног мјеста и густина изграђености насељеног мјеста,
- степен економско – социјалне трансформације насељеног мјеста (број запослених у непољопривредним дјелатностима).

На основу ових индикатора на подручју општине Теслић могу се издвојити сљедеће категорије насељених мјеста у оквиру мреже насеља:

- **општински центар** – насељено мјесто Теслић;
- **секундарни општински центри** - Блатница, Чечава и Прибинић;
- **локални центри** - Ђулићи, Угодновићи и Витковци;
- **примарна насеља** – остала насељена мјеста;
- **приградска насеља** – насељена мјеста Бања Врућица, Барићи, Бардаци, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Гомјеница, Горњи Ружевић, Рудо Поље, Стењак и Жарковина;
- **насеље са посебном функцијом:** Бања Врућица.

Као посебна категорија центра издваја се приградско насеље и насеље са посебном функцијом, док остале категорије центара стоје у хијерархијском односу (општински центар - највиша категорија, примарно насеље – најнижа категорија). Приградско насеље се поред близине градског насеља (као најважнијом карактеристиком) одликује већим бројем становника, постојањем одређених јавних служби и привредних капацитета. Бања Врућица као бањско мјесто представља насеље са посебном функцијом, а истовремено и приградско насеље.

Свако насељено мјесто са одређеним централитетом „покрива“ својим функцијама и утицајем дио простора општине Теслић. Тако нпр. насељено мјесто Блатница опслужује јужни дио општине, док Прибинић опслужују сјеверозападни дио општине.

У садашњем тренутку мрежа насеља општине Теслић је у значајној мјери моноцентрична, иако још два насељена мјеста поред градског насеља Теслић - Бања Врућица и Ђулићи - прелазе 2000 становника. Међутим, ова два насељена мјеста улазе у састав ширег урбаног подручја Теслић и имају релативно мање зоне гравитације.

У односу на концепт система центара из 1987. године примјетне су измјене које су условљене просторним развојем мреже насеља у посљедњих 29 година. Кључна измјена је везана за статус бившег општинског центра трећег ранга Слатина који је изгубио већину своје популације и јавних служби, те прешао у нижу категорију, односно увођење новог локалног центра Витковци који окупља дио насељених мјеста која су раније била у саставу општине Тешањ. Боља опремљеност јавним службама и већи реални централитет условили су да умјесто Горњег Теслића и Горњег Очауша улогу локалних центара преузму Ђулићи односно Угодновићи.

Посебан проблем насељске структуре општине Теслић јесте гравитација већине насељених мјеста подјељених ентитетском границом према бившим општинским центрима Маглају и Тешњу. Становништво ових насељених мјеста задовољава све потребе за школством, здравством, културом, социјалним старањем и административним услугама на подручју општина Маглај и Тешањ. У овим насељеним мјестима нема бирачких мјеста, јер је становништво претежно регистровано у горенаведеним општинама, па тамо остварује и бирачко право на изборима. Ово се посебно односи на насељена мјеста Копице и Лугови и њихову гравитацију према Маглају.

Слична ситуација важи и за дио насељеног мјеста Блатница који је у саставу града Зеница, а гдје малобројно становништво гравитира ка центру насељеног мјеста Блатница и општини Теслић.

Урбанизација

Урбанизација представља комплексан социо – економски процес везан за градове и њихова окружења. За дефинисање степена урбанизације на одређеном простору узима се индикатор као што је стопа урбанизације (градско становништво / укупно становништво). Ова стопа је на подручју општине Теслић расла од II свјетског рата и 1991. године је достигла вриједност од 14.19 %, а у садашњем тренутку износи 18.32 % (значајно испод просјека РС и БиХ). Међутим, урбанизација не подразумјева само демографску компоненту, већ и физиономску и функционалну компоненту. Код ових компоненти су такође видљиве велике промјене у односу на протекле деценије.

Само градско насеље Теслић представља релативно младо насеље које је утемељено од стране аустроугарске власти у посљедњој деценији 19. вијека на саставу Велике и Мале Усоре (Табор поље).

Између два свјетска рата насељено мјесто Теслић је било индустријска варошица и сједиште мале општине која је обухватала и неколико сусједних мањих насељених мјеста у саставу среза (котара) Тешањ. Након Другог свјетског рата насељено мјесто Теслић постаје среско сједиште и креће његов динамичан урбани развој. Постаје урбани центар са преко 8000 становника и преко 7500 радних мјеста (претежно у индустрији) 1991. године; са тргом, парковима, вишеспратним стамбеним зградама, али и бројним другим функцијама града (управна, индустријска, трговачка, образовна, здравствена, културна). Као посљедица интезивне стамбене и привредне изградње долази до ширења и срастања са сусједним

насељима - Бања Врућица, Барићи, Доњи Ружевић, Рудо Поље и Стењак. На тај начин се ствара јединствена урбана агломерација са око 17000 становника исте године.

Слика 7: Насељено мјесто Теслић на аустроугарској карти са краја 19. вијека (извор: <http://mapire.eu>)

Након 1995. године долази до интензивне изградње избјегличких насеља (Луг – Барићи Малињак, Вуковача, Бријестови, Крушковице, Возник, Росуље) у периурбаном простору Теслића, првенствено у долини Мале Усоре, уз магистрални пут М4 Бања Лука - Добој (насељена мјеста Барићи, Ђулићи, Горњи Теслић и Булетић). Овај процес субурбанизације је условио проширење урбаног подручја Теслић, првенствено према истоку, формирајући његов данашњи обухват.

До мањег развоја урбаних обиљежја је у посљедњих 50 – 60 година дошло и у другим дијеловима општине, нарочито у насељеним мјестима Блатница, Чечава, Ђулићи, Горњи Теслић и Прибинић и то прије свега у физиономском погледу, а што се још мање може рећи за демографски и функционални аспект урбанизације ових насељених мјеста.

3.3. ПРОСТОРНЕ ЦЕЛИНЕ

Просторне цјелине на подручју општине Теслић су дефинисане на основу постојеће мреже насељених мјеста, односно на основу гравитационих зона секундарних општинских и локалних центара.

Табела 17: Зоне локалних центара на подручју општине Теслић 2013. године

ЗОНА СЕКУНДАРНОГ ОПШТИНСКОГ ЦЕНТРА	ЗОНА ЛОКАЛНОГ ЦЕНТРА	ПРИГРАДСКА НАСЕЉА	НАСЕЉЕНА МЈЕСТА У САСТАВУ	ПОВРШИНА ЗОНЕ ЛОКАЛНОГ ЦЕНТРА (km ²)	БРОЈ СТАНОВНИКА 2013. ГОД. У ЗОНИ ЛОКАЛНОГ ЦЕНТРА	ГУСТИНА НАСЕЉЕНОСТИ 2013. ГОД. У ЗОНИ ЛОКАЛНОГ ЦЕНТРА (ст/km ²)
БЛАТНИЦА	Блатница		Брезове Дане, Блатница, Дубраве, Каменица, Комушина Доња, Комушина Горња, Копице, Лугови, Младиковине, Папратница, Рајшева и Слатина	160.02	4638	28.98
	Угодновићи		Бијело Бучје, Брић, Доњи Очауш, Горњи Очауш, Језера и Угодновићи	192.91	1714	8.89
ЧЕЧАВА	Чечава		Чечава, Горња Радња, Растуша и Укриница	122.98	3352	27.26
ПРИБИНИЋ	Прибинић		Булетић, Горње Липље, Парлози, Прибинић и Шњеготина Горња	185.31	3962	21.38
ТЕСЛИЋ	Ђулићи		Ђулићи, Горњи Ранковић, Горњи Теслић, Јасенова, Кузмани и Влајићи	46.94	5324	113.43
	Теслић	Бања Врућица, Барићи, Бардаци, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Гомјеница, Горњи Ружевић, Рудо Поље, Стењак и Жарковина	Бања Врућица, Барићи, Бардаци, Џимилић Плање, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Гомјеница, Горња Врућица, Горњи Ружевић, Калошевић, Мркотић, Орашје Плање, Осивица, Радешаји, Рудо Поље, Стењак, Студенци, Теслић и Жарковина	120.18	17374	144.57
	Витковци		Блажевци, Лончари, Пиљужићи, Витковци и Врела	18.17	872	47.99
УКУПНО				846.49	37236	43.99

На подручју општине Теслић у садашњем тренутку могу се издвојити четири зоне секундарних општинских центара (гравитациона подручја секундарних општинских центара) и 7 зона локалних центара (гравитациона подручја локалних центара). Зоне секундарних центара су Блатница, Чечава, Прибинић и Теслић, док су зоне локалних центара Блатница, Чечава, Ђулићи, Прибинић, Теслић, Угодновићи и Витковци.

Овдје треба нагласити да свака зона вишег ранга у себи садржи и зону нижег ранга. Тако нпр. у саставу зоне секундарног општинског центра Теслић се налазе три зоне локалних центара - Ђулићи, Теслић и Витковци.

Површински највеће зоне локалних центара су зоне Угодновићи и Прибинић. Најгушће насељене зоне су зоне Ђулићи и Теслић, док су најрјеђе насељене зоне Угодновићи и Прибинић. Највише насељених мјеста у свом саставу има зона локалног центра Теслић – 19, а најмање насељених мјеста у свом саставу имају зоне Чечава, Прибинић и Витковци.

Посебна подручја – неразвијена подручја

Као посебна подручја у обухвату плана издвајају се неразвијена подручја општине Теслић. Проблем неразвијених подручја потребно је спустити на ниво зона секундарних општинских центара и зона локалних центара. За њихово издвајање је потребно дефинисати листу критеријума:

- густина насељености,
- број запослених,
- стање стамбеног фонда,
- густина путне мреже (магистралних, регионалних и асвалтираних локалних путева),
- опремљеност осталом техничком инфраструктуром,
- опремљеност јавним службама.

Међутим, није било могуће коришћење критеријума као што су незапосленост и учешће избјеглог и расељеног становништва у укупном становништву из разлога непостојања таквих података.

Коришћењем горепоменутих критеријума је утврђено да у посебна подручја - неразвијена подручја општине Теслић улазе зоне секундарних општинских центара Блатница и Чечава. Ријеч је о сјеверном и јужном дијелу општинске територије.

Укупна површина овог дијела општинске територије износи 475.9 km² што чини 56.22 % површине општине, а у тим зонама 2013. године је живјело 9704 становника или 26.06 % становништва општине, што даје густину насељености од свега 20.39 ст/km².

Генералне карактеристике ових подручја су нижа густина насељености (преко два пута мања од просјека општине); неповољнија старосна структура (нижи удио младог становништва); депопулација кроз негативан природни прираштај и емиграцију; уништен, оштећен и запуштен стамбени фонд; слабо развијена техничка инфраструктура (постојање само саобраћајне, енергетске и дјелимично телекомуникационе инфраструктуре и основне хидротехничке инфраструктуре); недовољан број објеката јавних служби; мали број запослених; доминација уситњене пољопривредне производње и непостојање просторних јединица привреде веће површине и густине запослености.

II РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

1. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

1.1 ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

1.1.1. ПЕДОЛОШКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ЗЕМЉИШТА

На формирање земљишта примарно утичу физичко-географски чиниоци а првенствено рељеф, клима, присуство површинских вода, литолошки састав геолошке подлоге. Утицај постоји и од различитих педолошких процеса под утицајем различите вегетације.

Педогенеза земљишта је спор и дуготрајан процес. Комбинација природних и антропогених фактора условила је хетерогену дистрибуцију земљишних типова на подручју општине Теслић. Педолошке јединице на подручју обухвата плана издвојене су на основу педолошке карте FAO класификације. У оквиру обухвата плана издвојено је 16 педосистематских јединица и то 10 из раздјела аутоморфних и 6 из раздјела хидроморфних земљишта.

Раздио аутоморфних земљишта заузима површину од 68569.83 ha или 81 %, а раздио хидроморфних земљишта заузима површину од 15809.35 ha или 18.68 % од укупне површине општине.

Површине под водотоцима заузимају 0.32 % или 270.05 ha.

У раздјелу аутоморфних земљишта преовладавају типови из класе смеђих земљишта са 69 %.

Класе аутоморфних земљишта које су заступљене су:

- камбична земљишта (еутрични камбисол, дистрични камбисол, калкокамбисол, пелосол и камбисол карбонатни) са површином од 47118.88 ha (69 %);
- неразвијена земљишта (колувијум и литосол) са површином од 11192.24 ha (16 %);
- хумусно - акумулативна земљишта (калкомеланосол и вертисол) са површином од 6912.11 ha (10 %);
- елувијално - илувијална земљишта (лувисол) са површином од 3346.6 ha (5 %).

У раздјелу хидроморфних земљишта преовладавају земљишта из класе епиглејних земљишта са 62 %.

Класе хидроморфних земљишта које су заступљене су:

- епиглејна земљишта (псеудоглеј еутрични, псеудоглеј-обрончани и псеудоглеј-терасни) – 9853.04 ha (62 %);
- флувијална земљишта (флувисол, ритска црница-хумоглеј и акрично кисело тло) - 5956.31 ha (38 %).

Заступљеност појединих типова земљишта приказана је у следећој табели.

Табела 18: Типови земљишта на подручју општине Теслић

ТИПОВИ ЗЕМЉИШТА	Површина (ha)	%
Акрично кисело тло	405.12	0.48
Дистрични камбисол	11861.12	14.01
Еутрични камбисол	27015.90	31.92
Флувисол	5545.64	6.55
Хумоглеј-ритска црница	5.55	0.01
Калкокамбисол	5032.90	5.95
Калкомеланосол	2603.26	3.08
Камбисол-карбонатни	59.53	0.07
Колувијум	8585.74	10.14
Литосол	2606.49	3.08
Лувисол	3346.60	3.95
Пелосол-камбисол вертикални	3149.44	3.72
Псеудоглеј еутрични	7123.79	8.42
Псеудоглеј-обрончани	2299.88	2.72
Псеудоглеј-терасни	429.37	0.51
Вертисол	4308.85	5.09
Водотоци	270.05	0.32
УКУПНО	84649.23	100.00

Раздјел аутоморфних земљишта

Класа камбичних земљишта

Највећи дио обухвата заузимају аутоморфна земљишта са 68569.83 ha или 81 %. Главни представник овог раздјела је класа смеђих земљишта која је углавном формирана на карбонатним стијенама - кречњацима. За аутоморфна земљишта је карактеристично влажење само атмосферским талозима, при чему је перколација упијене воде слободна и нема стагнирања воде и суфицидног влажења које би проузроковало редукционе процесе.

Смеђа земљишта заузимају површину од 47118.88 ha или 55.66 % од површине општине. Главни ограничавајући фактор земљишта на кречњацима са аспекта употребне вриједности су стјеновитост, скелетност и плиткоћа земљишта, јер утичу на смањење садржаја воде у земљишту. Смеђа земљишта се одликују појавом камбичног хоризонта непосредно испод хумусног хоризонта, а испод којег може да се налази растресити матични супстрат или компактна стијена.

Еутрично смеђе тло (еутрични камбисол)

Еутрично смеђе земљиште преовладава у обухвату и означава смеђе земљиште које обезбјеђује добру исхрану (добра плодност). Особине матичног супстрата имају велики значај за појаву еутричних камбисола. Образовању и одржавању ових земљишта најбоље одговарају иловести нормално дренирани супстрати, богати потенцијалним минералима као што су лес, иловести језерски и ријечни седименти.

Еутрична смеђа земљишта имају молични, Ато или охрични, Аоh хумусни хоризонт који лежи непосредно изнад камбичног хоризонта.

Степен засићености базама је већи од 50 % а pH вриједност је изнад 5.5, најчешћи pH је 6.5, што значи да ово тло има слабо киселу до неутралну реакцију. Садржај хумуса у шумским земљиштима износи обично 4 - 7 %. Текстура земљишта је претежно иловастог састава.

Еутрична смеђа земљишта се формирају на врло различитим стијенама, карбонатним или богатим базама, једино се не развијају на једрим кречњацима, а искључене су и киселе стијене. Према дубини солума ово су углавном средње дубока и дубока тла.

Површина под овим земљиштима заузима 27015.9 ха или 31.92 % од укупне површине општине и најзаступљенији је тип земљишта у обухвату плана.

Просторно, највише је заступљено у средишњем дијелу општине, на подручју вододјелнице Мале и Велике Усоре од западне до источне границе општине; као и подручју уз источну границу општине; затим на простору Јаворове, те насељених мјеста Укриница, Горња Радња, Осивица, Жарковина и Горњи Ранковић.

Дистрични камбисол – смеђе кисело земљиште

Ово земљиште, за разлику од еутричног смеђег земљишта настаје на киселим матичним стијенама. Карактерише га хумусни хоризонт који је обично охрични или умбрични (на вишим надморским положајима) испод којег се налази камбични (Б)в хоризонт.

Заузима површину од 11861.12 ха или 14.01 % и налази се на другом мјесту по заступљености земљишта у обухвату плана.

Степен засићености базама овог земљишта је испод 50 %, а реакција тла је кисела, што значи да је pH вриједност испод 5.5. Овај тип се развио на киселим супстратима, као што су бескарбонатни шљунци, шкриљци, бескарбонатне глине и пијесци које могу бити слабије компактне или растресите, сиромашне базама, уз присутно снажно трошење примарних минерала. Због недостатка база изостаје стварање веће количине глине.

На подручју обухвата распрострањен је у јужном и југозападном дијелу, као и на подручју Шњеготине Горње и Горњег Липља. У јужном дијелу општине простире се лијевог страном ријеке Блатнице, односно у сливном подручју лијевих притока ријеке Блатнице до ушћа у ријеку Велика Усора. Захвата и простор сливног подручја ријеке Јалове, а у југозападном дијелу је присутан на подручју Угодновића и Горњег и Доњег Очауша.

За ова земљишта се може рећи да су најзначајнија шумска земљишта, док се искрчени положаји ових земљишта користе као пашњаци и ливаде, а рјеђе за узгој поврћа и житарица. За коришћење у пољопривредне сврхе неопходно је обилно гнојење. Обзиром да су ово форме лакшег механичког састава, подложне су ерозији и захтјевају пажњу код обраде. Мјере поправке су: заштита од ерозије, калцификација, хумизација, гнојидба са НПК. Уопштено, на њима са успјехом може да се развије сточарска и биљна производња стандардног квалитета уз претходну правилну примјену агрометеоролошких и агротехничких мјера.

На овоме подручју то су тла издигнутог дијела рељефа. Ако се држе под перманентном вегетацијом могу бити доста отпорна на процес ерозије. Ограничења ових земљишта углавном се свode на њихова изражену водопрпусност, односно слаба ретенциона својства за воду.

Од осталих типова земљишта из класе камбичних земљишта заступљени су калкокамбисол, пелосол и камбисол карбонатни, али у мањој мјери.

Хумусно-акумулативна земљишта

Код ових земљишта хумусни хоризонт је континуално развијен и морфолошки уочљив. Могу се образовати на различитим супстратима, а од природе матичног супстрата зависи и тип земљишта унутар ове класе.

Вертисол (смоница) се углавном налази на глиновитим супстратима и геолошкој подлози од терцијарних језерских седимената или глинених трошних базичних стијена.

Ово тло је највише распрострањено у средишњем дијелу општине, на простору доњег тока десних притока ријеке Мала Усора на подручју насељеног мјеста Прибинић, као и на подручју

насељених мјеста Горњи Теслић, Влајићи, Доњи и Горњи Ранковић, Бардаци, Гомјеница; те на локалитетима Кошарине и Шушњарани на подручју насељеног мјеста Чечава.

Могу се образовати на равничарском или благо таласастом рељефу при слабијој дренажности у влажном периоду и израженом сувоћом тла током љета.

За ова тла је карактеристично да при влажењу бубре, а при суши контрахирају и пуцају. То су тешка тла за обраду, али су у пољопривреди врло вриједна, јер имају високу потенцијалну плодност и могу дати високе приносе, а посебно пшенице (озима култура). Уз наводњавање дају нарочито високе приносе поврћа. Углавном су то тла бољих бонитетних категорија.

Ово могу бити добра пољопривредна земљишта уз примјену адекватних агро и хидротехничких мјера, тако да овим земљиштима треба посветити посебну пажњу. Физичка својства ових земљишта, а посебно водопропусност могу бити ограничавајући фактор у пољопривредној производњи.

Вертиколи заузимају површину од 4308.85 ха или 5.09 % од укупне површине општине.

Елувијално-илувијална земљишта

Код ових земљишта видљиво је изражен процес елувијално-илувијалне миграције код које се из Е хоризонта врши најјаче испирање у Б хоризонт у којем се задржавају и накупљају честице глине, хумуса и осталих градивних елемената.

Лувисол је тип земљишта код којег је видљиво изражен процес елувијално-илувијалне миграције односно испирање честица глине из Е хоризонта и њихово акумулирање у аргилувичном В хоризонту. Лувисоли се образују на иловастим супстратима или на стијенама чијим распадањем може да се образује дубљи иловести профил. Најчешћи супстрат је лес, стари алувијални и језерски наноси. То су заравњене и блаже валовите рељефне форме, везане за хумидне регионе.

Лувисол је слабо до умјерено кисело тло с хумусним хоризонтом испод ког се налази елувијални, испрани Е хоризонт, а испод ког је илувијални Б хоризонт у који се уносе честице глине. На силикатним стијенама може имати профил укупне дубине од 70 см. Површински хоризонти су по гранулометријском саставу обично пјесковите или прашкасте иловаче.

Садржај хумуса под шумама износи 3 - 10 %. На обрадивим површинама хумус се креће од 1 - 2 %. Реакција је слабо до умјерено кисела, рН 5 - 6, рјеђе испод 5. Лувисоли су дубока земљишта повољних физичких својстава. Имају добар пољски водни капацитет и као доста продуктивна земљишта већим дијелом се користе у пољопривреди. Заузимају површину од 3346.6 ха или 3.95 % од укупне површине општине.

Ова земљишта су највише присутна у сјевероисточном дијелу општине и то на подручју насељених мјеста Растуша, Витковци, Блажевци, Горњи и Доњи Ружевић; те на подручју насељених мјеста Стењак и Горња Врућица. На подручју насељеног мјеста Младиковине лувисоли су присутни на локалитету Луг.

Неразвијена земљишта

Колувијална тла

Колувијална тла су неразвијена и слабо развијена аутоморфна тла. Имају површински хоризонт који настаје спирањем тла и супстрата са виших планинско - брдских терена бујичним водотоцима и површинским водама, те рецентном седиментацијом тако еродираних материјала у подножју тих терена.

То су скелетоидна тла, добро дренажна и аерисана цијелом дужином профила. Имају алкалну реакцију и карбонатна су што је посљедица уломака кречњака у профилу тла. Колувијуми су обично дубока земљишта која поред површинског слоја са незнатном количином хумуса могу имати слабије изражене слојеве као посљедицу неједнаких услова наношења материјала.

Физичка, као и хемијска својства колувијума у већој мјери могу бити различита, што зависи од физичких и минерално-хемијских својстава земљишта и стијена чијом ерозијом је настао колувијални нанос. Такође и садржај хумуса варира из истих разлога.

Еколошко - производна вриједност колувијума је варијабилна. Дубоки, мање скелетни колувијуми са превагом земљишног материјала и еутрични колувијуми, боља су станишта и често се користе у пољопривредној производњи, а посебно уз наводњавање. Скелетне варијанте су више шумска станишта.

Ова земљишта заузимају 8585.74 ха или 10.14 % од укупне површине обухвата. Просторно су највише заступљена на подручју насељених мјеста Студенци, Комушина Горња, Комушина Доња и Младиковине (источни дио). Такође су присутна на подручју насељених мјеста Горње Липље, Шњеготина Горња и Чечава.

Литосол

Литосоли су млада неразвијена тла која су развијена на компактним стијенама. То су веома плитка тла чија дубина није већа од 20 см. Њихова појава је посљедица веома нагнутих терена са којег се услед неповољних климатских услова ерозијом односе скоро сви продукти трошења, чиме се онемогућава интензивнија акумулација хумусног материјала, а тиме и даљи развој у развијена тла.

На темељу карактера стијена литосоли настају на киселим, неутралним и базичним стијенама. То су дакле огољеле стијене или простори на којим стјеновитост преовладава. Обзиром да су ово сува станишта, на њима је углавном заступљена слаба, углавном ксеротермна вегетација.

Литосоли имају површину од 2606.49 ха или 3.08 % од укупне површине обухвата. Просторно заузимају висове Суво брдо, Присоје и Чук на подручју насељеног мјеста Угодновићи; затим највиша, брдска подручја насељеног мјеста Бијело Бучје; подручје средњег тока ријеке Миљковаче и мање спорадичне површине на највишим брдским огољелим подручјима.

Раздјел хидроморфних земљишта

У раздјелу хидроморфних земљишта преовладавају земљишта из класе епиглејних земљишта са 11.64 % (псеудоглеји) и класе флувијалних земљишта са 7.04 % (флувисоли). При настанку хидроморфних земљишта, осим падавинске воде, учествују подземне и поплавне воде.

Класа епиглејних земљишта - псеудоглеји

Псеудоглеј је тип земљишта који је најзаступљенији из класе епиглејних земљишта са 11.64 % или 9853.04 ха у обухвату плана.

Ова земљишта имају непропусни слој на дубини од око 30 - 40 см изнад којег долази до накупљања застојне воде. Атмосферске падавине и воде са сусједних падина инфилтрирају се у земљиште до непропусног хоризонта гдје почиње акумулација и помјерање на више нивоа застојне воде.

За овај тип тла је значајно да се знакови хидроморфизма јављају као резултат прекомјерног влажења површинских дијелова солума стагнирајућом површинском, углавном атмосферском водом. Дакле, главни разлог настанка псеудоглеја је измјена мокре и влажне фазе при чему у мокрој преовладавају редукциони, а у сувој оксидациони услови. То је и разлог настанка Fe и Mn конкреција и мраморастог изгледа профила. Развија се како на равним теренима, тако и на теренима са благим нагибом. Ово су углавном дубока тла, киселе реакције, иловастог (у површинском хоризонту) и иловасто-глиновитог текстурног састава (у дубљим хоризонтима). Могу бити доста хумозна у површинском хоризонту, али се хумозност нагло смањује са дубином тла.

Према еколошко производним карактеристикама псеудоглеј је промјенљиво влажно земљиште коме у мокрој фази недостаје кисеоник, а у сувој фази приступачне воде. Врло су неповољна за станишта и без комплексних захвата хидро и агромиелорација производња је непоуздана, а

приноси ниски и нестални. Суштина мелиорација је у регулисању водно - ваздушног режима, с циљем да се зона стагнације спусти испод ризосфере. Због високог присуства фракције праха тло је склоно збијању и стварању покорице, као и подложност ерозији, а слаба моћ упијања воде доводи лако до образовања површинских токова воде и појаве ерозије. Свака активност на овом тлу у влажном стању увијек доноси више штете него користи.

У обухвату плана највише је заступљен еутрични псеудоглеј и то у сливном подручју ријека Велика и Мала Укрини. Ријеч је првенствено о сливном подручју ријеке Лукавац, као и о сливном подручју Планског потока. У осталом дијелу општине се налази дисперзно на неколико локалитета, претежно у средишњем дијелу општине.

Мању заступљеност на подручју општине има обрончани псеудоглеј, односно терасни псеудоглеј који се обично настављају на флувисоле, у ријечним долинама. Највише су заступљени у средишњем дијелу обухвата, на подручју насељених мјеста Ђулићи, Барићи и Бардаци, односно на обронцима који се издижу изнад Мале и Велике Усоре у подручју њиховог ушћа у Усору, као и на подручју Булетића, те обронцима Мемича брда. У сливу ријеке Укрине, у сјеверном дијелу обухвата налази се у сливу ријеке Чечавице (као лијеве притоке Мале Укрине), као и са супротне стране Мале Укрине на обронцима брежуљкастог подручја.

У циљу оптималног кориштења за пољопривредну производњу потребно је спровести хидро и агро-мелиорације на овом земљишту.

Класа флувијална земљишта - флувисоли

Алувијална земљишта или рецентни ријечни наноси – флувисоли су формирана у долинама ријека и то су наша најбоља тла. Јављају се у плавним зонама свих ријека. Алувиј је ријечни нанос рецентног, младог карактера, слојевите грађе. Имају добру природну плодност, већ код одлагања материјала.

Флувисол у ужем смислу заузима површину од 5545.64 ха или 6.55 % од површине општине. Највише је заступљен у долинама ријека Усора и Велике Усоре, односно њених притока Гомјенице, Блатнице, Марице, Жираје и Узвинске ријеке, те заузима равничарске предјеле Лугови, Брезово поље, Велике њиве и Сухопоља; као и у долини ријеке Мала Усора и њених притока Грачанице, Пасјачке ријеке, Инове и Усорице. Ови водотоци припадају сливном подручју ријеке Усоре, док се у сливном подручју ријеке Укрине флувисол простире у долинама ријека Мала Укрини и њене притоке Растушице, затим у горњем току ријеке Крушевице, као и у долини ријеке Лукавац.

За ова земљишта важи да се слојеви смјењују неправилно у великом броју комбинација, па се за њих не може дати типичан приказ профила. Број слојева, њихов гранулометријски састав и њихове узајамне комбинације могу бити неограничено велике. Физичка, хемијска својства као и текстура земљишта зависи од броја слојева, њихове дебљине, гранулометријског састава, хемијског и минералног састава.

Карактеристика овог типа тла је присуство текстурно лакшег и тежег материјала у слојевима. Осим неуједначене дебљине и распореда слојева тла присутан је и садржај скелета (облутака шљунка) готово цијелом дужином профила тла. Могу бити карбонатна и бескарбонатна (већина су карбонатна и садрже више од 5 % карбоната), слабо су хумозна. Количина хумуса углавном не прелази 1 - 2 %, а у пјесковитим варијантама је испод 1 %.

На овим земљиштима се узгајају најразличитије културе, осим ако површине нису угрожене од поплава или код пјесковитих форми, ако нема наводњавања у току љетног периода. Могу се користити у свим врстама пољопривредне производње. Уједно, ово су и најугроженија земљишта и то како од физичког уништења тако и од загађења комуналним и индустријским отпадом. Сви већи градови су се развили у долинама ријека и на тај начин трајно је искључено из пољопривреде на хиљаде хектара овога тла.

Алувијално тло је пожељно наводњавати, нарочито скелетна која се јављају уз корита ријека и у њиховом горњем току. Правилно управљање са овим тлом кључ је остваривања високих приноса, високог квалитета. У гранулометријском саставу доминирају текстурне класе од

пјескуша до иловача. Реакција тла је неутрална, рН износи око 6 - 7. Дубина профила код ових земљишта зависи од броја слојева и њихове дебљине.

Како су ова земљишта повремено сувишно влажена или су у непосредном додиру са површинском (текућом) и подземном водом, она могу бити потенцијални извор онечишћења за подземну воду и водотоке.

1.1.2. СТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

Пољопривредно земљиште представља природно богатство и добро од општег интереса и као такво представља једну од највриједнијих категорија за развој.

Према катастарском оперативном Републичке геодетске управе укупна површина пољопривредног земљишта на подручју општине Теслић износи 27797 ха. Према овом извору оранице чине око 2/3 укупне површине пољопривредног земљишта, док су на другом мјесту пашњаци са 19.15 %. Ливаде учествују са 9.05 %, док воћњаци имају учешће од 5.02 %. Оранице су највише присутне у долинском дијелу, а ливаде и пашњаци у брдско - планинском дијелу општине. Воћњаци имају највеће учешће у пољопривредном земљишту у сјеверном и источном дијелу општине (КО Чечава, Комушина, Осивица, Прибинић, Радња Горња, Растуша, Ружевић, Стењак, Студенци, Теслић 1 и 2, Укриница, Врућица 1 и 2, Врела 2 и Жарковина).

Према подацима из пројекта CORINE LC 2012, од укупне површине општине која износи 84649.23 ха, пољопривредно земљиште заузима 26964.64 ха што чини 31.85 %. У структури пољопривредног земљишта највише је заступљено култивисано земљиште са 16102.79 ха или 59.72 %, док оранице имају учешће од 121.18 ха или свега 0.45 %. Површине под пашњацима су заступљене у износу од 4422.82 ха или 16.40 %.

Категорија остало пољопривредно земљиште заузима значајне површине на подручју општине од 6317.86 ха или 23.43 %.

У слиједећој табели приказане су категорије пољопривредног земљишта по заступљености и укупној површини.

Табела 19: Структура пољопривредног земљишта (CORINE LC 2012)

СТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА (CORINE LC 2012)		
КАТЕГОРИЈА	Површина (ха)	%
Оранице	121.18	0.45
Пашњаци	4422.82	16.40
Култивисано земљиште	16102.79	59.72
Остало пољопривредно земљиште	6317.86	23.43
УКУПНО	26964.64	100.00

Из табеле се може видјети да категорија "остало пољопривредно земљиште" (пољопривредне површине са значајним удјелом природног биљног покрива) чини 23.43 % пољопривредног земљишта, што се може довести у везу са депопулацијом руралних подручја општине Теслић. Ријеч је претежно о запуштеним ливадама и пашњацима. Категорија "култивисано земљиште" (групе обрадивих парцела) одговара највећим дијелом њивама, односно мањим обрадивим површинама које углавном служе за индивидуалне потребе становништва.

Из табеларног прегледа о начину кориштења и власништву може се закључити да општина Теслић има повољну структуру земљишта и добре предуслове за пољопривредну производњу како у равничарском дијелу општине уз ријеке Велику и Малу Усору гдје се налазе најквалитетнија пољопривредна земљишта, тако и у брдовитом дијелу општине, гдје нагиб терена од 10 - 15 % погодује узгоју јагодичастог воћа и традиционалних воћних култура (шљиве, јабуке, крушке, трешње, ораха, вишње и др.).

У оквиру пољопривредног земљишта обрадиве површине (оранице и култивисано земљиште) заузимају 16223.97 ха што чини око 60 %. У структури обрадивог пољопривредног земљишта највише је заступљено култивисано земљиште, са скоро 99 %. Под обрадивим пољопривредним земљиштем подразумевају се површине погодне за интензивну ораничну производњу до око 20 % нагиба терена.

У структури необрадивог пољопривредног земљишта највише је заступљена категорија пашњаци, док је незнатно мање заступљена категорија остало пољопривредно земљиште. Под необрадивим пољопривредним земљиштем подразумевају се површине које нису погодне за интензивну пољопривредну производњу и налазе се на теренима са нагибом изнад 20%. То су површине које су погодне за пашњаке и које се дужи временски период нису обрађивале. Обухватају површину од 10740.67 ха или 40 % од укупних пољопривредних површина.

Управо се у тој групи налазе пашњаци са укупним учешћем од 41 %, док категорија остало пољопривредно земљиште чини 59 % необрадивог земљишта.

Из табеларног приказа видљиво је да у структури пољопривредног земљишта највише има култивисаног земљишта са 59.72 % што значи да се велики дио земљишта обрађује. Најмање површина се налази под ораницама. Доминирање појединих категорија пољопривредног земљишта је показатељ развијености појединих подручја, односно потребе за интензивирањем и унапређењем пољопривредне производње, а тиме и производње хране.

У категорију остало пољопривредно земљиште спада земљиште које се не обрађује дуже или краће вријеме (2 - 5 година) и које је запуштено. Ова категорија земљишта је значајно заступљена у обухвату плана (23.43 %) и просторно је распоређена спорадично по цијелој општини, док је највише распоређена на подручју насељених мјеста Младиковине, Комушина Доња, Булетић и Чечава, углавном на прелазу равничарског у брежуљкасто подручје, као и у брдском подручју.

Технички прогрес довео је до напуштања обраде земљишта на теренима са већом инклинацијом и претварање ораница у ливаде због немогућности обраде машинским путем на већим нагибима. То се посебно односи на подручја са израженим рељефом.

Знатне површине које су биле под пољопривредним земљиштем зарасле су и обрасле у шумску вегетацију услед необрађивања. То нам управо указује на смјену која се појавила између пољопривредног и шумског земљишта односно, шумска вегетација је преузела необрађене, запуштене површине под пољопривредним земљиштем и отуд значајне површине под категоријом остало пољопривредно земљиште.

Обрадиво пољопривредно земљиште (оранице и култивисано земљиште) је заступљено на бонитетно највриједнијим земљиштима. Оранице су мало заступљене на подручју општине због конфигурације терена. Лоциране су у долини Велике Усоре (Бања Врућица, Гомјеница и Рудо Поље), гдје се управо и налазе наплоднија и најквалитетнија пољопривредна земљишта.

Категорија култивисано земљиште је заузима комбиноване пољопривредне површине које се обрађују у оквиру индивидуалних домаћинстава и веома су шаролике по структури (оранице, баште, воћњаци, ливаде). Распрострањене су по цијелој општини и представљају базу пољопривредне производње на подручју општине Теслић.

Тренутна пољопривредна производња је углавном организована у приватном сектору (89 %) који карактерише уситњеност посједа и у руралном подручју. Обзиром на захтјеве за стандардизацију у ЕУ то представља слабост, а ограничење за обављање интензивне пољопривредне производње.

На већим парцелама је могућа интензивна обрада и примјена савремених агротехничких мјера, док је у руралном подручју одсутна управо због уситњености парцела, конфигурације

терена, те миграције руралног становништва у урбане центре и њиховог напуштања имања. Производња у приватном сектору се обавља углавном за властите потребе са неорганизованим пласманом тржишних вишкова и непостојањем индустријских капацитета за њихову примарну прераду и даљу финализацију.

Најквалитетнија пољопривредна земљишта се налазе у долинама ријека Мале и Велике Усоре.

1.1.3. БОНИТЕТНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ЗЕМЉИШТА

Пољопривредно земљиште на подручју општине представља изузетно важан ресурс за производњу хране, тако да је важно познавати производне карактеристике земљишта како би се оно користило, штитило и унапређивало. У обухвату плана се налазе све категорије бонитета, с тим да се најбоље класе налазе на најмањим површинама, у долинама ријечних токова, што указује на потребу његовог чувања и рационалног коришћења, уз интензивирање производње.

Да би се повећале површине под квалитетним пољопривредним земљиштем, односно повећала производна способност земљишта лошијих бонитетних категорија, потребно је провођење агротехничких и хидротехничких мјера. То се посебно односи на земљишта која се налазе у ријечним долинама и која су подложна плављењу, као и на земљишта која се налазе на блажим нагибима и која су усљед дјejства ерозионих процеса осиромашена хранивима.

Пољопривредна земљишта најбољих бонитетних класа се налазе углавном у долинама ријека и рјечица и то су најквалитетнија земљишта која се могу користити за интензивнију пољопривредну производњу. Таква земљишта се налазе у долинама ријека Велике и Мале Усоре, те ријеке Усоре.

Обзиром да су ова земљишта најплоднија и најперспективнија за интензивну производњу хране заслужују и највиши степен заштите. Квалитетна земљишта се налазе и на висоравнима и терасама, гдје су терени заравњени и погодни за обраду механизацијом. Углавном се налазе на благо нагнутим теренима и заравњеним платоима.

Пољопривредна земљишта лошијих бонитетних класа се налазе на разним теренима и положајима, од равнoг па све до нагиба од преко 30 %. Сва она имају извјесна ограничења која их сврставају у лошије бонитетне категорије. То су земљишта од IV до VI бонитетне категорије. Ограничења као што су шљунковитост, задржавање сувишне влаге, подложност ерозионим процесима и слично чине ова земљишта мање производним.

Због нагиба и оциједитости не трпе од сувишне воде, али су подложна ерозији, па је потребна одговарајућа обрада са мјерама заштите, као и агромелиорације за поправку хемијских особина. Обзиром да се земљишта налазе на нагибима, обрада мора бити усклађена са мјерама заштите од ерозије и са механизацијом предвиђеном за такве услове терена.

Ова земљишта, због свог широког пространства и уз поменуте хидротехничке и агротехничке мјере, представљају у ствари највећи ресурс за интензивну пољопривредну производњу. Ово је битно и из тог разлога што квалитетног земљишта најбољих бонитетних категорија има мало на подручју општине.

1.1.4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОДРУЧЈА

Према Основи уређења земљишта РС извршена је пољопривредна реонизација Републике Српске према претежном начину коришћења земљишта. Према овој реонизацији највећи дио општине Теслић припада зони воћарства, док мањи дио припада зони ратарства и зони - реону пашњака.

У обухвату плана је изражен рељеф, као и зоналност земљишта са аспекта надморске висине и нагиба терена. Највећи дио је, са аспекта нагиба, погодан за интензивну производњу, посебно воћарство, ратарство и повртларство. Управо, формирање пољопривредних подручја проистиче из различитости рељефа, положаја, надморске висине, нагиба, климе и других

природних фактора који су условили одговарајућа усмјерења у пољопривредној производњи поред претежног начина коришћења.

Највећи дио општине се налази у зони воћарства који обухвата равничарска и брежуљкаста подручја, до надморске висине од 400 m и заузима сјеверне, средишње и јужне дијелове општине.

Зона ратарства је заступљена на мањим подручјима, углавном у долинама ријечних токова, гдје су земљишта равна и погодна за интензивну пољопривредну производњу.

Зона пашњака заузима брдске и планинске просторе на висинама од 400 m па до 1100 m. Простире се претежно у јужном и југозападном подручју општине (планинско подручје Очауша и Вучје планине).

1.2. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Опште еколошке карактеристике

Шумски комплекс је одувијек представљао национално богатство и један је од основних потенцијала садашњег и будућег привредног развоја, како Републике Српске, тако и општине Теслић која је богата шумама. Изузетна вриједност шумских простора садржана је и у значају њиховог екосистема, што само додатно утиче на промјену односа друштва према шумским ресурсима.

Према Еколошко-вегетацијској рејонизацији БиХ (Стефановић et al) подручје општине Теслић припада области унутрашњих Динарида, Завидовићко – Теслићко подручје.

Геолошки посматрано, предметно подручје је веома хетерогено, а доминантну улогу у геолошкој грађи има вулканогена - магматска - седиментна формација у којој доминирају серпентинити, перидотити, дијабази и амфиболи.

Динамичност геоморфолошких процеса у прошлости условила је разноврстан рељеф који се одликује оштрим врховима и стрмим литицама. На овим стаништима јављају се различити типови земљишта са различитим развојним фазама. Нека земљишта су подложна ерозији, често деградирана, брзо се загријавају, што узрокује развој мање - више ксеротермне вегетације. Флора и вегетација овог простора имају несумњив терцијерно-реликтни карактер, који се очувао на стаништима типа рефугијума све до данашњих дана. Осим шума бора, појављује се и низ ендемореликтних врста везаних за серпентинско-перидотитске камењаре, пукотине стијена и сипаре. На дубљим земљиштима су развијене шуме црног бора и храста китњака, а терминалну фазу у развоју вегетације представљају шуме китњака на еутричном камбисолу. На серпентинској подлози налазимо и заједнице букве и јеле са смрчом, док су на киселим силикатним супстратима развијене заједнице букве и јеле.

Реална шумска вегетација

Због изузетно хетерогених станишних прилика, карактеристичних за офиолитску зону, заступљене су различите шумске фитоценозе, већином мозаичног распореда. Најраспрострањеније су базифилне шуме борова (*Erico – Pinetum nigrae serpentinicum*, *E.P. nigrae – silvestris serpentinicum*), базифилне шуме храста китњака (*Potentillo albae – Quercetum*, *Erico – Quercetum petraeae*), затим ацидофилне шуме китњака (*Quercetum petraeae montanum*), шуме букве и јеле са смрчом (*Abieti – Fagetum serpentinicum*), ацидофилне шуме букве и јеле (*Abieti – Fagetum silicicolum*).

За ово подручје карактеристично је појављивање смрче, везано са перидотитско – серпентинитска земљишта у хладнијим и вишим положајима, док на осталим земљиштима офиолитске зоне су распрострањене шуме букве и јеле без смрче (панонски климатски утицај).

Мање површине представљају претежно фитоценозе бијелог бора и смрче (јеле) (*Piceo – Pinetum*), односно јеле и смрче (*Abieti – Picetum*).

Осим ових фитоценоза, распрострањене су и шуме букве, које су у вишим предјелима и удаљенијим од панонских утицаја, секундарног карактера.

Остаци шума лужњака и обичног граба (*Carpinio betuli – Quercetum roboris*) или китњака и обичног граба (*Quercus – Carpinetum*) на дилувијалним терасама су ријетки.

Потенцијална шумска вегетација

Из претходно наведених разлога и потенцијална шумска вегетација је веома мозаична. Ипак, веће површине припадају шумама букве и јеле без смрче и шумама букве и јеле са смрчом, унутар којих су интерполиране борове и храстове шуме као трајни стадиј вегетације.

Само периферни и најнижи предјели представљају станишта букве у алтернацији са храстовим шумама.

Административно – правне прилике

Највећи дио шума и шумског земљишта на подручју општине Теслић се налазе у оквиру "Усорско-укринског" шумскопривредног подручја (ШПП). Веома мали сјевероисточни дио општине Теслић (сјеверно од регионалног пута Р474) улази у састав "Добојско-дервентског" ШПП. Иначе, "Усорско-укринско" ШПП обухвата и дијелове општина Прњавор (без државних шума) и Станари.

Шумама и шумским земљиштем у државној својини газдује Министарство пољопривреде шумарства и водопривреде, док је коришћење шума повјерено Јавном предузећу шумарства (ЈПШ) "Шуме РС", преко Шумског газдинства "Борја" из Теслића.

Шумскопривредно подручје "Усорско-укринско" са сјеверне стране граничи са "Посавским" и "Добојско-дервентским" ШПП. На западу подручје граничи са "Которварошким" ШПП. На југу и истоку граничи са Федерацијом БиХ.

Укупна неспорна површине "Усорско – укринског" ШПП износи 48085.78 ha, а површине спорног шумског земљишта (узурпација) 3866.12 ha.

Усорско-укринско ШПП у територијалном и организационом смислу је подијељено на осам привредних јединица: "Доња Велика Усора", "Горња Велика Усора", "Мала Усора", "Мала Укрин", "Велика Укрин", "Тешањка", "Љешница" и "Немила-Бистричак".

Шумама и шумским земљиштем у приватном власништву газдују њихови власници, док су стручни послови повјерени локалном шумском газдинству.

Стање шумског фонда

Стање површина под шумом и шумским земљиштем у Усорско-укринском ШПП и општини Теслић у односу на категорију власништва приказано је у сљедећој табели.

Табела 20.

Категорија		Високе шуме са природном обновом	Високе деградир. шуме	Шумске културе	Издана- ке шуме	Површине подесне за пошумљавање и газдовање	Површине неподесне за газдовање	Узурпа- ције	Минирано	Укупно
Државно	Општина Теслић	32352.53	323.35	4492.35	4956.85	503.92	606.44	3841.83	3421.48	50498.75
	Општина Станари	918.14	-	211.64	265.95	26.10	7.03	24.29	-	1453.15
	Σ	33270.67	323.35	4703.99	5222.80	530.02	613.47	3866.12	3421.48	51951.90
Приватно		3496.18	-	182.57	2062.89	4.83	17.81	-	-	5764.28

Из претходне табела је видљиво да укупна површина под шумом и шумским земљиштем на подручју општине Теслић без државних шума на простору сјеверно од регионалног пута Р474 (насељена мјеста Пиљужићи и Лончати и дио насељеног мјеста Витковци), те приватних шума у оквиру катастарских општина које су припадале општинама Маглај и Жепче и дијела катастарских општина које су припадале општини Тешањ износи 56263.03 ha.

Према подацима добијених на основу обраде дигиталног картографског материјала из пројекта вођеног од стране ЕЕА (European Environmental Agency) под називом CORINE LAND COVER 2012, шума и шумско земљиште на подручју општине Теслић заузимају 57202.61 ha, док је 2006. године та површина била нешто мања и износила 54305.68 ha.

Табела 21: Структура шума и шумског земљишта (CORINE LC 2012)

КАТЕГОРИЈА	Површина (ха)	%
Лишћарска шума	28283.68	49.44
Четинарска шума	2205.45	3.86
Мјешовита шума	24558.32	42.93
Природни травњаци	702.44	1.23
Остало шумско земљиште	1452.71	2.54
УКУПНО	57202.61	100.00

Државне шуме

Списак привредних јединица у оквиру Усорско-укринског ШПП са њиховим површинама је дат у наредној табели.

Табела 22.

Привредна јединица	Површина (ха)	Узурпација (ха)	Минирано (ха)	Укупно (ха)
Доња Велика Усора	9632.57	1510.42	2431.88	13574.87
Горња Велика Усора	13898.63	2187.52	22.39	16108.54
Мала Усора	7034.31	19.96	-	7054.27
Мала Укрина*	8810.09	60.42	-	8870.51
Велика Укрина	4480.61	42.01	-	4522.62
Тешањка	643.04	45.79	151.61	840.44
Љешница	1.94	-	441.31	443.25
Немила – Бистричак	163.11	-	374.29	537.40
УКУПНО	44664.30	3866.12	3421.48	51951.90

*Дио привредне јединице се налази на територији општине Станари.

Стање инвентара у Усорско-укринском ШПП - државне шуме

Табела 23.

Ужа категорија шума	Површина уже категорије (ха)	Минирано (ха)	Дрвна маса (м³/ха)	Једногодишњи прираст (м³/ха)
1100 – Високе шуме букве и осталих лишћара	8660.81	874.59	277.63	5.40
1200 – Високе шуме јеле и смрче са буквом	15036.64	1361.83	295.93	6.50
1300 – Високе шуме бијелог и црног бора	2376.53	87.62	182.25	4.06
1400 – Високе шуме храста китњ. и осталих лишћ.	7196.69	30.35	168.24	3.98
УКУПНО ВИСОКЕ ШУМЕ СА ПРИРОДНОМ ОБНОВОМ	33270.67	2354.39	255.43	5.50

2100 – Високе деградиране шуме букве	19.21	-	251.74	5.83
2400 – Високе деградиране шуме храста китњака	304.14	6.02	110.02	0.02
УКУПНО ВИСОКЕ ДЕГРАДИРАНЕ ШУМЕ	323.35	6.02	118.44	2.28
3100 – Шумске културе смрче и јеле	111.81	6.52	206.77	11.43
3200 – Шумске културе бијелог и црног бора	4487.04	296.56	178.99	6.30
3300 – Шумске културе осталих четинара	105.14	3.90	147.29	6.06
УКУПНО ШУМСКЕ КУЛТУРЕ	4703.99	306.98	178.89	6.42
4100 – Издавачке шуме букве и осталих лишћара	3053.99	473.18	182.46	5.29
4200 – Издавачке шуме храста китњ. и осталих лишћ.	2168.81	221.59	114.50	4.27
УКУПНО ИЗДАЧАЧКЕ ШУМЕ	5222.80	694.77	154.23	4.87
5100 – Шиљаци подесни за пошумљавање	175.95	24.38	-	-
5200 – Голети подесне за пошумљавање	354.07	28.65	-	-
УКУПНО ПОВРШИНЕ ПОДЕСНЕ ЗА ПОШУМЉАВАЊЕ	530.02	53.03	-	-
6100 – Шуме неподесне за газдовање	308.95	-	298.59	4.39
6200 – Крш и голети неподесне за газдовање	21.63	-	-	-
6300 – Сталне шумске чистине	44.25	6.29	-	-
6400 – Шумске комуникације	231.84	-	-	-
6500 – Просјеке испод далековада	2.49	-	-	-
6600 – Остале непродуктивне шумске површине	4.31	-	-	-
УКУПНО ПОВРШИНЕ НЕПОДЕСНЕ ЗА ПОШУМЉАВАЊЕ	613.47	6.29	298.59	4.39
7100 – Узурпације	3866.12	208.90		

План сјеча (етат) по ширим категоријама шума у Усорско-укринском ШПП - државне шуме

Табела 24.

Категорија шума	Врста дрвећа	Обим сјеча – Етат (m³)					
		Свеукупне дрвне масе			Масе крупног дрвета		
		За 10 година		Просјек годиш.	За 10 година		Просјек годишње
		На цијелој површини	По 1 ha		На цијелој површини	По 1ha	
1000 Високе шуме са природном обновом	Четинари	366500	11.02	36650	307860	9.25	30786
	Лишћари	984000	29.58	98400	797040	23.96	79704
	Укупно	1350500	40.59	135050	1104900	33.21	110490
2000 Високе деградиране шуме	Четинари	165	0.51	17	139	0.43	14
	Лишћари	12390	38.32	1239	10036	31.04	1004
	Укупно	12555	38.83	1256	10175	31.47	1017

3000 Шумске културе	Четинари	116100	24.79	11610	97524	20.82	9752
	Лишћари	68750	14.68	6875	55688	11.89	5569
	Укупно	184850	39.46	18485	153212	32.71	15321
4000 Изданачке шуме	Четинари	0	0	0	0	0	0
	Лишћари	150000	28.72	15000	121500	23.26	12150
	Укупно	150000	28.72	15000	121500	23.26	12150
УКУПНО	Четинари	482765	11.10	48277	405523	9.32	40552
	Лишћари	1215140	27.93	121514	984263	22.63	98426
	Укупно	1697905	39.03	169791	1389786	31.95	138979

Од укупне неспорне површине Усорско-укринског ШПП која износи 48085.78 ha, сјече се изводе на површини од 43501.05 ha.

У високим шумама са природном обновом (категиорија 1000) примјењиваће се скупинасто-преборни систем газдовања. У високим деградираним шумама (категиорија 2000) планирају се узгојне мјере директне и индиректне конверзије у високе шуме са природном обновом. У шумским културама (категиорија 3000) проводиће се мјере његе у виду прореда, док се у изданачким шумама (категиорија 4000) планирају узгојне мјере индиректне конверзије у високе шуме, а систем газдовања ће се одредити након превођења у високе шуме.

Укупна дужина путева који отварају површину је 419.22 km, а отвореност 9.39 km/1000 ha. Стање укупне отворености није на задовољавајућем нивоу без обзира на чињеницу да је у претходном уређајном периоду изграђено 24.30 km нових путева. Отвореност високих шума са природном обновом износи за подручје 8.48 km/1000 ha, високих деградираних шума 2.76, шумских култура 15.07 km/1000 ha.

Већа отвореност шума доприниси смањењу укупних трошкова производње, али и смањењу свакодневних трошкова пословања, па је и даље потребно тежити оптималној отворености шума (12-15 km/1000 ha).

Приватне шуме

Приказ стања шума по катастарским општинама (без катастарских општина које су припадале општинама Маглај и Жепче, те дијела катастарских општина које су припадале општини Тешањ) дат је у сљедећој табели.

Табела 25.

Ред. број	Назив катастарске општине	Површина (ha)	Дрвна маса (m³/ha)	Једногодишњи прираст (m³/ha)
1	Жарковина	33.40	221.75	5.55
2	Шњеготина Г.	257.83	213.28	4.86
3	Шњеготина В.	39.48	172.35	4.23
4	Чечава	642.43	271.02	5.63
5	Бијело Бучје	128.58	162.44	5.93
6	Блатница	196.73	176.17	4.95
7	Брић	25.06	227.28	6.82
8	Булетић	168.66	154.30	4.53
9	Језера	29.95	159.55	4.51
10	Калошевић	1.08	165.19	4.94
11	Каменица	106.01	154.69	4.28
12	Комушина	208.15	190.46	5.03
13	Липље 1	310.65	169.59	6.69

14	Младиковине	280.81	192.96	6.03
15	Очауш 1	16.43	106.50	3.94
16	Очауш 2	34.65	164.67	4.73
17	Осивица	139.60	192.13	4.71
18	Прибинић	234.58	146.72	4.82
19	Радња Горња	302.76	233.03	6.13
20	Рајшева 1	113.56	125.94	4.00
21	Рајшева 2	5.97	150.51	4.71
22	Ранковић	119.59	214.02	5.53
23	Растуша	156.21	225.02	5.39
24	Ружевић	194.45	163.63	4.55
25	Стењак	25.86	117.64	4.42
26	Студенци	11.74	188.26	5.65
27	Теслић 1	11.34	200.40	5.70
28	Теслић 2	242.57	215.72	5.42
29	Теслић Град	2.27	174.36	4.93
30	Угодновић	150.07	122.98	4.72
31	Укриница	146.59	175.52	4.48
32	Витковци Доњи	167.05	176.67	4.88
33	Витковци Горњи	53.53	164.34	4.49
34	Врела	154.66	150.86	3.88
35	Врела 2	2.95	222.70	6.40
36	Врућица 1	873.26	179.76	5.57
37	Врућица 2	175.78	144.71	4.36
УКУПНО		5764.28	189.89	5.25

Стање инвентара на подручју општине Теслић – приватне шуме

Табела 26.

Ужа категорија шума	Површина уже категорије (ha)	Дрвна маса (m ³ /ha)	Једногодишњи прираст (m ³ /ha)
1100 – Високе шуме букве и осталих лишћара	2139.18	225.75	6.24
1200 – Високе шуме јеле и смрче са буквом	213.30	207.09	7.74
1300 – Високе шуме бијелог и црног бора	70.15	144.19	4.45
1400 – Високе шуме храста китњ. и осталих лишћара	434.62	184.64	4.59
1500 – Високе шуме храста лужњ. и осталих лишћара	65.47	232.44	4.83
1600 – Високе шуме осталих лишћара	573.46	221.49	4.89
УКУПНО ВИСОКЕ ШУМЕ СА ПРИРОДНОМ ОБНОВОМ	3496.18	217.29	5.84
3100 – Шумске културе	1.31	142.70	5.91
3200 – Шумске културе	122.77	159.28	5.88
3300 – Шумске културе	58.49	169.31	5.56
УКУПНО ШУМСКЕ КУЛТУРЕ	182.57	162.37	5.77

4100 – Издавачке шуме букве и осталих лишћара	714.72	156.80	4.60
4200 – Издавачке шуме храста китњ. и осталих лишћара	170.87	144.82	4.11
4400 – Издавачке шуме осталих лишћара	1041.57	153.83	4.21
4500 – Девастиране шуме	135.74	60.66	3.11
УКУПНО ИЗДАВАЧКЕ ШУМЕ	2062.89	147.98	4.27
5200 – Голети подесне за пошумљавање	4.83		
6100 – Непродуктивне површине	17.81		
УКУПНО	5764.28	189.89	5.25

Укупна површина приватних шума према важећој шумскопривредној основи већа је за 1646.98 ха у односу на предходну основу. До увећања је дошло због увећања површине од 376.32 ха приватних шума, које су раније припадале општини Тешањ, а сада су у саставу општине Теслић. Такође, површина је увећана и због укључивања шума у власништву општине Теслић чија површина износи 645.35 ха и око 100 ха шума у власништву школа, вјерских заједница и туристичких организација. Ове површине су укључене ради омогућавања планског газдовања истим, а нису биле обухваћене другим планским документом. Увећање површине од око 530 ха резултат је промјена у катастарском оперативу, односно превођења парцела друге намјене у парцеле под шумом у дугом периоду од израде претходне ШПО.

Заштићена природна добра

Шуме су најкомплекснији природни систем који функционише у тако широком опсегу и компликованом моделу да се не могу замијенити никаквим технологијама. Оне су најважнија компонента животне средине и показатељи су његове квалитете. Поред производних функција, шуме имају и социолошке, образовне, научне, духовне, рекреативне, естетске и друге вриједности. Те вриједности могу бити глобално, регионално или локално важне, али када се нека од тих вриједности сматра изузетно важном, шума се може дефинисати као шума високе заштитне вриједности.

На подручју општине Теслић је издвојена само једна сјеменска састојина - сјеменска састојина бијелог бора "Мали Борик" на подручју КО Прибининић.

Влада Републике Српске је на приједлог Републичког завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа 2012. године донијела Одлуку о заштити споменика природе "Пећина Растуша" (Сл. гласник РС 87/12).

1.3. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Према Закону о водама, водно земљиште означава скуп земљишних честица које чине корита ријека, језера и акумулација, као и њихове обале до нивоа стогодишњих вода, односно до нивоа највише коте за акумулације. Када је у питању подручје општине Теслић, водно земљиште сачињавају површине под водама ријека Усора, Велике Усоре, Мале Укрине и њихових притока, те осталих водотока (повремени и стални водотоци) и Гомјеничко језеро. У водна земљишта треба да спадају и зоне заштите изворишта воде за пиће.

Генерално, ова врста земљишта се може дефинисати као земљишта која су стално или периодично прекривена водама. Највеће површине водног земљишта се налазе уз ријеке Усору, Велику Усору и Малу Усору (инундациона подручја која се плаве при великим водама).

Сливна подручја, површинске и подземне воде

Територија општине Теслић припада обласном ријечном сливу ријеке Саве. Највећи дио општине се налази у сливу ријеке Босне. Доминантни водотоци у овом сливу су Усора, Велика Усора и Мала Усора. Крајњи источни дио општине припада директном сливу ријеке Босне (Смолински поток и Љешница). Водоток Јасеница, који представља границу према општини Котор Варош у југозападном дијелу (Вучја планина), налази се у сливу Лашве. Сјеверни дио општине Теслић се одводњава према ријеци Укрини (слив Саве) претежно преко водотока Мала Укрини, Радња и Лукавац.

Коефицијент отицаја на подручју општине Теслић се процјењује на 60 %. С обзиром на површину од 846.49 km² и количину падавина од 1063 mm/год., укупна запремина воде у току године је приближно 900 мил. m³ или 28.5 m³/s. Укупни протицај на територији општине износи просјечно 17 m³/s или око 540 мил. m³ годишње.

Према подацима за период 1961 - 1990. година средњи годишњи протицај на водомјерној станици Калошевић на ријеци Усора (на територији ФБиХ) је износио 13.2 m³/s, а на водомјерној станици Теслић на ријеци Велика Усора 10.2 m³/s. Средњи годишњи протицаји и специфично отицање на главним водотокима општине Теслић се дају у наредној табели.

Табела 27.

Бр.	Карактеристични профили на притокама	Површина слива (km ²)	Средњи протицај Q _{sr} (m ³ /sek)	Специфично отицање q _{sp} /l/sek/km ²)
Усора са Великом Усором				
1	Граница, дионица 2 и 3	10.95		25.57
2	Ушће Студена - узводно	96.34		22.42
3	Студена	40.35		24.78
4	Ушће Студене - низводно	136.69		23.12
5	Ушће Блатнице - узводно	211.95		22.46
6	Блатница	97.41		24.64
7	Ушће Блатнице - низводно	309.36		23.14
8	ВС Теслић	479.00	10.63	22.19
9	Ушће Мале Усоре – узв.	480.08	10.65	22.19
10	Мала Усора на ушћу	139.86	3.37	24.10
11	Ентитетска граница	637.00	14.32	22.48
12	ВС Калошевић	644.09	14.44	22.43
Мала Усора				
1	Граница, дионица 2 и 3	16.04	0.50	31.17
2	Граница, дионица 1 и 2	101.91	2.60	25.51
3	Мала Усора на ушћу	139.86	3.37	24.10

На територији општине присутни су следећи већи водотоци:

- Велика Усора са притокама: Михајловац, Пенава, Тољница, Очаушница, Црквена, Криваја, Студена, Жираја, Округла, Боровница, Узвинска, Марица, Блатница, Јасеница, Жежеља, Желећа, Рајшевска ријека, Брусна, Бучје, Каменица, Гозна, Црна ријека, Катића ријека, Љубићка ријека, Бежљанска ријека, Гомјеница, Јелића ријека;
- Мала Усора са притокама: Усорица, Мала и Велика Остружња, Марица, Мала и Велика Инова, Богошница, Миловановића ријека, Добра вода, Јасеновска ријека, Брезна, Пасјачка ријека, Ранковачка ријека, Грачаница;
- Мала Укринина са притокама: Бијела ријека, Плански поток, Црна ријека, Велика Трновача, Велика Јаворова, Осивица, Чечавица, Крушевица, Велики поток;
- Растушица;
- Радња са притокама Гојића поток и Циганка;
- Миклеуша;
- Ријека Лукавац са притокама: Липљашница, Лађевачка ријека, Богданица, Пјетловића ријека.

Каналска мрежа не егзистира на подручју општине Теслић.

Природна језера не постоје на подручју општине Теслић. Једино вјештачко језеро на подручје општине је Гомјеничко језеро, које је формирано у некадашњем копу рудника угља. Његова површина износи 0.77 ha.

Подземне воде

Расположиве издани подземних вода су углавном у приобаљима већих водних токова (Усора, Велика и Мала Усора). Испитивање нивоа подземних вода вршена су само на територији градског насеља и утврђено да се ниво подземних вода креће у распону 0.5 - 2.0 m испод површине терена. Обзиром на хидролошку функцију и распоред маса, очигледна је зависност нивоа воде у водотокима од нивоа и количине подземних вода.

Посебно се истичу термоминералне и минералне воде Бање Врућице, у Влајићима (Бања) и Укриници и Чечави (Кисељак и Мали Кисељак).

Ерозије и бујице

Важнији узроци који утичу на појаву ерозије су: геолошка подлога и педолошки састав тла, енергија рељефа (нагиб и експозиција) и густина хидрографске мреже, клима, режим падавина, вегетациони покривач, начин искориштавања земљишта и воде и други значајнији антропогени фактори. Резултат узајамног дејства свих ових и других узрока су ерозиони процеси, а међу главне узрочнике се сврстава вода.

Ерозиони процеси I категорије су изражени у сливу Мале Укрине (површине на дијабаз-ројначкој формацији), сливу Мале Усоре и сливу Блатнице.

Као бујични сливови на подручју општине су идентификовани Миклеуша (Парлози), Крушевица (Чечави), Јаворова (Прибинић и Чечави) и Рајшевачка ријека (Рајшева).

Одбрана од поплава и уређење водотока

Главно поплавно подручје представља простор уз ријеке Усору, Велику Усору и Малу Усору. Ријеч је претежно о простору између Мале Усоре и Усоре те магистралног пута М4, односно Велике Усоре и регионалног пута Р473.

Водомјерне станице

На подручју општине Теслић једина инсталирана водомјерна станица на којој се врши стално мјерење водостаја је водомјерна станица Теслић на водотоку Велика Усора која се налази на надморској висини од 203 m.

Квалитет вода

Уредбом о класификацији вода и категоризацији водотока (Сл. гласник РС 42/01) успостављају се критеријуми за класификацију и врши класификација квалитета површинских и подземних вода, као и категоризација водотока.

По овој Уредби водоток ријеке Усоре (са Великом Усором) од извора до ентитетске границе је сврстан у другу категорију. Остали водотоци на подручју општине Теслић су сврстани у прву категорију, чије воде треба да имају висок статус квалитета. Стварно стање квалитета вода је лошије него је предвиђено наведеном Уредбом, првенствено у случају водотока Гомјеница, Лукавац, Мала Укрина, Усора и Велика Усора, пошто се фекалне воде насеља у већини случајева директно испуштају у водотокове без претходног пречишћавања.

По Уредби, водотоци се сврставају у класе од 1 до 5 и према условима коришћења за различите намјене одговарају следеће класе:

- класа 1: површинске и подземне воде се у свом природном стању или после дезинфекције могу користити за пиће или у прехранбеној индустрији, као и површинске и подземне воде за раст и развој племенитих врста риба (пастрмки);
- класа 2: воде које се после одређеног третмана (коагулација, флокулација, таложење, филтрација и дезинфекција) могу користити за пиће; воде се у природном стању могу користити за купање, за спортове на води, за раст и развој ципринидних врста риба;
- класа 3: воде које се могу користити за пиће након обимног третмана (коагулација, флокулација, таложење, филтрација, озонизација, адсорбција на активном угљу и дезинфекција), воде које се могу користити у пољопривреди и у индустрији која нема посебне захтјеве у погледу квалитета вода и за раст мање племенитих врста риба;
- класа 4: загађене воде које се у предјелима са недостатком воде могу користити у неким индустријама после одговарајућег третмана;
- класа 5: јако загађене воде које се готово не могу користити ни за какве намјене.

Анализа података о квалитету воде ријеке Усора на профилу Матузићи из 2012. године методом Serbian Water Quality Index (SWQI) генерално показује веома добар квалитет воде. Проблем представља органско загађење, чији је индикатор велики број колиформних бактерија, те одступања у погледу никла и олова. Према испитивањима физичко - хемијских и микробиолошких параметара квалитета воде водотока Велика Усора на локацији Студенци (извориште градског водовода), овај водоток се сврстава у водотоке 2. до 4. класе у зависности од концентрације појединих параметара.

Све подземне воде, осим прве издани у подручју насеља, категоришу се у прву категорију. Подземне воде у оквиру насеља категоришу се у другу категорију.

1.4. РУДНО ЗЕМЉИШТЕ (МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ)

На територији општине Теслић откривено је више појава и лежишта минералних сировина и то техничко-грађевинског камена, угља, темоминералних вода, металичних минералних сировина и слично (прилог Карта минералних сировина).

Коришћени су подаци добијени од стране Министарства индустрије, енергетике и рударства, подаци из монографије "Минералне сировине Републике Српске", као и фондовска документација изведених истраживања.

Резерве минералних сировина које су приказане у овом поглављу треба узети са одређеним ограничењем, пошто су резерве промјелива категорија и приказани су резултати који су били доступни приликом израде плана.

Термоминералне воде

По С. Чичићу и Н. Миочићу (1988) подручје општине Теслић припада простору повишене геотермалне потенцијалности, дијелом артешком басену хидрогеолошког масива ултрамафита. Оно спада у ред најперспективнијих хидрогеотермалних отворених и полуотворених система, са обновљивим потенцијалом.

За извориште Бања Врућица је дефинисано експлоатационо поље, чије су границе приказане у следећој табели.

Табела 28: Координате експлоатационог поља "Бања Врућица"

Тачка	Y	X
1	6490540	4936880
2	6491535	4937775
3	6491370	4938720
4	6490350	4938600

Низак степен истражености не омогућује егзактније дефинисање хидрогеолошких, геотермалних и енергетских параметара. Евидентно је међутим, да су и ови потенцијали веома високих вриједности.

Прогнозни геотермални потенцијал за плиће бушотине (до 250 m) је 1.5 - 2.0 MW по бушотини, а за бушотине дубине око 1000 m 3-6 MW по бушотини.

Постојећи хидрогеотермални енергетски капацитети Бање Врућице су 4.9 MW.

По Елаборату о класификацији и категоризацији резерви термоминералних вода Бање Врућице (1986. год.) експлоатационе резерве подземних вода износе:

А категорија	7.5 l/sec	37 °C
Б категорија	16.5 l/sec	
А+Б категорија	24.0 l/sec	

Резерве угљен - диоксида износе:

А категорија	15.5 l/sec
Б категорија	33.5 l/sec
Ц категорија	15.0 l/sec
А+Б+Ц категорија	63.0 l/sec

Значај хидрогеотермалног ресурса је у вриједностима:

- љековитих карактеристика,
- искоришћавања CO₂ гаса,
- производњи киселе минералне воде,
- геотермалне енергије (4.9 W, 15.4 x 10¹³ J/год, 3700 т екв. нафте год.),
- љековито блато.

Угаљ

На подручју општине Теслић налазе се Теслићки угљени басен, као и зоне терцијарних седимената, које садрже угаљ у Очаушу, Младиковинама, Црној Ријеци и Чечави.

Продуктивну угљену зону Теслића изграђују угаљ и угљевита глина. Дебљина главног угљеног слоја је 1-11 м. Просјечан квалитет угља у басену је слиједећи: влага 21.2 %, пепео 15.8 %, S-укупни 1.92 %, сагор. материја 48.8 %, C-fix 24.2 %. Степен истражености је низак. Резерве истраживаног дијела базена су по категоријама у тонама:

А	315.000
Б	1.707.000
С1	532.000
С2	1.293.000
Укупно	3.847.000

Квалитет главног угљеног слоја теслићког басена (Чичић и Пудар, 1976. год., преузето из монографије "Минералне сировине РС") је приказан у сљедећој табели.

Табела 29.

Влага %	Пепео %	S- укупни %	S-сагориви %	Саг. мат %	C-fix %	Кокс %	DTE kJ/kg	GTE kJ/kg
21.2	15.8	1.92	-	48.8	24.2	40	11.756	13.486

Производња у рудника угља Теслић је била од 46.000 тона 1962. године до максимално 56.000 тона угља 1966. године.

Експлоатација угља, која је вршена од 1908. године, завршена је 1972. године из економских разлога.

Појаве металних орудњења

Од металних минералних појава истичу се манганске руде, руде жељеза, бакра, арсена и хрома. Њихов степен истражености је мали, без очекивања већих лежишта, али треба омогућити заинтересованим истраживачку активност у складу са законима и прописима који регулишу ову материју.

Већи број појава минерализација гвожђа регистрован је у подручју Теслића. Само неке од њих су обухваћене детаљним истраживањима, а на већини појава је извршена само проспекција (Јовановић, 1979). Највећи број појава лоциран је око 20 km јужно од Теслића, на сјеверозападним обронцима планине В. Махњача, у селу Блатница, на локалитету Премет (из монографије "Минералне сировине РС").

Налазишта манганске руде на овом подручју су веома ријетка. У грађи терена учествују претежно магматске, габро-перидотитске стијене, док су вулканогено-седиментне стијене слабије заступљене, те је и могућност стварања манганских лежишта мања. У подручју Теслића констатовано је неколико налазишта манганске руде, о којима нема скоро никаквих података. Та налазишта су била дијелом и предмет експлоатације за вријеме владавине Аустроугарске. Позната су налазишта: Вољна планина код Теслића (Подјезера) и Љубић код Теслића (на путу Усора - Теслић - Кулаши). Садржај мангана у руди према сачуваним подацима износи 43.77 %.

На терену Теслића (Ђурић и Кубат, 1962), бакарна руда се јавља у виду халкопиритно-кварцно-пиритних жила, са или без сидерита, чија се дебљина креће од 0.1 до 1 m. Мјестимично је дошло до постанка импрегнационих зона са минералима бакра широким више метара.

Налазишта арсена неогене припадности регистрована су код Теслића - Теслићка Бања. То су реалгар-аурипигментно-кварцне жиле дебљине око 0.5 m нађене јужније од Теслићке Бање у јако растрошеним перидотитима (серпентинитима).

Појаве и лежишта неметалних орудњења

Од металних минералних појава истичу се магнезит, кварц, фелдспат, туф, украсни камен и грађевински камен. Степен истражености ових сировина је мали.

На више мјеста врши се повремена или стална експлоатација грађевинског камена и шљунка.

Појаве магнезита на територији општине Теслић захвата знатну површину, а налази се 13.5 km југозападно, 12-16 km јужно и 10 km југоисточно ваздушном линијом од градског насеља Теслић. Издвојена су четири посебна магнезитска поља: Блатница, Слатина, Враниловићи и Кузмановићи. Најзначајније је поље Слатина, гдје су откривене двије мање појаве (Слатина 1 и 2), док у пољу Кузмановићи нема откривених, економски значајних магнезитских тијела, јер су појаве Говеђа лука и Пријекоп врло мале.

Појаве хромита у околини Теслића констатоване су око 30 km ЈЗ од Теслића, на локалитетима Младиковине-Орид. На овим локалитетима концентрисане су главне појаве борјанског ултрамафитског масива.

Лежиште кречњака "Кречница" има границе експлоатационог поља које су наведене у сљедећој табели.

Табела 30: Координате експлоатационог поља "Кречница"

Тачка	Y	X
А	6493370	4932290
Б	6493560	4932290
Ц	6493598	4932241
Д	6493619	4932227
Е	6493634	4932141
Ф	6493622	4932115
Г	6493611	4932074
Ј	6493498	4932059
К	6493469	4932035
Л	6493370	4932005

На овом лежишту су дефинисане резерве (М. Бабић, 2010), које су приказане у наредној табели.

Табела 31.

Категорија резерви	Количина (m³)
Билансне (А категорије)	18.554
Билансне (В категорије)	400.748
Билансне (C ₁ категорије)	208.278
Укупно (А+В+С ₁)	627.580
Укупне потенцијалне резерве	376.345

Лежиште кречњака "Каменица" има границе експлоатационог поља које су наведене у сљедећој табели.

Табела 32: Координате експлоатационог поља "Каменица"

Тачка	Y	X
А	6493190	4932000
Б	6493710	4932000
Ц	6493550	4931590
Д	6493190	4931590

На овом лежишту су дефинисане резерве (М. Бабић, 1999), које су приказане у наредној табели.

Табела 33.

Категорија резерви	Количина (m ³)
Билансне (А категорије)	22.190
Билансне (В категорије)	343.915
Билансне (C ₁ категорије)	213.884
Укупно (А+В+С ₁)	579.989
Укупне потенцијалне резерве	594.335

Лежиште кречњака "Градина" има границе експлоатационог поља које су наведене у следећој табели.

Табела 34: Координате експлоатационог поља "Градина"

Тачка	Y	X
А	6482164	4945671
Б	6482486	4945712
Ц	6482367	4945926
Д	6482407	4946298
Е	6482154	4946290
Ф	6481970	4945912
Г	6481970	4945879
Х	6482006	4945818

На овом лежишту су дефинисане резерве (М. Бабић, 2009), које су приказане у наредној табели.

Табела 35.

Категорија резерви	Количина (m ³)
Билансне (А категорије)	26.224
Билансне (В категорије)	1.197.806
Билансне (C ₁ категорије)	864.760
Укупно (А+В+С ₁)	2.088.790
Укупне потенцијалне резерве	2.800.411

Лежиште габра Топићи - Кртова налази се око 5 km сјеверно од Теслића између засеока Кртова и Топићи. Лежиште је оконтурено у блоку габра који је тектонски укљештен унутар веће долеритске масе офиолитског комплекса јурске старости. На овој локацији је закључен уговор о концесији за експлоатацију техничког грађевинског камена - габра, а експлоатационо поље је ограничено координатама које су приказане у следећој табели.

Табела 36: Координате експлоатационог поља "Топићи - Кртова"

Тачка	Y	X
A	6489545	4944810
B	6489889	4945217
C	6489966	4945227
D	6490000	4945500
E	6489500	4945500
F	6489300	4945200

На овом лежишту су дефинисане резерве (М. Бабић, 2005), које су приказане у наредној табели.

Табела 37.

Категорија резерви	Количина (m³)
Билансне (А категорије)	32.595
Билансне (В категорије)	3.088.000
Билансне (C ₁ категорије)	1.584.235
Укупно (A+B+C ₁)	4.704.830

На територији општине Теслић се налази и појава украсног камена (серпентинисане брече) на локалитет Враниловићи. Овај локалитет се налази на подручју Црне Ријеке, око 14 km ЈЗ од Теслића. Од мјеста Црна Ријека удаљено је око 5 km, идући уз поток Бијела ријека. Овдје серпентинитске брече долазе у једном мањем серпентинитском сочиву, дужине 300 m, а ширине 130 m (Памић, 1979). Сочиво стоји на контакту амфиболитских шкриљаца, који му чине сјеверну границу и пјешчара и глинаца јурске вулканогено-седиментне формације који представљају јужну границу. Пружање сочива је Ј-З.

Поред ових експлоатационих поља на територији општине Теслић постоје и два истражна простора, као и један потенцијални простор за истраживање техничког грађевинског камена - долерита.

Табела 38: Координате истражног поља "Потконцило" - истражни простор дијабаза

Тачка	Y	X
1	6492320	4931010
2	6492320	4930875
3	6492470	4930890
4	6492625	4930775
5	6492665	4931015

Табела 39: Координате истражног поља "Слатина" - истражни простор питке воде

Тачка	Y	X
A	6489060	4928520
Б	6491770	4928620
Ц	6491830	4931000
Д	6487840	4930000

Табела 40: Координате потенцијалног простора за истраживање техничког грађевинског камена - долерита "Лијепо брдо"

Тачка	Y	X
A	6490750	4943362
Б	6491500	4943520
Ц	6491500	4944000
Д	6491118	4944000
Е	6490955	4943568

Подземне питке воде

У вредновању простора, сагледавању стања, те утврђивању могућности заштите и унапређења квалитета човјекове околине, један од битних фактора су воде. Експанзијом индустријализације проблем вода постаје све акутнији. Вода у савременом свијету већ иде у ред стратешких сировина.

Главна изворишта на територији општине су подручје водозавхвата у Студенцима и извори на локалитетима Језерска ријека, Бијеле воде, Просенски, Бурњачки, Врлетни поток, те изворишно подручје Очауша са рјечицама Тољница и Очаушница и извором Водопад.

Поред ових значајнијих изворишних подручја на општини постоји низ мањих изворишта воде за пиће. Та изворишта су: Врело и Уживац у селу Очауш, извор у Граденицу – село Велики Брић, група извора у селу Мали Брић, извор Жираја у селу Бијело Бучје, извори у селу Угодновићи, извор Петкова у селу Рајшева, извор Павловац у селу Слатина, извор Јазавац у селу Комушина, група извора у селу Каменица, два извора у селу Студенци, извори у Гомјеници, извори у селу Осивица, извори у селу Горња Радња, извори у селу Укриници, извори у селу Чечава, извор Савковића вода у селу Чечава, извори у Горњој Чечави, извори Чечава-Плане, извор у селу Влајићи, врело Усорица - село Прибинић, Добра вода у Булетићу, извори у селу Липље, Којин Точак-Прибинић, извор у селу Шњеготина и извори у селу Црна Ријека.

Пошто се не располаже са тачним подацима о капацитетима поменутих изворишних подручја и изворишта воде за пиће, извршена је оријентациона процјена на основу расположивих података и дошло се до закључка да општина располаже са капацитетом вода за пиће око 150 l/s.

2. АНТРОПОГЕНИ РЕСУРСИ

У групу антропогених ресурса припада све оно што је створено сврсисходним радом људи, тј. оно што је створено у контексту људских потреба. Антропогени ресурси су по дефиницији резултат досадашњег уређења територија и насеља, али су у исто вријеме и основа могућег даљег развоја територија и насеља.

Најважнији антропогени ресурс је систем насеља преко ког се управља свим процесима и појавама у простору и који се налази у процесу сталне трансформације. Потребно је нагласити да на територији општине постоји 57 насељених мјеста, при чему је ентитетска граница подјелила 16 насељених мјеста - Бања Врућица, Блатница, Блажевци, Брезове Дане, Џимилић Плање, Горња Врућица, Језера, Калосевић, Копице, Лончари, Лугови, Мркотић, Орашје Плање, Папратница, Пиљужићи и Врела. Мрежа насеља је у значајној мјери моноцентрична. У урбаном подручју Теслић је лоцирано око 44.5 % становништва општине.

Значајан антропогени ресурс је јавна/комунална инфраструктура која омогућава организовање и функционисање општине и система насеља. Поред интегрисања општине са окружењем, путем инфраструктуре врши се и хомогенизација територије општине. На територији општине поједине врсте инфраструктуре (првенствено саобраћајна инфраструктура) нису развијене у довољној мјери и детаљније су објашњене у поглављу о инфраструктури. Инфраструктура се води инфраструктурним коридорима који могу бити монофункционални или вишефункционални. Инфраструктурни системи морају се водити кроз простор рационално, тј. са најмањим могућим заузећем простора и на начин који омогућава полагање и других инфраструктурних система у коридор. Ради смањења површине продуктивног земљишта које заузимају, потребно је градити и развијати комплексне инфраструктурне коридоре гдје год је то могуће. Са друге стране, инфраструктурни коридори (нарочито саобраћајни) морају се штитити од неконтролисане изградње.

Антропогено измијењена земљишта

Сва природна земљишта у који је уложен било који облик људског рада ради промјене својстава земљишта, капацитета, повећање употребне и економске вриједности земљишта су антропогена измијењена земљишта. У принципу, сва та земљишта налазе се у процесу сталног развоја, што значи сталног повећања вриједности по основу минулог рада ранијих и данашњих генерација.

Највећи и најважнији економски ресурс градских насеља је грађевинско земљиште које је по свом карактеру ограничени ресурс. Ово земљиште стално производи повећану вриједност, тј. земљишну ренту. По важећем Закону о уређењу простора и грађењу, градско грађевинско земљиште обухвата изграђено и неизграђено земљиште у градовима и насељима градског карактера, које је одговарајућим документима просторног уређења намијењено за изградњу објеката, а као такво је одређено одлуком скупштине јединице локалне самоуправе. Управљање грађевинским земљиштем је битно средство за управљање развојем насеља и територија. У том смислу потребно је изградити стратегију управљања грађевинским земљиштем, независно од режима власништва, да би се обезбиједио квалитетан и жељени развој насеља и територије. Такође, мора се формирати тржиште земљишта, а политичко - правним механизмима њиме управљати да би се насеља градила у складу са природним вриједностима простора, али и са антропогеним вриједностима простора у смислу оствареног или рационално могућег опремања земљишта. Акценат је потребно ставити на рационализацију изградње што подразумева прво успоравање, а затим потпуно заустављање неконтролисаног ширења грађевинског земљишта конверзијом пољопривредног и другог земљишта у грађевинско (велико је оптерећење опремање таквог земљишта с обзиром на ниске густине и велики простор) као и усмјеравање

изградње/развоја према земљиштима која су већ опремљена или могу бити најлакше опремљена.

Земљишта инфраструктурних коридора су специфичан вид грађевинског земљишта развијен дуж континуално вођених инфраструктурних система, прије свега саобраћајница – путева. Коридори треба трајно да обезбиједи функционални статус инфраструктура у коридору и то на дуги рок, због чега треба да буду заштићени од свих облика угрожавања, првенствено од неконтролисане изградње.

Изграђени фондови

Изграђени фондови су једна од основа будућег економског и другог развоја не само општине, него и Републике. Налазе се у режиму сталног развоја, било да је ријеч о замјени фондова због моралног и физичког застаријевања, или о њиховом трајном чувању, уз развој система и техника њиховог очувања.

Под фондовима се подразумијевају споменици културе, споменичке зоне и подручја, стамбени фонд, објекти рада, објекти рекреације и спорта и комунална инфраструктура, који су детаљније објашњени у посебним поглављима.

3. ДРУГИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

3.1. ЕНЕРГЕТСКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Обновљиви извори енергије

Хидроенергија

Босна и Херцеговина и Република Српска имају значајан неискоришћени хидропотенцијал. Генерално, највећи енергетски потенцијал уз биомасу на подручју општине Теслић има енергија водотокова (првенствено у сливу Велике Усоре). Овај потенцијал је дјелимично искориштен.

На подручју општине у функцији су 5 малих/мини хидроелектрана и то:

- Велика Јасеница (инсталисана снага 650 kW, годишња производња око 1500 MWh) на подручју насељеног мјеста Блатница,
- Жежеља (инсталисана снага 300 kW, годишња производња око 1300 MWh) на подручју насељеног мјеста Блатница,
- Жираја (инсталисана снага 410 kW, годишња производња око 1750 MWh) на подручју насељеног мјеста Бијело Бучје,
- Жираја 2 (инсталисана снага 890 kW, планирана годишња производња око 2395 MWh) на подручју насељеног мјеста Бијело Бучје,
- Студена (инсталисана снага 950 kW, годишња производња око 3770 MWh) на подручју насељених мјеста Брић и Угодновићи.

Биомаса

Као и остали видови обновљивих енергетских извора, биомаса има низ предности у односу на фосилна горива. Биомаса не садржи низ штетних састојака у односу на фосилна горива. Она не доприноси акумулацији CO₂, а мали садржај сумпора, пепела и обично мањи садржај азота сврстава биомасу у чиста горива. Биомаса је један од обновљивих извора енергије који се може примијенити као енергетски извор. Биомаса није само извор хране, енергије и традиционално добра сировина, већ и неопходан стабилизатор микро и макро климе, те воде и тла.

На подручју општине најзначајнији видови биомасе су огревно дрво, дрвни отпад и отпад из пољопривредне производње. Она представља главни енергент који се користи за загријавање стамбених објеката. Годишња потрошња огревног дрвета и дрвног отпада за потребе гријања на подручју општине се процјењује на око 109000 m³. Иначе, у погледу огревног дрвета и дрвног отпада треба поменути да је посјечена бруто дрвна маса на подручју општине Теслић 2014. године износила 120853 m³ лишћара и 46579 m³ четинара.

Вјетар

Вјетар, тј. ваздух у кретању може се користити као енергетски извор помоћу одговарајућих вјетрењача, гдје се енергија вјетра претвара у механичку енергију, а може послужити за погон млинова, пумпи за воду или генератора за производњу електричне енергије широке намјене. Услов коришћења енергије вјетра помоћу вјетрењача јесте постојање довољног потенцијала ове енергије на мјестима трансформације. То значи да се вјетрењаче могу градити само на мјестима гдје има довољно вјетра током године. Оптимална брзина вјетра треба да се креће око 8.5 m/сек, а минимална око 3 m/сек. Прије избора локације за грађење вјетрењаче морају се провести детаљна метеоролошка истраживања, испитати смјерови вјетра, те утврдити број вјетровитих дана у години. У вријеме повећаних потреба за енергијом, изградња енергетских вјетрењача има пуно оправдање. Сам простор општине

није посебно перспективан за коришћење снаге вјетра. Тако је за подручје општине Теслић према Свјетском атласу вјетра средња годишња брзина вјетра на висини од 50 m изнад тла (период 1997 - 2006. година) око 4.5 m/sec. Средња годишња снага вјетра на висини од 50 m изнад тла за исто раздобље износи око 110 W/m² и за око 30 % је мања од средње годишње снаге вјетра у јужном дијелу БиХ, који се сматра најперспективнијим за развој вјетроелектрана.

Сунце

Од обновљивих извора енергије, у свјетским размјерама, потврдиле су се геотермална вода, биомаса и вјетар, док се сунце није сматрало као озбиљан извор енергије. Међутим, и на овај вид енергије у будућности треба обратити посебну пажњу и, у складу са потребама и могућностима, приступити њеном искориштавању.

Коришћење сунчеве или соларне енергије, на разматраном простору, је сведено на појединачне случајеве. Она се превасходно може користити за припрему топле потрошне воде помоћу сунчаних колектора са грејним медијем, и за добијање ел. енергије помоћи фотонапонских колектора. Средња годишња озраченост водоравне површине укупним сунчевим зрачењем на подручју општине Теслић износи 1300 - 1350 kWh/m².

Обзиром на релативно високу цијену колектора и припадајуће опреме, у Европи постоје разни механизми суфинансирања ове технологије како би заживјела у што широј примјени. То су углавном бесповратна средства која износе и до 50 % од укупне цијене уређаја и монтаже. Средства додијељују адекватни фондови, држава или општине и градови. На територији општине Теслић коришћење соларних електрана је везано за појединачне случајеве. На подручју насељеног мјеста Гомјеница се налази мала соларна електрана "Woll", чија снага износи 10 kW, а планирана годишња производња 12000 kWh. Ова електрана је лоцирана на крову постојећег стамбеног објекта. У кругу РЈ "Електродистрибуција" Теслић (кров објекта управне зграде) се налази мала соларна електрана снаге 41.76 kWh са планираном годишњом производњом од 51865 kWh.

Новим Законом о обновљивим изворима енергије и ефикасној когенерацији (Службени гласник РС 39/13) предвиђено је добијање субвенција и других олакшица између осталог и за набавку соларних колектора за топлу воду. Већем коришћењу овог алтернативног извора енергије морају претходити детаљнија истраживања у оквиру студије.

3.2. ЛОВНА И РИБОЛОВНА ПОДРУЧЈА

Одлуком о установљавању ловишта у Републици Српској (Сл. гласник РС 89/15) на подручју општине Теслић су формирана 4 ловишта - привредно ловиште "Борја" и 3 спортско - рекреациона ловишта: Јаворова, Омар и Смолин. Сва четири ловишта су брдског типа.

Највећу површину има спортско - рекреациона ловиште "Јаворова" (40714 ha) које заузима сјеверни и источни дио општине. Остала три ловишта обухватају већи дио слива Велике Усоре.

Основне врсте дивљачи у овим ловиштима су срнећа дивљач, дивље свиње, медвједи, зечеви, фазани, јаребице пољске, дивље патке, вукови, видре, вјеверице, јастребови, сове, дивљи голубови, препелице и друге врсте дивљачи (сисара и птица) којима одговарају постојећи станишни услови.

Рибарским подручјем општине Теслић газдује Спортско - риболовно друштво "Усора". Најзначајнији дијелови овог рибарског подручја су водотоци Велика Усора, Мала Усора и Мала Укринка, те језеро Гомјеница. У притокама Велике Усоре је присутна поточна пастрмка.

III ИЗГРАЂЕНОСТ И ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПРОСТОРА

1. СТАМБЕНИ ФОНД

Стамбени фонд представља један од основних дијелова супраструктуре на одређеном простору.

Коначни резултати Пописа становништва, домаћинстава и станова 2013. године у погледу стамбеног фонда још увијек нису објављени на нивоу насељених мјеста (постоје само прелиминарни подаци о броју станова), већ само на нивоу јединица локалне самоуправе и они се незнатно разликују од прелиминарних резултата у погледу укупног броја стамбених јединица. Иначе, из Пописа 1991. године су објављени само резултати о броју станова по насељеним мјестима, тако да посљедњи подаци о квалитативним карактеристикама стамбеног фонда (структура стамбених јединица, просјечна величина стана, опремљеност инсталацијама, старост стамбеног фонда, итд.) прије 2013. године потичу чак из Пописа 1981. године.

Једини подаци о којима се може компетентно говорити у дужем временском периоду су подаци о величини стамбеног фонда. Број станова или стамбених јединица на подручју општине Теслић се непрекидно повећавао од краја II свјетског рата. Тако је број станова 1971. године износио 10367 станова, 1981. године 12888 станова, 1991. године 16421 станова, а 2013. године 19838 станова (19903 станова према прелиминарним резултатима). Пораст броја стамбених јединица у периоду 1981/1971. година износио је на годишњем нивоу 22 ‰. У међупописном периоду 1991/1981. година је просјечна годишња стопа порасла на 24.5 ‰, да би за посљедњих 22 године (до 2013. године) просјечна годишња стопа раста броја стамбених јединица опала на 8.6 ‰.

Однос броја станова и домаћинстава је најједноставнији индикатор стамбеног дефицита или суфицита. У недостатку других комплекснијих индикатора, овај индикатор се може користити за утврђивање стамбеног дефицита или суфицита. Све до 1991. године (вјероватно до 1987. године) на подручју општине Теслић је постојао стамбени дефицит који је 1971. године износио 342 стамбене јединице, а 1981. године порастао на 623 стамбене јединице. По попису из 1991. године забиљежен је суфицит од 530 стамбених јединица (3.23 ‰). Од насељених мјеста највећи стамбени суфицит (изнад 10 ‰) је 1991. године био присутан у насељеним мјестима Бања Врућица, Бардаци, Брић, Језера, Угодновићи и Жарковина. Овај стамбени суфицит се може првенствено довести у везу са демографским падом и значајним удјелом становништва у иностранству у већини ових насељених мјеста, те интензивном стамбеном изградњом у бањском насељу. С друге стране, стамбени дефицит 1991. године је претежно био присутан у приградским насељима.

Што се тиче квалитета стамбеног фонда на нивоу општине, опремљеност станова инсталацијама електричне енергије и водовода је 1981. године је била лошија од просјека БиХ, док је учешће станова изграђених после 1970. године било изнад просјека БиХ. Најлошији квалитет стамбеног фонда је 1981. године био присутан у насељеним мјестима у јужном дијелу општине Теслић (Бијело Бучје, Брић, Доњи Очауш, Горњи Очауш и Језера).

Станови у вишепородичним (колективним) стамбеним објектима 1981. године на подручју општине су били присутни поред градског насеља Теслић и у насељеним мјестима Бања Врућица, Блатница, Чечава, Ђулићи, Прибинић и Угодновићи. Стамбени објекти за одмор и рекреацију су 1981. године били занемарљиво присутни на подручју општине Теслић.

Током рата дошло је до рушења и оштећивања мањег дијела стамбеног фонда на подручју општине. Ниво уништености и оштећености стамбеног фонда је тешко утврдити, због различитости података из појединих извора, као и због различите методологије. У сљедећој

табели су дати подаци међународне организације "International Management Group" (IMG) из 1996. године о оштећеним и уништеним стамбеним јединицама. Потребно је нагласити да се ти подаци односе на подручје цјеловите општине Теслић прије 1992. године.

Табела 41: Подаци организације IMG о оштећеним и уништеним стамбеним јединицама у општини Теслић (1996. година)

Број стамбених јединица 1991. год.	Оштећење стамбених јединица <20%	Оштећење стамбених јединица 20-70%	Оштећење стамбених јединица >70%	Укупно оштећених и уништених стамбених јединица 0-100%	Укупно оштећених и уништених стамбених јединица 20-100%	% штете након рата
16332	629	3537	301	4467	3838	27.35

Подаци из Етапног плана Просторног плана РС (потичу из исте године) се односе на исти обухват и постоји велико одступање. Та разлика у подацима је засигурно условљена методолошким приступом, при чему је видљиво да се првенствено односи на уништене станове.

Табела 42: Број оштећених станова и степен оштећености станова у општини Теслић по Етапном плану Просторног плана РС (1996. година)

ДРУШТВЕНИ СТАНОВИ			Укупно друштвени станови	ПРИВАТНИ СТАНОВИ			Укупно приватни станови	Укупно оштећени и уништени станови
Лако оштећени	Тешко оштећени	Уништени		Лако оштећени	Тешко оштећени	Уништени		
23	92	115	230	778	3114	3892	7784	8014

Као реалнији су прихваћени подаци организације IMG који говоре о 4467 оштећених и уништених стамбених јединица на простору општине Теслић. Расположиви станови у употреби се могу процјенити на око 72.6 % (11921 стана) у односу на стамбени фонд из 1991. године. Коначни подаци из новог Пописа становништва, домаћинстава и станова говоре о 19838 станова у 2013. години. То указује да је у периоду 1996 – 2013. година, узимајући у обзир амортизацију, изграђено и обновљено око 10615 стамбених јединица. Већи дио представљају обновљене стамбене јединице повратничке популације и новосаграђени стамбени објекти избјеглог и расељеног становништва. Број необновљених стамбених јединица је 2010. године процјењен на 1232 стамбене јединице.

Године 2013. на подручју општине је присутан стамбени суфицит од чак 6583 стамбене јединице (33.18 %). Највећи стамбени суфицит према прелиминарним резултатима (изнад 50 %) постоји у насељеним мјестима Брић, Горња Врућица, Језера, Комушина Доња, Комушина Горња, Кузмени, Лончари, Парлози, Пиљужићи, Слатина, Студенци и Врела. Видљиво је да поред пограничних насељених мјеста, изражени стамбени суфицит карактерише депопулациона и повратничка насељена мјеста. Три насељена мјеста су без стамбеног фонда - Џимилић Плање, Орашје Плање и Папратница. Стамбени фонд насељених мјеста Брезове Дане и Копице је остао непописан и у случају насељеног мјеста Копице је исказан у општини Маглај. Иначе, у насељеном мјесту Теслић је концентрисано 18.53 % стамбеног фонда општине.

Према коначним резултатима Пописа 2013. године за РС на подручју општине Теслић постоји 15404 стамбене зграде, од чега 85.03 % имају у свом саставу само један стан. Стамбене зграде са два стана имају учешће од 12.43 %, док удио стамбених зграда са 4 и више станова (вишепородични или колективни стамбени објекти) износи 1.31 %. Просјечна величина стана

износи 73.62 m², што је повећање за око 26 m² у односу на 1981. годину. Празни станови чине 29.57 % укупног стамбеног фонда, тако да је стварни суфицит стамбеног фонда око 5.4 %. У погледу структуре стамбеног фонда доминирају двособни (49.37 %) и трособни станови (23.73 %), који заједно чине готово 3/4 стамбеног фонда.

У садашњем тренутку се процјењује да је на подручју општине Теслић присутан значајан број стамбених објеката за одмор и рекреацију (Бања Врућица и Горње Липље).

2. ПРИВРЕДА

2.1. ОСНОВНИ ИНДИКАТОРИ РАЗВОЈА

На економско стање у општини Теслић утицали су бројни спољни и унутрашњи фактори, који су уједно утицали и на стање привреде у Републици Српској и БиХ. У најзначајније спољне факторе спадају: транзициона криза и свјетска економска криза. Најважнији унутрашњи фактори су:

- Ратна дешавања и санкције (зауштавање производње, губитак тржишта и технолошко заостајање);
- Привредно - системске грешке из претходног друштвено - економског система (спречавање развоја приватне иницијативе и форсирање индустријализације као јединог метода развоја);
- Лоше спроведен процес приватизације;
- Висок ниво сиве економије.

Стање привреде општине сагледаће се анализом основних економских показатеља као што су број пословних субјеката, запосленост (број радних мјеста), просјечна бруто плата и стопа запослености. Ови подаци потичу из Републичког завода за статистику РС (РЗС РС) или су из њих изведени. С друге стране, подаци о бруто домаћем производу и броју становника представљају резултат процјене. Сви подаци се односе на 2015. годину. У следећој табели приказани су основни економски показатељи општине Теслић.

Табела 43: Основни економски показатељи (подаци РЗС РС) општине Теслић у 2015. години

Ред. бр.	Параметри	Вриједности
1.	Просјечна бруто плата (КМ)	992
2.	Број пословних субјеката	509
3.	Број запослених (радних мјеста)	6448
4.	Стопа запослености (у односу на укупно становништво) - %	17,58
5.	Стопа запослености (у односу на процјењену радну снагу) - %	51,94

Уколико се узму у обзир званични статистички подаци о броју запослених (радних мјеста) и просјечној бруто плати, бруто домаћи производ (БДП) општине Теслић у 2014. години се процјењује на 166.868.159 КМ, а БДП/становнику на 4512 КМ што чини 59 % просјека РС. Међутим, процјена за 2015. годину говори о расту БДП - а на подручју општине Теслић који износи 178.634.985 КМ, што даје БДП/становнику од 4870 КМ (61 % просјека РС). Ова компарација указује да негативан утицај свјетске економске кризе на привреду општине постепено слаби.

Бруто плата је 2014. године са 968 КМ била значајно испод просјека РС (72,56 %), да би 2015. године порасла на 992 КМ (74,03 % просјека РС). Занимљиво је да је 1990. године народни доходак по становнику тадашње општине Теслић износио 62,94 % просјека БиХ, а чист лични доходак и остала лична примања по раднику су такође били испод просјека БиХ (90,55 %). Број запослених лица у друштвеном сектору на подручју данашње општине Теслић 1990. године се процјењује на око 8200 запослених лица.

Стопа запослености укупног становништва општине Теслић као један од основних индикатора опште развијености износи 17,58 % у 2015. години и испод просјека РС је за око 17.6 %.

Незапосленост је изражена на подручју општине Теслић. Године 2015. број незапослених је износио 4225 лица, што даје стопу незапослености од 39,59 %, која је изнад просјека РС. Незапосленост је падала до 2008. године (3585 лица), од када се биљежи њен континуирани раст који је достигао свој врхунац 2013. године.

Међутим, поредећи званичне податке РЗС РС о броју запослених - радних мјеста (6448) и незапослених лица (4225) у 2015. години који укупно износе 10673 лица са радном снагом од 12414 лица (33.85 % укупног становништва према Попису 2013. године), јавља се разлика од чак 1741 лица која нису нигдје евидентирана.

Уколико се користе подаци о учешћу запослених из Пописа 2013. године, број запослених 2015. године се може процјенити на 9473 лица. Разлика од око 3000 лица у односу на званичну статистику запослености се вјероватно односи на неформални сектор привреде (сива економија) и запосленост у пољопривреди, а у обзир се мора узети и другачија методологија.

Запосленост је једини економски индикатор код кога је могуће временско поређење у посљедњих 15 година. Број запослених (радних мјеста) је растао до 2007. године када је прешао 7000 лица, а тада креће пад запослености који је трајао до 2012. године (6083 запослених). Након тога се биљежи благ опоравак запослености, али је 2015. године још увијек око 8,6 % мање запослених него 2007. године.

Иначе, према одлукама о степену развијености јединица локалне самоуправе у РС општина Теслић је од ранг листе за 2009. годину у категорији развијених јединица локалне самоуправе у РС.

2.2. ПРИВРЕДНА СТРУКТУРА

За анализу привредне структуре су коришћени подаци РЗС РС о званичној запослености према подручјима дјелатности у 2015. години.

Табела 44: Привредна структура општине Теслић према запослености (подаци РЗС РС) у 2015. години

Подручје дјелатности	Број запослених 2015. године	%
Подручје А - Пољопривреда, шумарство и риболов	253	3.92
Подручје В - Вађење руда и камена	0	0.00
Подручје С - Прерађивачка индустрија	2360	36.60
Подручје D - Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација	58	0.90
Подручје Е - Снабдијевање водом; канализација, управљање отпадом и дјелатности санације (ремедијације) животне средине	114	1.77
Подручје F - Грађевинарство	376	5.83
Подручје G - Трговина на велико и на мало; поправка моторних возила и мотоцикала	1027	15.93
Подручје H - Саобраћај и складиштење	233	3.61
Подручје I - Дјелатности пружања смјештаја, припреме и послуживања хране; хотелијерство и угоститељство	487	7.55
Подручје J - Информације и комуникације	26	0.40
Подручје K - Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања	52	0.81
Подручје L - Пословање некретнинама	2	0.03
Подручје M - Стручне, научне и техничке дјелатности	86	1.33
Подручје N - Административне и помоћне услужне дјелатности	7	0.11
Подручје O - Јавна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање	315	4.89
Подручје P - Образовање	650	10.08
Подручје Q - Дјелатности здравствене заштите и социјалног рада	285	4.42
Подручје R - Умјетност, забава и рекреација	21	0.33
Подручје S - Остале услужне дјелатности	96	1.49
УКУПНО	6448	100.00

Подаци из табеле показују да у структури привреде општине Теслић доминирају индустрија са 36,6 % и трговина са оправкама са 15,93 % учешћа у укупном броју запослених. На трећем мјесту од привредних грана је угоститељство, а затим слиједе грађевинарство, пољопривреда и шумарство, саобраћај и комунална привреда. Најмањи број запослених у привредним гранама је присутан у пословању некретнинама, те административним и помоћним услужним дјелатностима. На подручју општине Теслић 2015. године није било запослених (радних

мјеста) у рударству према званичним статистичким подацима. Квартарни сектор (ванпривреда) у ужем смислу учествује са 19,39 % у укупном броју запослених.

Поређење са структуром привреде према запослености на нивоу РС показује значајне разлике у односу на привреду РС. Док на нивоу РС доминирају терцијарни и квартални сектор привреде са 64,56 % укупно запослених, на територији општине Теслић највећи број запослених је у секундарном и терцијарном сектору (72,6 %). Учешће кварталног сектора у општини Теслић је за чак 34,27 % мање од учешћа овог сектора у запослености на нивоу РС. Примарни сектор има нешто веће учешће од просјека РС.

У погледу подручја дјелатности, односно привредних грана у односу на просјек РС, изнадпросјечно учешће у структури запослености имају првенствено индустрија, те угоститељство, грађевинарство и пољопривреда и шумарство, док остале привредне гране заузимају просјечно и исподпросјечно учешће у структури запослености.

Из претходно наведеног се може закључити да се структура привреде општине Теслић није значајније промјенила у односу на структуру привреде прије 1992. године, а што није случај у већини других јединица локалне самоуправе у РС и БиХ.

Највеће привредне субјекте на подручју општине Теслић у 2015. години по подацима АПИФ-а представљају сљедећа предузећа:

- "Шкребић-компани" д.о.о. - 382 радника;
- "ХИ Дестилација" а.д. - 330 радника;
- "ЗТЦ Бања Врућица" а.д. - 309 радника;
- "Елград" д.о.о. - 302 радника;
- "Девид-текстил" д.о.о. - 283 радника;
- "Дрво-комерц" д.о.о. - 168 радника;
- "Градитељ" а.д. - 153 радника;
- "Верди" д.о.о. - 151 радник;
- "Интерлигнум" д.о.о. - 147 радника;
- "Лигнакон" д.о.о. - 143 радника;
- "Натура-вита" д.о.о. - 126 радника;
- "Славујица петрол" д.о.о. - 98 радника;
- "Комуналац - Теслић" а.д. - 72 радника;
- "Рад" а.д. - 45 радника;
- "Теслић-превоз" а.д. - 44 радника;
- "Елинг-инжињеринг" д.о.о. - 41 радник;
- "Кљечанин-компани" д.о.о. - 39 радника;
- "Метал" д.о.о. - 36 радника;
- "Теком" а.д. - 32 радника;
- "Темпотурист" д.о.о. - 30 радника.

Из овог прегледа је видљиво да десет привредних субјеката са највећим бројем запослених чине 36,72 % укупног броја радних мјеста на подручју општине Теслић.

Основна карактеристика привредног развоја општине Теслић у просторном смислу јесте неравномјеран развој општине. Концентрација економске активности је у градском насељу Теслић (око 4250 радних мјеста 2014. године), гдје се налази око 68 % општинских радних мјеста. Остала радна мјеста су највећим дијелом лоцирана у приградским насељима Стењак (око 755 радних мјеста), Бања Врућица (око 350 радних мјеста), Доњи Ранковић (око 300 радних мјеста), Доњи Ружевић и Жарковина, секундарним општинским центрима Блатница и Прибинић (око 200 радних мјеста), те насељеном мјесту Слатина.

Пољопривреда

Према коначним резултатима Пописа 2013. године на подручју општине Теслић постоји 7062 домаћинства које обављају пољопривредну дјелатност, од чега 576 домаћинства продаје производе на тржишту. Из ових података произилази да се 19839 становника или 53.28 % популације општине Теслић дјелимично или потпуно бави пољопривредом, при чему се пољопривредним становништвом у ужем смислу може сматрати 1618 становника или 4.35 % укупне популације општине Теслић.

Доминантни облици пољопривредне производње у општини Теслић су производња млијека, овчарство, свињогојство, воћарство (јабучасто и јагодасто воће), те последњих година и производња поврћа у заштићеном простору и производња биолошки исправног поврћа. С обзиром на конфигурацију терена, климатске услове, традицију и слично може се уочити диверзификација појединих грана производње на различитим подручјима.

Ратарске културе кукуруз и житарице су највише заступљене на подручју насељених мјеста Бања Врућица, Барићи, Жарковина, Доњи Ружевић, Горњи Ружевић и у долини Мале Усоре на потезу Теслић - Прибинић. Веће површине на којима се узгајају наведене ратарске културе се налазе и на подручју насељених мјеста Шњеготина Горња и Растуша. Ове културе се узгајају углавном за потребе сточарске производње. Просјечна годишња производња у периоду 2009 - 2015. година износи око 883 t пшенице и 9794 t кукуруза.

У области воћарства на подручју општине Теслић се производе јабука, крушка, шљива, вишња, љешник и малина. Најзаступљенија је производња јабуке, шљиве и малине. Поред наведених, у порасту је и производња ораха и љешника. Производња јабуке је најзаступљенија у приградском подручју и сливовима Мале Усоре и Мале Укрине. Ради се о интензивним засадама подигнутим по савременом концепту. Величина засада се креће од 0.5 ha до 2 ha. Производња шљиве је најзаступљенија у сјеверном дијелу општине (реон од Витковаца до Чечаве). Засади лијеске су заступљени на подручју насељених мјеста Шњеготина Горња, Кузмени, Бања Врућица, Булетић и Горња Радња, док је производња малине већином концентрисана у приградском подручју и на подручју насељених мјеста Шњеготина Горња, Јасеница, Булетић, Прибинић и Каменица. Просјечна годишња производња воћа износи око 6000 t.

У производњи поврћа доминира производња у заштићеним просторима. Углавном се ради о пластеничкој производњи парадајза, краставаца, паприке и салате. Производња је углавном концентрисана на приградском подручју и долини Мале Усоре. У брдско - планинском дијелу општине је доминантна производња кромпира, која је 2014. године на годишњем нивоу на подручју читаве општине достигла 5280 t.

Производња млијека је најзаступљенија у два реона - слив Мале Усоре и јужни дио општине (Угодновићи, Младиковине, Блатница и Каменица). Овчарство је готово у потпуности концентрисано у брдско - планинском дијелу општине. Број грла стално опада током протеклих година. Свињогојство је углавном сконцентрисано на подручју приградских насеља и у сливу Мале Усоре. Фарме за производњу бројлера и јаја се налазе на подручју насељених мјеста Прибинић и Горња Врућица. Процјењена структура сточног фонда је дата у наредној табели.

Табела 45: Процјењена структура сточног фонда на подручју општине Теслић 2002. године

Врста стоке	Краве	Овце	Козе	Свиње	Коњи	Живина	Укупно
Број грла	9300	10020	380	3200	270	94000	117170

У области производње меда послује око 50 произвођача. Производња меда је присутна у скоро свим насељеним мјестима, осим у ужем урбаном подручју.

Шумарство

Шумама на подручју општине газдује ШГ "Борја" (Шумско - привредно подручје "Усорско-Укринско") које се бави узгојем, заштитом и експлоатацијом шума.

Укупна количина посјечене бруто дрвне масе у 2015. години (по подацима РЗС РС) на подручју општине износи 162920 m³ (лишћари 117897 m³ и четинари 45023 m³). По истом извору обрасла шумска површина има површину од 52321 ha.

Рударство

Рударство на подручју општине Теслић по званичним статистичким подацима није заступљено у привредној структури. Међутим, на подручју општине је присутно више локалитета на којима се тренутно врши експлоатација минералних сировина, првенствено техничког грађевинског камена - Каменица, Градина (Укриница) и Топићи - Кртова (Врела), као и неколико привредних друштава регистрованих за вађење руде и камена ("Игњић" д.о.о. и "Томић-компанија" д.о.о. Витковци). На локалитетима Каменица и Градина експлоатацију врше привредна друштва "Градитељ" и "Нискоградња" из Теслића за потребе извођења грађевинских радова. На локалитету Кречница у насељеном мјесту Каменица се повремено одвија експлоатација техничког грађевинског камена са веома малим обимом производње.

До 1972. године на подручју насељених мјеста Бардаци, Гомјеница и Рудо Поље је вршена подземна експлоатација мрког угља. Такође, у прошлом вијеку се одвијала експлоатација магнезита на подручју насељеног мјеста Блатница и хромита на подручју насељеног мјеста Младиковине.

Индустрија

Године 1990. општина Теслић је располагала са око 3000 радних мјеста у индустрији, првенствено концентрисаних у урбаном подручју Теслић (градска индустријска зона и индустријска зона у Жарковачком/Стењачком пољу). У руралном дијелу општине једини значајнији индустријски погон је био лоциран у насељеном мјесту Слатина (фабрика кућишта и уводника). Главне индустријске гране у том периоду су биле дрвна индустрија (ДП "Борја") и хемијска индустрија (ДП "Дестилација") које су запошљавале око 2/3 запослених у индустрији општине.

У садашњем тренутку индустрија и даље доминира у привредној структури општине са 2356 радника 2014. године. Од индустријских грана су присутне дрвна индустрија, хемијска индустрија, индустрија коже и обуће, текстилна индустрија, прехранбена индустрија, металопрерађивачка и електро индустрија.

Најзначајнија привредна друштва у области дрвне индустрије су "Елград" д.о.о., "Дрво-комерц" д.о.о., "Лигнакон" д.о.о. и "Интерлигнум" д.о.о. са укупно 815 радника 2014. године.

У области хемијске индустрије је и даље доминантно привредно друштво "ХИ Дестилација" а.д. са традицијом од 120 година. Ово предузеће је највећи појединачни послодавац у привреди општине Теслић са 329 радника 2014. године.

Индустрија коже и обуће је тренутно друга грана индустрије на подручју општине Теслић по броју запослених. Привредна друштва "Шкребић-компани" д.о.о. и "Верди" д.о.о. заједно запошљавају 434 радника 2014. године.

Најзначајније привредно друштво текстилне индустрије је "Девић-текстил" д.о.о. са 252 радника 2014. године.

Прехрамбена индустрија је развијенија него 1990. године. Најзначајнија привредна друштва у 2014. години су "Натура-вита" д.о.о. и "Унитас" д.о.о. са која заједно запошљавају 132 радника.

Металопрерађивачка индустрија је забиљежила велики пад запослености у односу на 1990. годину. Поједина привредна друштва у овој индустријској грани су престала са радом или раде са веома малим капацитетом ("Машинство", "Диал", "4. септембар"). Главна привредна друштва у садашњем тренутку су "Метал" д.о.о., "ГИП 2" д.о.о., "Еурометал" д.о.о. и "Салдатура" д.о.о.

Привредна друштва "Геофон" а.д. и "Зрак оптоелектроника" а.д. су главни представници електро индустрије на подручју општине.

За разлику од периода прије 1992. године просторна структура индустрије општине Теслић је тренутно територијално дисперзнија (индустријски погони у Бардацима, Доњем Ранковићу, Гомјеници, Горњем Очаушу, Горњем Теслићу, Прибинићу, Шњеготини Горњој, Жарковини, те индустријска зона у Доњем Ранковићу).

Енергетика

Дистрибуцијом електричне енергије на подручју општине Теслић се бави предузеће "Електро - Добој" а.д., односно Радна јединица "Електродистрибуција Теслић".

На подручју насељених мјеста Блатница, Бијело Бучје, Брић и Угодновићи су лоциране мале/мини хидроелектране Велика Јасеница, Жежеља, Жираја, Жираја 2 и Студена, са годишњом производњом око 10715 MWh (10,715 GWh), које произведену електричну енергију предају у електроенергетски систем БиХ и РС.

Саобраћај

Главна привредна друштва у саобраћајној дјелатности на подручју општине Теслић су "Теслић-превоз" а.д., "Транспромет" д.о.о. и "Темпотурист" д.о.о. која заједно запошљавају 106 радника 2014. године. Јавним превозом путника се првенствено бави "Теслић-превоз" а.д.

Телекомуникације

Главни носилац телекомуникационе дјелатности на подручју општине Теслић је привредно друштво "Телеком Српске" а.д. Бања Лука преко Извршне јединице Добој.

Грађевинарство

Најзначајнија привредна друштва у области грађевинарства на подручју општине Теслић су "Градитељ" а.д., "Елинг-инжињеринг" д.о.о., "Нискоградња" а.д. Теслић и "Планум" д.о.о. која запошљавају укупно 258 радника у 2014. години.

Вриједност извршених грађевинских радова (по подацима РЗС РС) на подручју општине у 2014. години је износила 5.456.000 КМ, а 2015. године 5.121.000 КМ. Примјетан је пад вриједности извршених радова у протеклих шест година. Тако је 2012. године вриједност извршених грађевинских радова износила 12.235.000 КМ. Генерално, у структури вриједности ових радова у протеклих пет година доминирају радови извршени на објектима нискоградње.

Водопривреда и комунална привреда

Највећа предузећа из области водопривреде и комуналне привреде у општини представљају привредна друштва "Рад" а.д. и "Комуналац - Теслић" а.д. која заједно запошљавају 114 радника 2014. године.

Трговина

Трговина са оправкама је 2014. године друга привредна грана по запослености на подручју општине. У овој области те године је дјеловало 115 пословних субјеката. Ријеч је претежно о самосталним предузетницима, односно самосталним трговинским радњама. У градском насељу Теслић се налази једина трговина већег формата - тржни центар "Славујица". Главна привредна друштва у области трговине су "Славујица петрол" д.о.о. и "Николић" д.о.о. са укупно 87 радника.

Угоститељство и туризам

Општина Теслић има једну од водећих улога у угоститељству и туризму РС, првенствено захваљујући привредном друштву "ЗТЦ Бања Врућица" а.д. које запошљава 319 радника 2014. године.

Укупан број лежајева у хотелима и мотелима износи 980 лежаја, од чега у самој Бањи Врућици се налази 901 лежај. Број регистрованих приватних изнајмљивача је веома низак и износи свега 12 на почетку 2016. године. Већина приватних изнајмљивача се налази у Бањи Врућици, а два изнајмљивача су лоцирана на подручју насељеног мјеста Горњи Очауш.

Према броју туриста 2014. године општина Теслић заузима друго мјесто иза града Бања Лука са 32422 туриста (12.46 % укупног броја туриста), док са 167694 ноћења (28.01 % укупног броја ноћења) има убједљиву лидерску позицију у Републици Српској. У структури доминирају домаћи туристи. У периоду 2011 – 2014. година биљежи се извјесна стагнација у броју туриста и ноћењима након великог раста 2010. године. С друге стране, у истом период је присутан континуирани раст промета у угоститељству.

Подручје општине има велике туристичке потенцијале, првенствено у љековитој термоминералној води Бање Врућице, природним љепотама (планински масиви Борје и Вучје планине, горњи ток Велике Усоре, геоморфолошки објекти), те културној баштини (праисторијске градине, средњовјековне некрополе стећака, сакрални објекти, народно градитељство) и вјерским манифестацијама (светковина Велике Госпе у Комушини Доњој, сеоски зборови). Кроз западни и јужни дио општине пролази пјешачка и бициклистичка стаза Траписти – Бијело Бучје која је предложена за уврштавање у регионални пројекат "Via Dinarica".

На територији општине постоје двије значајне туристичке зоне: здравствено - туристички комплекс "Бања Врућица" (5 хотела) и туристичко - рекреативна зона "Хајдучке воде" на планини Борја. У овим зонама је распоређена већина туристичких смјештајних објеката. Од осталих туристичких објеката потребно је поменути мотел "Рођо" у Ђулићима и етно плажу "Лане" на подручју насељеног мјеста Рајшева. Хотел "Трогир" у Блатници се налази у фази реконструкције. Једини планинарски дом на подручју општине се налази на подручју насељеног мјеста Бијело Бучје (бивша школа у Горњем Бијелом Бучју).

Остале привредне дјелатности

У остале привредне дјелатности улазе финансијско посредовање; пословање некретностима; стручне, научне и техничке дјелатности; те административне и помоћне услужне дјелатности. Највећи број запослених је присутан у стручним, научним и техничким дјелатностима, осталим услужним дјелатностима, те финансијским дјелатностима.

Финансијске услуге пружају пословне јединице банака са сједиштем у Бања Луци и Бијељини - Хипо Алпе Адриа банка, НЛБ Развојна банка, Уни кредит банка, Нова банка, Сбер банка и Павловић International банка; као и пословне јединице микрокредитних фондација (друштава) - Еки, Ми - Боспо, Микра, Микрофин и Партнер. У области осигурања дјелује 8 пословних јединица осигуравајућих друштава (Аса осигурање, Бобар осигурање, Брчко гас осигурање,

Дунав осигурање, Крајина осигурање, Нешковић осигурање, Триглав осигурање и Винер осигурање).

2.3. ПРОСТОРНА ОРГАНИЗАЦИЈА ПРИВРЕДЕ

Под просторном организацијом привреде подразумијева се просторни распоред дјелатности из примарног, секундарног и терцијарног сектора привреде (производно – пословне дјелатности) искључујући туризам и угоститељство. У ствари ријеч је о распореду просторних јединица привреде. Просторне јединице привреде представљају подручја веће површине (изнад 0.5 ha) на којима се налазе привредни објекти намјењени производњи и пословању. То су објекти и површине везани за пољопривреду, шумарство, рударство, индустрију, енергетику, грађевинарство, складиштење, саобраћај и трговину.

На основу површине и броја привредних субјеката просторне јединице привреде се дјеле на:

- Привредне погоне,
- Производно – пословне зоне.

Привредни погони имају површину 0.5 - 7 ha и у свом саставу обично имају до два привредна субјекта.

У следећој табели је дат преглед привредних погона на подручју општине Теслић.

Табела 46: Привредни погони на подручју општине Теслић 2014. године

ПРИВРЕДНИ ПОГОН	НАСЕЉЕНО МЈЕСТО	БРОЈ ПРЕДУЗЕЋА ИЛИ ЊИХОВИХ ДИЈЕЛОВА У САСТАВУ ПОГОНА*	ПОВРШ-ИНА (ha)	БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ 2014. ГОДИНЕ*	ГУСТИНА ЗАПОСЛЕНОСТИ 2014. ГОДИНЕ* (запослених/ha)
Браћа Ђурић ММ Бардаци	Бардаци	1	1.47	25	17.05
НВ-трејд - Грамат	Барићи, Теслић	2	1.77	22	12.43
Елград 1 Доњи Ранковић	Доњи Ранковић	1	1.39	36	25.97
Нискоградња - Планум Доњи Ранковић	Доњи Ранковић	2	0.92	10	10.89
ХМГ Енергоградња Доњи Ружевић	Доњи Ружевић	1	0.62	12	19.31
Меркур Доњи Ружевић	Доњи Ружевић	1	1.72	2	1.17
Транспромет - Теслићка трговина Доњи Ружевић	Доњи Ружевић	2	1.12	30	26.75
Ауто салон Ђулићи	Ђулићи	1	0.62	5	8.10

Лигнум - Јовановић пласт Гомјеница	Гомјеница	2	1.89	20	10.58
Фарма Доринго Прибинић	Прибинић	1	0.57	9	15.78
Дрво-комерц - Мишић Прибинић	Прибинић	2	1.33	122	91.77
Елинг-база Прибинић	Прибинић	1	0.58	8	13.68
Елинг-жица Прибинић	Прибинић	1	2.28	27	11.85
Злата Прибинић	Прибинић	1	0.60	11	18.23
Натура-вита Слатина	Слатина	1	1.65	70	42.46
Нено - Нешковић Стењак	Стењак	2	0.82	30	36.37
Шкребић- компани Стењак	Стењак	1	0.88	300	340.00
4. септембар Теслић	Теслић	1	0.57	3	5.28
Рад - Теком Теслић	Теслић	3	0.78	124	158.31
ТЦ Славујица Теслић	Теслић	1	1.92	58	30.22
Темпотурист - Промтес Теслић	Теслић	2	1.40	31	22.09
Теслић-превоз Теслић	Теслић	20	3.16	75	23.70
ДТА млекара Шњеготина Горња	Шњеготина Горња	1	1.36	0	0.00
Пилана Шњеготина Горња	Шњеготина Горња	1	0.68	0	0.00
УКУПНО		52	30.11	1030	34.20

*Процена радног тима Урбис центра

Производно – пословне (привредне) зоне представљају просторне јединице привреде које имају преко 7 ha и у којима се налази више привредних субјеката. На подручју општине Теслић постоје четири велике производно - пословне зоне.

Табела 47: Производно - пословне зоне на подручју општине Теслић 2014. године

ПРОИЗВОДНО - ПОСЛОВНА ЗОНА	НАСЕЉЕНО МЈЕСТО	БРОЈ ПРЕДУЗЕЋА ИЛИ ЊИХОВИХ ДИЈЕЛОВА У САСТАВУ ЗОНЕ*	ПОВРШ-ИНА (ха)	БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ 2014. ГОДИНЕ*	ГУСТИНА ЗАПОСЛЕНОСТИ 2014. ГОДИНЕ* (запослених/ха)
Елград	Доњи Ранковић	1	11.22	260	23.17
Жарковачко поље	Стењак	6	14.75	422	28.60
Градска индустријска зона	Теслић	13	44.19	727	16.45
Ланара - Градитељ	Теслић	3	14.62	237	16.21
УКУПНО		23	84.79	1646	19.41

*Процјена радног тима Урбис центра

Из самих табела је видљива недовољна искоришћеност просторних јединица привреде, односно привредних погона и производно – пословних зона. Тако просјечна густина запослености (радних мјеста) износи код привредних погона 34.2 запослених/ха, док код производно – пословних зона 19.41 запослених/ха. Нешто ниже густине запослености (радних мјеста) се могу довести у везу са општим падом привредне активности у посљедњих 25 година, које су се рефлектовале у броју запослених, односно броју радних мјеста. Процјењује се да је број запослених у погонима и зонама смањен у односу на 1990. годину за око 2 пута. При густини запослености од 50 запослених/ха, која се сматра најминималнијом кад је ријеч о оптималном коришћењу просторних јединица привреде, привредни погони би могли примити још 476 запослених (радних мјеста). Код производно – пословних зона та бројка је већа и износи 2594 запослених (радних мјеста). Заједно обе ове категорије би могле да приме 3070 запослених (радних мјеста). То значи да би постојеће производно – пословне зоне и привредни погони могле примити без већих проблема 2 пута већи број запослених него што је тренутна ситуација. Међутим, јавља се проблем имовинско – правних односа у постојећим просторним јединицама привреде, који доводи до потребе за другим рјешењима у области просторне организације привреде.

3. НЕПРИВРЕДА

За непривредне или друштвене дјелатности често се користе и изрази јавне службе, те социјална или друштвена инфраструктура. У ранијем периоду, током 1980 – их година прошлог вијека, у просторним плановима користили су се и термини урбана опрема, као и објекти друштвеног стандарда. Поред тога, значење и опсег термина друштвене дјелатности се временом мијењао. У периоду 1980 – их година, под јавним службама су се између осталог подразумевале и комерцијалне дјелатности, као што је трговина, а такође и службе везане за пољопривреду као што су пољопривредне и ветеринарске апотеке. Такво схватање овог појма је потпуно разумљиво, јер су се под јавним службама, односно урбаном опремом подразумевале све врсте услуга које је обезбјеђивало друштво, односно држава. Трговина, као и услуге у области пољопривреде и ветеринарства, су били у том периоду готово потпуно у друштвеном или државном власништву, тако да је било посве логично да се просторним планом дефинише њихова просторна алокација као сегмент укупне урбане опреме.

Обухват јавних служби присутан у новом Правилнику о начину израде, садржају и формирању докумената просторног уређења је пуно ближи савременим схватањима појма јавних служби. Према Правилнику друштвене дјелатности (непривреда) обухватају сљедеће дјелатности:

- образовање,
- здравство,
- култура,
- наука,
- социјално старање,
- спорт и рекреација,
- управа,
- финансије,
- интелектуалне услуге и
- друге друштвене дјелатности.

Ово значење је блиско модерном тумачењу јавних служби, гдје се оне дефинишу као службе које власт обезбјеђује за своје грађане, било директно, било финансирањем приватног обезбјеђивања служби (услуга).

Међу горенаведеним дјелатностима, једино финансије и интелектуалне услуге се не би могле уклопити у ову дефиницију. Банке, финансијске организације, осигуравајућа друштва, те различите врсте интелектуалних услуга у Републици Српској засигурно не спадају у такав тип дјелатности.

Јавним службама припадају и оне дјелатности што се код нас популарно називају "невладин или трећи сектор", односно непрофитне организације.

Коначно, јавне службе би се могле дефинисати као службе или услуге које су намијењене јавности, које су непрофитног карактера и које различити нивои власти директно или индиректно финансирају.

Анализа просторног распореда, нивоа и структуре јавних служби указује да је мрежа објеката генерално развијена. Службе и објекти су распрострањени у већини насељених мјеста. Објекти јавних служби не постоје у насељеним мјестима пресјеченим ентитетском границом, те Брићу, Језерима, Доњем Очаушу, Дубравама, Комушини Горњој, Кузманима, Парлозима, Радешићима и Студенцима. У одређеном броју насељених мјеста вјерски објекти су једини објекти јавних служби. Примјетна је концентрација јавних служби у градском насељу Теслић.

Густина насељености испод 40 ст/км² у брдско - планинском подручју општине Теслић представља чињеницу која се мора узети у обзир приликом дефинисања концепта развоја мреже јавних служби, јер таква густина насељености условљава проблеме приликом опремања простора објектима јавних служби. Један од начина превазилажења такве ситуације јесте успостављање мобилних јавних служби.

3.1. ОБРАЗОВАЊЕ

На подручју општине Теслић јавне службе из области образовања се могу подијелити на:

- предшколско образовање,
- основно образовање и
- средње образовање.

Високошколске институције, ђачки и студентски домови, као и институције које се баве образовањем одраслих лица нису присутне на подручју општине.

Предшколско образовање

Једина јавна установа за предшколско васпитање и образовање на простору општине Теслић је Дјечије обданиште "Палчић". Нето корисна површина овог објекта износи око 1120 м². Капацитет обданишта износи 140 дјеце и по подацима из 2015. године ово обданиште похађа 132 дјеце.

Поред јавног обданишта постоје још два приватна обданишта (предшколске установе): "Коко" и "Јежева кућица". Ова два обданишта похађа 45 дјеце, док је њихов укупни капацитет 55 дјеце.

Проценат предшколског контингента становништва општине обухваћеног овим видом образовања је низак и износи свега око 8.45 %. У односу на урбано подручје Теслић овај удио износи 19.32 %.

Основно образовање

Основне школе су најбројнији и најраспрострањенији објекти јавних служби у обухвату плана. На подручју општине егзистира 30 основних школа (8 централних основних школа и 22 подручна одјељења). Од овог броја 10 основних школа представља деветоразредне школе, а 20 подручних одјељења су петоразредне школе. Укупан број ученика је школске 2013/2014. године износио 3544, и то од I - V одјељења 1907, а од VI - IX одјељења 1637 ученика³. Школске 2014/2015. године укупан број ученика је опао на 3435 ученика, распоређених у 202 одјељења. Број ученика уписаних те школске године у први разред је износио 361 ученика. На крају ове школске године је укинута подручно одјељење у Парлозима. На почетку школске 2015/2016. године забиљежен је додатни пад у бројности на 3394 ученика.

На подручју општине је од 1970 - их година затворено 14 основних школа - Бијело Бучје, Блатница, Брић, Чечава (3 школе), Горња Врућица, Комушина Доња (2), Кузмани, Парлози, Растуша, Угловнићи и Укриница. Већином је ријеч о подручним четвороразредним (петоразредним) школама, док су основне школе у Горњој Врућици и центру Комушине Доње биле осморазредне школе. Затварање (гашење) мањих подручних одјељења је првенствено посљедица негативних демографских кретања у руралном подручју општине, док

³ Статистички годишњак РС 2015, Републички завод за статистику, Бања Лука, новембар 2015. године

су ратна дешавања била кључни фактор за затварање већих основних школа у Горњој Врућици и Комушини Доњој. Подручна школа у Горњем Бијелом Бучју је претворена у планинарски дом. Процес смањења броја школских објеката пратио је и пад броја ученика у централним основним школама, као и у свим подручним одјељењима.

У послеријатном периоду дошло је до изградње школског објеката у Каменици (нови замјенски објекат у центру насеља). Подручна основна школа у Рајшеви се налази у просторијама некадашњег друштвеног дома. Иако је основна школа у насељеном мјесту Комушина Доња обновљена, због недостатка ученика овај објекат је у садашњем тренутку ван функције.

У школама се настава изводи по програму Републике Српске, осим у подручном одјељењу у Каменици.

Централне основне школе на подручју општине се налазе у насељеним мјестима Блатница, Чечава, Ђулићи, Прибинић, Теслић (2), Угодновићи и Витковци. Однос централних школа и подручних одјељења иначе указује на међусобне везе насељених мјеста у простору (гравитациона подручја центара). Подручна одјељења су лоцирана у насељеним мјестима Бања Врућица, Барићи, Булетић (2), Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Горње Липље (2), Горњи Очауш, Горњи Ранковић, Горњи Теслић, Каменица, Младиковине, Осивица, Рајшева, Рудо Поље, Стењак, Шњеготина Горња, Укриница (2), Витковци и Влајићи. Подручна одјељења у Каменици и Шњеготини Горњој су деветоразредна.

Укупна нето корисна површина са којом располажу централне школе износи око 12374 m², а подручна одјељења око 4740 m². Када се говори о односу укупне нето површине објеката основног образовања и броја ученика, просјек на нивоу општине износи 5.04 m², што је на граници норматива за једносмјенски рад (5 – 7 m² по ученику). Најлошији однос је присутан у градским основним школама и деветоразредном подручном одјељењу у Каменици.

Површине школских парцела су изнад норматива (10 m² по ученику) код свих школа. Чак 12 петоразредних подручних одјељења не посједује уређено школско игралиште. Монтажни школски објекти су генерално у незадовољавајућем грађевинском стању.

Ученици из насељеног мјеста Копице наставу похађају у сусједној општини Маглај. Основне школе у насељеном мјесту Витковци похађају и ученици из сусједне општине Станари (Доња Радња и Церовица).

Средње образовање

У градском насељу Теслић постоје двије средње школе: Средња школа (СШ) "Никола Тесла" и Средња мјешовита школа (СМШ) "Јован Дучић" које чине јединствени средњошколски комплекс. На почетку школске 2014/2015. године број ученика у ове двије школе је износио 1463 ученика. У СШ "Никола Тесла" се образују профили из области машинства и обрада метала, шумарства и обраде дрвета, електротехнике и саобраћаја и крајем школске 2014/2015. године ову школу је похађало укупно 681 ученика. У оквиру СМШ "Јован Дучић" су присутни гимназија и образовни профили из области економије, трговине и угоститељства, а број ученика је крајем школске 2014/2015. године износио 792 ученика.

Површина школске парцеле је око 2.58 ha, а нето корисна површина средњих школа је око 6000 m² (са фискултурном салом и градском библиотеком). Однос укупне површине по ученику је задовољавајући и износи 4.1 m².

3.2. ЗДРАВСТВО

Обезбјеђење здравствене заштите на нивоу локалне самоуправе обухвата активности за спровођење здравствене заштите од интереса за грађане на територији локалне самоуправе. Главни носилац примарног нивоа здравствене заштите на подручју општине Теслић у садашњем тренутку је Дом здравља Теслић. У оквиру ове установе је успостављено 9 служби (породична медицина; лабораторијска дијагностика; радиолошка и ултразвучна дијагностика; хитна медицинска помоћ; консултативно – специјалистичка заштита из педијатрије; консултативно – специјалистичка заштита из гинекологије; дјечија, превентивна и општа стоматологија; хигијенско – епидемиолошка служба и економско – правни и општи послови) и два центра (за базичну рехабилитацију у заједници и за ментално здравље). У оквиру Службе породичне медицине дјелује 15 тимова породичне медицине. Теренске (руралне) амбуланте породичне медицине у саставу Дома здравља Теслић се налазе у насељеним мјестима Блатница, Булетић, Чечава, Горње Липље, Горњи Очауш, Каменица, Младиковине, Прибинић, Слатина, Шњеготина Горња, Угодновићи и Витковци. Један дио теренских амбуланти је смјештен у друштвеним домовима, односно вишенамјенским јавним објектима. На подручју општине Теслић 2017. године дјелују 22 приватне здравствене установе, при чему се најбројније апотеке (10) и стоматолошке амбуланте (6). Већина ових установа је смјештена у градском насељу. Изван општинског центра ове установе дјелују само у насељеном мјесту Бања Врућица (Здравствено - туристички центар "Бања Врућица" и једна апотека). Апотекарске станице функционишу у насељеним мјестима Блатница, Чечава и Прибинић.

Укупна нето корисна површина свих здравствених установа износи око 5500 m², што је на нивоу тражених урбанистичких норматива.

3.3. КУЛТУРА

Култура

Под објектима и установама културе подразумијевају се домови и центри културе, народне библиотеке, кина (биоскопи), разне врсте омладинских клубова и клубова за одрасле, као и позоришта, музеји и галерије.

На подручју општине Теслић једина јавна установа у области културе је Народна библиотека "Данило Киш" (нето корисне површине око 240 m²). Њене просторије се налазе у оквиру централног објекта средњошколског центра у Теслићу. Од објеката културе у градском насељу постоји и биоскоп сала (кино - сала), укупне нето корисне површине око 640 m².

У приградском и руралном дијелу општине постоје друштвени (задружни домови) у насељеним мјестима Бања Врућица, Бардаци, Барићи, Булетић, Чечава, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић (2), Ђулићи, Горња Радња, Горње Липље, Горњи Очауш, Горњи Теслић, Јасенова, Каменица, Младиковине, Осивица, Прибинић, Растуша, Стењак, Шњеготина Горња, Укриница и Жарковина (2). Некадашњи друштвени дом у Рајшеви се користи као петоразредна основна школа. Задружни дом у Витковцима је тренутно ван функције.

У овим објектима се првенствено одржавају различите друштвене манифестације, а врло ријетко су у функцији културних дешавања (представе, пројекције филмова, наступи фолклорних друштава). Укупна нето корисна површина друштвених (задружних) домовна на простору општине износи око 6367 m².

У области културе на подручју општине као удружења грађана дјелују Српско просвјетно и културно друштво "Просвјета", Бошњачко културно друштво "Препород" и Аматерско драмско позориште "Бранислав Нушић".

Вјерски објекти

Од вјерских објеката на подручју општине Теслић постоје 26 православних цркава (укључујућу манастирску цркву у Горњем Липљу), 3 римокатоличке цркве и 12 џамија. Поред ових главних објеката присутан је и одређен број капела и месџида. Српске православне цркве се налазе у насељеним мјестима Бања Врућица (2 цркве), Бијело Бучје, Блатница (3), Булетић, Чечава (2), Горња Радња, Горње Липље, Горњи Очауш, Младиковине (4), Осивица, Прибинић, Растуша, Шњеготина Горња, Теслић (2), Витковци, Влајићи (2) и Жарковина; римокатоличке цркве у насељеним мјестима Горња Врућица (Бежља), Комушина Доња и Теслић; док су џамије лоциране у насељеним мјестима Барићи, Доњи Ружевић, Ђулићи (Ирице), Гомјеница, Горњи Ранковић, Горњи Теслић, Каменица, Осивица (2 џамије), Прибинић (Марица), Рајшева и Стењак.

3.4. НАУКА

Научно – истраживачке институције не постоје на подручју општине Теслић.

3.5. СОЦИЈАЛНО СТАРАЊЕ

Социјална заштита у простору се најчешће испољава преко центара за социјални рад. Центри за социјални рад су у надлежности локалне самоуправе. Виши облици социјалне заштите су у надлежности Републике Српске.

Социјална заштита на нивоу општине реализује се преко Центра за социјални рад у градском насељу Теслић. Ова установа функционише у простору површине око 200 m² и у њој је запослен 21 радник.

Према статистичким подацима из 2016. године на подручју општине Теслић број малољених корисника социјалне заштите је износио 1546 лица, а број пунољетних корисника социјалне заштите 6298 лица. Примјетно је смањење броја корисника у обе категорије у периоду 2012 – 2016. година. Број пунољетних корисника социјалне заштите је изнад просјека РС.

Старачки дом "Илић - Ас" на подручју насељеног мјеста Слатина је једина установа за смјештај старијих лица на подручју општине Теслић. Капацитет ове установе износи 35 лица. Овај старачки дом није наведен у одговарајућем регистру Министарства за здравље и социјалну заштиту.

3.6. СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА

Под спортским објектима подразумевају се затворени спортски терени (спортске сале и дворане), отворени спортски терени (у надлежности спортских друштава), отворени спортски терени (рекреативни), терени за зимске спортове, базени (отворени и затворени) и остали спортски објекти.

Општина Теслић има веома развијену спортску инфраструктуру, првенствено у градском насељу и Бањи Врућици, гдје постоје спортско - рекреативни центри ентитетског значаја. Спортско - рекреативни центар "Радољинка" у Теслићу чини спортска дворана, фудбалски стадион и стрељана; док спортско - рекреативни центар у Бањи Врућици чине два фудбалска игралишта и спортски терени за кошарку, рукомет, одбојку и тенис, те отворени и затворени базен и куглана. Зачеци спортско - рекреативних центара са отвореним спортским тереном и фудбалским игралиштем се налазе у центру насељеног мјеста Чечава, те у оквиру туристичко - рекреативне зоне Хајдучке воде (Горње Липље). Од специфичних спортских објеката у руралном подручју треба истакнути скијашку стазу и базен на локалитету Хајдучке воде на подручју насељеног мјеста Горње Липље, отворене базене у саставу етно плажу "Лане" на

подручју насељеног мјеста Рајшева, као и спортско - рекреативне рибњаке у Горњем Липљу (2) и Горњем Очаушу.

Фискултурне сале се налазе у градском насељу Теслић (3 сале), Блатници, Чечави, Ђулићима и Прибинићу.

Од спортских објеката на подручју општине најраспрострањенији су отворени спортски терени (универзалне површине) који су већином лоцирани уз школе и друштвене домове. Ови уређени терени се налазе у насељеним мјестима Бања Врућица, Бардаци, Барићи, Блатница (2), Булетић (2), Доњи Ружевић (3), Ђулићи, Горња Врућица, Горње Липље, Горњи Очауш, Каменица, Комушина Доња, Младиковине, Прибинић, Стењак (2), Шњеготина Горња, Теслић (2), Угодновићи, Витковци и Влајићи.

Укупна нето површина спортских објеката на подручју општина износи око 84000 m², што је изнад норматива за спортске објекте.

3.7. УПРАВА

Област управе представља сигурно најсложенију тему када се говори о јавним службама. То је резултат чињенице да на подручју Босне и Херцеговине и Републике Српске постоји мноштво нивоа и институција из области управе.

Под службама и установама из области управе подразумевају се институције БиХ; ентитетске институције (републичке управе, републичке управне организације; остале ентитетске институције – фондови и заводи; јавна безбједност и ватрогасне службе; судови и локална самоуправа (општинска управа).

На подручју општине Теслић нису регистроване службе и установе које дјелују на нивоу Босне и Херцеговине.

Када се говори о институцијама на нивоу Републике Српске, у општинском центру је смјештена подручна јединица Републичке управе за геодетске и имовинско – правне послове, као и подручна јединица Пореске управе Републике Српске.

Од осталих ентитетских институција на подручју општине егзистирају локалне јединице сљедећих институција:

- Завод за запошљавање Републике Српске (биро Теслић, припада организационој јединици Филијала Добој) у насељеном мјесту Теслић,
- Фонд за пензијско – инвалидско осигурање Републике Српске (пословница Теслић, по територијалној организацији је у надлежности Филијале Добој) у насељеном мјесту Теслић,
- Фонд здравственог осигурања Републике Српске (пословница Теслић, у оквиру Канцеларије Добој) у насељеном мјесту Теслић.

На подручју општине за јавну безбједност је задужена полицијска станица Теслић која припада Центру јавне безбједности Добој.

Ватрогасна служба дјелује путем Територијалне ватрогасне јединице Теслић (лоцирана у насељеном мјесту Теслић) која покрива подручје читаве општине.

Подручје општине Теслић се налази у надлежности Основног суда у Теслићу (у саставу подручја Окружног суда у Добоју).

Општинска управа је смјештена у градском насељу Теслић. Објекат општинске управе је недавно реновиран. Мјесне канцеларије у функцији постоје у насељеним мјестима Блатница (у оквиру станичног одјељења полиције), Чечави и Прибинић.

Видљива је готово потпуна концентрација садржаја и објеката управе у градском центру Теслић, док су у осталим насељеним мјестима присутне евентуално једино мјесне канцеларије.

3.8. ФИНАНСИЈЕ

Финансијске институције на подручју општине Теслић су концентрисане у градском насељу. Ријеч је о 6 пословних јединица банака, 5 пословних јединица микрокредитних фондација (друштава) и 8 пословних јединица осигуравајућих друштава.

3.9. ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ УСЛУГЕ

Различите врсте интелектуалних услуга (рачуновође, адвокати, преводиоци итд.) су присутне на простору општине Теслић и претежно се налазе у општинском центру. У градском насељу постоји 6 адвокатских и једна нотарска канцеларија.

3.10. ДРУГЕ ДРУШТВЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

У остале друштвене службе и дјелатности убрајају се хуманитарне као и остале невладине организације, те удружења грађана.

Од хуманитарних организација најзначајнију улогу на подручју општине Теслић има општинска организација Црвеног крста Републике Српске чије је сједиште у градском насељу.

4. ИНФРАСТРУКТУРА

4.1 САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Стање саобраћајно - транспортног система

Општина Теслић се налази се у сјеверном дијелу БиХ. Положај општине је повољан са аспекта саобраћајне инфраструктуре и добре повезаности са свим дијеловима ширег окружења.

Кроз територију општине Теслић пролази магистрални пут М4 Бањалука - Теслић - Добој у дужини од 26 km, са савременим путним застором који се редовно одржава. Постојећи магистрални пут има велик значај за општину Теслић и њену повезаност са ширим окружењем.

Поред тога, кроз територију општине Теслић пролазе три регионална пута: Р473 Тедин Хан - Теслић - граница РС (Подјезера), Р474 Тедин Хан - граница РС (Криж) и Р476а Укрина - Клупе. Регионални путни правац Р473 пружа се у правцу сјевер - југ у дужини од око 55 km са савременим путним застором у дужини од 52 km.

Кроз крајњи сјевероисточни дио територије општине Теслић пролази регионални путни правац Р474 у дужини од око 2.5 km са савременим путним застором.

Регионални путни правац Р476а пролази кроз сјеверозападни дио територије општине Теслић у дужини од око 15 km са савременим путним застором од око 5 km.

Општина Теслић има донесену Одлуку о утврђивању локалних путева на подручју општине Теслић из 2003. године којом је 11 пуних праваца проглашено локалним путевима и то:

1. Блатница - Очауш - Михајловац,
2. Теслић - Укриница - Чечава,
3. Горњи Теслић - Кузмани,
4. Кошћук - Г. Липље,
5. Теслић - Гомјеница - Влајићи,
6. 12 - ти километар (пута за Чечаву: преко Мемии Брда) - раскрсница Плане - Цвијићи,
7. Жарковина - Витковци,
8. Чечава - Г. Чечава (кружни ток),
9. Чечава - Растуша - Кременаш,
10. Блатница - Раскршће,
11. Милан Поље - Младиковине.

Дужина локалних путних праваца износи укупно 99 km, од чега је 50 km асфалтирано.

Некатегорисаних путних праваца, на територији општине Теслић има највише и њихова дужина износи 625 km од чега је асфалтирано свега 109 km.

Територија општине Теслић је изузетно пространа са израженом дисперзијом насељених мјеста, а путна инфраструктура је слабо развијена нарочито у вишим подручјима.

Подручје општине Теслић је покривено мрежом путева различитих категорија у дужини од око 822.5 km. У наредној табели приказане су категорије путева заступљених на територији општине Теслић са њиховим дужинама и степеном модернизованости у 2015. години.

Табела 48.

Путеви	Дужина (km)	%	Асфалт	%
Магистрални путеви	26	3.2	26	100
Регионални путеви	72.5	8.8	59.5	82.1
Локални путеви	99	12	50	50.5
Некатегорисани путеви	625	76	109	17.4
Укупно	822.5	100	244.5	29.7

На територији општине Теслић је веома заступљена мрежа некатегорисаних путева без савременог (асфалтног) коловозног застора, односно макадамски путеви.

Сљедећа слика показује саобраћајну оптерећеност основних путних праваца на територији општине Теслић у 2011. години, изражену преко просјечног годишњег дневног саобраћаја (ПГДС).

Слика 8: Саобраћајна оптерећеност магистралних и регионалних путева у 2011. години

LEGENDA / LEGEND :

- **prosječni godišnji dnevni saobraćaj / annual average daily traffic**
PGDS / AADT
1 mm - 2000 voz/dan (grafički prikaz) / 1 mm - 2000 veh/day (graphic view)
- **granica BH / B&H border**
- **granica entiteta / entity border**
- **granica distrikta / district border**
- **broj magistralnog puta / main road number**
- **broj regionalnog puta / regional road number**
- **dionice na kojima nisu brojana vozila / sections without counting**
- **more / sea**
- **jezero / lake**
- **vodotok / water course**

Табела 49: Преглед просјечног годишњег дневног саобраћаја (ПГДС) на саобраћајницама (магистралним и регионалним) на територији општине Теслић у периоду 2007 - 2012. година

Година	М4 Клуpe - Теслић (Барићи)	М4 Теслић (Барићи) - граница РС (Врела)	Р473 Тедин Хан - Теслић (Барићи)	Р473 Теслић 2 - граница РС (Подјезера)	Р474 Тедин Хан - граница РС (Криж)	Р476а Укрина - Клуpe
2007. година	5805	8149	968	2081	821	978
2008. година	5830	8184	970	2091	824	982
2009. година	6134	8586	1020	2208	869	1030
2010. година	6127	8577	1020	2208	868	1029
2011. година	6116	8562	1018	2204	866	1027
2012. година	6105	8404	989	2140	841	1008

Извор: Публикације "Бројање возила на мрежи путева у Републици Српској" за период 2007 - 2012. година у издању Јавног предузећа "Путеви Републике Српске".

Из горе наведених података види се да је магистрални путни правац оптерећен и у сталном је порасту број возила с тим да на дионици Барићи - граница РС (Врела) има локалног саобраћаја због привреде која се развила линијски уз магистрални путни правац, а не само транзитни. На магистралном путу заступљен је ниво услуге Ц - задржавају се услови стабилног тока, али је брзина и могућност маневрисања под утицајем осталих учесника.

На регионалним путним правцима такође се види пораст броја возила из године у годину, али је то и даље мала фреквенција саобраћаја која омогућава ниво услуге А - слободан ток с малим количинама саобраћаја и великим брзинама.

Жељезничка пруга Бања Лука - Добој пролази 2 - 3 km сјеверније од границе општине. Најближа жељезничка станица општинском центру је станица Драгаловци у општини Станари.

У градском насељу Теслић егзистира аутобуска станица са управном зградом, долазним пероном и 6 одлазних перона. Организован превоз путника почео је шездесетих година прошлог вијека и траје до данас. Основна дјелатност аутобуске станице јесте превоз путника у јавном друмском саобраћају који се одвија кроз:

- линијски саобраћај (међународни, међуентитетски, републичке, регионалне и општинске аутобуске линије);
- ванлинијски саобраћај (превоз туристичких, културних, спортских, музичких, вјерских и других удружења);

Поред превоза путника станица пружа и услуге:

- аутобуске станице II категорије;
- технички преглед свих врста возила.

За потребе пјешачког саобраћаја изграђени су тротоари дуж свих градских улица у дужини од 10890 m. Поред тротоара урађене су и пјешачке стазе на локалитетима који су атрактивни за веће пјешачке токове, а то су Бања Врућица, Булетић и дионица према стадиону у дужини од 3696 m.

Бицикличко - пјешачке стазе су дјелимично изграђене у дужини од 6700 m на подручју Бање Врућице, према Гомјеници, у Прибинићу, те у Крајишкој улици са обе стране.

4.2 ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Водоснабдијевање

Снабдијевање водом градског насеља и приградских насеља у општини Теслић је ријешено захватом воде из ријеке Велика Усора у насељу Студенци, 8 km узводно од градског насеља. Водоводни систем је изграђен и пуштен у функцију 1968. године. Састоји се од постројења за производњу питке воде, пумпних постројења, главних дистрибуционих цјевовода, резервоара, те остале секундарне дистрибуционе мреже, закључно до прикључака појединачних потрошача (водомјерних уређаја за контролу утрошених количина воде). Систем је у неколико наврата реконструисан, дограђиван и прошириван. Сирова вода се са изворишта уводи у постројење за пречишћавање, гдје се таложењем и филтрацијом добива чиста вода, која се акумулира у резервоар запремине 400 m³. Акумулирана вода се дезинфикује и пумпама транспортује до потрошача. Пројектовани капацитет постројења за производњу и дистрибуцију воде износи 60 - 70 l/sec (110 l/sec у идеалним условима). Остварена производња воде зависи од низа фактора од којих су најзначајнији ниво потрошње и временски услови који утичу на квалитет сирове воде и мутноћу.

Са градског водовода се према подацима из 2009. године снабдијевало око 7350 стамбених јединица (категирија домаћинства) и око 540 правних лица. Водоводом управља предузеће комуналних дјелатности "Рад" Теслић. Капацитет градског водовода је недовољан у критичним љетним данима, када је потрошња повећана, па у неким дијеловима обухвата, нарочито у другој висинској зони долази до пада притиска. У току је његова реконструкција и проширење, па је број корисника на крају 2016. године нарастао на 9013 корисника (8382 стамбене јединице и 631 правно лице).

Водоводни систем градског водовода Теслића се састоји од следећих објеката (постојећих и планираних):

- постројења за пречишћавање и производњу воде пројектованог капацитета 60 - 70 l/sec;
- сабирног резервоара запремине 500 m³;
- резервоара прве висинске зоне "Стењак" запремине 400 m³;
- резервоара друге висинске зоне за подручје Стењака и Доње Врућице запремине 200 m³;
- резервоара друге висинске зоне за подручје Доњег Ружевића запремине 150 m³;
- резервоара друге висинске зоне за насеље Вуковача запремине 100 m³;
- резервоара друге висинске зоне за подручје Гомјенице запремине 100 m³;
- резервоара друге висинске зоне за подручје Горњег Ђулића запремине 100 m³;
- седам пумпних станица за насеља у другој висинској зони;
- два главна транспортно-дистрибуциона цјевовода од постројења за пречишћавање сирове воде до урбаног подручја (промјера 223 и 250 mm), са припадајућом примарном и секундарном мрежом.

У оквиру водоводног система су формиране двије висинске зоне:

- прва висинска зона (до коте 240 метара надморске висине);
- друга висинска зона (од коте 240 - 300 метара надморске висине).

Водоводни систем друге висинске зоне је до септембра 2017. године највећим дијелом изграђен и снабдијева насељена мјеста и дијелове насељених мјеста Бања Врућица, Барићи, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Ђулићи, Гомјеница, Горња Врућица, Горњи Ружевић, Јасенова, Стењак и Влајићи.

Почетком 2017. отпочели су и радови на изградњи водоводног система за сјевероисточни дио општине. Ријеч је првенствено о насељеним мјестима Чечава, Горња Радња, Горњи Ранковић, Осивица, Растуша, Укриница, Витковци и Жарковина. До септембра 2017. године изграђени су примарна мрежа и резервоари.

У руралном подручју постоји неколико квалитетно изграђених локалних водовода, као што су водоводи и водозахвати у Булетићу, Прибинићу, Витковцима, Блатници и Каменици, који обезбјеђују снабдијевање водом у довољним количинама. У овим водоводима се често јављају проблеми са квалитетом воде (нарочито микробиолошка исправност). Нешто лошија рјешења у снабдијевању водом имају насељена мјеста Горњи Очауш, Доњи Очауш, Младиковине, Горње Липље, Шњеготина Горња и шире подручје Чечавског краја. Процјењује се да се локалним изворима и бунарима снабдијева око 3500 домаћинстава.

Квалитет воде

Квалитет воде у јавним водоводима треба да одговара условима Правилника о хигијенској исправности воде за пиће (Сл. гласник РС 40/2003). Испитивања које публикује Институт за заштиту здравља РС указују да је квалитет воде за пиће у градском водоводном систему Теслић добар и да се у укупном броју испитиваних узорака појављивао мали број узорака који су показали микробиолошку и физичко - хемијску неисправност. Међутим, подаци о локалним водоводима указују на упитни квалитет воде у локалним водоводима, првенствено у микробиолошком погледу.

Зоне санитарне заштите изворишта

Прописане мјере заштите изворишта треба да дефинишу начине кориштења заштитног подручја изворишта, како у погледу урбанизације, индустријског развоја, тако и у погледу пољопривредног, шумског и другог кориштења земљишта.

За градски водоводни систем Теслића зоне санитарне заштите су дјелимично имплементиране (прве зоне санитарне заштите непосредно поред главног изворишта из ријеке Велика Усора на локалитету Студенци, те око пумпних станица и резервоара). Зоне санитарне заштите су утврђене и за извориште термоминералне воде Бање Врућице.

Канализација

Канализациони систем Теслића и Бање Врућице је међусобно повезан. Стари дио овог канализационог система је грађен је по мјешовитом систему, с обзиром да се у исту канализациону мрежу сакупљају површинске воде од падавина и санитарне (фекалне) отпадне воде. Канализациони систем Теслића се до 2012. године простирао на 3.28 km² и обухватао је скоро читаво градско насеље (преко 98%), те дијелове насељених мјеста Бања Врућица, Барићи, Ћулићи и Стењак. У међувремену је дошло до проширења система и на дијелове насељених мјеста Барићи, Бардаци, Горњи Теслић и Рудо Поље, па је на крају 2016. године на канализациони систем прикључено 4352 стамбених јединица (категирија домаћинства) и 496 правних лица. Изграђен је сабирни колектор дужине 1727 m и главни транспортни колектор дужине 3777 m. Колектор и пумпне станице су пуштени у пробни рад 2017. године и исти одводи отпадне воде до локације будућег пречистача, односно у ријеку Усору. У току је изградња канализационе мреже у дијеловима насељених мјеста Бања Врућица, Гомјеница, Доњи Ружевић и Рудо Поље.

Изградња канализационог система је иначе започела 1971. године. Систем чини око 25 km поливинилхлоридних (ПВЦ) и азбестно-цементних (АЦ) цијеви профила 200 – 800 mm, са припадајућом секундарном мрежом.

У осталом дијелу општине Теслић у садашњем тренутку систем одлагања отпадних вода је у индивидуалне септичке јаме или мање издвојене канализационе системе, који се у већини случајева упуштају у оближње водотоке без претходног пречишћавања. Овакав начин одлагања отпадних вода се негативно одражава на квалитет површинских и подземних вода.

Заштита од вода

На основу поплава од 21.06.2001. године у урбаном подручју је идентификовано поплавно подручје површине 401 ha. Том приликом су поплавлени дијелови насеља Стењак, Ружевић, Жарковина, Младиковине и Бања Врућица. Укупно је поплавлjen 251 индивидуални стамбени објект, 513 помоћних објектa, а број становника у поплавлjenом подручју је износио 1080 (број евакуисаних становника 198). Од привредних објектa је поплавлjeno 18 привредних објектa (дрвопрерађивачка, текстилна, метална и обућарска индустрија; трговачки и угоститељски објекти). Процјeњена штета је износила око 4 милиона КМ. Знатне материјалне штете су изазвале поплаве из јуна 2010. и маја 2014. године. У току је реализација пројекта изградње обалоутврда дуж корита ријека Усора и Велика Усора на потезу Маргита – градски мост.

Коришћење воде за остале потребе

На подручју општине Теслић је присутна експлоатација шљунка (у склопу одржавања ријечних корита и коришћења ријечног материјала). На ријеци Велика Усора у општини Теслић актуелни локалитети за коришћење ријечног материјала су Рајшева, Слатина, Црна Ријека, Радољинка, Милан Поље, Минерали, Радишићи, Доњани, Ручунга, Рудник, Мршића Вир, Округла, Блатница. На Малој Усори актуелни локалитети експлоатације ријечног материјала су Прибинић, Горњи Теслић, Мотел Рођо и Сточна пијаца. На ријеци Мала Укрина је актуелан локалитет Еко оаза.

Од хидроенергетских постројења на подручју општине у функцији су пет малих/мини хидроелектрана:

- Велика Јасеница (инсталисана снага 650 kW) на подручју насељеног мјеста Блатница;
- Жежеља (инсталисана снага 300 kW) на подручју насељеног мјеста Блатница;
- Жираја (инсталисана снага 410 kW) на подручју насељеног мјеста Бијело Бучје;
- Жираја 2 (инсталисана снага 890 kW) на подручју насељеног мјеста Бијело Бучје;
- Студена (инсталисана снага 950 kW) на подручју насељених мјеста Брић и Угодновићи.

На подручју општине Теслић регистроване су значајне појаве термиминералних вода на локалитету Бања Врућица. Термоминералне воде обогаћене са CO₂ Бање Врућице издвајају се у расједној зони, на контакту јурско – кредног флиша са водопрпусном баријером терцијара усорског базена, у оквиру ултрамафитног масива планине Борја. Најзначајнија истраживања на подручју Бање Врућица су иницирана од стране професора Јосипа Баћа 1970/71. године, када су избушене бушотине А, Б, Ц, Д и Е. Резултати добијени бушењем истражно-експлоатационих бушотина, посебно бушотине Е, представљају прекретницу у смислу пуне валоризације термоминералних вода овог подручја. Приликом извођења истражних радова, током извођења бушотине Е дошло је до ерупције субартерске воде од 71.5 l/sec, температуре 38.5 °C. Након уградње бунарске конструкције капацитет је износио 22.5 l/sec. Воде припадају бикарбонатно – сулфатном подтипу вода. Укупна минерализација воде је око 3.2 g/l. Воде се користе у балнеолошке сврхе и за загријавање бањског комплекса (тренутно највећи и најмодернији балнео центар у РС, али би исте могле бити додатно искориштене (нпр за екстракцију CO₂).

Шарански рибњаци се налазе на подручју насељених мјеста Булетић (Пасјача), Влајићи (Стрелиште) и Горње Липље (засеок Поповићи и уз водоток Липљашница). Мањи пастрмски рибњак постоји уз водоток Јотановића ријека у Горњем Липљу.

4.3 ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Електроенергетика

Основно напајање

Простор општине Теслић се снабдијева електричном енергијом из електроенергетског система Републике Српске и БиХ, преко трафо-станице 110/35/10 kV, 20 MVA "Теслић", која је лоцирана у сјеверозападном дијелу градског насеља. Трафо-станција 110/35/10 kV "Теслић" укључена је у електроенергетски систем Босне и Херцеговине преко примарне 110 kV мреже, далеководима Теслић - Добој и Теслић - Станари. Иначе, преко периферног сјевероисточног дијела општине Теслић (насељена мјеста Лончари и Чечава) пролази 400 kV далековод Тузла - Бања Лука 6.

Основна концепција мреже на подручју општине Теслић базирана је на тронапонском систему развођења електричне мреже и то довод 110 kV, а одвод 35 kV и средњенапонски развод 10 kV.

С обзиром да је постојећа ТС 110/35/10 kV "Теслић" обезбјеђена са напајањем преко 110 kV мреже из два правца, сигурност у снабдијевању електричном енергијом трафо-станице је на врло високом нивоу, док је сигурност снабдијевања електричном енергијом на 35 kV и 10 kV мрежи знатно мања, што се односи на градско и ванградско подручје Теслића, јер сваки квар на трансформатору и на 110 kV сабирницама проузрокују нестанак ел. енергије на средњенапонском систему општине Теслић.

Напајање подручја Блатнице, индустријске зоне Жарковина и подручја Прибинића врши се преко 35 kV трафо-станица које су лоциране у насељеном мјесту Младиковине, код индустријске зоне Жарковина и Клупама на подручју насељеног мјеста Прибинић, како је приказано у графичком прилогу.

Само напајање потрошача на подручју општине Теслић врши се преко 10 kV далековода који су сведени на трафо-станицу 110/35/10 kV "Теслић".

На подручју општине изграђен је потребан број дистрибутивних трансформаторских станица 10/0,4 kV. Дистрибутивне трафо станице су типске: стубне (СТС), монтажано-бетонске (МБТС), зидане или бетонске слободностојеће, а у надлежности су ЗП Електро Добој а.д. Добој.

Електроенергетски садржаји заузимају знатан простор на којем су лоцирани електропреносни и основни објекти електроенергетског подсистема. Трасе далековода највећим дијелом прелазе преко ненасељеног подручја општине Теслић.

Дистрибутивне трафо станице су повезане 10 kV далеководима, а један мањи дио је повезан подземним ВН каблом.

Нисконапонска мрежа је изведена комбиновано, већим дијелом надземно - голим проводницима и самоносивим кабловским снопом (СКС), а мањим дијелом подземно - кабловски.

Улична расвјета је присутна у већини насељених мјеста, првенствено, у њиховим централним дијеловима.

На подручју општине Теслић постоји 5 енергетских објеката који су у функцији производње електричне енергије (3 мале/мини хидроелектране и двије мале соларне електране).

Поједина насељена мјеста пресјечена ентитетском границом (Копице, Лугови, Блажевци, Пиљужићи, Лончари) се снабдијевају електричном енергијом од стране Електропривреде БиХ (Електродистрибуција Зеница). Дистрибутивна 10/04 kV трафо-станица Подјезеро, којом газдује "Електро Добој", налази се изван општине Теслић (територија града Зеница). Такође, периферни периферни дијелови општина Котор Варош и Челинац се снабдијевају електричном енергијом од стране Радне јединице (РЈ) Теслић, док се засеок Ступа у Чечави снабдијева из правца општине Станари.

Концепција мреже

Основна концепција 110 kV мреже се заснива на постојећој 110 kV трафо-станици "Теслић" укљученој у затворену 110 kV мрежу Босне и Херцеговине, која се може напајати из два правца, тако да је сигурност у испоруци електричне енергије на улазним сабирницима ТС 110/35/10 kV "Теслић" на врло високом нивоу.

Главни напојни 110 kV далеководи ТС 110/35/10 kV Добој – Теслић и Теслић – Станари, иако дуже времена у погону, обезбјеђују сигурност у преносу потребне ел. енергије за наведену ТС.

Сигурност снабдијевања ел. енергијом подручја Жарковине, Блатнице и Прибинића зависи о кваровима на напојној ТС 110/35/10 kV "Теслић".

Сигурност у испоруци ел. енергије општине Теслић није на задовољавајућем нивоу, јер сви кварови на ТС 110/35/10kV "Теслић" и на средњенапонском постројењима директно утичу на квалитет испоруке ел. енергије, о чему се мора повести рачуна у планском дијелу овог документа.

Средњенапонска мрежа

Средњенапонска мрежа на подручју општине Теслић је функционално на 10 kV напонском нивоу, а дијели се на градску и ванградску 10 kV мрежу.

Градска 10 kV кабловска мрежа изведена је у облику затвореног средњенапонског прстена, чиме је омогућено да се све дистрибутивне трафо-станице 10/04 kV напајају двострано. Сва средњенапонска (10 kV) мрежа у граду изведена је са подземним 10 (20) кабловима, што обезбјеђује додатну сигурност у испоруци ел. енергије потрошачима.

Кабловска 10 kV мрежа конципирана је тако да је напајање Дрвне индустрије "Борја" и "Дестилације" (са по два 35 kV кабла) одвојено од напајања широке и остале потрошње.

На ванградском подручју напојна средњенапонска (10 kV) мрежа, која је "наслоњена" на ТС 110/35/10 kV "Теслић" и ТС 35/10 kV "Жарковина", "Блатница" и "Прибинић", изведена је као надземна, гдје су све трафо-станице прикључене једнострано, без могућности двостраног напајања.

Једнострано напајање дистрибутивних трафо-станица на ванградском подручју не обезбјеђују довољну сигурност у испоруци електричне енергије потрошачима, о чему се мора повести рачуна код планирања преноса електричне енергије у планском раздобљу.

НН мрежа

Нисконапонска дистрибутивна мрежа у предметном обухвату је углавном изведена као надземна и као таква је функционална и у врло добром тренутном стању, тако да је испорука

ел. енергије потрошачима задовољавајућа, а квалитет испоруке у већем дијелу општине је на потребном нивоу.

Напајање на нисконапонској страни је радијално, што значи да се не може успоставити другачији ток енергије, јер не постоји "петља". У изузетним случајевима континуитет се може успоставити довођењем напона са другог нисконапонског извора, тамо гдје је то могуће.

Водови 0.4 kV су углавном радијални надземни водови који полазе од ТС 10(20)/0.4 kV до крајњих потрошача електричне енергије. У руралном подручју су већим дијелом урађени на бетонским стубовима са AIFe ужетом, односно самоносивим кабловским снопом СКС, гдје су водичи изоловани.

Тrafo станице

ТС 110/35/10 kV "Теслић"

Главна напојна тrafo-станица за подручје општине Теслић је тrafo-станица 110/35/10 kV, снаге 2x20 MVA. Иако је постојећа тrafo-станица 110/35/10 kV укључена у високонапонску мрежу БиХ, не обезбјеђује потпуну сигурност у испоруци ел. енергије, јер сви кварови на 110 kV постројењу и трансформатору снаге доводе до прекида испоруке електричне енергије на подручју општине.

Постојећи 35 kV далековод Добој - Теслић је у протеклом ратном периоду девастиран и исти се не планира ревитализовати, тако да се у садашњим условима резервно напајање општине Теслић врши преко 110 kV далековода Добој – Теслић, који се након испада са 110 kV напона укључује на 35 kV напон и на тај начин обезбјеђује интервентно напајање подручја општине Теслић.

ТС 35/10 kV

Тrafo-станице 35/10 kV ("Жарковина", "Блатница" и "Прибинић") и напојни 35 kV водови прикључени су на 110/35/10 kV тrafo-станицу "Теслић".

Напојни 35 kV далеководи и 35/10 kV тrafo-станице прикључени су једнострано, тако да не пружају велику сигурност у испоруци ел. енергије о чему се мора водити рачуна у планском периоду.

ТС 10/04 kV

У урбаном подручју Теслић су постављене дистрибутивне 10/04 kV тrafo-станице које се дијеле на индустријске за напајање индустрије и на тrafo-станице за широку потрошњу.

У садашњим условима у погону се налазе све индустријске и дистрибутивне тrafo-станице. Индустријске тrafo-станице напајају, углавном, веће индустријске потрошаче, а изведене су као зидане, постављене у творничким халама или су слободностојеће типске тrafo-станице. Остала индустрија, домаћинства и службена потрошња напајају се из дистрибутивних тrafo-станица.

Постојеће дистрибутивне тrafo-станице за напајање широке потрошње на ванградском подручју, углавном, су крајње слободностојеће типске тrafo-станице.

Потрошња електричне енергије

Потрошња електричне енергије се региструје за највећи дио општинске територије, те једну тrafo-станицу на подручју насељеног мјеста Блатница у ФБиХ. Састоји се од индустријске и опште потрошње електричне енергије.

У доњој табели приказан је однос преузета - фактурисана енергија у kWh за период 2012 - 2015. година за простор који покрива РЈ Теслић ЗП Електро Добој а.д. Добој.

Табела 50.

Година	2012	2013	2014	2015
Преузето (kWh)	88757015	89328405	91533379	79902369
Фактурисано (kWh)	78857814	74297467	82517042	73255206

Просјечна годишња потрошња електричне енергије по становнику 2015. године износи око 68 % просјека РС.

Нови електроенергетски извори

У протеклих пет година на подручју општине Теслић су изграђене следеће мале/мини хидроелектране:

- Велика Јасеница (инсталисана снага 650 kW, годишња производња око 1500 MWh) на подручју насељеног мјеста Блатница,
- Жежеља (инсталисана снага 300 kW, годишња производња око 1300 MWh) на подручју насељеног мјеста Блатница,
- Жираја (инсталисана снага 410 kW, годишња производња око 1750 MWh) на подручју насељеног мјеста Бијело Бучје;
- Жираја 2 (инсталисана снага 890 kW, годишња производња око 2395 MWh) на подручју насељеног мјеста Бијело Бучје;
- Студена (инсталисана снага 950 kW, годишња производња око 3770 MWh) на подручју насељених мјеста Брић и Угловнићи.

Такође, на подручју општине постоји мала соларна електрана "Woll" у Гомјеници (снага 10 kW, годишња производња око 12 MWh), те мала соларна електране у кругу РЈ Теслић (кров објекта управне зграде), чија снага износи 41.76 kWh, а годишња производња око 52 MWh.

Из локалних извора електричне енергије је могуће обезбједити око 14 % годишње потрошње општине Теслић из периода 2012 - 2015. година.

Топлификација

У урбаном подручју Теслић не постоји систем даљинског снабдијевања објеката топлотном енергијом. Већина постојећих објеката грије се децентрализовано, из индивидуалних топлотних извора.

Гасификација

У општини Теслић не постоји систем снабдијевања природним гасом.

4.4 ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Поштански саобраћај

Поштанска мрежа је укупност јединица, објеката, постројења, апарата, затим поштанских и других транспортних средстава и опреме међусобно повезаних у јединствену техничку и технолошку целину, који су намијењени за пренос поштанских пошиљака и вршење поштанских услуга на цијелој територији једне државе, као и у међународном саобраћају. Поштански саобраћај у Републици Српској се одвија у оквиру акционарског друштва Поште Српске, а.д. Бања Лука.

На подручју општине поштански саобраћај са комплетним функцијама се одвија преко Радне јединице за поштански саобраћај Добој. Јединице поштанске мреже (ЈПМ) се налазе у Теслићу, Чечави, Витковцима, Прибинићу, Бањи Врућици, Горњем Теслићу и Блатници.

Захваљујући огромним могућностима телекомуникација и њиховој примјени у области поштанског саобраћаја, у моменту израде овог документа, асортиман поштанских услуга - сервиса је значајно проширен.

На предметном подручју, у оквиру Пошта Српске и појединих других предузећа, у функцији је и сервис такозване "брзе поште" или EMS (Expres Mail Service) којим се омогућује брзо слање пошиљки, не само у унутрашњем поштанском саобраћају РС, него и шире.

Телекомуникације

Оцјена развоја телекомуникација у друштву доноси се на основу података о коришћењу скупа мрежа, система и уређења за приступ корисника телекомуникационим сервисима као што су: фиксна телефонија, мобилна телефонија, системи кабловске телевизије, Интернет итд.

Телекомуникације се изразито динамично развијају и мијењају у времену, због чега се елементи телекомуникационог развоја и предвиђања не могу сагледавати само на основу једног стања, већ на основу анализа у току одређеног временског периода, минимално од двије до десет година.

Телекомуникацијски промет има мали и прихватљив утицај/потребе на простор, што му омогућује релативно брзо стављање у функцију, тако да је телекомуникацијски промет бржи у поређењу са било којим прометом.

Оно што је значајно истаћи је да у технолошком смислу наше телекомуникације не заостају пуно за европским, па ни за свјетским телекомуникацијама. Пружање универзалних услуга зацртано је стратегијом телекомуникација, што представља једно од суштинских питања у рјешавању пружања основних услуга свим становницима.

Уређивањем телекомуникационог простора створени су повољнији услови амбијента за увођење информационо - телекомуникационих технологија и пружања низа услуга корисницима.

Територију општине Теслић покривају својим услугама телеком оператери "М:тел" (70 % покривености територије са највећим бројем корисника), ХТ Еронет и БХ Телеком. Посљедња два оператора не пружају услуге у фиксној телефонији, осим БХ Телекома у појединим насељеним мјестима пресјеченим ентитетском границом.

Телефонска мрежа "М:тел" - а према хијерархијском нивоу припада Извршној јединици (ИЈ) Добој. У оквиру своје дјелатности "М:тел" на подручју општине нуди све врсте услуга које се нуде у оквиру РС, па и шире, а то су:

1. фиксна телефонија,
2. фиксна телефонија кроз мобилну мрежу (CLL),
3. мобилна телефонија,

4. приступ интернету,
5. коришћење телевизије –IPTV.

Подручје општине Теслић је подземном (кабловском) инфраструктуром повезано са телекомуникационом мрежом Републике Српске. ТТ везе се остварују преко мјесне кабловске ТТ мреже, телефонских централа (АТЦ, MSAN, RSS), које су оптичким каблом повезане са главном централом мрежне групе у Теслићу. ТТ мрежа је изведена путем више кабловских праваца – бакарних и оптичких каблова положених у кабловску канализацију и директно у земљу – ров. Транспортну мрежу телекомуникационог саобраћаја општине Теслић чине спојни оптички кабл - вод ТК центар Бања Лука – ТК центар Теслић –ТК центар Добој. Оптички кабл је капацитета 20 влакана и тренутно је максимално искоришћен. У току је реконструкција цијеле дионице Теслић - Бања Лука и Теслић - Кулаши, те увлачење још једног оптичког кабла капацитета 60 влакана.

Главна АТЦ се налази у згради Телекома (ТК центар) у центру градског насеља. Од АТЦ у тротоарима улица Карађорђева, Светог Саве и Цара Душана положена су три кабловска правца КП1, КП2 и КП3 (Теслић – Барић, Теслић – Бања Врућица и канализација у Улици Цара Душана) у укупној дужини од око 5.5 km. За сву изведену инфраструктуру из области телекомуникација, урађен је катастар подземне мреже.

Локације и капацитети аутоматских телефонских централа (АТЦ), MSAN-ова (multi-service access network) и истурених степена (RSS - ова) у 2015. године су приказани у наредној табели.

Табела 51.

Ред. бр.	Локација	Капацитет (бројева)
1	Теслић 1	1887
2	Теслић 2	1888
3	Теслић 3	608
4	Гомјеница	512
5	Барић	512
6	Чечава	864
7	Горњи Теслић	448
8	Булетић	672
9	Прибинић	512
10	Д. Ранковић	352
11	Лукавац	96
12	Блатница	704
13	Д. Чечава	96
14	Г. Радња	448
15	Г. Ружевић	352
16	Б. Врућица	352
17	Б. Врућица 2	384
18	Г. Шњеготиња	288
19	Витковци	без података
20	Ђулић	864
21	Жарковина	256
22	Рајшева	192
23	Каменица	192
УКУПНО		12479

Процјењени степен пенетрације фиксне телефоније 2015. године на простору општине Теслић је око просјека РС.

Инсталисани капацитети тренутно омогућују претплатничке услуге:

- POTS (Plain Old Telefon Servis),
- широкојасни сервис – ADSL (Asymmetric Digital Subscriber Line) и IPTV (Internet Protocol Television)

По потреби капацитети се могу повећати.

На комплетном подручју општине Теслић су створене могућности за коришћење преноса података – приступа интернету.

Инсталисани CLL прикључци су увезани у ТТ мрежу системом CLL (Celular Local Loop) преко базних станица мобилне телефоније.

Развој мобилне телефоније је убрзанији, тако да је број претплатника мобилне телефоније већи од броја претплатника фиксне телефоније. Мобилна мрежа је грађена у дигиталној технологији, тако да су створене могућности вршења различитих услуга - сервиса путем мобилних телефона.

Најбољу покривеност територије општине сигналом мобилне телефоније остварује "М:тел" преко 17 базних станица које су распоређене широм општине Теслић. БХ Телеком посједује 8 базних станица, док ХТ Еронет у свом посједу има 7 базних станица. Базне станице БХ Телекома и ХТ Еронета су претежно распоређене дуж магистралног пута М4 и регионалног пута Р473.

Одређени дио простора је покривен базним станицама из сусједних општина. Дио базних станица је повезана оптичким кабловима до мјеста агрегације саобраћаја (ТК центар Теслић). И поред свега наведеног и даље се може сматрати да је простор општине Теслић недовољно покривен сигналом мобилне телефоније.

Као мјера развијености једне телекомуникационе мреже раније се узимао број директних телефонских прикључака – бројева на 100 становника, међутим, сада се узима брзина приступа интернету (пренос података) тј. доступност широкопојасним (broadband-BB) сервисима и сл.

У односу претходни период дошло је до повећања капацитета (инсталисани прикључци) и броја корисника (искориштени прикључци) интернета телеком оператера "М:тел" - а. Број корисника интернета се повећао са 2200 у 2009. години на 4505 у 2015. години.

Табела 52: Број корисника интернета "М:тел" - а у периоду 2013 - 2015. година

Година	2013.	2014.	2015.
Физичка лица	3844	4163	4251
Правна лица	221	248	254
Укупно	4065	4411	4505

У поређењу са развијеним, па и средње развијеним срединама, телекомуникације на подручју општине Теслић нису на задовољавајућем развојном нивоу, што није посљедица технолошког заостајања, него малог броја корисника.

Радио Телевизија Републике Српске (РТРС) један је од три равноправна емитера у оквиру Јавног сервиса Босне и Херцеговине, тако да се радио и ТВ програм, на подручју општине реализује путем РТРС као главног емитера.

РТРС има три емисионе локације које врше покривање општине Теслић са ТВ и ФМ (радио) сигналом. То су:

1. Борја - Теслић (напајање сигналом са РРО "Козара-Лисина"),
2. Блатница - Теслић (напајање сигналом са РРО "Дуге Њиве"),
3. Концило - Теслић (напајање сигналом са РРО РРО "Дуге Њиве").

Програм локалних радио станица "Студио М" Теслић и "Џунгла" Добој се реализују преко репетитора на локалитету Мала Руњавица на планини Борја.

У већем дијелу општине Теслић је инсталисана и мрежа KDS (кабловски дистрибутивни систем). Кабловски оператери су Елинг КДС и Елта-Кабел.

4.5 ДРУГА (КОМУНАЛНА) ИНФРАСТРУКТУРА

У ранијим поглављима је наведена и обрађена инфраструктура из области производње и испоруке воде, пречишћавања и одвођења отпадних вода, производње и испоруке електричне енергије, топлоте и гаса, те јавног превоза лица. Дио који се односи на депоновање отпада обрађен је у поглављу о животној средини.

Гробља

На подручју општине Теслић тренутно постоји 113 гробаља. Највећи дио ових гробаља је у функцији.

Табела 53: Гробља и њихова структура на подручју општине Теслић 2015. године

ТИП ГРОБЉА	БРОЈ
Православна гробља	73
Католичка гробља	20
Муслиманска гробља	18
Мултиконфесионална гробља	2
УКУПНО	113

Гробља су идентификована коришћењем аерофотограметријског снимка територије општине. Иначе, у урбаном подручју Теслић се налазе два мултиконфесионална гробља. Главно градско мултиконфесионално гробље је смјештено у приградском насељу Барићи. Мјесним гробљима газдују вјерске заједнице (обично гробља у непосредној близини вјерских објеката) и мјесне заједнице.

На подручју општине Теслић не постоји званично сточно гробље, као ни објекат за третман животињских остатака.

IV ПОСЕБНА ПОДРУЧЈА

1. ЗАШТИЋЕНИ ПРОСТОРИ

1.1. ПРИРОДНЕ ВРИЈЕДНОСТИ

Подручје општине Теслић карактерише постојање веома значајних природних вриједности. Природа овог простора је резултат геолошке различитости, разгранате хидрографске мреже и обиља воде, хоризонталне и вертикалне рашчлањености терена, комбинације благих и оштрих рељефних облика - равничарског рељефа у долинама Велике Усоре, Мале Усоре, Усоре и Мале Укрине и планинских масива Борје, Чавке, Јаворове, Махњаче, Очауша, Трогира и Вучје планине, разноврсности флоре и фауне, те постојања пространих шумских комплекса који се измјењују са природним травњацима.

Рјешењима о заштити природне баштине Завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа СР БиХ до 1992. године на подручју општине Теслић су била заштићена следећа природна добра:

- Суботића (Растуша) пећина - геоморфолошки споменик,
- седра код врела Црквена - геолошко - геоморфолошка ријеткост,
- седра у кањону Студене - геолошко - геоморфолошка ријеткост.

На списку евидентиране природне баштине ове институције су се налазила следећа добра:

- пећина у Очаушу (Очауш планина),
- пећина Жираја (Угодновићи),
- Бања Врућица, бањско климатски центар - амбијентална природна цјелина,
- Блатница - природна амбијентална цјелина ситуирана уз долину Блатнице и њених притока,
- старе воденице на ријеци Блатници и њеним притокама.

Слика 9: Пећина Растуша (фото: Panoramio.com)

Влада Републике Српске је на приједлог Републичког завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа 2012. године донијела Одлуку о заштити споменика природе "Пећина Растуша" (Сл. гласник РС 87/12). Површина овог проглашеног споменика природе износи 11.39 ha. У оквиру овог заштићеног подручја је успостављен режим заштите 2. степена.

Године 2012. урађена је Студија о издвајању Парка природе Шњеготина - Липље. Крајем маја 2016. године Скупштина општине Теслић је усвојила нацрт Одлуке о усвајању студије о издвајању заштићеног подручја "Парк природе Шњеготина-Липље". На истом засједању Скупштина општине Теслић је усвојила Студију о издвајању заштићеног подручја "Слив Студене". Посебно вриједни локалитети у овом подручју и његовој непосредној околини су седрене наслаге у кањону ријеке Студене, те састојина тисе у засеоку Павловићи у Угодновићима.

Остала природна добра у евиденцији Републичког завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа

Објекти обликоване природе

- дрвореди у улицама Карађорђева, Крајишког корпуса и Светог Саве,
- градски парк.

Објекти геонаслеђа

- Очаушка пећина,

- јама Бездан (обронци Очауша),
- извор термоминералне воде Бања Врућица.

Значајна станишта за рибе у сливу Велике Усоре

- природно мријестилиште поточне пастрмке - водоток Јалова,
- значајно станиште поточне пастрмке - водоток Велика Усора (кисурасто - кањонска долина од ушће Црквене до ушћа Смољаничког потока у Велику Усору),
- природно плодиште поточне пастрмке - водоток Округла,
- природно плодиште поточне пастрмке - водоток Толница,
- природно плодиште поточне пастрмке - водоток Црквена,
- природно мријестилиште шкобаља - водоток Каменичка ријека.

Укупна површина заштићених природних добара на подручју општине Теслић износи свега 11.39 ha, што чини 0.013 % површине општине.

1.2. КУЛТУРНО - ИСТОРИЈСКА ДОБРА

Културно – историјска добра представљају свједочанства егзистирања човјека и његових цивилизација у времену и простору и веома су важан дио укупног човјековог наслеђа.

У оквиру самих културно – историјских добара разликују се археолошка добра и остала културно – историјска добра (градитељско наслеђе).

Најважнији правни акт РС у области културно - историјског наслеђа РС представља Закон о културним добрима (Сл. гласник РС 11/95 и 103/08).

Национални споменици Босне и Херцеговине

Као резултат Дејтонског споразума (Анекс 8) на нивоу Босне и Херцеговине је утемељена Комисија за очување националних споменика, чији је основни задатак заштита културно – историјског наслеђа кроз проглашење објеката културно – историјског наслеђа националним споменицима. Проглашених националних споменика БиХ нема на подручју општине Теслић.

На привременој листи националних споменика БиХ коју је формирала Комисија налазе се следећа културна добра:

- православна црква и манастир св. Благовијести у Липљу,
- црква св. Константина и Јелене у Прибинићу,
- црква св. Петра и Павла у Врућици,
- етно цјелина Брич.

На листи петиција се налази село Витковци.

Иначе, на подручју општине Теслић до 1992. године је постојао само један споменик културе заштићен од стране Завод за заштиту културно - историјског и природног наслеђа СР БиХ. Ријеч је о згради Народне основне школе у селу Чечави (Горња Чечава), а која је у међувремену срушена.

Следећа културна добра су евидентирана у периоду прије 1992. године:

- црква манастира Липље (османски период),
- творница за дестилацију дрвета у Теслићу (аустроугарски период),
- урбано градско језгро Теслића (аустроугарски период),
- православна црква у Врућици,

- Стењачка џамија (период између два свјетска рата),
- Партизанско гробље у Теслићу (период Другог свјетског рата).

Слика 10: Црква брвнара код православне цркве св. Петра и Павла у Бањи Врућици (фото: Panoramio.com)

Градитељско наслеђе

За потребе израде Урбанистичког плана Теслић, Републички завод за заштиту културно - историјског и природног наслеђа је извршио рекогносцирање терена и евидентирао објекте који имају културно - историјску вриједност, и то:

- Стамбени објекат у улици Хиландарска, изграђен на земљишту означеном као к.ч. 406/5 К.О. Теслић Град (нови премјер),
- Стамбени објекат у улици Хиландарска, изграђен на земљишту означеном као к.ч. 406/6 К.О. Теслић Град (нови премјер)
- Стамбени објекат у улици Хиландарска, изграђен на земљишту означеном као к.ч. 406/7 и 406/8 К.О. Теслић Град (нови премјер),
- Стамбени објекат у улици Хиландарска, изграђен на земљишту означеном као к.ч. 406/9 К.О. Теслић Град (нови премјер),
- Стамбени објекат у улици Светог Саве, изграђен на земљишту означеном као к.ч. 880/2 К.О. Теслић Град (нови премјер),
- Објекат у улици Светог Саве, у којем је смјештена управа Шумског газдинства "Борја" Теслић, изграђен на земљишту означеном као к.ч. 891 К.О. Теслић Град (нови премјер),
- Стари производни погон хемијске индустрије "Дестилација" Теслић,

- Амбијентална цјелина у улици Видовданска која обухвата објекте изграђене на земљишту означеном као к.ч. 753/3, 753/4, 753/5, 753/6, 753/7, 753/8, 753/9, 753/10.

Археолошки локалитети

У наредном дијелу текста су наведени евидентирани археолошки локалитети из Археолошког лексикона БиХ на подручју општине, евиденције Републичког завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа РС, те монографије "Православље у усорском крају: историјски преглед" из 2016. године.

Праисторија

- АРАПОВАЦ, Ружевић. Палеолитска станица.
- БАРЕ, Липље. Праисторијска некропола уз поток Лукавац.
- МЛАДИКОВИНЕ. Праисторијска остава бронзаних предмета.
- ЦРКВИШТЕ, Чечава. Палеолитска станица и велики земљани тумулус
- ГЛАВЕЉ, Гомјеница. Праисторијско насеље.
- ГЛАВИЦА, Врела. Праисторијска градина.
- ГРАЧУН, Ружевић. Праисторијска градина на лијевој обали Мале Усоре.
- ГРАДИЋ, Врела. Праисторијска градина.
- ГРАДИНА, Бежља. Праисторијска градина са остацима керамике.
- ГРАДИНА, Очауш Горњи. Праисторијска градина над рјечицом Тољницом прије њеног утока у Велику Усору.
- ГРАДИНА, Укриница. Праисторијска градина са остацима керамике.
- ГРАДИНА, Врућица. Праисторијска градина са остацима керамике и кућног љепа.
- ПЕЋИНА, Растуша. Праисторијско станиште.
- ВРУЋИЦА. Праисторијски гробови.

Античко доба

- ПРЕКОПА, Врућица. Остаци римске грађевине: грађевински материјал, опека, кречни малтер, фрагменти керамике, темељ зида.

Античко доба и средњи вијек

- ЦРКВИШЋЕ, Радешаићи. Грађевински комплекс са циглама великог формата, фрагментима керамике и римске опеке, као и фрагменти средњовјековне керамике.

Средњи вијек

- БАРИЋИ. Средњовјековна некропола са три мрамора уз муслиманско гробље.
- БРДО, Радња Горња. Средњовјековна некропола са три мрамора.
- ЦРКВИНА, Барићи. Гробови и остаци каменог зида и цигле, можда цркве.
- ЦРКВИНА, Чечава. Остаци каменог зида и цигле, можда цркве.
- ЦРКВИНА (МРАМОР), Растуша. Средњовјековна некропола и црква.
- ЦРКВИНА, Угодновићи. Остаци темељних зидова од ломљеног камена са кречним малтером. Вјероватно средњовјековна црква.
- ЧЕЧАВА. Средњовјековна некропола са три мрамора, остали уништени.
- ДОЊИ ВИТКОВЦИ. Средњовјековна некропола са четири мрамора.
- ГАЈ (ЧАРДАЧИШТЕ), Чечава. Средњовјековна некропола са осам мраморова.
- ГОРЊА ВРУЋИЦА. Средњовјековна некропола са 10 мраморова.
- ГРАД ВОЈВОДЕ МОМЧИЛА, Врућица. Остаци средњовјековног утврђења.
- ГРЧКО ГРЕБЉЕ, Горње Бијело Бучје. Средњовјековна некропола од 30 мраморова.
- ХОЏИНА ВОДА, Радња Горња. Средњовјековна некропола. Сачувано неколико фрагмената мраморова, остали уништени.

- КАМЕЊЕ, Барићи. Средњовјековна некропола са 6 мраморова.
- КАМЕЊЕ, Чечава. Средњовјековна некропола уз рецентно гробље. На хумци око 30 мраморова.
- КАМЕЊЕ НА ПРИСОЈУ, Ранковић. Средњовјековна некропола. Само фрагменти уништених мраморова.
- КАРАУЛА, Растуша. Средњовјековна некропола са 13 мраморова.
- КРЧЕВИНЕ, Укриница. Средњовјековна некропола са 5 мраморова.
- КРСТ, Очауш. Средњовјековна некропола.
- КУЖНО ГРЕБЉЕ, Гомјеница. Средњовјековна некропола са 6 споменика.
- КУЖНО ГРЕБЉЕ (ЈУДИН ГРОБ), Горњи Витковци. Средњовјековна некропола. Сачуван један стећак у облику стеле, украшен сценом лова и крстом; остали уништени.
- ЛАНИШТА, Доњи Витковци. Средњовјековна некропола са 4 мрамора.
- МОМЧИЛОВ ГРОБ, Врућица. Средњовјековна некропола са 3 мрамора.
- МРАМОР (ОСТОЈИЋА БРДО), Прибинић. Оштећени мрамор.
- МРАМОРЈЕ, Чечава-Брђани. Средњовјековна некропола. На омањем бријегу 7 мраморова, остали уништени.
- МРАМОРЈЕ, Горњи Витковци. Средњовјековна некропола са 13 мраморова.
- МРАМОРЈЕ ИСПОД ГРАДИНЕ, Горња Врућица. Средњовјековна некропола са 13 мраморова.
- МРАМОРЈЕ У ГАЈУ, Ранковић - Грачаница. Средњовјековна некропола. Само фрагменти уништених мраморова.
- МРАМОРЈЕ У СЕЛИШТУ, Ранковић. Средњовјековна некропола. Само фрагменти уништених мраморова.
- ОБЛИ КАМЕН, Пиљужићи. Средњовјековна некропола са седам мраморова.
- РАСКРШЋЕ, Горњи Витковци. Средњовјековни надгробни споменик..
- СЕЛИШТЕ, Доња Врућица. Средњовјековна некропола са два мрамора.
- СТУПЕ (Кужно гробље), Рудо Поље. Средњовјековна некропола са 5 мраморова, остали уништени.
- ВИС, Горњи Витковци. Средњовјековна некропола са 5 мраморова.

У структури археолошких локалитета доминирају праисторијски локалитети и некрополе стећака.

Значајан број археолошких локалитета (првенствено праисторијске градине) је концентрисан на узвишењима уз Велику Усору, Малу Усору и Малу Укрину. На тим локалитетима би могло доћи до просторног сукоба са телекомуникационом намјеном (постављање различитих телеком. уређаја), што би требало по сваку цијену избјећи.

Слика 11: Средњовјековна некропола "Момчилов гроб" у Бањи Врућици (фото: Panoramio.com)

Генерално, највећи број културних добара је смјештен у руралном подручју, гдје није у већој мјери угрожен људском дјелатношћу (пољопривреда и шумарство). Најугроженија културна добра (прије свега градитељско наслеђе) су лоцирана у градском насељу Теслић, гдје је највећи степен антропогене промјене средине и највећи притисак на ова добра.

2. УГРОЖЕНА ПОДРУЧЈА

Угрожена подручја на територији општине Теслић су она подручја гдје је услед различитих природних или антропогених притисака дошло до њихове нестабилности или девастације.

Угроженост од земљотреса и клизања тла

Област сеизмологије је обрађена у дијелу текста који се бави геолошким карактеристикама простора општине Теслић. Максимално очекивани сеизмички интензитет потреса за повратни период од 500 година за већи дио простор општине износи VIII° МСК-64 скале. Нижа сеизмичност (VII° МСК-64 скале) карактерише сјевероисточни, источни и југоисточни дио општине, укључујући дио урбаног подручја Теслић.

Одговарајући ниво заштите од земљотреса, у смислу умањења рушилачких посљедица, може се постићи кроз начин градње и строго придржавање прописа у градњи стамбених и других објеката.

Територија општине Теслић представља простор на којем се појављују клизишта. Клизишта су честа у дијабаз-рожној формацији (Блатница и Младиковине), те серпентинитима и тектонским оштећеним и растрошеним масама (Борја). Такође, клизишта се појављују у плиоценским седиментима.

Угроженост од вода

Када се говори о посебно угроженим подручјима на подручју општине Теслић, онда је на првом мјесту угроженост од поплава великим водама ријека Усоре, Велике Усоре и Мале Усоре.

Главна поплавно подручје представља простор уз ријеке Усору, Велику Усору и Малу Усору. Ријеч је претежно о простору између Мале Усоре и Усоре те магистралног пута М4, односно Велике Усоре и регионалног пута Р473. У оквиру овог подручја се налазе нижи дијелови насељених мјеста Калошевић, Мркотић, Жарковина, Теслић (МЗ Мала Усора, Гај, Мартиновци, "Теслић-превоз", Кнешпоље), Стењак (већи дио индустријске зоне у Жарковачком пољу), Бања Врућица, Рудо Поље, Доњи Ружевић, Доњи Ранковић и Ђулићи.

Као бујични сливови на подручју општине су идентификовани Миклеуша (Парлози), Крушевица (Чечава), Јаворова (Прибинић и Чечава) и Рајшевачка ријека (Рајшева).

На подручју општине Теслић не постоји ризик од рушења брана, пошто такви објекти не постоје на простору ове општине.

Угроженост од временских непогода

Подручје општине Теслић, као и читав сјеверни дио РС, су током прољећа и љета (највише у периоду мај - август) изложени временским непогодама које су обично праћене олујним вјетром, градом и великом количином падавина. Међутим, простор општине није непосредно покривен системом противградне заштите, односно на подручју општине Теслић нису постављене противградне станице, већ сјеверни дио покривају противградне станице са подручја општине Прњавор и града Добој. У току је изградња радарског центра противградне заштите на планини Борја.

Угроженост од пожара

Заштита и спашавање од пожара обухвата: припрему и спровођење превентивних мјера у свим срединама, објектима, мјестима и просторијама гдје постоји могућност настанка пожара; организовање и припремање снага за гашење пожара; организацију осматрања и обавјештавања о појавама пожара; гашење и локализовање пожара; спашавање људи, материјалних и других добара из објеката и подручја угрожених пожаром.

Највећи број пожара у Републици Српској заузимају шумски пожари. Шумско земљиште по пројекту CORINE LC 2012 чини чак 67.58 % укупне површине општине.

Шумско газдинство "Борја" врши организовано осматрање шума у циљу раног откривања шумских пожара и генерално прати метеоролошке параметре који погодују настанку шумских пожара.

Поред непажње, удара грома, непланске експлоатације, намјерног изазивања пожара, као узрок појаве шумских пожара може се навести и неконтролисано одлагање смећа које се често одлаже ван депонија. Чишћењем пољопривредних имања, пале се отпаци у близини шуме без контроле, што се обично преноси на шуму и представља велику опасност за појаву шумских пожара.

Градско насеље Теслић због начина градње, густине градње, великог броја топлотних извора, могу представљати погодну територију за настанак пожара. Грађевински недостаци нису непосредни узроци пожара, али зато могу бити узроци наглог ширења пожара и рушења, тако да се повећавају штета и опасност за људе.

Типични примјери непосредних узрочника пожара су: неисправни и оштећени димњаци, ложишта, електричне и гасне инсталације, преношење пожара са објекта на објекат, велика густина изграђености, коришћење лако запаљивих грађевинских материјала приликом градње објеката и слично. Овим недостацима могу се додати и неадекватно спроведене урбанистичке мјере заштите (неправилан распоред објеката и недовољна међусобна растојања објеката осјетљивих на пожар).

Градску индустријску зону карактерише повећана пожарна опасност. Овај вид опасности је посебно везан за "ХИ Дестилација" (употреба пропан-бутан гаса у технолошком процесу) и некадашњи комплекс Дрвне индустрије "Борја" (лакирница, складишта боја и лакова). Привредну зону "Елинг" у Доњем Ранковићу такође карактерише повећана пожарна опасност. Уз градску индустријску зону и привредну зону "Елинг", у ширем урбаном подручју Теслић постоји 6 бензинских станица и два истакалишта гаса која представљају потенцијалне изворе пожара.

Узроци појаве пожара (посредни и непосредни) у градским насељима или насељима са урбаним одликама произилазе углавном из следећих разлога: неповољне локације објеката, карактера технологије система изградње објеката и њихових грађевинских карактеристика, дотрајалих електричних и гасних инсталација, недостатка воде за гашење пожара и слично.

Угроженост од неексплодираних убојних средстава и мина

Заштита од неексплодираних убојних средстава (НУС) и мина је мјера цивилне заштите која се састоји од њиховог проналажења, откривања, обиљежавања, ископавања, дезактивирања, преношења, утовара, превозења, привременог ускладиштења и уништавања без обзира на просторни размјештај и обим НУС-а.

Према подацима Центра за уклањање мина у БиХ (ВН МАС) из 2017. године сумњиве минске површине у БиХ чине 1060.62 km², што је 2.07 % површине БиХ.

Подручје општине Теслић је знатно угрожено минама. Миниране површине се налазе уз линију разграничења током посљедњег рата, односно уз ентитетску границу. По подацима из 2008. године ризичне минске површине су покривале 361.96 ha или 0.43 % површине општине и биле су присутне на подручју насељених мјеста Лончари, Витковци, Врела, Калашевић, Мркотић, Горња Врућица, Копице, Блатница, Језера и Бијело Бучје. У међувремену, поједине ризичне минске површине су разминиране, а евидентиране су нове ризичне површине на подручју насељених мјеста Лончари, Витковци, Врела, Дубраве, Копице, Рајшева, Папратница, Блатница и Бијело Бучје. Сумњиве минске површине по подацима из 2017. године заузимају знатно већу површину (2347.1 ha) на подручју 25 насељених мјеста: Брић, Бијело Бучје, Језера, Блатница, Папратница, Слатина, Рајшева, Комушина Доња, Каменица, Копице, Лугови, Брезове Дане, Дубраве, Горња Врућица, Џимић Плање, Орашје Плање, Бања Врућица, Стењак, Мркотић, Калашевић, Жарковина, Врела, Витковци, Пиљужићи и Лончари. Њихово учешће у површини општине износи 2.77 %.

Угроженост од техничких опасности

На подручју општине Теслић постоји више могућих извора техничких акцидената. Најзначајни могући извори су дати у следећој табели.

Табела 54: Најзначајнији извори техничких акцидената на подручју општине Теслић

Редни број	НАЗИВ ОБЈЕКТА И ЛОКАЦИЈА	ОПИС МОГУЋЕГ АКЦИДЕНТА
1.	Резервоари за пропан-бутан гас "ХИ Дестилација" а.д. Теслић	Хаварија у резервоарима гаса
2.	Резервоари бензинских пумпи (7) у Доњем Ружевићу, Прибинићу, Стењаку и Теслићу	Хаварија у резервоарима течног горива
3.	Истаклишта гаса у Доњем Ружевићу и Теслићу (2)	Хаварија у резервоарима гаса

Угроженост од ратних дејстава

Један од основних начина заштите становништва од ратних дејстава представља склањање становништва у различите врсте склоништа. Она се могу подијелити на склоништа основне заштите и склоништа допунске заштите. У овој другој групи склоништа се нарочито истичу природна склоништа попут пећина и других подземних облика рељефа.

На подручју општине Теслић постоје три склоништа основне заштите.

Табела 55: Склоништа основне заштите на подручју општине Теслић

Редни број	СКЛОНИШТЕ	НАСЕЉЕНО МЈЕСТО	КАПАЦИТЕТ (БРОЈ СКЛОНИШНИХ МЈЕСТА)
1.	Скупштина општине Теслић	Теслић	100
2.	Робна кућа Меркур	Теслић	200
3.	Депаданс Кардиал	Бања Врућица	100
УКУПНО			400

V ЖИВОТНА СРЕДИНА

Просторним планом, као једним од основних планских докумената у области управљања животном средином, дефинишу се основне потребе, циљеви и концепција заштите и унапређења животне средине.

Просторни план општине Теслић је документ дугорочног развоја територије у интегралном смислу који подразумева усклађен развој физичко – урбаног, социјалног, економског и еколошког планирања, као основе одрживог развоја општине у цјелини.

Стање животне средине представљено је анализом и оцјеном њених појединачних компонената, на основу њихове узајамне повезаности и условљености, а с циљем да се експлицитно презентује и објасни појава угрожености природне и урбане средине на конкретном подручју и у конкретним околностима у сврху стицања општег сазнања о потреби и значају заштите и унапређења животне средине.

Оцјена стања животне средине и идентификација постојећих проблема представља полазну основу за даљу заштиту животне средине, унапређење квалитета и планирање развоја будућих активности у складу са одрживим развојем, потенцијалима и ограничењима датог простора, као и потребама становништва. Стање квалитета животне средине често указује на степен развоја саобраћајне инфраструктуре, одрживо и контролисано кориштење водних ресурса, употребу обновљивих извора енергије, развој пољопривреде и руралних подручја, развој различитих економских активности, заштиту природе и њених вриједности, заштиту биолошке разноврсности, заштиту и уређење културних предјела, односно укупан квалитет живота становништва.

Методологија која је кориштена приликом израде овог просторног плана усклађена је са важећим законским актима из различитих области, што подразумева да је и област заштите животне средине израђена у сагласности са легислативом која у Републици Српској правно регулише ову област и којом су интегрисане одговарајуће директиве и принципи ЕУ у национално законодавство.

Стање животне средине у општини Теслић је одређено различитим факторима од којих су значајни постојање урбаних подручја и друштвених дјелатности које врше притисак на околину и простор, те имају за посљедицу више или мање угрожен квалитет животне средине. Простор општине Теслић са становишта заштите животне средине карактерише висок степен очуваности квалитета ваздуха и земљишта, те у одређеној мјери очуван квалитет вода.

Од извора загађења који утичу на квалитет животне средине на подручју општине Теслић потребно је издвојити постројење "ХИ Дестилација" а.д. Теслић (у центру градског насеља) и општинску депонију комуналног отпада "Лучинац" (око 2.5 km од центра градског насеља). Ови загађивачи истовремено представљају и ИПРС постројења.

1. ВОДА

Антропогено загађење у великој мјери утиче на промјену статуса квалитета вода. Према карактеру и степену утицаја на воде, као највећи извори загађења, се могу издвојити концентрисани извори загађења, односно, урбане отпадне воде, индустријске воде и процједне воде са депонија отпада, те рурална насеља, пољопривреда, шумарство и саобраћај као расути извори загађења.

Подручје општине Теслић карактерише већи број водотока. Највећи дио општине се налази у сливу ријеке Босне. Доминантни водотоци у овом сливу су Усора, Велика Усора и Мала Усора. Крајњи источни дио општине припада директном сливу ријеке Босне (Смолински поток и Љешница). Водоток Јасеница, који представља границу према општини Котор Варош у југозападном дијелу (Вучја планина), налази се у сливу Лашве. Сјеверни дио општине Теслић се одводњава према ријеци Укрини (слив Саве) претежно преко водотока Мала Укрини, Радња и Лукавац. Од осталих већих водотока треба поменути притоке Велике Усоре -

Блатница, Гомјеница, Каменица, Марица, Студена, Узвинска ријека, Жираја, те притоку Мале Укрине - водоток Крушевица.

Водотоци на подручју општине Теслић се првенствено користе за снабдијевање водом за потребе становништва и пољопривредне производње, производњу електричне енергије, експлоатацију пијеска и шљунка и узгој рибе. Осим тога, водни ресурси доприносе развоју туристичко – спортских активности.

Водоснабдијевање становника општине Теслић врши се путем градског водоводног система Теслић, 104 локалних водоводних система (30 јавних локалних система), те индивидуалних извора (претежно каптирана врела). Градски водоводни систем Теслић снабдијева водом становнике насељених мјеста Барићи, Рудо Поље, Стењак и Теслић, те дијелова насељених мјеста Бања Врућица, Бардаци, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Ђулићи, Горња Врућица, Гомјеница, Горњи Теслић, Радешићи, Студенци и Жарковина.

Већи јавни локални водоводни системи су Блатница (1.54 l/s), Булетић, Чечава (0.9 l/s), Горњи Ранковић (0.89 l/s), Каменица (1.8 l/s), Младиковине, Прибинић (5 l/s), Слатина (1.6 l/s) и Витковци (7.7 l/s).

За извориште градског водоводног система Теслић постоји одлука о зонама санитарне заштите, а контрола квалитета се врши редовно. Зоне заштите изворишта у Студенцима обухватају читав узводни слив Велике Усоре. С друге стране, контрола квалитета воде локалних водовода не врши се редовно.

Следећа табела даје информације о квалитету воде за пиће на подручју општине.

Табела 56: Здравствена исправност воде за пиће за 2008. годину

Врста водоводног система	Назив водоводног система	Број контролисаних узорак	Број исправних узорак	Број узорак са физ. – хем. неисправношћу	Број узорак са микробиол. неисправношћу	Број узорак са физ. – хем. и микробиоло. неисправношћу
Централни водоводни систем	Теслић	185	164	10	11	0
Локални водоводни систем	Булетић	3	2	0	1	0
Локални водоводни систем	Прибинић	6	2	0	4	0
Локални водоводни систем	Укриница	7	1	0	6	0
Локални водоводни систем	Витковци	11	2	5	2	2

Извор: Публикација о здравственом стању становништва за 2008. годину, Институт за заштиту здравља Републике Српске

Резултати из табеле указују да је квалитет воде за пиће у градском водоводном систему Теслић добар и да се у укупном броју испитиваних узорак појављивао мали број узорак који су показали микробиолошку и физичко - хемијску неисправност. Међутим, подаци о локалним водоводима указују на упитни квалитет воде у локалним водоводима, првенствено у микробиолошком погледу. Подаци за 2012. годину постоје једино за градски водоводни систем Теслић, гдје је видљиво побољшање квалитета воде (далеко мање учешће микробиолошки неисправних узорак), те локални водоводни систем Витковци за који су сви узорци били микробиолошки неисправни. Најновији подаци за 2014. годину третирају поред

градског водоводног система и локалне водоводне системе Прибинић и Витковци. Једини узорак у Прибинићу је микробиолошки неисправан, а у Витковцима од укупно три узорака, један узорак је са физичко - хемијском, а други узорак са физичко - хемијском и микробиолошком неисправношћу.

Канализациона мрежа у општини Теслић је присутна само у централном дијелу урбаног подручја Теслић. Ова мрежа се налази у већем дијелу градског насеља Теслић, те нижим дијеловима насељених мјеста Бања Врућица, Барићи, Стењак, Рудо Поље, Ђулићи и Горњи Теслић. Постојећа градска канализациона мрежа је мјешовитог типа. Укупан број прикључака из категорије домаћинстава је крајем 2016. године износио 4352, а дужина мреже око 25 km. Отпадне воде се испуштају у Велику Усору и Малу Усору.

Појединачни стамбени објекти или више стамбених објеката имају своје индивидуалне непрописно изведене канализационе одводе са испустом у реципијент, што је случај и у приградским насељима уз Велику и Малу Усору, док се у већини осталих насеља врши употреба, углавном непрописно изграђених септичких јама чиме се значајно угрожава квалитет површинских и подземних вода.

У коридору постојећих саобраћајница, на појединим дионицама, изграђени су путни канали за прихватање атмосферских вода које се на овај начин одводе у најближи водоток или инфилтрирају директно у тло.

Значајно загађење у руралним дјеловима општине су и испусти из штала (осока) који се неконтролисано сливају у оближње водотоке и загађују их оптерећеним органским садржајима и елементима (амонијак, азот, фосфор) који стварају услове за еутрофикацију и загађивање водних екосистема.

Ефлуентно оптерећење на подручју БиХ било је веома изражено деведесетих година прошлог вијека. Подаци из Годишњака СР БиХ о потрошњи воде и степену загађења отпадних вода из 1991. године⁴ потврђују да је на подручју данашње општине Теслић било присутно оптерећење вода из привредног сектора смјештеног на подручју градског насеља Теслић, приградског насеља Стењак и насељеног мјеста Слатина. Ове отпадне воде су биле испуштане у водотоке Велика Усора и Усора. Највеће оптерећење отпадним водама на подручју општине је било из погона Хемијске индустрије "Дестилација", гдје је 1984. године мјерењем утврђен годишњи ЕБС од 33837, те "Борја" са годишњим ЕБС од 6271.

Произукција загађења на подручју општине Теслић и данас потиче значајним дијелом од индустријских отпадних вода, чији је квалитативни и квантитативни утицај на површинске и подземне воде могуће одредити редовном контролом квалитета отпадних вода која у садашњем тренутку није присутна. Недостатак систематског мониторинга квалитета и количина ефлуената привредних загађивача резултира да се оцјене терета загађења појединих водотока заснивају на типу и обиму производње појединих привредних субјеката (активности из области индустрије, трговине, саобраћаја, шумарства, пољопривреде, те грађевинарства које се налазе у општини). Градска индустријска зона је једина од постојећих производно - пословних зона прикључена на канализациони систем. Генерално, процјењени просјечни проток отпадних вода за градски канализациони систем износи 1762 m³/дан, од чега 400 m³/дан је фактурисани проток отпадних вода комерцијалних корисника.

Привредна друштва "ХИ Дестилација" у Теслићу, "Девих текстил" у Стењаку и "Натура вита" у Слатини посједују таложнике за предtretман технолошких отпадних вода које се затим директно упуштају у реципијенте (Велика Усора и Усора). Данашњи годишњи ЕБС за "ХИ Дестилација" Теслић износи 4207. Неријешени системи за одвођење отпадних вода у кругу појединих погона непосредно утичу на квалитет тла, а посредно заједно са другим факторима,

⁴ Извор: Годишњак - Потрошња воде и степен загађења отпадних вода у СР Босни и Херцеговини за 1990. годину, Републички водопривредни друштвени фонд, Сарајево, 1991.

као што су атмосферске падавине или геолошки састав тла, на квалитет подземних вода, те друге чиниоце животне средине.

Највећи загађивач у области пољопривреде је фарма "Доринго" која се налази на подручју насељеног мјеста Прибинић.

Знатно загађење вода настаје и усљед испуштања мазива и уља радних машина и возила са манипулативних површина без сепаратора. Ове чињенице увећавају значај вођења катастра загађивача или познавања броја потенцијалних извора загађења у сврху даљег развоја инфраструктуре, односно водоводног и канализационог система.

Утицај отпадних вода на степен квалитета површинских вода може се констатовати на основу мониторинга квалитета ових вода на подручју општине Теслић. До 2014. године су постојале 4 локације (мјерна мјеста) за праћење квалитета површинских вода. То су Теслић (водоток Мала Усора), Пенава (водоток Пенава), Блатница (водоток Студена) и Ђукићи (водоток Мала Укрина). За праћење квалитета водотока који долазе са подручја општине су битна и мјерна мјеста Матузићи (водоток Усора) и Коваћевићи (водоток Радња) која се налазе изван подручја општине на низводним дионицама. Локација Ковачевићи је такође функционисала као мјерно мјесто до 2014. године.

Анализа података о квалитету воде ријеке Усора на профилу Матузићи из 2012. године методом Serbian Water Quality Index (SWQI) генерално показује веома добар квалитет воде. Проблем представља органско загађење, чији је индикатор велики број колиформних бактерија, те одступања у погледу никла и олова. Према испитивањима физичко - хемијских и микробиолошких параметара квалитета воде водотока Велика Усора на локацији Студенци (извориште градског водовода), овај водоток се сврстава у водотоке 2. до 4. класе у зависности од концентрације појединих параметара.

Према Нацрту плана управљања обласним ријечним сливом ријеке Сава Републике Српске, добар еколошки статус на основу мониторинга имају водотоци Мала Укрина, Студена и Пенава, док водотоци Мала Усора, Радња и Усора имају умјерен еколошки статус. С друге стране добар хемијски статус на основу мониторинга имају водотоци Мала Укрина, Мала Усора, Пенава и Радња, док лош хемијски статус имају водотоци Студена и Усора. У овом документу је на основу процјене утврђен висок ризик од загађења (претежно органско загађење и нутријенти) за водотоке Гомјеница, Лукавац, Мала Укрина, Усора и Велика Усора. Процјењени хемијски статуса подземног водног тијела у алувиону Усоре, Велике Усоре и Мале Усоре је лош. Иначе, мониторинг подземних вода не постоји на подручју општине Теслић.

Подручје уз водотоке Усора, Велика Усора и Мала Усора (претежно простор између Мале Усоре и Усоре те магистралног пута М4, односно Велике Усоре и регионалног пута Р473) је изложен плављењу код појаве великих вода и представља главно поплавно подручје.

Из претходног се може закључити да је загађење вода на подручју општине Теслић један од најважнијих еколошких проблема, који представља ризик како за здравље становништва, тако и за квалитет животне средине.

Главне изворе загађења површинских и подземних вода, нарочито водотока Усора, Велика Усора и Мала Усора представљају нетретиране комуналне и индустријске отпадне воде, дренажне воде из пољопривреде (фарме), као и процједне воде из општинске депоније комуналног отпада. Негативним утицајима могу се додати и загађења вода усљед неадекватног одлагања чврстог отпада у непосредној близини водотока и у водотоке, угроженост руралних изворишта воде усљед непостојања утврђених зона санитарне заштите, те необезбјеђености потребних услова и опреме за филтрирање и добијање хемијски и бактериолошки потпуно исправне воде за пиће, што узрокује здравствену неисправност воде сеоских водовода.

2. ЗЕМЉИШТЕ

Земљиште је једно од најзначајнијих природних ресурса општине Теслић због чега је од велике важности његово рационално искориштавање уз максимално поштовање начела заштите животне средине. Загађивање земљишта и његова умањена биолошка и естетска вриједност последице су интензивног антропогеног дјеловања на природно – еколошке вриједности простора. На подручју општине Теслић нема континуираног мјерења квалитета земљишта.

Значајни фактори измјене земљишта су емисије које у земљиште доспијевају путем таложења честица из атмосфере (технолошки процеси, моторна возила, индивидуална ложишта и др.), притисци на земљиште који настају услед испуштања отпадних вода, као и хемијска средства која се користе у сврху побољшавања пољопривредне производње, те неадекватно одлагање чврстог отпада. Пољопривредно земљиште загађује се неадекватном употребом минералних ђубрива, пестицида и других агрохемијских средстава.

Губици земљишта последица су и експлоатације минералних сировина, као и ерозије изазване сјечом шума, те водном ерозијом или неправилном обрадом.

Ефекти негативних утицаја експлоатације минералних сировина на земљиште нису значајније изражени на подручју општине Теслић због садашњег малог обима експлоатације минералних сировина, која је ограничена на каменоломе техничког грађевинског камена на подручју насељених мјеста Каменица, Укринаца и Витковци. Мањи нерегистровани каменолом (позајмиште) постоји на подручју насељеног мјеста Радешаћи. Експлоатација пијеска и шљунка из корита Велике Усоре је присутна на подручју насељеног мјеста Гомјеница. У некадашњем копу рудника угља је формирано мање језеро - Гомјеничко језеро. Површине захваћене експлоатацијом минералних сировина у садашњем тренутку износе око 5 ha.

Нарушавање квалитета животне средине, али и здравља становништва, узрокује постојање нелегалних и неадекватно опремљених одлагалишта отпада. Загађење земљишта могуће је услед продирања процједног филтрата из тијела депоније у земљиште, услед продирања метана и угљен – диоксида, те загађења нераствореним материјама. Квалитет земљишта нарушава отпадни материјал различитог састава (комунални отпад, јаловишта, отпадни муљ, крупни и ситни дрвни отпад, прашина, опасне течности и др.) који настаје у оквиру привредних погона, а услед непрописног одлагања и збрињавања.

Минираност земљишта, поред опасности по живот људи, чини велико оптерећење за квалитет животне средине. Простор загађен са минско - експлозивним убојним средствима односи се претежно на локалитете у близини ентитетске границе. Сумњиве минске површине 2017. године заузимају 2347.1 ha или 2.77 % површине општине.

Значајни извори загађења земљишта, поред поменутих, на подручју општине Теслић су коридори саобраћајница, односно загађивање тла услед аероседиментације продуката сагоријевања моторних горива, излијевања нафте и нафтних деривата, масти и уља у непосредној близини саобраћајница. Највеће загађење огледа се кроз повећану концентрацију производа сагоријевања моторних возила што директно зависи од неколико фактора: дневног протока возила, састава возила и њихове старосне структуре, режима вожње и карактеристика саобраћајнице.

3. ВАЗДУХ

Квалитет ваздуха у општини Теслић условљен је како природним факторима тако и емисијама загађујућих материја које потичу из различитих извора, објеката или процеса.

Обзиром да се не врши континуирано мјерење параметара квалитета ваздуха, није могуће дати прецизну оцјену стања квалитета ваздуха на подручју цијеле општине. Квалитативна

оцјена стања квалитета ваздуха могућа је на основу анализе појединачних мјерења вриједности параметара у ваздуху вршених у близини појединих привредних субјеката, али и на основу дисперзије извора загађења на подручју општине.

Главни извори загађивања ваздуха на подручју општине Теслић су индивидуална ложишта у домаћинствима, индивидуалне котловнице, котловнице у привредним и јавним објектима, саобраћај и депоније отпада (испаривање, неконтролисано горење на сметлиштима). Према извору емисије полутаната у ваздух, у најширем смислу, разликујемо линијске, површинске и тачкасте изворе загађења.

Карактеристичне линијске загађиваче ваздуха представљају магистралне и локалне саобраћајнице. Негативан утицај линијских загађивача се огледа у емисији полутаната сагоријевања моторних горива лошег квалитета у атмосферу (оловни бензин и дизел гориво са високим процентом сумпора и значајном емисијом чађи), употреби старих возила, као и неадекватним техничким стандардима за возила. Нарочито изражен утицај поменутих полутаната односи се на непосредну близину саобраћајница, чему се могу додати и неадекватно одвођење атмосферских падавина са коловоза (различитих уља и масти, нафте), одлагање комуналног отпада у непосредној близини, као и повишени нивои буке.

Идентификовани линијски извори загађења са најинтензивнијим негативним утицајем на предметном простору су:

- магистрални пут М4 - дионица Ободник - граница РС (Врела),
- регионални пут Р473 - дионица Тедин Хан - граница РС (Подјезера),
- регионални пут Р474 - дионица Тедин Хан - граница РС (Криж),
- регионални пут Р476а - дионица Укрина - Клупе.

Иначе, укупна дужина саобраћајне мреже износи око 822.5 km (26 km магистралног пута, 72.5 km регионалних путева и 724 km локалних и некатегорисаних путева).

Табела 57: Преглед просјечног годишњег дневног саобраћаја (ПГДС) за 2012. годину на саобраћајницама на подручју општине Теслић

Ознака саобраћајнице	Дионица	Дужина дионице (km)	Изведени ПГДС (возила/дан)
М4	Ободник - Клупе	20.134	3780
М4	Клупе - Теслић (Барићи)	16.734	6105
М4	Теслић (Барићи) - граница РС (Врела)	6.646	8404
Р473	Тедин Хан - Теслић (Барићи)	25.744	989
Р473	Теслић (Барићи) - Теслић 1	1.643	11407
Р473	Теслић 1 - Теслић 2	0.241	9383
Р473	Теслић 2 - граница РС (Подјезера)	31.349	2140
Р473л	Теслић 1 - Теслић 2	0.241	8839
Р474	Тедин Хан - граница РС (Криж)	12.133	841
Р476а	Укрина - Клупе	28.127	1008

Извор: Публикација "Бројање возила на мрежи путева у Републици Српској - 2012. година" у издању Јавног предузећа "Путеви Републике Српске", Бања Лука, фебруар 2017. године

Више појединачних извора емисије полутаната мањег капацитета на одређеном простору представља *површинске изворе загађења*. Полутанти површинских извора загађења у општини Теслић настају као продукт сагоријевања различитих врста горива за потребе добијања топлотне енергије за загријавање објеката (индивидуална ложишта и котловнице). Појединачни извори загађења ваздуха који емитују значајне количине полутаната у ваздух представљају *тачкасте загађиваче*. У обухвату анализираних подручја не постоје капацитети који би се могли сврстати у загађиваче ваздуха осим "ХИ Дестилација" Теслић.

Основано се може претпоставити да ваздух на подручју општине Теслић, првенствено изван урбаног подручја Теслић, у већем дијелу године припада првој категорији квалитета (чист или незнатно загађен ваздух).

4. БУКА

Начином живота у урбаним срединама, развојем технике и примјеном аутоматизације повећава се ниво буке чији се негативан утицај манифестује на здравствено стање становништва или ефикасност њиховог рада и могућност концентрације.

Локалитети потенцијалних прекорачења нивоа буке, у односу на граничне вриједности прописане законом, најчешће су пословно-стамбене зоне са високом фреквенцијом саобраћаја нарочито у дневним часовима, саобраћајнице на којима је већи интензитет саобраћаја (нарочито велики број теретних возила и аутобуса) и локалитети у оквиру производних и прерађивачких погона.

Комунална бука није временски ограничена и дјелује непрекидно. Поред саобраћаја и локалних извора постоји низ чинилаца који негативно утичу на ниво буке као што су недовољан мониторинг, неадекватни или непотпуни прописи у области буке, неадекватно лоцирање објеката који су извор буке (индустријских, угоститељских и др.), непостојање зона заштите од буке, неадекватна, те недовољна контрола свих извора.

5. ОТПАД

Савремено управљање отпадом подразумијева имплементацију принципа одрживог развоја тј. хармонизацију економских, еколошких и социјалних аспеката развоја друштва у цјелини и сваког појединачног развојног програма.

Степен развоја система управљања отпадом на подручју општине Теслић није задовољавајући. Управљање комуналним чврстим отпадом у општини одвија се путем активности сакупљања, транспорта и одлагања отпада које је потребно додатно унаприједити и проширити како би се задовољиле основне претпоставке одрживог развоја система.

Број становника који је обухваћен одвозом отпада се процјењује на 26431 становника (око 9409 домаћинстава). Отпад се на подручју општине организовано сакупља у ширем урбаном подручју Теслић, насељеним мјестима уз магистралне и регионалне путеве (Булетић, Горња Врућица, Горњи Ранковић, Јасенова, Осивица, Слатина, Влајићи, Укриница), те дијелу насељених мјеста Блатница, Чечава, Младиковине, Прибинић и Угодновићи (Криваја), а врши га "Комуналац-Теслић" а.д. Поред пружања услуга домаћинствима, услуге се пружају привредним субјектима, те јавним установама на територији општине.

Коначно одлагање прикупљеног чврстог отпада врши се на општинску депонију "Лучинац" на подручју насељеног мјеста Стењак. Ова депонија је удаљена ваздушном линијом око 2.5 km од центра градског насеља. Налази се у удолини кроз коју протиче водоток Лучинац, ограда је и окружена шумом. Годишња количина прикупљеног и депонованог отпада процјењује се на 8000 t. На основу броја становника обухваћених одвозом отпада и укупне годишње количине отпада који се одвози на депонију, добије се специфична количина отпада у општини Теслић која износи 0.83 kg/станов/дан (просјек за РС 0.75 kg/станов/дан). Количина одложеног отпада на самој депонији је 2009. године процјењена на око 190.000 m³. Укупна површина у функцији 2012. године је износила око 1.78 ha, а у међувремену депонија је проширена према југоистоку због приближавања горњем капацитету и

продужавања периода употребе, тако да површина депоније "Лучинац" 2017. године износи 2.46 ha.

Локација депоније одликује се добром саобраћајном повезаношћу са општинским центром (магистрални пут М4) и добрим приступним путем. Постојећа општинска депонија не задовоља услове, због чега је нужно извршити реконструкцију према принципима савременог санитарног депоновања до коначне санације. Стање општинског одлагалишта отпада је да не постоје готово никакве основне мјере заштите да би се спријечило загађење земљишта, водотока Усоре (процјеђивање) и ваздуха (депонијски гас). Депонија "Лучинац" представља прелазно или привремено рјешење за одлагање отпада за општину Теслић до реализације регионалне санитарне депоније.

Осим комуналног чврстог отпада, на предметном простору се продукују специфичне врсте отпада (нпр. отпадна уља, акумулатори, батерије, отпад анималног поријекла и др.) чије је количине због начина одлагања отпада, степена развоја система управљања отпадом и истраживања тешко процјенити. Индустриски отпад се депонује заједно са комуналним чврстим отпадом. На подручју општине Теслић се генерише и одређена количина медицинског отпада, а која се већином одлаже на општинску депонију.

Обзиром да је организација система управљања отпадом непотпуна, идентификована су неуређена одлагалишта. Дивља одлагалишта представљају сталну пријетњу здрављу становништва и укупном квалитету животне средине.

Током протеклих година на подручју општине Теслић вршене су активности уклањања дивљих одлагалишта која су изнова настајала због недовољне покривености организованим прикупљањем. Најзначајнија дивља депонија на подручју општине према студији "Идентификација дивљих и локалних депонија на територији РС" јесте депонија на локалитету Вис на граници насељених мјеста Витковци и Врела, која има површину од 1.22 ha. Мања дивља депонија (површине 0.11 ha) је идентификована код моста преко ријеке Мала Усора на подручју насељеног мјеста Горњи Ранковић.

Рационално трошење природних ресурса и смањење количина отпада који се мора коначно санитарно депоновати могуће је остварити контролисањем стварања отпада на самом извору и програмом рециклаже. Комунално предузеће "Комуналац-Теслић" на локацији депоније врши издвајање секундарних сировина.

Рециклажом се осигурава поврат материјала из отпада, али и врши минимизација, као један од основних принципа савременог управљања отпадом.

VI ОЦЕНА СТАЊА ОРГАНИЗАЦИЈЕ, УРЕЂЕЊА И КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- значајно учешће шума и шумских земљишта (преко 2/3) у укупној површини општине (изнад просјека РС и БиХ); - квалитетна структура шумског фонда (високо учешће високих шума са природном обновом); - око 27000 ha пољопривредног земљишта на подручју општине; - изворишта термоминералне и минералне воде Бање Врућице, у Влајићима (Бања) и Укриници и Чечави (Кисељак и Мали Кисељак); - лежишта угља и техничког грађевинског камена, појаве металичних минералних сировина; - многобројни извори питке воде издашности око 150 l/s; - енергетски потенцијал планинских водотока у сливу Велике Усоре; - висок стамбени суфицит (6648 стамбених јединица); - суфицит спортских објеката; - значајна запосленост у индустрији (2360 радних мјеста 2015. године); - велика улога Здравствено – туристичког центра "Бања Врућица" у туризму РС; - постојање локалних објеката за производњу електричне енергије из обновљивих извора (мале хидроелектране и соларне електране); - висок степен пенетрације фиксне телефоније; - богатство природног наслеђа (Растушка пећина, себра у кањону Студене и око врела Црквене); - бројни праисторијски и средњовјековни археолошки локалитети.	- напуштање пољопривредног земљишта и његово запарловање; - ријетка насељеност пространих подручја у југоисточном, југозападном и сјеверозападном дијелу општине; - становништво у фази демографске старости; - негативан природни прираштај; - емиграција становништва; - депопулација сеоских насеља; - лоша образовна структура; - гравитација већине пограничних насељених мјеста на ентитетској граници према сусједним општинским центрима у ФБиХ (Тешањ и Маглај); - низак степен урбанизације; - постојање преко 1000 стамбених јединица из 1991. године ван функције; - ниска густина путне мреже више категорије; - непостојање канализационог система изван урбаног подручја Теслић; - непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода; - ниска потрошња електричне енергије; - непостојање даљинског система за гријање у ужем урбаном подручју Теслић; - БДП/ст. 61 % просјека РС 2015. године; - испуштање отпадних вода из насеља и индустрије у водотокове и подземље без третмана у већини случајева; "ХИ Дестилација" и неуређена општинска депонија отпада као IPPC постројења; - непостојање мониторинга компоненти животне средине (вода, тло, ваздух, бука); - поплаве уз водотоке (Усора, Велика Усора и Мала Усора); - штетно дјеловање бујичних водотока; - високо учешће сумњивих минских површина; - занемарљива површина заштићених природних добара.
МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
прекогранична сарадња са Хрватском (коришћење средстава из прекограничних	- климатске промјене; - шумски пожари;

програма са Хрватском и средстава из фонда ИПА); ▪ укључивање у интернационалне иницијативе; ▪ пошумљавање на подручјима са јаком ерозијом; ▪ повољни природни услови за формирање пастрмских и шаранских рибњака; ▪ повратак становништва из дијаспоре; ▪ расположивост рентног потенцијала; ▪ коришћење напуштених објеката друштвених дјелатности за потребе туризма; ▪ перспективе развоја бањског и планинског туризма засноване на љековитој термоминералној води и атрактивним планинским масивима Борје, Очауша и Вучје планине; ▪ перспективе развоја сеоског и еко, културног, вјерског, ловног и риболовног, те излетничког туризма; ▪ расположива, а незапослена радна снага; ▪ формирање нових производно - пословних зона (Ланара и Ружевачко поље); ▪ повољан саобраћајно - географски положај у РС и БиХ (близина планираног аутопута на коридору Vc); ▪ регулација тока Мале и Велике Усора кроз урбано подручје Теслић; ▪ изградња огранка гасовода кроз сјеверни дио РС.	▪ заузимање плодног земљишта и нелегална градња; ▪ наставак негативних демографских трендова; ▪ политичка нестабилност, честе промене управних структура; ▪ недостатак финансијских средстава; ▪ навике непоштовања закона; ▪ продубљивање међусекторске несарадње; ▪ недостатак едукације становништва и низак ниво еколошке свијести; ▪ неизвјесна економска и пореска политика која смањује интерес за инвестирање.
--	--

В. ПРОБЛЕМИ РАЗВОЈА И УРЕЂЕЊА ПРОСТОРА

I ПРОСТОР И СТАНОВНИШТВО

На основу прикупљене документације, те анализе и оцјене стања организације и уређења простора, идентификовани су проблеми који се јављају на простору општине Теслић.

1. ТЕРИТОРИЈА

Са аспекта територијалне повезаности, простор општине Теслић је у великој мјери изолован од јужног дијела општине Котор Варош са којом граничи у свом западном и југозападном дијелу. На овај простор се наставља висораван Меокрње и планински масив Влашић у општини Травник. Саобраћајнице у овом дијелу општине су генерално у лошем стању, са земљаним или макадамским застором. Слаба повезаност је присутна и у источном и југоисточном смјеру према општинама Маглај и Жепче, гдје рељеф не представља значајну препреку бољем путном повезивању.

Међуопштинска сарадња са сусједним јединицама локалне самоуправе у РС и појединим јединицама локалне самоуправе у ФБиХ (Маглај, Травник и Зеница) није на задовољавајућем нивоу, што показује број реализованих међуопштинских пројеката. Стање је још лошије у области прекограничне сарадње, пошто нема прекограничних пројеката са јединицама локалне самоуправе у сусједној Републици Хрватској.

2. СТАНОВНИШТВО

Главни проблеми у демографској области су сљедећи:

- укључивање нерезидената (Зеничко – добојски кантон и иностранство) у стално становништво општине,
- пад популације у већини насељених мјеста, чак и у градском насељу,
- негативан наталитет становништва општине,
- неповољна старосна структура (фаза демографске старости),
- лошија образовна структура,
- емиграциона традиција становништва,
- ријетка густина насељености пространих подручја у југоисточном, југозападном и сјеверозападном дијелу општине.

3. СИСТЕМ НАСЕЉА (МРЕЖА, ФУНКЦИЈЕ, ХИЈЕРАРХИЈА)

Главни проблеми у области система насеља су сљедећи:

- јак утицај сусједних општинских центара – Тешањ и Маглај на поједине дијелове општине Теслић (Блажевци, Лончари, Пиљужићи, Врела, Копице, Лугови, Брезове Дане)
- коцентрације урбане опреме у општинском сједишту,
- губљење централитета појединих насељених мјеста (Слатина),
- доминација примарних сеоских насеља са пољопривредном функцијом на подручју општине.

II РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

1. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

1.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Главни проблеми који се односе на област пољопривредног земљишта и пољопривреде су:

- смањење укупне површине пољопривредног земљишта на подручју општине од 1991. године;
- зарастање пољопривредног земљишта као посљедица недостатка обраде и испаше стоке;
- доминација и уситњеност приватног посједа;
- умањена биљна производња у односу на земљишне потенцијале;
- велики пад сточног фонда у односу на 1991. годину.

1.2. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Шуме, шумско земљиште, биљни и животињски свијет јесу природно добро од општег и јавног интереса за све становнике овог подручја. Шуме су незамјењив природни ресурс који својим постојањем битно утиче на очување животне средине.

Брз развој цивилизације и неконтролисана сјеча шума на великим површинама, која је довела до несагледивих посљедица по животну средину, наметнули су неопходност комплетнијег сагледавања општекорисних функција шума.

Проблеми газдовања шумама огледају се у непоштивању основног принципа континуитета газдовања, што је довело до смањења залиха и прираста у шумама и до нарушавања структуре дрвне залихе.

Антропогеним утицајима је у току протеклог периода дошло до значајних измјена у погледу вегетацијског састава врста дрвећа. Као посљедица екстензивног газдовања и непланских сјеча у приватним шумама повећано је учешће обичног граба и пионирских врста дрвећа у свим биљним заједницама, као и до дјелимичних измјена приземне флоре у корист коровских биљака.

Као основни проблеми везани за област шума и шумског земљишта, те шумарства истичу се:

- значајне површине шума и шумског земљишта које имају статус узурпација,
- недостатак нових технологија у области искоришћавања шума;
- неискоришћеност тањих и мање вриједних сортимената у смислу могућности производње биомасе;
- бесправне сјече;
- недостатак инвестиција у сектору;
- уситњеност приватног посједа;
- недовољна искоришћеност шумских потенцијала у контексту туризма, као и осталих функција шума (осим производне).

1.3. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Проблематика плављења простора је највише изражена у урбаном подручју Теслић. Простор између Мале Усоре и Усоре те магистралног пута М4, односно Велике Усоре и регионалног пута Р473 је изложен плављењу код појаве великих вода и представља главно поплавно подручје (око 401 ha).

Водотоци Миклеуша (Парлози), Крушевица (Чечава), Јаворова (Прибинић и Чечава) и Рајшевачка ријека (Рајшева) представљају бујичне водотоке који угрожавају околни простор.

На подручју општине канализациони систем постоји само у урбаном подручју Теслић, без третмана уређаја за пречишћавање, тако да су површинске и подземне воде угрожене отпадним водама, првенствено комуналним отпадним водама.

1.4. РУДНА ЗЕМЉИШТА (МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ)

Као основни проблеми у области рудног земљишта (минералних сировина) евидентирани су:

- непостојање детаљнијих истражних радови за поједине минералне сировине (нпр. угаљ, металичне минералне сировине);
- непостојање званично утврђених зона санитарне заштите изворишта водоснабдијевања у руралном подручју општине;
- незадовољавајућа рекултивација и ревитализација деградираних површина, sukcesивно у току, или по завршетку експлоатације минералних сировина.

2. АНТРОПОГЕНИ РЕСУРСИ

2.1. ИЗГРАЂЕНИ ФОНДОВИ

Најзначајнији проблеми у области антропогених ресурса су:

- недовољно модернизована путна мрежа;
- непостојање канализационе мреже.

3. ДРУГИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

3.1. ЕНЕРГЕТСКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Као главни проблеми у области енергетских потенцијала намећу се:

- низак степен коришћење соларне енергије;
- изостанак коришћења снаге вјетра у енергетске сврхе.

3.2. ЛОВНА ПОДРУЧЈА

Основни проблеми који се јављају на ловном подручју су:

- угрожавање мира у ловишту;
- криволов;

- присутност грабежљиваца (вук);
- недовољан прехранбени потенцијал у зимском периоду за вријеме великог снијега.

III ИЗГРАЂЕНОСТ И ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПРОСТОРА

1. СТАМБЕНИ ФОНД

Стамбени фонд општине Теслић и генерално област становања и поред значајног напретка у посљедњих 20 година и даље карактеришу одређени проблеми. Ријеч је о сљедећим проблемима:

- постојање око 540 необновљених стамбених јединица;
- непостојање ентитетске и општинске стамбене политике;
- слаба куповна моћ локалног становништва.

2. ПРИВРЕДА

Главни привредни проблеми на подручју општине Теслић су:

- стопа незапослености изнад просјека РС;
- БДП/становнику значајно испод просјека РС;
- ниска просјечна бруто плата запослених;
- велики број запослених у нискодоходовним и радно интензивним привредним дјелатностима (дрвна индустрија, обућарска и текстилна индустрија);
- концентрација економске активности у урбаном подручју Теслић.

3. НЕПРИВРЕДА

Основни проблеми у области јавних служби везани су за:

- централизованост јавних служби у општинском центру;
- ограничено присуство објеката јавних служби у руралном подручју општине;
- напуштеност и недовољна искоришћеност објеката јавних служби.

4. ИНФРАСТРУКТУРА

4.1. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Територијом општине Теслић пролази један магистрални путни правац и три регионална путна правца што представља добру саобраћајну повезаност са окружењем, односно у макросистему. Међутим, густина путне мреже више категорије (116.36 m/km²) је незадовољавајућа и износи свега 72.6 % просјека РС.

С обзиром да територија општине Теслић граничи са 10 јединица локалне самоуправе, примјетан је недостатак директних саобраћајних веза са сусједним јединицама локалне самоуправе, посебно са општинама Котор Варош, Травник, Маглај и Жепче.

Кроз урбано подручје Теслић пролазе магистрални пут М4 Бања Лука - Добој и регионални пут Р473 Тедин Хан - Теслић - граница РС (Подјезера), а самим тим и комплетан транзитни саобраћај, што доводи до загушења саобраћаја.

Проблем се јавља и унутар саме општине, у микросистему. Присутан је велики број саобраћајница са неповољним техничким карактеристикама пута (првенствено

некатегорисане, макадамске саобраћајнице). Општинском одлуком је проглашено свега 11 локалних путева. Изражена дисперзност насељених мјеста унутар општине захтијева гушћу мрежу локалне саобраћајне мреже. Специфичност територије општине Теслић је да се састоји од шест географских зона: сјеверозапад, Чечава, сјевероисток (који углавном гравитира путу Р474), долина Мале Усоре (Прибинић - Теслић), долина Велике Усоре на потезу Теслић – Блатница и долина Велике Усоре на потезу Блатница – Очауш. Веома је низак ниво међусобне повезаности ових зона, са нарочитим дефицитом у директним везама.

4.2. ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Хидротехничка инфраструктура на подручју општине Теслић није изграђена у довољној мјери за квалитетно функционисање простора.

Сва насеља на територији општине нису квалитетно ријешена у погледу водоснабдијевања.

Основни проблеми и недостаци градског водоводног система се огледају у следећем:

- недовољна запремина резервоарског простора;
- висок проценат необрачунате воде (око 39 %), углавном цурења из система и кварови (од укупно необрачунате воде цурења износе око 72 %);
- повремено ограничена производња воде због велике мутноће ријеке (40 – 50 l/sec);
- недовољан годишњи број замјењених водомјера (20 – 25 % од потребног);
- недостатак модерних система и опреме (ГИС, СКАДА);
- старост водоводне мреже (поједини дијелови од 1968. године);
- зоне санитарне заштите су дјелимично имплементирани (прве зоне санитарне заштите непосредно поред изворишта Студенци, те око пумпних станица и резервоара градског водовода).

Недостатак система за пречишћавање отпадних вода је, поред малог обухвата укупног становништва, основни проблем канализације отпадних вода општине Теслић. У садашњем тренутку отпадне воде се из канализационог система упуштају у Усору без било каквог предтретмана. Поред тога, стари дијелови канализационог система су мјешовитог типа. Веома важна чињеница у погледу значаја пречишћавања отпадних вода на подручју општине Теслић је да се на око 13 km низводно од урбаног подручја Теслића налазе водозахвати поред ријеке Усоре, из којих се водом снабдијевају становници насеља на подручју општине Тешањ.

Још није на адекватан начин ријешено питање заштите подручја од поплава. Изливање воде из корита ријеке Велике Усоре, као и осталих водотока, причинило је велике штете у поплавама из 2001. године.

4.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Електроенергетика

Простор општине Теслић карактерише знатно нижа потрошња електричне енергије (око 2004 kWh/становнику/год. 2015. године) од просјека РС.

На дистрибутивном подручју општине Теслић није извршен прелазак са 10 kV на 20 kV напон за напајање дистрибутивних трафо-станица. Усљед тога је повећан губитак електричне енергије приликом преноса.

Као проблеми у области електроенергетике се могу издвојити неелектрификованост појединих насеља (Цвијићи у Прибинићу и Чечави, Брић), те незадовољавајуће стање нисконапонске мреже у појединим дијеловима општине.

Термоенергетика

Топлификација

Главни проблеми развоја у сектору топлификације су:

- непостојање система даљинског гријања, а тиме и немогућност коришћења свих предности таквог система (јефтинија топлотна енергија, смањење емисија, поузданост испоруке топлотне енергије, могућност употребе алтернативних горива, ...);
- недостатак субвенција за побољшање енергетских карактеристика загријаваних објеката (термоизолација објеката, замјена прозора,...).

Гасификација

Природни гас се сматра еколошки чистим горивом, јер његовим сагоријевањем, у поређењу са осталим фосилним горивима настаје најмање полутаната. Због недостатка система снабдијевања природним гасом (гасна мрежа) на подручју општине Теслић потрошачи су ускраћени како за његову конвенционалну примјену у секторима широке потрошње и индустрије, тако и његово коришћење у комбинованој производњи електричне и корисне топлотне енергије (когенерација).

4.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Основни проблеми у области телекомуникационе инфраструктуре су:

- укидање мањих поштанских јединица у брдско - планинском подручју општине;
- мали број корисника телекомуникационих услуга на великом простору општине;
- лошији квалитет сигнала мобилне телефоније у јужном дијелу општине.

4.5. ДРУГА (КОМУНАЛНА) ИНФРАСТРУКТУРА

Основни проблеми везани за гробља су:

- значајан број гробаља мале површине;
- попуњеност капацитета појединих гробаља;
- непостојање сточног гробља и/или објекта за третман животињских отпадака.

IV ПОСЕБНА ПОДРУЧЈА

1. ЗАШТИЂЕНИ ПРОСТОРИ

1.1. ПРИРОДНЕ ВРИЈЕДНОСТИ

Као основни проблеми који се односе на природне вриједности идентификовани су:

- мали број званично заштићених природних добара на подручју општине Теслић;
- непланско или неконтролисано кориштење природних ресурса;
- локализовани притисци на квалитет вода, земљишта, биљни и животињски свијет, те нарушавање укупног квалитета предјела и подручја;
- неразвијен систем мониторинга просторне и временске организације укупне биолошке и пејзажне разноврсности;
- недовољна примјена одговарајућих економских и финансијских инструмената за заштиту природе.

1.2. КУЛТУРНО – ИСТОРИЈСКА ДОБРА

Основни идентификовани проблеми у погледу културно – историјских добара су:

- непостојање систематске евиденције и валоризације објеката културно – историјског наслеђа;
- неутврђене мјере техничке и физичке заштите објеката културно - историјског наслеђа;
- недостатак мониторинга укупног културно - историјског наслеђа;
- неразвијеност информативног система у области заштите културно - историјског наслеђа.

2. УГРОЖЕНА ПОДРУЧЈА

Као основни проблеми у погледу угрожености и угрожених подручја евидентирани су:

- подложност клизању на теренима изграђеним од плиоценских седимената, дијабаз - рожне формације и серпентинита;
- веће плављење простора уз водотоке Усора, Велика Усора и Мала Усора (око 0.47 % површине општине);
- бујични токови у сливу Велике Укрине, Мале Укрине и Велике Усоре;
- минираност терена уз ентитетску границу;
- мали капацитет намјенских склоништа.

V ЖИВОТНА СРЕДИНА

На основу анализе постојећег стања животне средине, основни проблеми у општини Теслић су:

- неразвијен систем управљања комуналним и другим врстама отпада (несанитарно одлагање отпада, третман отпада и др.);
- непостојање функционалног канализационог система у већем дијелу општине (испуштање непречишћених вода у реципијенте, неадекватно изграђене септичке јаме и др.);
- непостојање уређаја за пречишћавање отпадних вода урбаног подручја Теслић;
- неадекватан систем управљања шумом, односно, недовољно кориштење и употреба еколошких и производних потенцијала шума;
- непостојање мониторинг система животне средине/континуиране контроле и праћења параметара животне средине;
- недоследно спровођење прописа из области животне средине;
- недостатак функционалног система економских инструмената и начина финансирања;
- неразвијена свијест о проблемима везаним за област животне средине.

Г. ЦИЉЕВИ

Основни и општи циљеви просторног развоја

Основни циљ организације, уређења и коришћења простора општине Теслић је:

Активирање просторних потенцијала општине Теслић на принципима усклађености економског, социјалног и еколошког развоја и повезивања са сусједним просторима, чиме ће се повећати његова привлачност за инвестирање, као и побољшати укупан животни стандард становништва и квалитет животне средине.

Посебни циљеви Плана су следећи:

- позиционирање градског насеља Теслић као општинског центра у Републици Српској и Босни и Херцеговини, као и активнији приступ међуопштинској сарадњи и свим врстама прекограничне сарадње (повезивање у европским оквирима);
- демографска обнова кроз пронаталитетну демографску политику и повратак дијела избјегле популације;
- већа кохезија простора, путем развоја и побољшања инфраструктурних мрежа, као и повећање доступности друштвеној инфраструктури, посебно за становнике руралних насеља;
- повећање економске конкурентности општине Теслић кроз унапређење економских структура базираних на природним ресурсима (прерађивачка индустрија, туризам, шумарство и пољопривреда) и саобраћајном положају (близина аутопута на коридору Vc), развој саобраћаја и трговине, те стварање нових радних мјеста у рударству и енергетици;
- заштита од великих вода ријека Усоре, Велике Усоре и Мале Усоре;
- заштита и унапријеђење животне средине, чување и побољшање стања природног и културног наслеђа, стварање идентитета општине Теслић.

Задачи Плана који из ових циљева произилазе су:

- ❖ заустављање негативних демографских трендова (негативан природни прираштај, иселавање, старење становништва);
- ❖ побољшање квалитета стамбеног фонда и изградња око 6300 нових станова;
- ❖ стварање рационалне мреже насеља којој ће на врху бити градско насеље Теслић;
- ❖ смањивање развојних разлика између центра и периферије општине подстицањем развојних иницијатива на руралном подручју општине, првенствено на подручју зона секундарних општинских центара Блатница и Чечава;
- ❖ активирање природних ресурса у економске сврхе попут шумских ресурса, квалитетног пољопривредног земљишта и минералних ресурса (кречњак, габро, магнезит) у оквиру дефинисаних експлоатационих поља;
- ❖ сарадња са сусједним општинама у РС и ФБиХ и локалним заједницама у сусједним државама (слив Саве) на заједничким развојним иницијативама у правцу стварања трансграничног региона;
- ❖ саобраћајна интеграција са окружењем (повезивање са општинама Котор Варош, Травник, Маглај и Жепче) и изградња друмских обилазница око градског насеља;
- ❖ регулација ријека Усора, Велика Усора и Мала Усора у урбаном подручју Теслић и извођење антиерозивних радова у бујичарским сливовима;
- ❖ довођење других енергената (гас) на подручје општине и активирање обновљивих енергетских извора (биомаса, хидроенергија, сунчева енергија итд.);
- ❖ проширење градског водоводног система на сјевероисточни дио општине;
- ❖ изградња канализационог система и постројења за пречишћавање отпадних вода за урбано подручје Теслић;
- ❖ формирање нових производно - пословних зоне у урбаном подручју Теслић;

- ❖ идентификација простора са потенцијалима за развој различитих грана туризма као што су бањски, планински, вјерски, сеоски и еко туризам, ловни и риболовни туризам, те културни и излетнички туризам (Бања Врућица, Борја, Вучја планина, светиште Концило, Очауш, Брић);
- ❖ побољшање доступности и просторних стандарда објеката јавних служби, прије свега у области културе (активирање сеоских друштвених домова);
- ❖ рјешавање проблема депоновања отпада према Стратегији управљања отпадом у БиХ успостављањем регионалне депоније на подручју града Добој;
- ❖ заштита и унапређење подручја природних вриједности - успостављање заштићених природних добара на преко 15 % територије општине;
- ❖ идентификација и заштита културно – историјског наслеђа као што су праисторијске градине и некрополе стећака.

Испуњавањем циљева и задатака овог Плана, општина Теслић ће 2035. године бити привредно атрактиван, инфраструктурно приступачан и еколошки очуван простор у чијој привредној структури ће доминирати индустрија, туризам и шумарство, са значајним удјелом пољопривреде, трговине и саобраћаја, уз растући сектор рударства и енергетике.

I ПРОСТОР И СТАНОВНИШТВО

1. ТЕРИТОРИЈА

Посебни циљеви у погледу веза са сусједним просторима територије општине Теслић су:

- интензивирање свих врста веза (прије свега у области инфраструктуре, туризма и заштите животне средине) са сусједним просторима Републике Српске (општине Челинац, Котор Варош, Прњавор, Станари и град Добој) и Федерације БиХ (Зеничко - добојски кантон - општине Маглај, Тешањ, Усора, Жепче и град Зеница и Средњобосански кантон - општина Травник);
- трансгранична сарадња са јединицама локалне самоуправе у сливу Саве на заједничким развојним иницијативама;
- кандидовање конкретних прекограничних пројеката у оквиру новог ИПА прекограничног програма сарадње Хрватска - БиХ 2014 - 2020. година.

2. СТАНОВНИШТВО

Посебни циљеви у области становништва су сљедећи:

- пораст наталитета и природног прираштаја;
- заустављање погоршања старосне структуре становништва, нарочито становништва сеоских насеља;
- смањење емиграције, нарочито из руралног дијела општине (рурални егзодус);
- стварање услова за повратак дијела предратног становништва општине (повратак из иностранства и ФБиХ);
- побољшање образовне структуре становништва;
- доношење општинске популационе политике са јасно дефинисаним мјерама.

3. СИСТЕМ НАСЕЉА (МРЕЖА, ФУНКЦИЈЕ, ХИЈЕРАРХИЈА)

Посебни циљеви у области насељске структуре, система центара, урбанизације и просторних цјелина су сљедећи:

- постизање ефикасне организације простора кроз дефинисање хомогених и складних просторних цјелина (зоне секундарних и локалних центара);
- стварање правилније физиономске структуре насељених мјеста у смислу погушћавања грађевинских рејона насељених мјеста и стварања јасног центра;
- креирање хијерархијски складног и избалансираног система центара на територији општина који ће дјеловати као полови развоја.

II РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

1. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

1.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Пољопривредно земљиште је једно од највриједнијих природних ресурса за развој друштва. Представља природно богатство и добро од општег интереса које треба чувати. Обзиром да је земљиште ограничен природни ресурс, његовом очувању и унапређењу треба посветити посебну пажњу.

Коришћење, заштита и очување пољопривредног земљишног фонда је једна од битних функција планирања и уређења простора тако да би се и посебни циљеви односили на:

- рационално коришћење и чување пољопривредног земљишта у што већем обиму за пољопривредну производњу;
- уређење и култивисање запушеног пољопривредног земљишта примјеном савремених агротехничких и хидротехничких мјера;
- интензивирати пољопривредну производњу у свим гранама;
- максимално усмјеравање изградње или кориштења простора у непољопривредне сврхе изван квалитетних пољопривредних површина;
- привођење дијела неплодних и деградираних површина одговарајућој намјени,
- производња ратарских и воћарских култура прилагођених за брдско – планинска подручја;
- наводњавање плодног пољопривредног земљишта;
- производња, сакупљање и прерада љековитог биља на површинама које су погодне за ту врсту биљне производње обзиром на подручје које је чисто и очувано;
- покретање и оживљавање пољопривредне производње у свим областима чиме би се створили услови за успјешније очување и побољшање пољопривредног земљишта у руралним дијеловима;
- коришћење адекватне механизације прилагођене конфигурацији терена;
- стварање услова за опстанак, обнову и развој породичних пољопривредних газдинства у подручјима која су захваћена процесима депопулације;
- изградња неопходне инфраструктуре у области пољопривреде (сушаре, хладњаче, изградња стакленика, пластеника, производња садног материјала...);
- увођење земљишног информационог система и мониторинга у циљу сталне контроле плодности пољопривредног земљишта и коришћења на прописане стандарде хемијских инпута (пестициди, минерална ђубрива);
- приступање изради Основе коришћења, заштите и уређења пољопривредног земљишта на нивоу општине, како је прописано Законом о пољопривредном земљишту (93/06).

1.2. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Посебни циљеви који се односе на газдовање шумама су:

- управљање шумама, засновано на закону, ефикасним и ефективним стандардима одрживог газдовања;
- трајно остварење што веће продукције дрвне масе по величини и квалитету;
- трајно остварење што већег приноса, у складу са потребама, по квалитету и врстама дрвећа;
- трајна нега шума уз провођење неопходних санитарних сјеча;
- екосистемско газдовање шумама, заштита природе и биодиверзитета;
- повећање економског доприноса шумарства друштвеном и руралном развоју;

- конверзија, мелиорација и реконструкција деградираних и изданаčkih шума у високе шуме;
- подизање нових шума вјештачким путем, садњом шумских садница и сјетвом сјемена шумског дрвећа;
- остварење што већег учешће вриједнијих врста дрвећа и што бољег кориштење природних услова станишта;
- мониторинг здравственог стања шума;
- разминирање минираних површина шума и шумског земљишта;
- рјешавање проблема узурпација;
- одрживи развој приватног шумарства и унапређење стања приватних шума;
- организовање, економски подстицај и едукација приватних шумовласника;
- уређивање дијелова шумских комплекса погодних за излетнички туризам и подршка туризму уопште;
- повећање степена коришћења споредних шумских производа;
- анимирање шире друштвене заједнице на заштити природе.

1.3. РУДНА ЗЕМЉИШТА (МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ)

Посебни циљеви у области минералних сировина и рудног земљишта су:

- интензивирање геолошких истраживања у перспективним подручјима и стварање услова за потпуну информисаност о свим резервама минералних сировина;
- стимулисање детаљних геолошких истраживања и отварања малих погона за експлоатацију, прије свега геолошко – исплативих резерви;
- утврђивање и контрола граница истражних и експлоатационих поља;
- експлоатација минералних сировина у складу са очувањем животне средине, предјела и културно - историјског наслеђа,
- примјена технолошких система са минимумом отпадака (тзв. "зелено инжењерство");
- санација свих позајмишта материјала ради заустављања деградације њихових морфолошких карактеристика;
- утврђивање накнаде (ресурсне ренте) од коришћења минералних сировина.

2. АНТРОПОГЕНИ РЕСУРСИ

Као посебни циљеви који се односе на антропогене ресурсе истичу се:

- стварање компактне форме и структуре насељених мјеста погушћавањем грађевинских рејона;
- спречавање бесправне изградње као неусмјерене и неконтролисане урбанизације контролом земљишта;
- обезбјеђење комуналне опремљености и минимума комуналних услуга;
- развој свих типова комуналне инфраструктуре (првенствено саобраћајне и хидротехничке инфраструктуре);
- креирање новог, другачијег амбијента, сентимента и слике насељених мјеста;
- побољшање система управљања отпадом;
- идентификација и лоцирање свих вриједних културно - историјских добара;
- развој туристички атрактивних простора са аспекта изградње инфраструктурних система, режима изградње, прилагођеним иницијалним вриједностима туристичких подручја.

3. ДРУГИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

3.1. ЕНЕРГЕТСКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

У области енергетских потенцијала основни циљ је повећање учешћа произведене енергије из обновљивих извора уз смањење негативних утицаја на животну средину. То се постиже кроз следеће посебне циљеве:

- коришћење претприступних фондова ЕУ;
- узимање учешћа у CDM (Clean Development Mechanism) пројектима;
- истраживање енергетског потенцијала обновљивих извора енергије (хидро, вјетар, сунце, биомаса);
- утврђивање технички искористивог потенцијала обновљивих извора енергије;
- утврђивање просторних зона за изградњу соларних електрана;
- обезбјеђивање фондова за реализацију;
- промоција и подстицање примјене обновљивих извора енергије на локалном нивоу;
- утврђивање базе података о свим обновљивим изворима са њиховим потенцијалима и активностима у којима би могли бити кориштени;
- укључивање свих интересних група (локалне управе, становништва, стручне јавности инвеститора и невладиних организација) у процесе имплементације програма обновљивих извора енергије;
- израда Студије енергетских потенцијала општине Теслић.

3.2. ЛОВНА ПОДРУЧЈА

Основни циљ везан за ловна подручја на територији општине Теслић је да се обезбједи дуготрајност газдовања са аутохтоним врстама дивљачи које живе у ловишту, као и да се створе услови за насељавање врста дивљачи које су на овом простоу раније живјеле. У складу са тим, потребно је нагласити и следеће посебне циљеве:

- реална процјена природних услова на основу којих се утврђују оптимални фондови дивљачи;
- обезбјеђење максималног годишњег прираста дивљачи;
- рационално кориштење у оквиру ког ће се годишњи прираст током године у цјелости искористити и на тај начин обезбједити трајност газдовања ловиштем.

III ИЗГРАЂЕНОСТ И ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПРОСТОРА

1. СТАМБЕНИ ФОНД

Посебни циљеви у области становања су:

- завршетак процеса обнове стамбеног фонда;
- побољшање квалитета стамбеног фонда (структура стамбених јединица, просјечна величина стана, опремљеност инсталацијама, старост стамбеног фонда итд.);
- повећање учешћа стамбених јединица у вишепородичним стамбеним објектима у укупном стамбеном фонду;
- креирање нове стамбене политике;
- издвајање зоне повременог становања (викенд зона).

2. ПРИВРЕДА

Главне материјалне снаге и вриједности општине Теслић су:

- повољан геопрометни положај (близина планираног аутопута на коридору Vc);
- шумско богатство (преко 2/3 површине општине под шумама и шумским земљиштем);
- здравствено - туристички комплекс Бања Врућица са љековитом термоминералном водом;
- значајан удио пољопривредног земљишта које омогућује развој сточарства, воћарства и прехранбене индустрије;
- природне вриједности и културна баштина који омогућују развој туризма;
- хидроенергетски потенцијал мањих водотока;
- присуство минералних сировина (технички грађевински камен, пијаћа вода, минералне и термоминералне воде);
- расположива радна снага.

Имајући у виду стање и структуру привреде на подручју општине Теслић, циљеви привредног развоја у планском хоризонту би требало да буду усмјерени на:

- достизање бруто домаћег производа по становнику Републике Српске,
- раст стопе запослености становништва на 23 %,
- равномјернији развој свих дијелова општине,
- изградња мањих хидроенергетских објеката,
- истраживање и експлоатација техничког грађевинског камена, пијаће воде, минералних и термоминералних вода и других минералних сировина,
- формирање нових производно - пословних зона (Ланара и Ружевачко поље),
- развој воћарства и сточарске производње као предуслова снажнијег развоја прехранбене индустрије,
- развој туризма на бази љековите термоминералне воде, природних љепота и културне баштине (бањски туризам, планински туризам, вјерски туризам, сеоски и еко туризам, културни туризам, ловни и риболовни туризам и излетнички туризам),
- усклађивање привредног развоја општине са заштитом животне средине.

3. НЕПРИВРЕДА

Посебни циљеви у области друштвених дјелатности су:

- побољшање просторног распореда објеката јавних служби ради повећања њихове доступности становништву;
- успостављање мобилних јавних служби и њихово практично функционисање;
- омогућавање приватним актерима конкурисање са програмима у сектору стандардних јавних служби и у складу са тим обезбјеђивање коришћење намјенских јавних фондова;
- усклађивање са просторним нормативима који важе за јавне службе, што значи изградњу нових објеката, проширење постојећих, као и санацију и адаптацију објеката који нису у функцији, или су имали сличну функцију;
- подизање квалитета услуга јавних служби.

4. ИНФРАСТРУКТУРА

4.1. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Посебни циљеви у области саобраћајне инфраструктуре су:

- добра повезаност подручја општине, њеног центра и свих њених дијелова, са сусједним територијама, а тиме и са ширим просторима;
- добра повезаност свих дијелова територије, прецизно: сваког насељеног мјеста са општинским центром;
- добра међусобна повезаност зона локалних центара на подручју општине;
- омогућавање квалитетног колског приступа до зона изражених туристичко-рекреативних потенцијала и природних вриједности.

Путна мрежа представља основ привредног и социјалног живота становништва. Путна мрежа задовољавајућег квалитета је услов за коришћење територије и њених ресурса. Стога је генерални циљ који се поставља у овом документу у организацији путне мреже (планирања, а затим сукцесивног пројектовања и грађења), формирање таква мрежа која ће омогућити привредно коришћење свих потенцијала територије (пољопривреда, шумарство, рударство, туризам и др.). Начином формирања путне мреже мора се створити основа за материјално рентабилан и социјално квалитетан живот становника у мјестима која они настањују. Овај се захтјев нарочито оштро поставља имајући у виду постојеће стање. То је услов да се аутохтоно становништво задржи у својим мјестима, те да не прибјегава миграцији. Према томе, генерални циљ би био покривеност територије путевима који задовољавају критеријуме коришћења у привреди и социјалну сврху. Конкретно, за сваку поједину саобраћајницу то значи да саобраћајнице треба да буду планиране, а затим пројектоване и изграђене тако да се њима могу нормално кретати привредна и путничка возила, укључујући и аутобусе.

4.2. ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Посебни плански циљеви у области хидротехничке инфраструктуре су: обезбјеђење довољних количина питке воде за потребе становништва и индустрије, унапређење заштите квалитета воде, интегрално и интерсекторско планирање експлоатације водних ресурса, заштита простора општине од плавења великим водама ријека Усоре, Велике Усоре и Мале Усоре, те бујичним водама осталих водотока.

Осигурање интегралног управљања водама се односи на:

- постизање доброг стања вода и спречавање њене деградације;
- постизање одрживог коришћења вода;
- осигурање правичног приступа водама;
- подстицање друштвеног и привредног развоја;
- пружање заштите акватичних, полуакватичних и копнених екосистемима који су зависни од вода;
- организовање одбране од поплава и од других негативних утицаја које може да проузрокује вода;
- осигурања учешћа јавности у доношењу одлука које се односе на воде, укључујући и приступ јавности потпуним, тачним и правовременим информацијама о стању вода, о активностима које су предузеле особе које користе или загађују воде и о активностима које су предузели надлежни органи и институције;
- спречавање и рјешавање сукоба везаних за заштиту и коришћење вода.

Управљање водама мора бити засновано на следећим општим начелима:

- вода није комерцијални производ као други производи, већ наслеђе које се мора чувати, бранити и третирати као такво;
- коришћење водама и управљање њима се врши на рационалан и одржив начин, тако да се спријечи непотребно коришћење вода и да коришћење вода не прелази природно обновљив ресурс;
- воде морају бити коришћене на начин који осигурава функционалност природних процеса акватичних и копнених екосистема, те мочварних подручја која директно зависе од вода, а који су одређени на начин предвиђен Законом о водама;
- осигурати поврат трошкова од водних услуга, укључујући и трошкове за заштиту животне средине и ресурса, сходно економској анализи спроведеној по Анексу 3 Оквирне директиве о водама ЕУ и нарочито према начелу "загађивач плаћа".

Вода, као неопходна животна потреба (пиће, справљање хране, хигијена и сл), мора се обезбиједити свим становницима на подручју општине. Развој водоснабдијевања у општини Теслић, мора се кретати ка обезбјеђењу испоруке воде корисницима и ка повећању квалитета испоручене воде.

Развој водоводних система, мора бити праћен развојем канализационих система и одговарајућим третманом (пречишћавањем) отпадних вода и адекватном заштитом квалитета вода.

Ради стварање услова за коришћење вода и очување еколошких система у водама и око њих, неопходно је реализовати мјере заштите квалитета вода. Основни облик заштите квалитета вода састоји се од провођења техничко - технолошких мјера на отпадним водама и концентрисаним изворима загађивања (предтретман, прикупљање и пречишћавање отпадних вода), контроле расутих извора загађивања и мјера на потенцијалним и посредним изворима загађивања.

У складу са иницијативом Директиве Европске уније о водама морају се пречистити отпадне воде насеља већих од 2000 еквивалентних становника најмање секундарним (биолошким) третманом, док се у одређеним осјетљивим зонама, као што су изворишта подземних вода, сливови акумулација за водоснабдијевање мора примјенити терцијарни третман.

Водоснабдијевање

Квалитетно и поуздано снабдијевање насеља на простору општине Теслић хигијенски исправном водом за пиће захтијева радове на повећавању капацитета додатних изворишта, нове транспортне и дистрибуционе цјевоводе, повећање квалитета воде, ширење водоводне мреже на остала насеља која немају ријешено централно снабдијевање водом из јавног водовода, повећање резервоарског простора, формирање потребних висинских зона и смањење губитака. Осим тога, задовољење ових потреба потребно је остварити кроз благовремено и квалитетно одржавање система и објеката система. Не треба занемарити и запоставити смањење губитака у систему, јер је то велика унутрашња резерва, којом се могу постићи захтјевани циљеви, самим тим и остварити потребе за водом.

Такође је јако важно успостављање и провођење прописаних мјера санитарне заштите за изворишта и остале објекте водоводног система, првенствено код локалних водовода.

Канализација

Отпадне и употребљене воде урбаног подручја Теслић треба системом водонепропусних колектора прикупити и одвести до крајњег реципијента (односно постројења за пречишћавање отпадних вода), уз обавезу постизања доброг статуса вода. Канализациони систем би требао бити сепаратног типа.

Како би се то испунило и постигао добар статус вода, као и прописана категоризација и класификација водотока, неопходно је и високоприоритетно извршити конципирање система диспонирања отпадних вода са дефинисањем етапности градње.

4.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Електроенергетика

Основни циљ у области електроенергетике је прилагођавање постојећих и изградња нових електроенергетских капацитета у циљу обезбјеђења сигурности и повећања квалитета напајања постојећих и нових потрошача на подручју општине Теслић. За потпунији увид потребно је узети у обзир и шире подручје изван општине Теслић.

На основу програмских елемената развоја општине, те услова за димензионисање електроенергетских мрежа, процјениће се потрошња енергије и планирати изградња нових електроенергетских постројења за плански период.

Планирање потрошње електричне енергије, као и преносних система углавном ће зависити од планова развоја привреде, пораста броја становника, услова живљења и осталих планских елемената.

На ванградском подручју у већим сеоским центрима и Бањи Врућици треба изградити нове напојне 35/10 kV трафо-станице и напојне 35 kV далековода, а дистрибутивне трафо-станице реконструисати и прилагодити за већа оптерећења гдје се укаже потреба (нпр. Бања Врућица и периферија ужег урбаног подручја Теслић), гдје ће се надземни водови измјестити и замјењивати са подземним ВН кабловима према програму Електродистрибуције и потреби чишћења терена, у циљу изградње нових стамбено - пословних и индустријских објеката.

Прелазак на 20 kV ниво средњенапонске мреже је један од најважнијих дугорочних циљева у области електроенергетике.

Термоенергетика

У области термоенергетике су дефинисани сљедећи посебни циљеви:

- изградња нових, енергетски ефикасних постројења;
- смањење цијене топлотне енергије произведене у енергетски ефикаснијим постројењима;
- контрола и смањење емисија;
- повећање сигурности за потрошаче;
- побољшање квалитета ваздуха;
- стварање могућности за употребу алтернативних горива, на основу конкурентности цијена, поузданости снабдијевања горивом, те еколошког значаја;
- довођење природног гаса на подручје општине Теслић.

4.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Поштански саобраћај

Пошто се класични поштански сервис оријентисан на писмо непрестано смањује, пошта се мора оријентисати на стратегију развоја других дјелатности. Ово је посебно постало актуелно након раздвајања поштанских и телекомуникационих услуга и стварањем двије независне компаније.

Ради превазилажења постојећих диспропорција у развоју између привредног развоја и поштанског саобраћаја потребно је:

- постојећу поштанску мрежу реконструисати и дорадити да се ефикасно прилагоди потребама евентуалних корисника;
- планирати увођење савремених електронских система у процес поштанског саобраћаја.

Телекомуникације

С обзиром да су телекомуникације веома прилагодљиве у давању својих услуга, може се са сигурношћу тврдити да ће обимом и врстама услуга пратити потребе, како резиденцијалних, тако и бизнис корисника.

Како је тренд развоја у фиксној телефонији вишеструко искоришћавање парица, за очекивати је да развој иде у томе смјеру, што би значило:

- Скраћење претплатничке о-петље на 300 m у градском, а 700 m на руралном подручју (у ту сврху се сваке године раде скраћења претплатничких о-петљи и уградња OUTDOOR верзија комутационих уређаја);
- Масовније увођење напредних мрежа за приступ (од фундаменталног значаја за већину пружалаца електронских комуникационих услуга који планирају да својим корисницима понуде захтјевне услуге са великим протоком);
- Замјена ваздушне мреже подземном до крајњег корисника.

Пројекција капацитета аутоматских телефонских централа (АТЦ) одредиће се на основу процјене потенцијалних телефонских претплатника заокружујући капацитете на пуну вриједност конструктивних јединица.

За квалитетније покривање предметног подручја сигналом мобилне телефоније потребно је постављање додатних базних станица, а све према мјерењима која изврше овлашћени радиопланери.

С обзиром да се претпоставља пораст становника и да је на предметном обухвату предвиђена изградња нових стамбених, пословно - стамбених и пословних објеката, као и изградња пратећих садржаја, изградња инфраструктуре из области телекомуникација се намеће као императив.

Према планираним параметрима, потребно је одредити капацитете инфраструктуре и телекомуникационих уређаја, тј. на основу свега одредиће се и поједини елементи телекомуникационе инфраструктуре.

4.5. ДРУГА (КОМУНАЛНА) ИНФРАСТРУКТУРА

Посебни циљеви који се односе на гробља су:

- проширење гробаља са недостатком мјеста за сахрањивање;
- изградња сточног гробља и/или трансфер животињских отпадака у објекте за третман животињских остатака.

IV ПОСЕБНА ПОДРУЧЈА

1. ЗАШТИЋЕНИ ПРОСТОРИ

1.1. ПРИРОДНЕ ВРИЈЕДНОСТИ

Посебни циљеви у погледу заштите природних вриједности су:

- израда Валоризационе основе за читав простор општине;
- очување природних добара у највећој могућој мјери и задржавање свих вриједности (квалитет ваздуха и вода, биљног покривача, фауне, до глобалне заштите предјела и подручја);
- развијање информационог система у области заштите културно - историјског и природног наслеђа (глобални приступ) и успостављање ефикасног система мониторинга на нивоу општине;
- едукација стручњака, управљача, власника и корисника културних добара у природно вриједним амбијенталним цјелинама у циљу постизања заштите и остваривања економске добити, односно остваривања принципа самоодрживости заштићеног подручја;
- детаљна инвентура и научна истраживања природних вриједности;
- стављање под заштиту преко 15 % територије општине;
- рехабилитација деградираних природних вриједности;
- развијање еколошког туризма на основу природног наслеђа.

1.2. КУЛТУРНО - ИСТОРИЈСКА ДОБРА

Посебни циљеви у погледу културно – историјских добара су:

- израда Валоризационе основе за читав простор општине;
- предлагање и утврђивање археолошких локалитета као културних добара;
- утврђивање систематске евиденције свих објеката културно - историјског наслеђа (укључујући и археолошка добра);
- прикупљање података о уништеним археолошким локалитетима и отуђеном покретном археолошком материјалу;
- предлагање и провођење мјера техничке и физичке заштите свих објеката културно - историјског наслеђа (првенствено утврђивањем заштитних зона);
- приоритетна санација угрожених културних добара – средњовјековних некропола;
- обезбјеђење мониторинга укупног културно - историјског наслеђа;
- укључивање културних добара у планове развоја општине (прије свега туризма: бањски, планински, културно – манифестациони, вјерски, сеоски, еко и излетнички туризам).

2. УГРОЖЕНА ПОДРУЧЈА

Посебни циљеви у сфери заштите од елементарних непогода, техничких опасности и ратних дејстава су следећи:

- повећана заштита људи и материјалних добара од елементарних непогода предузимањем првенствено превентивних мјера;

- завршетак процеса деминирања у координацији са Центром за уклањање мина у БиХ на подручју читаве општине Теслић до 2025. године;
- формирање додатних склоништа основне заштите на подручју општине.

V ЖИВОТНА СРЕДИНА

Основни циљ заштите животне средине је смањење загађења и притисака, те уравнотежено кориштење природних ресурса усаглашено са принципима одрживог просторног развоја. Општи критеријуми за заштиту животне средине од утицаја развоја привредних активности и објеката у процесу производње полазе од међународно утврђених еколошких принципа који се могу свести на следеће:

- Најбоља политика заштите животне средине заснована је на превентивним мјерама, што подразумева благовремено спречавање негативних утицаја на животну средину, умјесто уклањања њихових посљедица.
- У процесу доношења одлука о изградњи привредних и инфраструктурних објеката мора се анализирати и јасно утврдити утицај њихове изградње и рада на квалитет животне средине.

Заштита и унапређење животне средине на простору општине Теслић постићи ће се остваривањем већег броја посебних циљева:

- рационална организација, уређење и заштита простора усклађивањем његовог кориштења са могућностима и ограничењима у располагању природним ресурсима и створеним вриједностима;
- уравнотежен развој и унапређење трансграничне сарадње у области животне средине са сусједним јединицама локалне самоуправе;
- заштита и одрживо кориштење необновљивих ресурса (минерални ресурси);
- побољшање енергетске ефикасности, рационално кориштење обновљивих извора енергије и кориштење најбољих доступних техника (BAT – Best available Techniques);
- смањење количине отпада и његова рециклажа, те систематско чишћење простора од отпада;
- рекултивација и рехабилитација подручја са угроженом животном средином – неадекватна одлагалишта отпада;
- флексибилност процеса одлучивања да би се омогућила већа подршка локалним заједницама;
- разматрање земљишта као пуноправног ресурса;
- свеобухватно каналисање и пречишћавање отпадних вода из насеља и индустријских погона у циљу заштите површинских и подземних вода од загађења;
- строго контролисано кориштење водних ресурса и заштита токова ријека од загађења, као и свих водотока на подручју општине;.
- очување и заштита ресурса питке воде, посебно у зонама санитарне заштите изворишта Студенци;
- валоризација утицаја хидроенергетских система на животну средину и на поједине структуре и дјелатности у зони система;
- заштита земљишта од загађења кроз заштиту пољопривредног земљишта и очување његовог биодиверзитета у циљу производње квалитетних пољопривредно – прехранбених производа, заштиту грађевинског земљишта, заштиту земљишта од загађења аероседиментима и отпадом, спречавање процеса и санација површина захваћених ерозијом;
- стриктно поштовање и примјењивање еколошких услова и стандарда заштите животне средине при отварању, раду и по завршетку рада рударских копова;
- рекултивација рудног земљишта и подстицање кориштења секундарних сировина (развој технологије рециклаже – вишеструко кориштење појединих сировина);
- деминирање земљишта (уклањање мина и неексплодираних убојних средстава);
- заштита ваздуха од загађења кроз контролисање аерозагађења од саобраћаја, поштовање мезоклиматских и микроклиматских услова при избору локација за

потенцијалне загађиваче и обавезну примјену адекватних система пречишћавања димних гасова у оквиру индустријских процеса;

- спречавање аерозагађења рационалном употребом енергије, увођењем економски оправданих нових и обновљивих извора енергије;
- заштита од буке кроз адекватно планирање саобраћајница и саобраћајних токова; контролисање саобраћајне буке и заштита околине примјеном правила лоцирања извора буке у односу на пријемник, смањења стварања буке, правилног пројектовања заштитних зона, спречавања ширења буке у околину;
- заштита вегетације кроз заштиту од сјече, различитих болести и елементарних непогода, као и од угрожавања пејзажних вриједности вегетације;
- заштита и одрживо кориштење природних и културно – историјских вриједности уз развој адекватних видова туризма (спортско – рекреативни, излетнички и др.) ;
- очување природних вриједности и заштита вегетације кроз дјелотворно управљање заштићеним подручјима; одржавање биодиверзитета и равнотеже очуваних и унапређење нарушених екосистема;
- одрживо управљање шумама и ревитализација нарушених шумских екосистема;
- успостављање система праћења стања квалитета и контроле свих облика загађивања животне средине;
- повећање и развијање нивоа еколошке свијести, информисања и образовања становништва о еколошким проблемима уз укључивање јавности у доношење одлука из области заштите животне средине;
- обезбјеђење примјене принципа предострожности за све активности које у планском периоду могу имати повећан степен еколошког ризика примјеном система процјене утицаја изградње објеката на животну средину.

Основне потребе заштите се заснивају на заштити природних елемената животне средине и радом створених човјекских вриједности.

У том смислу неопходно је максималном заштитом постојећих природних ресурса, унутар обухвата плана, поштујући биодиверзитет као суштинску компоненту урбанизма, правилном диспозицијом загађивача, обезбједити услове за заштиту екосистема, континуитет између урбане територије и територије која је опслужује, те битно утицати на унапређење квалитета живљења и амбијенталних вриједности простора општине Теслић.

Д. ПРОГРАМ (КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА)

Основни концепт просторног развоја

Основни концепт просторног развоја општине Теслић у периоду до 2035. године базира се на планираној мрежи насеља (модел полицентричног развоја) и развоју индустрије, туризма, шумарства, пољопривреде, трговине, саобраћаја, рударства, енергетике, грађевинарства и водопривреде на предметном простору, као и на планским рјешењима у сфери заштите природе и екологије.

Будућа просторна организација општине Теслић требала би се заснивати на полицентичном моделу просторне организације који прије свега произилази из концепта планиране мреже насеља.

У садашњем тренутку на простору општине се могу издвојити примарна општинска осовина развоја на правцу исток - запад долином Мале Усоре и Усоре (у основи правац ентитетска граница - Теслић - Прибинић - Масловаре дуж магистралног пута М4 Бања Лука - Добој), те секундарна општинска осовина развоја на правцу сјевер - југ која повезује приградска насеља Доњи Ранковић и Бања Врућица (насеље са посебном функцијом) пратећи регионални пут Р473. Ове двије осовине развоја се преклапају у урбаном подручју Теслић. Терцијарне општинске осовине развоја се протежу до секундарних општинских центара Блатница и Чечава, такође пратећи регионални пут Р473. Под осовинама развоја се подразумевају линијски системи концентрације становништва, инфраструктуре и привредних капацитета.

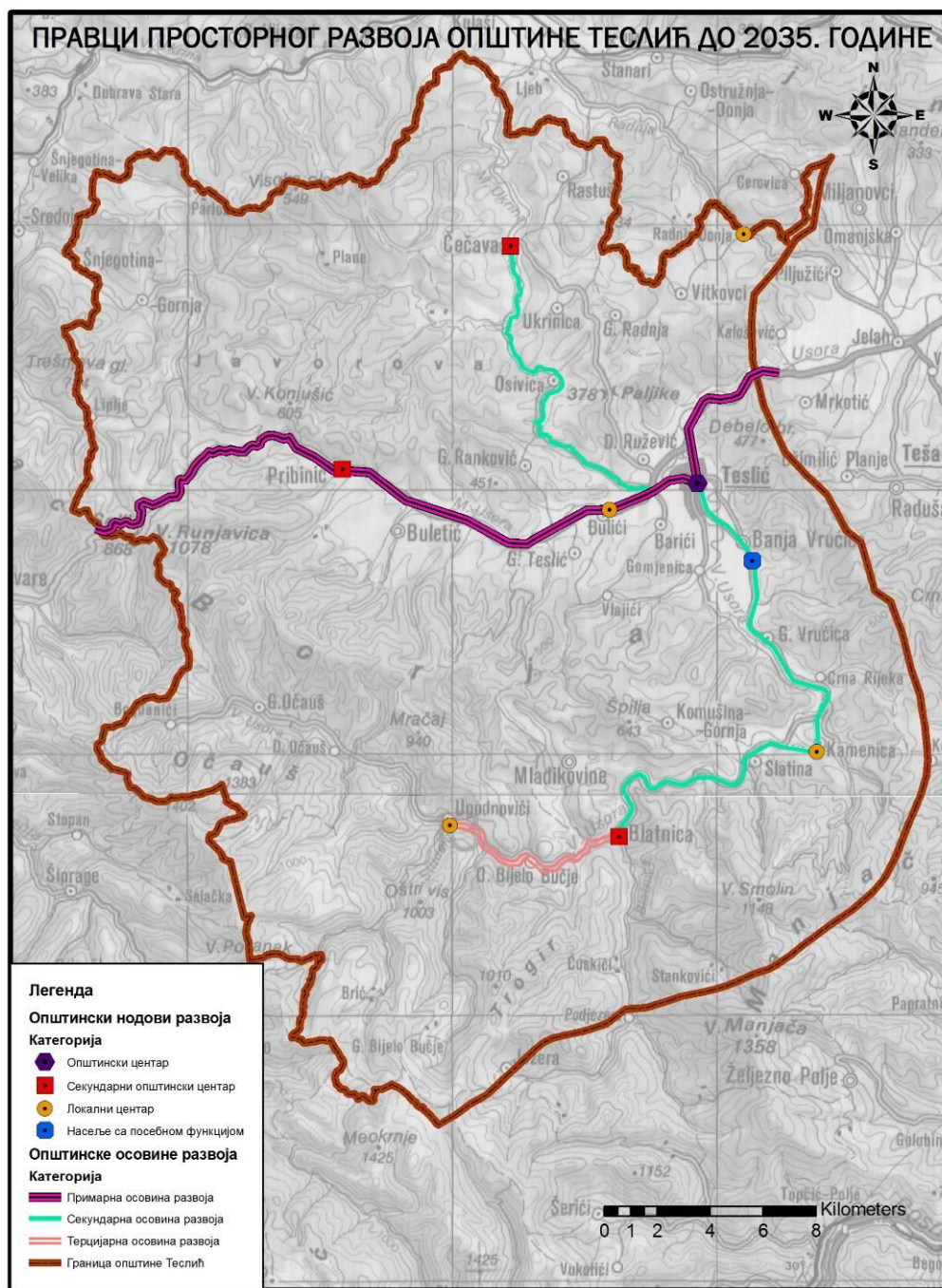
Изван долиноског подручја општине не постоје значајнији локалитети концентрације становништва, инфраструктуре и привредних капацитета, односно тзв. нодови из којих се шире развојни импулси према околном простору.

У периоду до 2035. године планира се даље профилисање насељених мјеста која имају виши централитет (општински центар, секундарни општински центри и локални центри) и из којих ће се ширити развојни импулси. Као локални центар требало би се профилисати насељено мјесто Каменица, чиме ће се развојним импулсима боље покрити средњи ток Велике Усоре. Остала насељена мјеста имаће специфичну пољопривредну или туристичку функцију. Урбана подручја Блатница, Булетић, Чечава, Горња Врућица, Горње Липље, Горњи Очауш, Горњи Теслић, Каменица, Младиковине, Прибинић, Рајшева, Слатина - Комушина Доња, Шњеготина Горња, Теслић, Угодновићи, Укриница и Витковци, те грађевинске реоне осталих насељених мјеста треба максимално искористити за стамбену и осталу изградњу, нарочито централне дијелове насељених мјеста, што намеће потребу за њиховим погушћавањем. На тај начин ће се до краја планског периода грађевински реони насеља минимално повећати.

До 2035. године терцијарне општинске осовине развоја би се требале трансформисати у секундарне општинске осовине развоја и спојити са постојећом општинском осовином развоја Доњи Ранковић - Бања Врућица. У временском хоризонту плана требала би се формирати терцијарна осовина развоја у горњем току Велике Усоре на правцу Блатница - Угодновићи, са могућношћу продужетка до Горњег Очауша. Формирање терцијарне осовине развоја према локалном центру Витковци из правца приградског насеља Жарковина је тешко оствариво у планском периоду. Наведене трансформације у простору ће резултирати већим степеном интеграције територије општине Теслић.

Иако се на подручју насељеног мјеста Језера планира формирање туристичко - рекреативне зоне Мијићи, ова зона неће изазвати таквај степен трансформације простора који би довео до формирања насеља са посебном функцијом као што је Бања Врућица.

Слика 12: Правци просторног развоја општине Теслић до 2035. године

За будући просторни развој општине Теслић изузетан значај има напуштање концепта изградње хидроакумулације Марица у горњем току Велике Усоре (дијелови насељених мјеста Блатница, Младиковине и Угодновићи), која је блокирала бројне развојне иницијативе у јужном брдско - планинском дијелу општине. Иако се од овог планског рјешења одустало у претходном општинском просторном плану из 2004. године, ово напуштање је дефинитивно потврђено у Просторном плану РС тек 2007. односно 2015. године. На тај начин се омогућује развој различитих привредних дјелатности на предметном простору - пољопривреде, шумарства, туризма, прерађивачке индустрије (првенствено дрвне и прехранбене индустрије), те енергетике и рударства.

Велики просторни захвати нису планирани у временском хоризонту овог планског документа. Трансформација простора ће се постићи кроз мање инфраструктурне и привредне пројекте.

Најзначајнији планирани саобраћајни пројекти на подручју општине Теслић су изградња обилазница око градског насеља и побољшање саобраћајних веза (планирани локални путеви) према сусједним јединицама локалне самоуправе (Котор Варош, Маглај, Жепче, Травник, Зеница), нарочито према оним општинама преко којих пролази планирани аутопут на коридору Vc. Ови локални путеви ће користити трасе постојећих некатегорисаних путева.

Главни будући хидротехнички пројекти су везани за проширење градског водоводног система на сусједна насеља и сјевероисточни дио општине и насеља, те заштиту од високих вода Усоре, Велике Усоре и Мале Усоре регулацијом њихових корита у урбаном подручју Теслић.

Довођењем гаса на подручје општине Теслић становништво, јавни и привредни објекти на подручју општине ће добити могућност снабдијевања новим и еколошким чистим енергентом. Поред тога планира се изградња градске топлане која би снабдијевала топлотном енергијом уже урбаном подручје.

За заштиту животне средине велики значај ће имати проширење канализационог система у урбаном подручју Теслић, те изградња уређаја за пречишћавање отпадних вода у Жарковачком пољу, санирање општинске депоније и нелегалних (дивљих) депонија, те формирање заштићених природних добара. Посебну пажњу је потребно посветити ублажавању конфликта између хидроенергетике и заштите природних вриједности, првенствено у сливу Велике Усоре. Иако планински водотоци имају велики хидропотенцијал, потребно је одустати од градње нових малих/мини хидроелектрана у оквиру планираних заштићених природних подручја, како би се очувао њихов изворни карактер.

Пројекција кретања броја становника до 2035. године, као и стамбеног фонда указују на лагани пораст, односно на опоравак демографских ресурса општине, уз сразмјеран раст броја стамбених јединица. Времена динамичког раста броја становника, домаћинства и станова су остала у периоду до 1992. године. Будућа кретања у области демографије и стамбене изградње биће знатно стабилнија.

Привредни развој општине би се у временском хоризонту плана требао заснивати на прерађивачкој индустрији, туризму, шумарству, пољопривреди, трговини, саобраћају, рударству и енергетици. Кључну улогу у томе би требале имати планиране производно - пословне зоне Ружевачко поље и Ланара у којима би се могло запослити преко 2000 лица. Водећа улога општине Теслић у туризму РС би се у наредном периоду требала одржати формирањем туристичко - рекреативног центра "Вучја планина" подручју насељеног мјеста Језера (туристичко - рекреативна зона Мијићи и викенд зона Кусићи). На овај начин би се туристички активирао изузетно атрактиван простор Вучје планине и спријечила даља депопулација јужног брдско - планинског подручја општине. Активирање овог простора захтјева првенствено сарадњу са Зеничко - добојским кантоном и градом Зеница, на чијој територији се налази мањи дио овог планираног туристичко - рекреативног центра.

Трансгранична сарадња и планирање (потенцијални еврорегион) би у планском периоду требале добити на интезитету.

Нарочита пажња у будућем просторном развоју општине Теслић требала би се посветити развоју неразвијених и девастираних подручја општине - зона секундарних општинских центара Блатница и Чечава, како би се барем садашње становништво задржало на тим подручјима, чиме би се постигло уравнотежење просторних компоненти. То захтијева додатно ангажовање општинских и ентитетских власти у инвестирању у техничку и друштвену

инфраструктуру. На тај начин ће се створити услови за улагање у мање прерађивачке индустријске погоне засноване на природним ресурсима, као и у пољопривреду (органска храна и производи са заштићеним географским поријеклом), шумарство, туристичке објекте и производњу енергије из обновљивих енергетских извора.

I ПРОСТОР И СТАНОВНИШТВО

1. ТЕРИТОРИЈА

У временском хоризонту плана неопходно је интензивирати везе са сусједним јединицама локалне самоуправе у РС (општине Челинац, Котор Варош, Прњавор, Станари и град Добој) и ФБиХ (општине Маглај, Тешањ, Травник, Усора и град Зеница).

Ове планиране везе би требале бити првенствено присутне у следећим областима:

- инфраструктура,
- туризам,
- заштита животне средине.

Планиране инфраструктурне везе са сусједним општинама у РС односе се првенствено на модернизацију саобраћајне и изградњу енергетске инфраструктуре. У области саобраћајне инфраструктуре важну улогу има модернизација друмске саобраћајнице (планирани локални пут) Масловаре - Горњи Очауш, чиме ће се повезати долине Врбање и Велике Усоре и спојити магистрални пут М4 Бања Лука - Добој и регионални пут Р473 Теслић - Блатница - Немила. Довођење гаса до урбаног подручја Теслић је планирано преко подручја општине Станари.

Најзначајнију планирану инфраструктурну везу са Зеничко - добојским кантоном представља планирани локални пут Црна Ријека - Дубраве - Копице чиме ће се повезати регионални пут Р473 Теслић - Блатница и магистрални пут М17 Добој - Зеница, те планирани аутопут на коридору Vc (чвориште Нови Шехер). Такође, друмска веза са претходно наведеним саобраћајницама на подручју града Зеница постиже се модернизацијом регионалног пута Р473 јужно од насељеног мјеста Блатница. Према Средњобосанском кантону и општини Травник главну друмску саобраћајницу ће представљати планирани локални пут Доње Бијело Бучје - Вучја планина - Глуха Буковица, чиме ће се извршити спајање са регионалним путем Р440 Ободник - Била који повезује долине Врбање и Лашве.

Туристичке везе се планирају у зонама са планираном туристичком функцијом, првенствено на ширем простору планинског масива Влашића и Вучје планине са сусједним јединицама локалне самоуправе Котор Варош, Травник и Зеница.

У области заштите животне средине, планирано проглашење заштићених подручја природе у РС и ФБиХ за простор планине Влашић (Емералд подручје) наметнуће потребу уске сарадње прије свега са општинама Котор Варош, Кнежево и Травник (формирање заштићеног природног предјела Влашић - Иломска клисура - Модро поље).

Трансгранична сарадња

Један од основних инструмената европске интеграције који користе институције Европске уније, представља трансгранична сарадња (cross border cooperation). Европска комисија за екстерну трансграничну сарадња (покрива и простор Босне и Херцеговине и читавог окружења) издваја годишње суму од око 15 милиона евра.

Пошто се општина Теслић налази у сливу Саве, могуће је укључење у састав Савског еврорегиона заједно са осталим околним јединицама локалне самоуправе у оквиру овог слива у БиХ и Хрватској. Савски еврорегион би функционисао као невладина организација у којем би чланице – локалне самоуправе имале равноправан положај. Додатни мотив за оснивање овакве регионалне заједнице на овим просторима би био и превазилажење ратних подјела и бржа интеграција у ЕУ. Примјер за организацију овог региона је већ успостављени Еврорегион Дрина – Сава – Мајевица.

Трансрегионална и транснационална сарадња се, такође, мора унаприједити у временском хоризонту плана. За трансрегионалну сарадњу је најважнији програм прекограничне сарадње који би требао обухватати локалне заједнице и регионе у сливу Саве и Дунава из Словеније, Хрватске, БиХ и Србије. Због значаја индустрије и туризма за будући развој простора општине Теслић треба планирати успостављање транснационалне сарадње са неком јединицом локалне самоуправе из централноевропског региона са индустријском и туристичком традицијом (на примјер округ Брук-Мурцушлаг у Штајерској у Републици Аустрији).

2. КОНЦЕПТ РАЗВОЈА СТАНОВНИШТВА

Пројекција броја становника и домаћинства одређене територије представља веома важан полазни елемент у процесу планирања простора. Према броју становника димензионишу се и остале компоненте простора као што су стамбени фонд, привредни капацитети, техничка и друштвена инфраструктура итд.

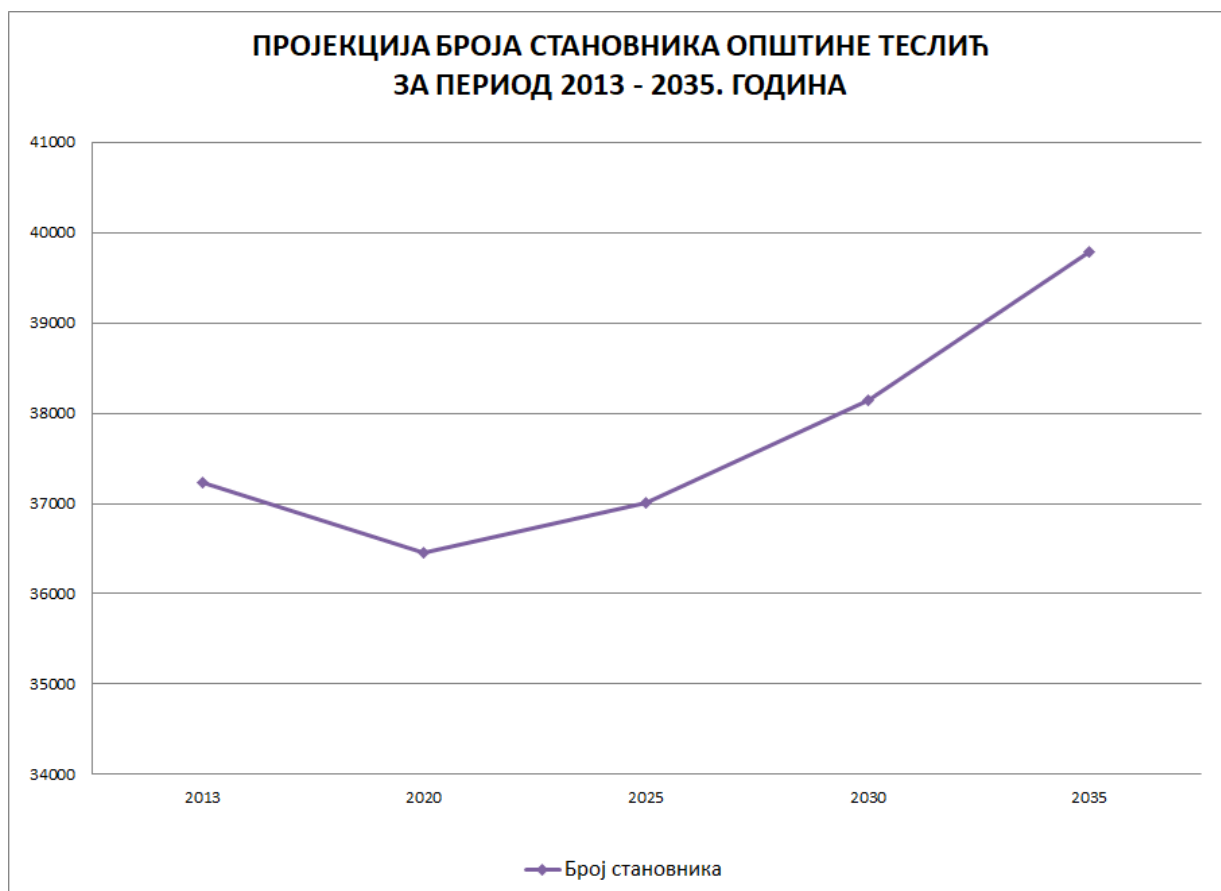
Основне двије компоненте које утичу на пројекцију су природно и механичко кретање, односно просјечна величина домаћинства.

Пројекција броја становника

У општини Теслић се предвиђа да ће механичко кретање имати најзначајнију улогу у будућем кретању броја становника. Природни прираштај у првом седмогодишћу (2013 – 2020. година) ће бити просјечно око -2.5 ‰, да би се идући према крају планског периода постепено повећавао и достигао вриједност од 2 ‰ у посљедњем петогодишћу планског периода на нивоу општине. Вриједност миграционог салда ће постепено расти према крају планског периода и достићи вриједност од око 6.5 ‰ у посљедњем петогодишћу.

Просјечна годишња стопа раста на нивоу општине износиће 3 ‰. Укупан број становника на крају планског периода износиће 39789 становника.

Дијаграм 7: Пројекција броја становника општине Теслић за период 2013 – 2035. година

Табела 58: Пројекција броја становника општине Теслић до 2035. године

ПРОЈЕКЦИЈА БРОЈА СТАНОВНИКА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ ДО 2035. ГОДИНЕ					
ГОДИНА	2013	2020	2025	2030	2035
БРОЈ СТАНОВНИКА	37236	36462	37013	38138	39789
СТОПЕ (‰)		-3	3	6	8.5

На нивоу насељених мјеста до 2035. године се пројектује да ће доћи до раста броја становника у градском насељу Теслић, приградским насељима, секундарним центрима Блатница, Чечава и Прибинић, локалним центрима Ђулићи, Каменица, Угодновићи и Витковци, те насељеним мјестима Булетић и Горњи Теслић. Код већине осталих насељених мјеста доћиће до стагнације или пада броја становника, осим у повратничким насељеним мјестима.

Пројекција броја домаћинства

За пројекцију броја домаћинства као основни елемент, поред пројекције броја становника, узима се пројектована просјечна величина домаћинства до 2035. године. За разлику од претходног периода предвиђа се њен благи раст.

Табела 59: Пројекција просјечне величине домаћинства у општини Теслић до 2035. године

ПРОЈЕКЦИЈА ПРОСЈЕЧНЕ ВЕЛИЧИНЕ ДОМАЋИНСТВА У ОПШТИНИ ТЕСЛИЋ ДО 2035. ГОДИНЕ					
ГОДИНА	2013	2020	2025	2030	2035
ПРОСЈЕЧНА ВЕЛИЧИНА (БРОЈ СТАНОВНИКА)	2.81	2.75	2.80	2.85	2.90

Иначе, пројектовани број домаћинства на крају временског хоризонта 2035. године износиће 13720 домаћинства и биће за 465 домаћинства већи од броја истих 2013. године. Просјечна годишња стопа раста биће 1.6 ‰ и значајно је мања него код пројекције броја становника због пројектованог повећања просјечне величине домаћинства. Генерално, број домаћинства ће порасти за свега 3.51 % у планском периоду.

Табела 60: Пројекција броја домаћинства општине Теслић до 2035. године

ПРОЈЕКЦИЈА БРОЈА ДОМАЋИНСТАВА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ ДО 2035. ГОДИНЕ					
ГОДИНА	2013	2020	2025	2030	2035
БРОЈ ДОМАЋИНСТАВА	13255	13259	13219	13382	13720

3. КОНЦЕПТ РАЗВОЈА СИСТЕМА НАСЕЉА

Насељска структура

Генерално, у периоду до 2035. године предвиђа се смањење броја насељених мјеста на подручју општине Теслић. То се првенствено односи на укидање насељених мјеста подјељених ентитетском границом без насељеног грађевинског дијела (ненасељени атари претежно обрасли шумом). Ријеч је о насељеним мјестима Џимилић Плање, Орашје Плање и Папратница, која ће се припојити сусједним насељеним мјестима.

У погледу популационе дистрибуције насељених мјеста, до краја временског хоризонта плана не предвиђа се значајнија промјена у односу на постојеће стање.

У градском насељу Теслић 2035. године становаће око 7366 становника или 18.51 % укупног становништва. То значи да ће процес урбане концентрације остати на готово истом нивоу као што је био случај досад. Пораст броја становника би се у наредном периоду требао очекивати и у приградским насељима, повратничким насељеним мјестима, насељеним мјестима са централитетом и демографски већим насељеним мјестима.

До краја временског хоризонта плана не очекују се промјене у погледу урбаног – руралне типологије на LAU 2 - NUTS 5 нивоу. Подручје општине ће и 2035. године бити карактеристично по ниском урбаном утицају и малој људској интервенцији у простору.

У наредном периоду десиће се мање промјене у морфолошко – физиономској структури насељених мјеста на подручју општине Теслић. Промјене ће се првенствено састојати у погушћавању грађевинских реона насељених мјеста.

Систем центара

За дефинисање планиране мреже насеља односно система центара 2033. године је коришћено више индикатора, поред оних за утврђивање стања мреже насеља и то:

- Планирана опремљеност насељених мјеста техничком и друштвеном инфраструктуром (јавне службе),
- Планирана саобраћајна мрежа и хидротехнички објекти,
- Пројектовани број становника у насељеном мјесту и његовом гравитационом подручју,
- Будућа морфологија насељеног мјеста и густина изграђености насељеног мјеста,
- Потенцијали у привредној области,
- Смјернице и визије развоја локалне самоуправе.

На основу ових критеријума на подручју општине Теслић планирају се следеће категорије насељених мјеста у оквиру мреже насеља:

- **општински центар** – насељено мјесто Теслић;
- **секундарни општински центри** - Блатница, Чечава и Прибинић;
- **локални центри** - Ђулићи, Каменица, Угодновићи и Витковци;
- **примарна насеља** – остала насељена мјеста;
- **приградска насеља** – насељена мјеста Бања Врућица, Барићи, Бардаци, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Гомјеница, Горњи Ружевић, Рудо Поље, Стењак и Жарковина;
- **насеље са посебном функцијом:** Бања Врућица.

У односу на постојеће стање мреже насеља у планском периоду се предвиђа да насељено мјесто Каменица добије ранг локалног центра којем ће гравитирати претежно насељена

мјеста у средњем току Велике Усоре. На овај начин ће се омогућити боље задовољавање потреба становништва на предметном подручју, првенствено за јавним службама.

Урбанизација

У временском хоризонту плана демографска компонента урбанизације ће бити на готово истом нивоу, на шта указује пројектована стопа урбанизације од 18.51 %, а што је незнатно више од садашње стопе урбанизације. То ће бити резултат пројектованог кретања становништва по типовима насељених мјеста до 2035. године. Раст становништва оствариће поред градског насеља, прије свега приградска насеља, повратничка насељена мјеста, насељена мјеста са централитетом и демографски већа насељена мјеста.

Остале двије компоненте процеса урбанизације (физиономска и функционална) биће у планском периоду израженије него у садашњем тренутку.

Просторне цјелине

Планиране просторне цјелине на подручју општине Теслић су дефинисане на основу планиране мреже насеља или система центара, односно на основу гравитационих зона локалних центара 2035. године (планиране зоне локалних центара).

Табела 61: Зоне локалних центара на подручју општине Теслић 2035. године

ЗОНА СЕКУНДАРНОГ ОПШТИНСКОГ ЦЕНТРА	ЗОНА ЛОКАЛНОГ ЦЕНТРА	ПРИГРАДСКА НАСЕЉА	НАСЕЉЕНА МЈЕСТА У САСТАВУ	ПОВРШИНА ЗОНЕ ЛОКАЛНОГ ЦЕНТРА (km ²)	БРОЈ СТАНОВНИКА 2035. ГОД. У ЗОНИ ЛОКАЛНОГ ЦЕНТРА	ГУСТИНА НАСЕЉЕНОСТИ 2035. ГОД. У ЗОНИ ЛОКАЛНОГ ЦЕНТРА (ст/km ²)
БЛАТНИЦА	Блатница		Блатница и Младиковине	69.43	2725	39.25
	Каменица		Брезове Дане, Дубраве, Каменица, Комушина Доња, Комушина Горња, Копице, Лугови, Папратница, Рајшева и Слатина	90.59	2201	24.30
	Угодновићи		Бијело Бучје, Брић, Доњи Очауш, Горњи Очауш, Језера и Угодновићи	192.91	1752	9.08
ЧЕЧАВА	Чечава		Чечава, Горња Радња, Растуша и Укриница	122.98	3503	28.48
ПРИБИНИЋ	Прибинић		Булетић, Горње Липље, Парлози, Прибинић и Шњеготина Горња	185.31	4145	22.37
ТЕСЛИЋ	Ђулићи		Ђулићи, Горњи Ранковић, Горњи Теслић, Јасенова, Кузмани и Влајићи	46.94	5813	123.85
	Теслић	Бања Врућица, Барићи, Бардаци, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Гомјеница, Горњи Ружевић, Рудо Поље, Стењак и Жарковина	Бања Врућица, Барићи, Бардаци, Џимилић Плање, Доњи Ранковић, Доњи Ружевић, Гомјеница, Горња Врућица, Горњи Ружевић, Калашевић, Мркотић, Орашје Плање, Осивица, Радешићи, Рудо Поље, Стењак, Студенци, Теслић и Жарковина	120.18	18739	155.93
	Витковци		Блажевци, Лончари, Пиљужићи, Витковци и Врела	18.17	911	50.14
УКУПНО				846.49	39789	47.00

У односу на постојеће стање у погледу просторних цјелина планира се формирање зоне локалног центра Каменица. Ова зона би укључивала у свом саставу насељена мјеста Брезове Дане, Дубраве, Каменица, Комушина Доња, Комушина Горња, Копице, Лугови, Папратница, Рајшева и Слатина. На тај начин ће се омогућити квалитетније задовољавање потреба становника ових насељених мјеста, првенствено за јавним службама. У планском периоду и

даље се може очекивати да ће већина становништва насељених мјеста Брезове Дане, Копице и Лугови своје потребе за појединим јавним службама (првенствено образовање и култура) задовољавати у општини Маглај (Нови Шехер и Маглај).

Највеће пројектоване просјечне годишње стопе раста броја становника биће у зонама локалних центара Каменица (5 ‰) и Ћулићи (4 ‰), док ће најмање пројектоване просјечне годишње стопе раста броја становника бити у зонама локалних центара Блатница и Угодновићи (1 ‰).

II ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ

1. ПОЉОПРИВРЕДНА ЗЕМЉИШТА И ПОЉОПРИВРЕДА

Због значаја пољопривредног земљишта и пољопривреде у цјелини, неопходно је да се мјерама земљишне политике обезбјеђи заштита пољопривредног земљишта и његово рационално кориштење. Значај пољопривредног земљишта је велики, јер представља основу пољопривредне производње. На подручју општине површине под пољопривредним земљиштем се углавном користе као оранице, пашњаци, ливаде и воћњаци.

Коришћење, заштита и унапређење пољопривредног земљишта у сврху развоја и унапређења пољопривредне производње се огледа кроз следеће:

- обезбјеђење заштите пољопривредног земљишта и његово рационално кориштење путем мјера земљишне политике, односно да се квалитетније земљиште искључиво користи за пољопривредне сврхе, а изградња усмјерава на пољопривредна земљишта лошијих бонитетних категорија;
- привођење дијела неплодних и деградираних површина одговарајућој намјени, односно рекултивација запуштеног обрадивог пољопривредног земљишта;
- чување обрадивих површина пољопривредног земљишта и предузимање ефикасних мјера за потребе дугорочног развоја пољопривреде;
- побољшање бонитетне структуре квалитетног пољопривредног земљишта у долинском подручју која су подложна плављењу одговарајућим мјерама (агротехничким и хидротехничким);
- планирање радова на уређењу водотока у циљу заштите квалитетног пољопривредног земљишта;
- повећање наводњаваних површина;
- подстицање програма комасације земљишта;
- производња хране у заштићеном простору (стакленици, пластеници);
- обезбјеђење организације и рејонизације узгоја појединих култура на основу пољопривредних подручја;
- праћење савремених токова и интензивирање производње у области воћарства како би се приноси повећали и омогућио излазак на тржиште;
- стална контрола и смањивање на прописане стандарде хемијских инпута (пестициди, минерална ђубрива);
- обнова и развој задругарства или других облика организовања пољопривредних произвођача;
- производња органске хране као и развој програма за подстицање производње органске хране (сертификација производа);
- доношење развојних програма кроз планове заштите и рационалног кориштења земљишта;
- израда Стратегије развоја пољопривреде општине Теслић;
- израда студије о могућностима органске производње;
- повећање површина под житарицама и крмним биљем и повећање производње и приноса ради повећања сточног фонда (потреба за производњом квалитетне сточне хране и поправљања квалитета земљишта дјеловањем легуминоза као биолошких мелиоратора);
- развијање и побољшање генетске основе за сточарску производњу у брдско - планинском подручју.

2. ШУМЕ И ШУМСКА ЗЕМЉИШТА

Шуме обезбјеђују различите потребе човјека, тако да одрживо газдовање подразумјева и задовољавање основних потреба локалних заједница. Међутим, раст дрвећа је постепен и од садње до зрелости за сјечу често треба да прође и више од стотину година. Прекомјерно и неодрживо искориштавање ресурса, чак и ако локалне заједнице у том тренутку привредно зависе од шуме, може да доведе до деградације или чак до уништења шуме као природног ресурса. Због тога мјере које се проводе морају бити дугорочне, исправне и провјерене, јер за увиђање грешке у овој области често треба више деценија.

Као основне мјере дефинишу се:

- промјена приступа коришћења шума и шумских земљишта са монофункционалног на полифункционални;
- избор система газдовања који најбоље одговара станишним условима и стању шума и који ће довести до повећања коришћења потенцијала станишта;
- усмјеравање планирања газдовања шумама према заштити животне средине и заштити природе;
- заштита еколошки репрезентативних и јединствених шума;
- мелиорација ниских и високих деградираних шума;
- пошумљавање голети, подесних за пошумаљавање аутохтоним врстама;
- очување и увећање степена мјешовитости и структурне разноликости шума;
- стварање нормативних предуслова за подстицај укрупњавања приватних шумопосједа и финансијски подстицај за одрживо газдовање приватним шумама;
- едукација становништво за понашање у природи и према природи.

3. РУДНО ЗЕМЉИШТЕ (МИНЕРАЛНЕ СИРОВИНЕ)

Да би се постојећи минерални ресурси на подручју општине Теслић адекватно искористили и заштитили неопходно је сљедеће:

- израда Елабората о резервама за све минералне ресурсе који се експлоатишу или имају у плану да се експлоатишу на подручју општине Теслић;
- израда Програма санитарне заштите за сваки извор и бунар који се користи за људску употребу према Правилнику о мјерама заштите, начину одређивања, одржавања и обиљежавања зона санитарне заштите (Сл. гл. РС 76/16);
- извођење детаљних хидрогеолошких истраживања према Пројекту детаљних хидрогеолошких истраживања у складу са Законом о геолошким истраживањима (Сл. гл. РС 110/13) у случају рјешавања водоснабдијевања одређених мјесних заједница или других дијелова општине коришћењем подземних вода;
- израда катастра загађивача подземних вода на подручју општине Теслић;
- израда катастра клизишта на подручју општине који је потребно стално ажурирати са новим подацима о локацијама клизишта, начину санирања и осталом;
- вршење експлоатације било ког минералног ресурса мора бити у складу Законом о рударству, Законом о геолошким истраживањима, Законом о концесијама и другим законским и подзаконским актима који дефинишу ову област;
- планирање простора и изградња објеката у подручју одобреног експлоатационог поља мора бити уз сагласност носиоца експлоатационог права и ресорног министарства надлежног за експлоатацију минералних сировина, а које води евиденцију експлоатационих поља (Министарство индустрије, енергетике и рударства);

- наставак истраживања техничког грађевинског камена, термоминералних вода, угља, подземних вода и других минералних ресурса на подручју општине Теслић (ова истраживања је неопходно изводити систематски, а према пројектима који морају да задовоље све законске обавезе);
- минералне ресурсе је потребно користити у складу са принципима одрживог развоја.

4. ЕНЕРГЕТСКИ ПОТЕНЦИЈАЛИ

Енергетски потенцијали подручја општине Теслић нису у довољној мјери истражени. За њихово детаљно утврђивање потребно је урадити Студију енергетских потенцијала, која би за задатак требала имати детаљну квантификацију енергетских потенцијала општине Теслић. У планском периоду се очекује веће коришћење соларне енергије, првенствено за производњу електричне енергије, док мале брзине вјетра у садашњем тренутку онемогућују производњу електричне енергије коришћењем снаге вјетра. Биомаса и хидроенергија би у планском периоду требале задржати своју позицију најзначајнијих енергетских извора на подручју општине, уз покретање активности на изградњи постројења за добијање биогаса и биоетанола на фармама.

III ИЗГРАЂЕНОСТ И ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПРОСТОРА

1. КОНЦЕПТ РАЗВОЈА У ОБЛАСТИ СТАНОВАЊА

Пројектовани број станова у 2035. години износи 20303 стамбених јединица. Због тога се планира изградња 6284 нових станова у периоду 2013 – 2035. година. У овај број планираних станова су урачунати и станови које треба замјенити у склопу амортизације стамбеног фонда (5819 стамбених јединица).

Планирани број од 6284 стамбених јединица, које је потребно направити у периоду 2013 – 2035. година на подручју општине Теслић да би се достигао пројектовани број станова од 20303 стамбене јединице, не односи се само на нову стамбену изградњу на неизграђеном земљишту, већ и на замјену дотрајалог стамбеног фонда и обнову оштећених и порушених стамбених објеката (сада ван функције) на изграђеном грађевинском земљишту.

Погушћавање грађевинских реона би требало представљати један од приоритета. То се може постићи већим удјелом вишепородичне стамбене изградње у укупној стамбеној изградњи него што је досад био случај.

Погодна подручја за становање на подручју општине Теслић у временском хоризонту биће урбано подручје Теслић, секундарни и локални општински центри.

Изградњу објеката за повремено становање (викенд изградња) треба усмјерити према грађевинским реонима и урбаним подручјима у јужном планинском дијелу општине (Блатница, Брић, Бијело Бучје, Доњи Очауш, Горњи Очауш, Језера и Угодновићи). На подручју насељеног мјеста Језеро планира се викенд зона Кусићи.

2. КОНЦЕПТ ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА

У планском периоду Босна и Херцеговина би требала постати чланица Европске уније или добити статус повлашћеног партнерства са Европском унијом.

Добијање статуса кандидата у процесу прикључења Европској унији, БиХ ће омогућити пуни приступ средствима претприступног "супер" фонда IPA (Инструмент за претприступну помоћ), а тиме ће и локалне самоуправе имати приступ овом фонду. Након евентуалног прикључења Европској унији БиХ ће стајати на располагању средства из структурних фондова ЕУ и Кохезионог фонда ЕУ.

Основни правац развоја привредних дјелатности дефинисаће тржиште и предузетнички интереси, тако да је реално очекивати нове, досад незаступљене привредне дјелатности, иако ће се привредни развој и даље у значајној мјери заснивати на развоју традиционално важних и тржишно потврђених дјелатности – шумарства и прерађивачке индустрије.

Очекивани број запослених 2035. године износи 9151 радника (стопа запослености укупног становништва од 23 %), што подразумјева отварање или враћање у легални сектор 2703 радних мјеста (у односу на 2015. годину). На тај начин ће се постојећа званична стопа незапослености радне снаге (39,59 %) смањити на око 14 %. Да би се ово остварило потребно је достићи просјечни БДП/становнику РС, што захтијева просјечну годишњу стопу раста БДП од око 7.6 %, уз прогнозирану просјечну стопу раста БДП на нивоу РС од 5 %, и сличну стопу раста популације РС и општине.

Пољопривреда

Ревидираном стратегијом развоја општине Теслић за период од 2015. до 2018. године као један од стратешких праваца развоја је дефинисан развој диверзификоване пољопривредне производње због присуства различитости структуре пољопривредних површина, односно структуре коришћења.

Доминантни правци пољопривредне производње у планском периоду би требали бити производња млијека, овчарство, свињогојство, воћарство (јабучасто, језграсто и јагодасто воће), производња поврћа у заштићеном простору и узгој љековитог и ароматичног биља.

У настојању да пољопривреда буде ослонац за привредни развој, неопходно је у наредном периоду економско - финансијским мјерама и организационим мјерама покренути активности које би пољопривредну производњу ставиле на важно мјесто у општини.

Иницијалне активности које су од значаја су оспособљавање пољопривредне задруге за рад, израда стратегије развоја пољопривреде, иницирање организовања и заједничког наступа пољопривредних произвођача на тржишту, успостављање пољопривредне инфраструктуре (хладњаче, лактофризи, сушаре, системи за наводњавање), успостављање центра за узгој и производњу сјеменског и садног материјала за повртларске културе и расадника, као и организовање редовне едукације за пољопривреднике.

Због вишегодишњег запуштања земљишта много времена је изгубљено на активностима привођења земљишта у првобитну функцију како би се створили предуслови економског опстанка значајног броја становника. Изузетно значајан потенцијал општине је здрава природна средина која се може искористити за организовање производње здраве хране.

Непостојање прерађивачких капацитета за поједине области пољопривреде представља недостатак пољопривредне производње који би се у наредном периоду требао отклонити у циљу развоја пољопривреде на овом подручју.

Потребно је активно учешће општине како би се пољопривредна производња покренула са вишег нивоа и олакшале могућности приступу инвестиционим кредитима, субвенцијама,

пореским олакшицама, могућностима придобијања стратешких партнера и донатора. Такође је потребно формирати посебну институцију (Фондација за развој пољопривреде) за подржавање пројеката дефинисаних Стратегијом руралног развоја општине Теслић. Само систематичан приступ стратегији развоја пољопривреде могао би да је постави на ниво једног од главних ослонаца развоја општине.

Рударство

Рударска дјелатност је у прошлости била знатно развијенија (експлоатација угља, магнезита и хромита), а у садашњем тренутку је сведена је експлоатацију техничког грађевинског камена, претежно за потребе грађевинских предузећа. У планском периоду очекује се већа експлоатација техничког грађевинског камена (кречњак, габро и долерит) на постојећим и новим локацијама, те покретање експлоатације пијаће воде, минералне и термоминералне воде за небалнеолошке сврхе.

Индустрија

У планском периоду се очекује интезиван развој индустрије првенствено због повољног геопрометног положаја општине Теслић (близина планираног аутопута на коридору Vc). Формирање нових производно - пословних зона условиће развој прерађивачке индустрије. У том погледу се очекује активирање капацитета у индустријским гранама као што су прехранбена индустрија, прерада метала и неметала, електро индустрија и лака хемијска индустрија.

Један од основних праваца за развој општине јесте формирање малих и средњих индустријских предузећа која не захтјевају велика финансијска улагања, а брзо дају економске ефекте. Ова предузећа су флексибилна и прилагодљива брзим промјенама које долазе из окружења (тржишне и технолошке промјене), а такође су и локационо флексибилна. Дисперзан развој малих и средњих предузећа на подручју општине ће омогућити равномјеран развој општине и задржавање становништва на селу (приближавање радних мјеста).

Економско - финансијске мјере које се требају искористити у планском периоду, а које су у домену надлежних државних институција су:

- пореска политика која стимулативно дјелује на привлачење капитала;
- инструменти спољнотрговинске политике у функцији повећања извоза;
- кредитна политика у функцији подстицаја развоја малих и средњих предузећа.

Организационе мјере или инструменти су:

- стварање услова за привлачење страних инвестиција кроз активност надлежних министарстава и институција;
- стварање предуслова за формирање нових производно - пословних зона (ослобађање општинских дажбина, додјела земљишта, укидање административних препрека итд.).

Енергетика

У краткорочном периоду на подручју општине Теслић очекује се изградња двије мини хидроелектране на водотоцима Студена и Црквена које ће додатно повећати производњу електричне енергије из локалних извора. Веома је значајно извршити усклађивање изградње малих хидроелектрана и касније производње електричне енергије са заштитом природних добара, првенствено геонасљеђем и стаништима ријетких и угрожених врста.

Туризам

У Измјенама и допунама Просторног плана РС до 2025. године простор општине Теслић је сврстан у Кнежевско-борјанско туристичко подручје (I ранг) и Добојску туристичку зону. Туристичка подручја I ранга (великих туристичких потенцијала) су простори са изразито атрактивним туристичким мотивима који су саобраћајно доступни и инфраструктурно опремљени за прихват туриста, са значајним потенцијалом пораста туристичког промета. Главни туристички итинерер у овој зони представљају "Стазе здравља: бања Врућица – Борја – Кнежево – Чемерница". Репер туристичког идентитета је бања Врућица, а примарни видови туризма су бањски и планински туризам (пратећи видови туризма: еко - туризам, конгресни, лов и риболов, сеоски, авантуристички).

На подручју општине Теслић туризам ће и у планском периоду представљати једну од водећих привредних грана. Туристичке гране са највећим потенцијалом су бањски и планински туризам. Бањски туризам ће и даље бити везан за здравствено - туристички комплекс у Бањи Врућици, односно љековиту термоминералну воду на подручју овог насељеног мјеста.

Средином 1980 - их година урађена је студијска и планска документација (регулациони план) за туристичко - рекреативни центар "Вучја планина". Овим документом је било предвиђено формирање туристичко - рекреативног центра на подручју насељених мјеста Језеро и Бијело Бучје који би своју понуду превасходно базирао на развоју зимског туризма (формирање скијалишта). Пројектовани број посјетилаца је износио око 9000, лежача око 1000, а запослених у туристичким капацитетима око 180 радника. За развој оваквог центра у садашњем тренутку постоје многобројни ограничавајући фактори од којих издвајају минираност терена и инфраструктурна неопремљеност. До краја планског периода постоји могућност формирања мањег туристичко - рекреативног центра (до 300 лежачева) са комбинованом туристичком понудом током цијеле године. Уз постојећу туристичко - рекреативну зону Хајдучке воде у Горњем Липљу, туристичко - рекреативни центар "Вучја планина" би требао бити замајац развоја планинског туризма на подручју општине Теслић.

Остале туристичке гране са потенцијалом за развој су вјерски туризам, сеоски и еко туризам, културни туризам, ловни и риболовни туризам и излетнички туризам. Вјерски туризам ће се и даље заснивати на вјерским манифестацијама (нпр. светковина Велике Госпе у Комушини Доњој) и посјети вјерским објектима и светиштима (нпр. манастир Липље и Конџило). Сеоски и еко туризам би се требао проширити од свог нуклеуса у Бањи Врућици и Горњем Очаушу на цјелокупно рурално подручје у јужном, сјеверозападном и сјевероисточном дијелу општине Теслић. Богатство дивљачи и рибљег фонда у водотоцима брдско - планинског дијела општине су подлога развоја ловног и риболовног туризма, а природне љепоте и близина великих урбаних центара Бања Лука и Зенице излетничког туризма. У планском периоду се очекује квалитетнија употреба културног наслеђа (манастир Липље, некрополе стећака) за потребе развоја културног туризма као допунске туристичке гране.

У брдско - планинском и руралном подручју ефекти развоја туризма могли би да доведу до позитивних развојних кретања (заустављање демографског пражњења и сенилизације становништва, економски раст итд.).

Зоне посебних туристичких предиспозиција у општини Теслић се издвајају на основу следећих критеријума:

- Садашња и планирана заштићена подручја природе и природни објекти (национални паркови, регионални паркови, споменици природе, заштићени пејзажи),
- Културно – историјска добра (археолошки локалитети, градитељско наслеђе),
- Насељеност простора и процјена повратка раније домицилног становништва,

- Постојећи туристички капацитети,
- Саобраћајнице и њихова оптерећеност (постојеће и планиране).

Као зоне посебних туристичких предиспозиција су издвојене следеће зоне:

1. Зона Бање Врућице и средњег тока Велике Усоре

Потенцијал у овој зони је присутан у следећим гранама туризма:

- бањски туризам (здравствено - туристички комплекс Бања Врућица),
- сеоски и еко туризам (Бања Врућица, Комушина Доња, Горња Врућица),
- вјерски туризам (маријанско светиште у Комушини Доњој),
- културни туризам (праисторијске градине, некропола стећака у Бањи Врућици, сакрални објекти),
- ловни и риболовни туризам (Велика Усора),
- излетнички туризам (пјешачке и бициклическе стазе).

2. Зона планине Борје и слива ријеке Лукавац

Потенцијал у овој зони је присутан у следећим гранама туризма:

- планински туризам (туристичко - рекреативна зона Хајдучке воде),
- сеоски и еко туризам (Горње Липље, Шњеготина Горња, Парлози),
- вјерски и културни туризам (манастир Липље),
- ловни и риболовни туризам (Борја, Мала Усора, Лукавац),
- излетнички туризам (пјешачке и бициклическе стазе).

3. Зона горњег тока Велике Усоре са Вучјом планином и Очаушем

- планински туризам (туристичко - рекреативни центар "Вучја планина"),
- сеоски и еко туризам (Горњи Очауш, Доњи Очауш, Угодновићи, Бијело Бучје, Брић и Језера),
- културни туризам (некрополе стећака, народно градитељство - воденице и насеље Брић),
- ловни и риболовни туризам (Велика Усора и њене десне притоке, Очауш, Вучја планина),
- излетнички туризам (пјешачке и бициклическе стазе).

Потенцијални туристички објекти требали би се градити у урбаним подручјима насељених мјеста и туристичким зонама, а све у оквиру дефинисаних зона посебних туристичких предиспозиција. Нова туристичко - рекреативна зона на подручју општине Теслић у планском периоду ће бити туристичко - рекреативна зона Мијићи на подручју насељеног мјеста Језера, гдје ће се формирати главни туристички комплекс (капацитета 300 лежаја) у оквиру туристичко - рекреативног центра "Вучја планина". Пројектовани број нових хотелских лежајева у свим потенцијалним туристичким објектима на подручју општине 2035. године износи 500 - 700 лежајева.

Рекреација

Област рекреације је уско повезана са областима спорта и туризма. Активна рекреација је тијесно повезана са спортом, тачније спортским објектима разних врста. У садашњем тренутку спортски објекти су неједнако распоређени на простору општине. Уз будуће

туристичке објекте треба планирати спортске објекте (отворени и затворени терени). Као потенцијални специјализовани спортски терени на отвореном простору за потребе активне рекреације на подручју општине Теслић могу се издвојити скијалиште, стрелишта, ловишта и локалитети за спортски риболов.

У планском периоду се планира формирање скијалишта на подручју насељеног мјеста Језера (предио Равне између Вучје главе и засеока Мијићи) у оквиру туристичко - рекреативног центра "Вучја планина".

Локација за стрелиште се може реализовати у оквиру урбаног подручја Теслић.

Специјализована ловишта на подручју општине нису планирана до краја временског хоризонта плана.

Ријеке Велика Усора, Мала Усора, Блатница, Лукавац и Мала Укриница са већим притокама, те Гомјеничко језеро представљају потенцијалне локалитете за спортски риболов.

Готово читав простор општине Теслић, осим депоније отпада и индустријских зона је погодан за пасивну рекреацију. Као подручја погодна за пасивну рекреацију нарочито се истичу зоне посебних туристичких предиспозиција.

Кампови

Важне просторе за развој туризма и рекреације на сваком подручју представљају кампови. Као критеријуми за идентификацију потенцијалних локација за кампове су коришћени следећи критеријуми: постојање природних и културно – историјских вриједности, естетски квалитет пејзажа, надморска висина, климатски услови, морфологија терена, опремљеност основном техничком и друштвеном инфраструктуром. Анализом простора утврђене су потенцијалне локације за кампове – излетиште "Еко оаза" на подручју насељеног мјеста Укриница и етно плажа "Лане" на подручју насељеног мјеста Рајшева.

Просторна организација привреде

Концепт просторног развоја привреде општине Теслић са почетка 1980 - их година се заснивао на развоју привреде (превасходно индустрије) на три нова локалитета:

- Жарковачко поље - за развој металске индустрије, дрвне, електро и индустрије на бази полиестера,
 - Ружевачко поље - за развој чистих дјелатности: текстилне индустрије, транспортних дјелатности, комуналних сервиса, грађевинарства, занатства и мале привреде,
- Врела - за развој хемијске индустрије.

Овај концепт је само дјелимично реализован у простору општине Теслић. Индустријска зона у Жарковачком пољу је формирана са измјењеном структуром, индустријска зона Врела уопште није формирана, а на локалитету Ружевачко поље је изграђена само пекара.

Анализа и оцјена стања, као и потребе, могућности и циљеви указују на четири генерална планска приступа у области просторне организације привреде.

Ријеч је о следећим планским приступима:

- Повећање степена искоришћености постојећих производно – пословних зона и привредних погона.
- Измјештање постојећих производно – пословних зона и привредних погона или њихових дијелова из еколошких разлога.
- Проширење постојећих производно – пословних зона и привредних погона.

- Оснивање нових производно – пословних зона на погодним локалитетима.

Зависно од конкретних услова на самом терену, може се примијенити неки од ова четири генерална планска приступа, или сва четири приступа заједно. Могуће су све комбинације ових планских приступа.

У стратешким развојним документима општине Теслић, те регулационим плановима у оквиру урбаног подручја Теслић планиране су двије нове производно - пословне зоне: Ружевачко поље и Ланара.

Табела 62: Планиране производно - пословне зоне на подручју општине Теслић

ПРОИЗВОДНО - ПОСЛОВНА ЗОНА	НАСЕЉЕНО МЈЕСТО	ПОВРШИНА (ha)	БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ 2035. ГОДИНЕ	ГУСТИНА ЗАПОСЛЕНОСТИ 2035. ГОДИНЕ (запослених/ha)
Ружевачко поље	Доњи Ружевић	22.29	1115	50.00
Ланара	Теслић	18.40	920	50.00
УКУПНО		40.69	2035	50.00

Треба нагласити да је мањи дио простора планираних производно - пословних зона већ ангажован за производно - пословну намјену, као и да су присутни и појединачни стамбени објекти. Привредна зона Ланара се може посматрати и као проширење постојеће производно - пословне зоне Ланара - Градитељ, односно градске комунално - радне зоне.

У овим планираним производно – пословним зонама би се требали смјестити локационо флексибилни индустријски капацитети (прехранбена индустрија, прерада хемијских производа, металопрерађивачка, електронска индустрија итд.) који имају средњи утицај на животну средину општинског нивоа; дрвна индустрија, прерада неметала; као и тржни центри и већа складишта.

На подручју општине Теслић треба избјегавати лоцирање капацитета које имају велики утицај на животну средину регионалног нивоа као што су веће индустрије базне хемије, рафинерије нафте и петрохемијски капацитети, веће индустрије лијекова и термоенергетски објекти.

3. КОНЦЕПТ РАЗВОЈА ДРУШТВЕНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Планска рјешења у области друштвених дјелатности омогућавају изградњу нових објеката јавних служби, проширење постојећих, као и санацију и адаптацију објеката јавних служби који нису у функцији, или су имали сличну функцију. На тај начин биће побољшана доступност објектима јавних служби кроз њихов квалитетнији просторни распоред.

Квалитет услуга јавних служби може се подићи примјеном следећих планских смјерница:

- финансирање различитих програма из области јавних служби као додатни садржај поред финансирања различитих установа из локалних буџета,
- подстицање сарадње јавног и приватног сектора,
- подржавање развоја невладиног сектора (нарочито организација које су усмјерене на програме којима се подиже квалитет живљења у локалној средини),
- дефинисање основних циљних група према којима су усмјерени програми из области јавних служби (увођење алтернативних програма за ученике као што су нови програми у пољопривреди, екологија, предузетништво, учење страних језика итд., укључивање и стипендирање средњошколаца и студената у редовне и алтернативне образовне програме),
- формирање задужбина и фондација.

Образовање

Предшколско образовање

У планском периоду постојећи недостатак капацитета у обдаништима и веће запошљавање женске радне снаге условиће потребу за изградњом новог објекта обданишта у градском насељу капацитета око 200 дјеце, те мањих обданишта у секундарним центрима Блатница, Чечава и Прибинић капацитета 20 - 40 дјеце.

Унапређење дјечије заштите у руралном подручју захтијева увођење мобилних дјечијих установа које би радиле са предшколском дјецом минимално једном седмично у постојећим објектима јавних служби (подручна одјељења основних школа, друштвени домови и слично).

Основно образовање

Увођење једносмјенског рада у основним школама на подручју општине захтијева изградњу још једне основне школе у урбаном подручју Теслић, те проширење основне школе у Каменици.

У планском периоду је могуће очекивати стављање у функцију основних школа у Горњој Врућици и Комушини Доњој, барем као петоразредних подручних одјељења.

Култура

Непостојање објеката из области културе на подручју насељеног мјеста Блатница условљава потребу изградње објекта друштвеног дома. На подручју насељеног мјеста Горња Врућица би се у планском периоду требао у потпуности обновити и ставити у функцију постојећи девастирани друштвени дом. Такође је потребно поново ставити у функцију друштвени (задружни) дом у Витковцима.

У постојећим друштвеним домовима до краја планског периода би требали бити више присутни класични културни садржаји (кино пројекције, гостовања позоришних група, изложбе, музичке манифестације и сл.). Функционисање друштвених домована на сеоском

подручју општине могло би се подићи на квалитетнији ниво увођењем услуга сталне мобилне библиотеке (једном седмично), мобилних радионица и атељеа (једном мјесечно).

У општинском центру, у организационом погледу, планира се формирање Центра за културу који би објединио постојеће културне институције и објекте који се налазе у ужем урбаном подручју Теслић.

Социјално старање

Старење становништва у временском хоризонту плана условљава успостављање мањег старачког дома капацитета око 130 лица у насељеном мјесту Бања Врућица или неком секундарном општинском центру (Блатница, Чечава и Прибинић). У градском насељу се планира изградња дневног центра за социјално угрожене особе (површине 50 – 70 m²).

Спорт и рекреација

У планском периоду у погледу спортских објеката нагласак би првенствено требао бити на постизању веће доступности овим објектима у руралном дијелу општине Теслић. Овај критеријум условљава потребу за изградњом уређених спортских терена рекреативног типа на подручју насељених мјеста Горње Липље (центар), Рајшева и Укриница.

Управа

Повећање доступности објеката управе условљава успостављање мјесних канцеларија у планском периоду у насељеним мјестима Ђулићи, Каменица, Угодновићи и Витковци (локални центри). Изградњом друштвеног дома у насељеном мјесту Блатница омогућиће се адекватнији смјештај мјесне канцеларије.

4. КОНЦЕПТ РАЗВОЈА ИНФРАСТРУКТУРЕ

4.1. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Близина европских транспортних коридора, као што је коридор Vc, представља важан позитиван фактор за могућност будућег развоја. Планирани аутопут на коридору Vc представља велики потенцијал који општина Теслић треба да искористи.

Путну мрежу општине Теслић сачињавају саобраћајнице четири ранга:

1. Магистрални пут М4 Бањалука - Теслић - Добој;
2. Регионални путеви Р473, Р474 и Р476а;
3. Локални путеви (повезују групу сеоских насеља, поједино сеоско насеље или издвојени дио сеоског насеља са главним општинским путем, са регионалним путем или са другим локалним путем, изузетно са магистралним путем);
4. Некатегорисани путеви (повезују један стамбени објекат, више стамбених објеката или цијела насеља са локалним путним правцима, регионалним путним правцима, изузетно са магистралним путем).

Основна планска рјешења у области саобраћајне инфраструктуре односе се на изградњу обилазница око градског насеља, те повезивање локалним путевима (садашњи некатегорисани путеви) унутар општине и са сусједним јединицама локалне самоуправе.

На сјеверној страни ужег урбаног подручја Теслић је планирана сјеверна обилазница, која заобилази изграђени дио ужег урбаног подручја Теслић.

Јужна обилазница је планирана на југозападној страни урбаног подручја Теслић. Ова обилазница би скратила вријеме вожње, пролазак кроз уже урбано подручја Теслић би био избјегнут и добила би се квалитетнија мрежа саобраћаја.

Категоризација ових обилазница биће накнадно урађена од стране надлежног органа.

Овим документом је предвиђено 9 локалних путних праваца и то:

1. Пут број 1: локални пут Доње Бијело Бучје - Вучја планина са огранком према регионалном путу Р473 (град Зеница),
2. Пут број 2: локални пут Горњи Очауш - Булетић преко Борје,
3. Пут број 3: локални пут Горњи Очауш - Масловаре (повезивање са магистралним путем М4),
4. Пут број 4: локални пут Црна Ријека - Дубраве - Копице,
5. Пут број 5: локални пут Чечава - Прибинић,
6. Пут број 6: локални пут Чечава - Шњеготина Горња,
7. Пут број 7: локални пут Лађевац - Парлози - Вијачани Горњи,
8. Пут број 8: локални пут Укриница - Марковићи - Растуша,
9. Пут број 9: локални пут Влајићи - Младиковине.

Сви путеви утврђени овим Планом су јавни путеви. Морају се пројектовати по прописима за јавне путеве и уз примјену одговарајућих стандарда. То се нарочито односи на попречни профил пута, ситуационе и вертикалне елементе трасе, елементе за одводњавање и неопходну саобраћајну опрему и сигнализацију. Како су у питању путеви различитих рангова и различитог значаја - параметри из прописа који се имају примијенити одређиваће се у сваком појединачном случају пројектним задатком.

Приликом израде саобраћајница и саобраћајних површина треба се придржавати следеће законске регулативе:

- Закон о јавним путевима (Сл. гласник РС бр. 89/13),
- Закон о безбједности саобраћаја на путевима Републике Српске (Сл. гласник РС бр. 63/11),
- Закон о основама безбједности саобраћаја у БиХ (Сл. гласник БиХ бр. 06/06, 75/06, 44/07, 84/09, 48/10, 18/13, 08/17 и 89/17),
- Правилник о основним условима које јавни путеви, њихови елементи и објекти на њима морају испуњавати са аспекта безбједности саобраћаја (Сл. гласник РС бр. 21/07),
- Правилник о саобраћајним знаковима и сигнализацији на путевима, начину обиљежавања радова и препрека на путу и знаковима које учесницима у саобраћају даје овлаштено лице (Сл. гласник БиХ бр. 16/07),
- Смјернице за пројектовање, грађење, одржавање и надзор на путевима, књига I: Пројектовање, дио 1: Пројектовање путева, поглавље 4: Функционални елементи и површине пута (Сл. гласник РС бр. 111/06),
- остала важећа законска регулатива.

У планском периоду, ради повећања безбједности саобраћаја, обавезна је провјера постојећих јавних путева са аспекта безбједности саобраћаја (RSA), као и ревизија пројеката изградње и реконструкције путне инфраструктуре са аспекта безбједности саобраћаја (RSI), а све у складу са Законом о безбједности саобраћаја на путевима Републике Српске.

Израда програма и пројеката за путеве мора бити усаглашена са:

- програмима развоја привредних активности,
- програмима развоја садржаја друштвеног стандарда,
- програмима развоја јавног превоза.

Смјерница плана је, да се у свим случајевима гдје је то могуће, обједињавају акције на пројектовању и грађењу путева, инсталација техничке инфраструктуре, те регулацији водотока.

4.2. ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Према Закону о водама уређује се начин интегралног управљања водама унутар територије Републике Српске, па тиме и општине Теслић. Управљање водама обухвата интегрални приступ и то: заштиту вода, коришћење вода, заштиту од штетног дјеловања вода, уређење водотока и других водних тијела и јавног добра.

Водоснабдијевање

У планском периоду је потребно унаприједити квалитет у снабдијевању водом цијелокупног становништва општине, провођењем следећих активности:

- проширење капацитета изворишта Студенци;
- проширење градског водоводног система на сјевероисточни дио општине (првенствено зона секундарног општинског центра Чечава и насељена мјеста Горњи Ранковић, Осивица, Витковци и Жарковина) и цијелокупну долину Мале Усоре (насељена мјеста Јасенова, Булетић и Прибинић);
- увођење мјера за рационалну потрошњу воде (адекватно одржавање водоводних система, смањење губитака, уградња водомјера и адекватна накнада за потрошену воду);
- именовање субјеката за управљање водоводима на подручју општине;
- стимулисање штедње воде у објектима колективног становања и пословним просторима уградњом појединачних водомјера за сваки стан и пословни простор (прелазак на систем даљинског читавања утрошка воде).

Проширењем капацитета изворишта Студенци створиће се потреба за изградњом новог резервоара у близини изворишта, те цјевовода од новог резервоара до планираног резервоара у Стењаку. Водоснабдијевање осталих насељених мјеста у сјеверозападном и јужном дијелу општине у планском периоду засниваће се на коришћењу локалних изворишта, првенствено извора и група извора.

За сва изворишта је потребно успоставити одговарајуће зоне санитарне заштите изворишта, првенствено за изворишта локалних водовода. У том погледу је потребно извршити потребне истражне радове, урадити прописане Елаборате о заштити изворишта, усвојити Одлуке о заштитним зонама изворишта, те спроводити прописане мјере заштите, како би се очувао квалитет воде на извориштима.

У Стратегији интегралног управљања водама Републике Српске 2015-2024. године су дати критеријуми за прорачун потребних количина воде.

Табела 63.

Критеријум	Категорија	2005	2015	2025
Специфична потрошња воде (l/ст/дневно)	Општински центар	200	200	200
	Остала насеља	160	160	160
Коефицијент сезонске наравномјерности	Општински центар	1.2	1.2	1.2
	Остала насеља	1.3	1.3	1.3
Губици (%)	Општински центар	50	45	40
	Остала насеља	50	45	40

Према Стратегији потребне планске количине воде за становништво општине Теслић су приказане у наредној табели.

Табела 64.

Општина	2005		2015		2025	
	Број становника	Q _{пот} (l/s)	Број становника	Q _{пот} (l/s)	Број становника	Q _{пот} (l/s)
Теслић	49021	244.92	51969	236.04	54567	227.19

Према пројекцији броја становника потребне (максималне дневне) количине воде за подручје општине Теслић су дате у сљедећој табели.

Табела 65.

Редни број	Подручје	Број становника	Потребне количине воде (губици 40 %)	Број становника	Потребне количине воде (губици 30 %)
		2013. година		2035. година	
1	Урбано подручје Теслић	16603	64.57	18127	65.46
2	Остали дио општине	20633	69.54	21662	67.79
УКУПНО		37236	134.11	39789	133.25

Код прорачуна потребних количина воде и пројектовање система за заштиту од пожара потребно је поштовање следећих законских прописа:

- Закон о заштити од пожара (Службени гласник Републике Српске 71/12);
- Правилник о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара (Сл. гласник РС 39/13);
- Правилником о техничким захтјевима за заштиту гаража за путничке аутомобиле од пожара и експлозије (Сл. гласник РС 19/10);
- Уредба о техничким нормативима заштите од пожара у објектима намијењеним за јавну употребу у којима се окупља или борави, односно ради већи број лица (Сл. гласник РС 32/12);
- Правилник о техничким нормативима заштите од пожара у објектима намијењеним за јавну употребу у којима се окупља или борави, односно ради већи број лица (Сл. гласник РС 64/2013).

Канализација

Канализација употребљених вода

Питање правилног рјешавања канализације отпадних вода је од стратешког интереса за општину Теслић. Разлог за то лежи прије свега у неопходности стварања предуслова за очување здравог потенцијала животне средине и биодиверзитета на подручју општине, те стварање предуслова за благовремено испуњавање обавеза из Оквирне директиве о водама, што је предуслов европских интергација и одрживог развоја општине и региона.

Код сагледавања укупне проблематике прикупљања, транспорта и пречишћавања отпадних вода насеља у општини Теслић, треба приступити изградњи одговарајућих канализационих система и изградњи постројења за пречишћавање отпадних вода. Тамо гдје успостављање колекторског канализационог система није оправдано, било зато што се не би произвеле користи за животну средину или зато што би изазвало изузетне трошкове, треба примјењивати индивидуалне системе којима се постиже једнака заштита животне средине.

У свим случајевима отпадне воде прије коначне диспозиције, морају бити подвргнуте одговарајућем третману (пречишћавању) било на заједничким постројењима (уређајима) или индивидуалним за појединачне објекте. Постојење за пречишћавање отпадних вода урбаног подручја Теслић планирано је у Жарковачком (Стењачком) пољу, поред постојеће индустријске зоне (капацитет 20000 ЕС). Планирани канализациони систем обухватаће првенствено приградска насеља, те насељена мјеста Ђулићи и Горњи Теслић, а у дугорочном периоду и остала насељена мјеста у долини Мале Усоре.

Канализација оборинске воде

Канализацију оборинске воде је потребно водити посебним каналима и упуштати у природне реципијенте. На дијеловима терена гдје су изражена већа загађења (паркинзи за теретна возила, платои бензинских пумпи, саобраћајнице са великим интензитетом саобраћаја) сакупљене воде од падавина ће бити потребно претходно "третирати" (пречишћавати) на одговарајућим сепараторима уља и слично, прије прикључивања на главне одводне колекторе односно прије коначног упуштања у реципијенте.

Код пројектовања канализационих система насеља, као и диспозиције отпадних вода, потребно је поштовање важећих законских прописа:

- Директиве Европске уније о водама;
- Закон о водама (Сл. гласник РС 50/06);
- Правилник о условима испуштања отпадних вода у јавну канализацију (Сл. гласник РС 44/01);
- Правилник о условима испуштања отпадних вода у површинске воде (Сл. гласник РС 44/01);
- Правилник о третману и одводњи отпадних вода за подручја градова и насеља гдје нема јавне канализације (Сл. гласник РС 68/01);
- Уредба о класификацији вода и категоризацији водотока (Сл. гласник РС 42/01).

Заштита од вода

У планском периоду је потребно спровести комплетне мјере заштите подручја од поплава, изградњом, доградњом и реконструкцијом водозаштитних објеката. Главни приоритет је довршетак регулације корита ријека Усора и Велика Усора у дужини 1.7 km кроз урбано подручје Теслић. Ради изградње сјеверне друмске обилазнице и заштите од плављења ујег урбаног подручја потребно је извршити регулацију тока Мале Усоре низводно од Ђулића.

Коришћење вода за остале потребе

Будући да је хидрографска мрежа на подручју општина Теслић доста развијена, са ријеком Великом Усором и већим бројем осталих водотока, те да је квалитет водотока на доста добром нивоу, у будућности је ове водотоке могуће (и потребно) користити и за остале намјене.

Расположиви водни потенцијал горњих токова водотока на подручју општине је могуће искористити у енергетске сврхе за изградњу малих хидроелектрана. У току су активности на изградњи мини проточних хидроелектрана на водотоцима Црквена и Студена.

Протичући кроз подручје општине Теслић, ријека Велика Усора, Мала Усора, Блатница и остале, представљају раскошан дар природе за љубитеље риболова. На овим водотоцима постоје оптимални услови за изградњу рибњака и производњу конзумне рибе, као и млађи пастрмке.

Могућа је изградња јавних базена за купање (отворених и затворених), као и коришћење водотока (изградња плажа и купалишта на Великој и Малој Усори и осталим водотоцима). За даљи и квалитетнији развој ових дјелатност, намеће се потреба већег ангажовања на уређивању појединих дионица корита и обала водотока, изградња плажа и сл.

Обзиром да водотоци на подручју општине Теслић обилује знатним количинама ријечног материјала (шљунка, пијеска и сл), исти је могуће користити као грађевински материјал (справљање бетона, малтера, насипање путева и сл).

За повећање обима пољопривредне производње (узгој воћа, поврћа, житарица и сл) неопходно је приступити већем коришћењу воде за ове намјене. Могуће је захватање воде директно из водотока, подземних вода из приобаља, као и изградња мањих акумулација.

Обзиром на постојање већег броја врела питке воде и њихов добар квалитет, могућа је изградња одговарајућих погона за флаширање воде.

Закључна разматрања за област хидротехника

За простор подручја општина Теслић, везано за област хидротехнике, као приоритет се намеће даље побољшање у квалитету снабдијевања водом и обезбјеђење довољних количина санитарно исправне воде за пиће за сва насеља на територији општине.

Изградња канализационе мреже и одговарајућих постројења за пречишћавање отпадних вода, требало је да се реализује паралелно са изградњом водоводне мреже, односно са изградњом насеља (што у већини случајева није реализовано). Стога се намеће потреба посветити далеко више пажње рјешавању ове проблематике.

Коришћење вода за остале потребе се такође намеће као важна чињеница у целокупном развоју простора општине Теслић.

Заштита квалитета вода водотока на подручју општине Теслић, ће се моћи правилно спроводити само ако се рационално користе и третирају отпадне воде насеља и индустрије и ако се отпад одлаже на санитарну депонију.

4.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Електроенергетика

Нови електроенергетски извори

Измјенама и допунама Просторног плана РС до 2025. године и на основу издатих концесија од стране ресорног Министарства на подручју општине Теслић је планирана изградња двије мини хидроелектране на притокама Велике Усоре и то:

- Студена 2 (инсталисана снага 249 kW, планирана годишња производња око 1000 MWh),
- Црквена (инсталисана снага 249 kW, планирана годишња производња око 1000 MWh).

МХЕ "Студена" је у функцији од фебруара 2017. године (пробни рад), док је од јуна 2017. године у функцији МХЕ "Жираја 2". Радови на изградњи МХЕ "Студена 2" и МХЕ "Црквена" су у току.

Електроенергетска мрежа

Као основни елементи за дефинисање будуће мреже електроенергетског система на територији општине узимају се у обзир укупна потрошња, структура и старост постојећих извора енергије, планирани број становника и намјена површина. Како ће изгледати електроенергетски систем у будућности, првенствено зависи од развоја будуће потрошње и могућности задовољења тражене снаге потрошача.

Постојећа трафо-станица 110/35/10 kV "Теслић", опремљена са два трансформатора 110/35 kV снаге 20 MVA, може обезбједити потребну количину ел. енергије за општину Теслић. Пројектовано вршно оптерећење на крају планског периода износи око 28 MW. У првом петогодишћу планског периода је планирана њена реконструкција и проширење.

Да би се обезбиједила боља испорука ел. енергије потребно је у Бања Врућици, Ђулићима и Чечави изградити нове 35/10 kV трафо-станице. До нових трафо-станица је потребно изградити нове 35 kV далековод, а на новопланиране 35/10 kV трафо-станице свести постојеће 10 kV далековод у мјестима градње нових 35 kV постројења.

Планирана трафо-станица ТС 35/10 kV "Бања Врућица" прикључиће се на постојећи 35 kV-ни далековод Теслић - Блатница, по систему улаз-излаз.

Планирана трафо-станица "Ђулићи" прикључиће се на постојећи 35 kV-ни далековод Теслић - Прибинић, по систему улаз-излаз.

Планирана трафо-станица ТС "Чечава" прикључиће се 35 kV-ним далеководима на постојећу 35/10 kV трафо-станицу "Жарковина" и постојећу 110/35/20(10) kV трафо-станицу "Станари". У циљу обезбјеђења преноса интервентних снага у 35 kV ТС изградиће се 35 kV далековод од ТС 35/10 kV "Чечава" до ТС 35/10 kV "Прибинић" и обезбједити интервентно напајање у ове двије трафо-станице.

У периоду до 2035. године је планирана изградња 35 kV-ног подземног далековода од ТС 35/10 kV "Жарковина" до ТС 110/35/20(10) kV "Станари", а чија траса би била накнадно утврђена. Такође, у планском периоду је потребно извршити проширење постојеће електроенергетске 10 kV мреже и припадајућих трафо-станица, те изградити довољан број

дистрибутивних трафо-станица преносног односа 10/0.4 kV. До краја планског периода је потребно прећи на 20 kV ниво, чиме ће се смањити губици електричне енергије.

НН мрежа

С обзиром да су поједини дијелови НН мреже у појединим насељима дотрајали и да су у доста лошем стању, при чему је снабдијевање ел. енергијом отежано, у планском периоду мора се посветити посебна пажња реконструкцији постојеће и изградњи нове разводне НН мреже. Постојећа НН мрежа, углавном, је изведена надземним голим водичима, па се предвиђа замјена постојеће и изградња нове НН кабловске мреже, која ће се градити подземним и надземним НН кабловима, што ће овисити о условима на терену.

Улично освјетљење

Како је јавна расвјета улица у градском насељу изведена са разним типовима свјетиљки, уз врло лошу освјетљеност улица, овим документом планирана је типизација свјетиљки уз побољшање карактеристика освјетљености постојећих и планских саобраћајница.

За освјетљење улица потребно је типизирати свјетиљке и расвјетне стубове, како за главне, тако и за споредне улице. Код прорачуна освјетљености улица извршити категоризацију истих и на основу категорије улице одредити јачину освјетљености улица у градском насељу. Напајање свјетиљки уличног освјетљења извести са подземним НН кабловима који ће се полагати између асфалтних површина и регулационих линија.

У сеоским центрима потребно је извршити освјетљење главних путева (улица) и обезбиједити већи комфор живота на ванградском подручју

Инвестиције

У наредном периоду главне инвестиције ЗП Електро Добој а.д. Добој на дистрибутивном подручју општине Теслић ће бити усмјерене на следеће:

- изградњу нових и санација постојећих електроенергетских објеката, те уградња нових трафостаница 20/0.4 kV, у циљу растерећења на подручјима гдје је оно неопходно због подизања квалитета испоручене електричне енергије;
- обезбјеђење да што већи број трафо-станица на средњенапонској мрежи има дупло напајање;
- реконструкцију нисконапонске мреже, посебно тамо гдје је остварени проценат техничких губитака услед њеног лошег стања;
- контролу, замјену и уградњу нових бројила, што има за циљ смањење техничких губитака.

Термоенергетика

Топлификација

Имајући у виду нерационално коришћење топлотне енергије при загријавању грађевинских објеката, а такође и њену нерационалну производњу, у овој области је могуће остварити и најзначајније уштеде, ради тога се предвиђа:

- изградња нових објеката и система:
 - изградња система даљинског и централног снабдијевања објеката топлотном енергијом, са примјеном енергетски ефикаснијих рјешења,
 - изградња нових и санација постојећих објеката уз поштовање техничких захтјева за рационалну употребу енергије, који су прописани:

- највећом допуштеном годишњом потребном топлотном енергијом за гријање по јединици корисне површине објекта, односно по јединици запремине гријаног дијела објекта,
 - највећим допуштеним коефицијентом трансмисијског топлотног губитка по јединици површине омотача зграде,
 - спријечавањем прегријавања просторија зграде због дјеловања сунчевог зрачења током љета,
 - ограничењима зракопропусности омотача зграде,
 - највећим допуштеним коефицијентима проласка тоpline појединих грађевинских дијелова омотача зграде,
 - смањењем утицаја топлотних мостова,
 - највећом допуштеном кондензацијом водене паре унутар грађевинског дијела зграде,
 - спречавањем површинске кондензације водене паре.
- стварање могућности за употребу алтернативних горива, на основу конкурентности цијена, поузданости снабдијевања горивом, те еколошког значаја, предност дати домаћим енергентима,
 - што веће учешће алтернативних извора енергије за гријање (дрвни отпад, био-гас, геотермална енергија, енергија сунца и сл.),
 - повећање нивоа квалитета ваздуха, узроковано смањењем потрошње горива и емисије продуката сагоријевања.

Топлотни биланс

Приликом дефинисања топлотног конзума, у овој фази рада, израчунава се потребна количина топлоте на бази једног квадратног метра бруто грађевинске површине објекта. Површине објекта се класификују према намјени појединих садржаја и на тај начин се усваја специфична топлота чија је бројна вредност дата на бази искуствених података. С обзиром да је у европским земљама присутна тенденција побољшања термичких карактеристика зграда, а код нас је на снази Правилник о минималним захтјевима за енергетске карактеристике зграда (Службени гласник РС, број 30/15), данас се граде објекти термичких карактеристика знатно бољих од оних прије ступања на снагу правилника. Специфични топлотни губици, поред параметара самог објекта, зависе и од климатских услова мјеста у којем се објект налази. С обзиром на наведено, за Теслић су дати процјењени специфични топлотни губици (просјечно за све објекте) у износу од 90 W/m^2 .

Топлотни биланс објекта урбаног подручја

Топлотни биланс се састоји из топлотног биланса система гријања и топлотног биланса система за загријавање санитарне воде. Топлотни биланс система гријања, за објекте ужег урбаног подручја процјењује се на 40.36 MW , а топлотни биланс система за загријавање санитарне воде зависи од броја корисника и константан је током читаве године, процјењује се на 1.97 MW . Укупан процијењени топлотни биланс је 42.33 MW .

Овако дефинисан топлотни биланс је проистекао из претпоставке да се сви потрошачи снабдевају топлотном енергијом за гријање из централног система, што обично није случај, и из досадашњег искуства познато је да се на градску топлотну мрежу прикључује просјечно око 50 - 60 % приватних (индивидуалних) објекта. Имајући у виду то искуство, као и неравномјерну густину топлотног оптерећења по блоковим, у укупни топлотни биланс разматраног подручја смо урачунали 55 % топлотног капацитета свих објекта. Такође није реално очекивати да ће проценат корисника санитарне воде бити већи од 50 %. Ради тога је кориговани укупни топлотни биланс:

$$Q_{UK}^K = 40,36 \cdot 0,55 + 1,97 \cdot 0,5 = 23,18 \text{ MW}$$

Густина коригованог укупног топлотног оптерећења је 6.2 MW/km².

Битан критеријум при одређивању оправданости централизованог снабдевања топлотном енергијом је густина топлотног оптерећења. Густина топлотног оптерећења се дефинише као однос максималног топлотног оптерећења објекта изграђених на одређеном подручју (блоку) и површине тог подручја (блока).

Као просјечна густина топлотног оптерећења, када је оправдано прикључење на систем даљинског гријања, узима се вриједност 33 - 45 MW/km², док се као доња граница за прикључење на систем узима вриједност од 25 MW/km², с тим што постоји тенденција смањења ове вриједности.

Густина коригованог укупног топлотног оптерећења од 6.2 MW/km² је испод прага оправданости прикључења на систем даљинског гријања.

Избор начина топлификације објекта

Из горенаведеног је видљиво да је густина топлотног конзума за цијели обухват ужег урбаног подручја 6.2 MW/km², што је знатно испод прага оправданости топлификације разматраног подручја системом даљинског гријања.

Међутим, за дио блокова у средишњем дијелу ужег урбаног подручја густина топлотног оптерећења се приближава граници од 25 MW/km², што указује на оправданост њиховог снабдијевања топлотном енергијом из система даљинског гријања или из система рејонских котловница. Из већ споменутих разлога, првенствено, предности коришћења система даљинског гријања у економском и еколошком смислу, намеће се закључак да дио ужег урбаног подручја (његов централни дио) треба топлифицирати из рејонских котловница до стварања услова за изградњу система даљинског гријања. У циљу тога потребно је:

- инсталирати нове котловске јединице (котловнице у постојећим или новим објектима, као и постављање котловница контејнерског типа) у зонама које су погодне за централизовано снабдијевање топлотном енергијом;
- изградити подземну топловодну цијевну мрежу за транспорт топлотне енергије од котловнице до топлотних потрошача, од фабрички предизолованих челичних цијеви, према европским стандардима EN-253, EN-448, EN-488 и EN-489.

Број рејонских котловница ће зависити од динамике изградње објекта односно од интереса инвеститора да, постојеће или нове објекте, топлотном енергијом снабдијевају из индивидуалних или заједничких (рејонских) котловница. Њихова коначна локација и број, као и трасе топловодних прикључака, биће дефинисани планским документима нижег реда.

Поред тога што је густина топлотног конзума, у већем дијелу ужег урбаног подручја мала, овим документом је резервисан простор за изградњу будуће топлане, када се за то створе услови. Резервисани простор се налази у градској индустријској зони.

У систему даљинског гријања, када се за његову изградњу створе услови, примјенио би се искључиво индиректни начин прикључења потрошача на топлотну мрежу. У том случају потрошач преузима топлотну енергију из градске топлотне мреже преко измјењивача топлоте. На тај начин су хидраулични режими рада потрошача и градске мреже потпуно одвојени, што значајно поједностављује погон читавог топлификационог система и повећава његову поузданост; потрошач је заштићен од честих промјена хидрауличног режима градске мреже (који настају прикључењем нових потрошача), а градска мрежа је заштићена од честих кварова на инсталацијама потрошача.

За све објекте који се буду градили на разматраном простору, прије изградње система даљинског гријања, може се одобрити изградња индивидуалних или рејонских котловница, ако за то буде интереса инвеститора. Када се стекну услови за прикључење објеката на систем даљинског гријања, опрему у котловницама треба конзервирати или расходovati (у зависности од стања опреме), тако да би конзервиране котловнице били алтернативни топлотни извори у случају потешкоћа у функционисању система даљинског гријања.

Повећање енергетске ефикасности у сектору зградарства

Веома важно је унапређење енергетске ефикасности у сектору зградарства, како стамбених, тако и објеката друге намјене. Искуства из ЕУ, као и земаља из окружења говоре у прилог томе да се велике уштеде могу направити управо адекватним изоловањем објеката и другим активностима које воде ка смањењу потрошње топлотне енергије по 1 m² гријаног простора. Пошто се ради о скупим инвестицијама, неопходно је да се на општинском нивоу направи стратегија, дефинишу приоритети, те усвоји одговарајућа регулатива, као и претпоставке за улазак у ову врсту активности.

Треба нагласити да су послови и активности везани за енергетску ефикасност изузетно захтијевни и комплексни и због тога захтијевају систематски приступ од стране државе и локалних власти.

Правилником о минималним захтјевима за енергетске карактеристике зграда (Сл. гласник РС 30/2015) прописују се минимални технички захтјеви за енергетске карактеристике зграда који се односе на рационалну употребу енергије и топлотне заштите, а које треба испунити приликом пројектовања и грађења, као и захтјеви у погледу карактеристика грађевинских производа који се уграђују и начин испуњавања прописаних захтјева.

Гасификација

У садашњем тренутку постоје планови да се изгради гасовод у регији, али се још није ушло у реализацију тога пројекта. Ако природни гас, у будућности, буде доступан у општини Теслић, за адекватно сагледавање овог аспекта енергетике, неопходна би била израда Студије гасификације општине Теслића, која би дала неопходне параметре за овај вид инфраструктурне опремљености општине, а који би били употребљиви за нову планску и пројектну документацију.

У складу са Измјенама и допунама Просторног плана Републике Српске до 2025. године одређена је локација главне мјерно-регулационе станице за урбано подручје Теслић (на подручју насељеног мјеста Доњи Ружевић), као и траса гасовода високог притиска који долази на подручје општине Теслић из правца Добоја.

4.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Поштански саобраћај

Даљи развој поштанског саобраћаја мора се огледати у његовом успјешнијем функционисању кроз увођење нових технологија и у овој области тако да се омогући:

- пренос физичког терета,
- пренос докумената електронским путем,
- стварање услова за пружање телекомуникационих услуга (Интернет и др.) у условима либерализованог тржишта.

Примјена нових технологија захтијеваће модернизацију шалтерских терминала и њихово увезивање у аутоматску обраду података.

У циљу рентабилнијег пословања број поштанских јединица се не би повећавао, док би се број шалтерских мјеста мијењао у зависности од повећања броја услуга.

Телекомуникације

У области телекомуникационе инфраструктуре на подручју општине Теслић предвиђа се:

- изградња нових телефонских централа на ванградском подручју;
- проширење капацитета телефонских централа;
- извођење ТТ мреже на подручју општине;
- успостављање међумјесних веза оптичким каблом са сусједним општинским центрима;
- изградња 10 нових базних станица (7 базних станица у урбаном подручју Теслић; те у насељеним мјестима Блатница, Чечава и Горњи Ранковић);
- креирање нових сервиса;
- бржа понуда нових сервиса и сервиса додатних вриједности;
- изградња нових приступних мрежа које подржавају широкопојасне сервисе (видео, брзи интернет и ИП/МПАС мреже);
- осигурање принципа универзалног сервиса према постављеној регулативи;
- увођење оптичких каблова у приступне мреже одмах поред бакарних каблова.

На основу плана инвестиција "М:тел" - а предвиђена је реконструкција постојеће бакарне приступне телекомуникационе (ТК) мреже и изградња оптичке приступне ТК мреже на цијелом подручју општине Теслић у наредне двије године. Циљ ове инвестиције је скраћење претплатничке петље, тако да се већини претплатника омогући проток од најмање 30 Мбр.

4.5. ДРУГА (КОМУНАЛНА) ИНФРАСТРУКТУРА

Гробља

Постојеће главно градско мултиконфесионално гробље задовољиће потребе за сахрањивањем у урбаном подручју Теслић, заједно са постојећим мањим гробљима унутар урбаног подручја и у његовом непосредном окружењу.

До реализације објекта за третман животињских остатака који би покривао простор РС или читаве БиХ, на подручју општине Теслић треба формирати сточно гробље.

IV ПОСЕБНА ПОДРУЧЈА

1. КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ ПРИРОДНИХ ВРИЈЕДНОСТИ

Посебне мјере за заштиту биодиверзитета и природних вриједности су:

- активни мониторинг широког обухвата, предвиђање и каналисање свих промјена, уз стриктну примјену законских и других мјера заснованих на научно доказивим чињеницама;
- приоритетно приступање изради јединственог информационог система за све компоненте очувања и заштите биодиверзитета у заштићеном подручју;
- прихватање и спровођење међународних стандарда и критеријума из области заштите и очувања биолошке разноврсности;
- формирање и финансирање истраживачких тимова који би подигли ниво истражености недовољно проучених таксона и подручја;
- повећање надлежности и ефикасности постојећих служби заштите и контроле;
- инсистирање у експлоатацији шума на таквим захватима који би омогућили опстанак и брже насељавање животињских врста (пошумљавање аутохтоним врстама, обogaћивање спрата жбуња, смањење узнемиравања);
- издвајање подручја за репродукцију са потпуном забраном приступа;
- појачање стручне подршке и сарадње за усавршавање (обучавање), као и образовања и кампање утицаја на јавно мњење;
- усаглашавање развојних планова и политике коришћења природних ресурса са стратегијом и плановима очувања биодиверзитета;
- реализација приоритетних пројеката очувања;
- укључивање у међународне програме и прихватање међународних правних инструмената у области очувања биодиверзитета и природних вриједности.

Измјенама и допунама Просторног плана Републике Српске до 2025. године на подручју општине Теслић су планирана следећа заштићена природна добра:

- споменик природе "Брекињевац - Просјечени камен",
- споменик природе "Новаково брдо",
- подручје управљања стаништем "Састојина тисе - Угодновићи",
- подручје управљања стаништем "Састојина ораха - Јотановићи",
- подручје управљања стаништем "Састојина божиковине - Тремушњача",
- подручје управљања стаништем "Цјепава",
- подручје управљања стаништем "Луке" (природно мријестилиште пастрмке),
- заштићени природни предио "Усора - горњи ток",
- заштићени природни предио "Гаврићи",
- парк природе "Сњеготина-Липље",
- парк природе "Бања Врућица са околином",
- парк природе "Борја".

У оквиру планираног парка природе "Шњеготина - Липље" налазе се четири планирана заштићена природна добра мање површине: споменици природе Новаково брдо и Брекињевац - Просјечени камен, заштићени природни предио Гаврићи и подручје управљања стаништем "Цјепава"; док се састојина тисе - Угодновићи налази у оквиру граница планираног заштићеног природног пејзажа (предјела) Усора - горњи ток.

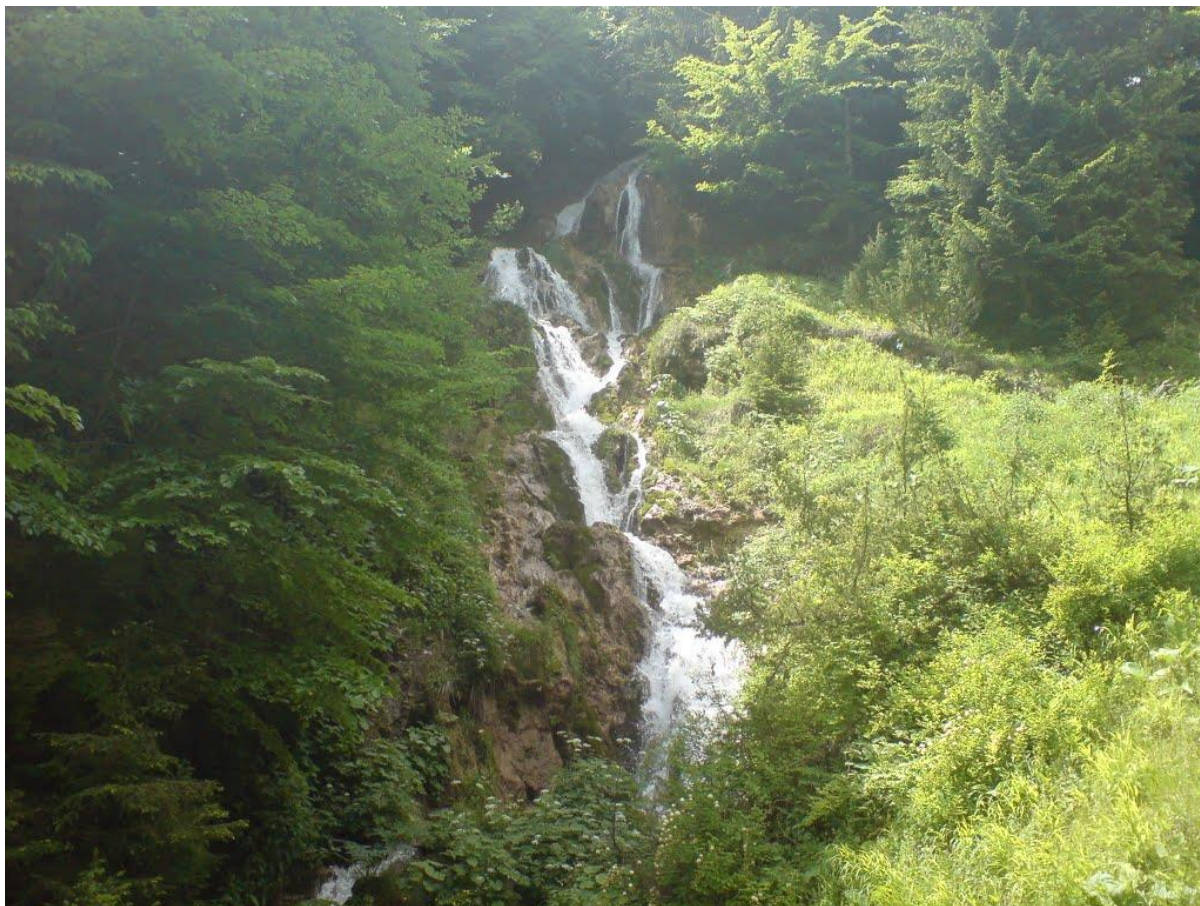
Накнадном провјером је утврђено да се локалитет Луке (природно мријестилиште пастрмке) не налази на подручју општине Теслић.

Такође, планира се стављање под заштиту свих природних добара која су била под заштитом и у евиденцији надлежних институција прије 1992. године, а која нису у досадашњем периоду стављена под заштиту (претежно категорија споменик природе); те објекта обликоване природе, значајних станишта за рибе у сливу Велике Усоре (категорија подручје управљања стаништем) и објекта геонасљеђа (категорија споменик природе) у евиденцији Републичког завода за заштиту културно - историјског и природног наслеђа.

Планирани парк природе "Бања Врућица са околином" у границама дефинисаним Измјенама и допунама Просторног плана Републике Српске до 2025. године (експлоатационо поље термоминералне воде) не испуњава критеријуме за ову категорију заштићеног природног добра, због чега су на овом простору као заштићена природна добра планирани бањски парк у Бањи Врућици (категорија објекти обликоване природе), извор термоминералне воде Бања Врућица (категорија споменик природе) и парк шума Бања Врућица. Простор слива ријеке Студене, за чије је проглашење заштићеним подручјем поднесена иницијатива, категорисан је као планирани заштићени природни пејзаж.

Као потенцијална подручја Еколошке мреже РС у планском периоду се могу издвојити парк природе "Борја" и споменик природе "Пећина Растуша". Емералд подручје "Влашић" не тангира простор општине Теслић.

Слика 13: Брићки водопад на водотоку Лучице (фото: Panoramilio.com)

Укупна површина планираних заштићених природних добара (полигони) на подручју општине Теслић износи 16665.11 ha. Ова добра заузимају 16605.84 ha територије општине Теслић што чини 19.62 % површине општине.

2. КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ КУЛТУРНО - ИСТОРИЈСКИХ ДОБАРА

Опште смјернице у области културно - историјског наслеђа су:

- уколико се предвиђају интервенције на културним добрима или у њиховој тангентној зони, које могу утицати на изглед и својства добра, прије предузимања радова потребно је, у складу са одредбама Закона о културним добрима, обратити се Заводу посебним захтјевима ради прописивања детаљних мјера заштите, издавања сагласности на пројектну документацију и увида у изведене радове,
- уколико се приликом грађевинских или других радова на простору у обухвату плана пронађу археолошки остаци, неопходно је одмах обуставити радове и, у складу са чланом 79. Закона о културним добрима, обавјестити службу заштите, ради предузимања одговарајућих мјера.

У временском хоризонту плана неопходно је стављање под званичну заштиту (категорија - национални споменик) на нивоу РС и БиХ сљедећих споменика на подручју општине:

- средњовјековна некропола "Момчилов гроб" у Бањи Врућици,
- средњовјековна некропола "Грчко гребље" у Бијелом Бучју,
- манастир Липље у Горњем Липљу,
- православна црква св. Петра и Павла са црквом брвнаром у Бањи Врућици.

V ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Свака привредна експанзија и урбанизација неминовно са собом носе опасности по животну средину и њену деградацију. Да би се обезбиједио адекватан квалитет животне средине неопходно је спровести низ конкретних мјера заштите како би се већ постојећи квалитет одржао или да би се постојећа загађења довела на ниво одрживог.

Мјере се могу подјелити на правно - нормативне мјере, техничко - технолошке, просторно - планске, економске и друге.

Генералне мјере у области заштите животне средине су:

- организационо и кадровско јачање система заштите животне средине;
- доношење општих нормативно - правних аката Скупштина општине о заштити и унапређењу животне средине (план управљања сливом ријеке Усоре, општински план заштите природе, општински програм заштите ваздуха, општински план управљања чврстим отпадом) чиме треба се се обезбједи ефикасан и организован приступ реализацији приоритетних планских рјешења;
- израда катастра загађивача и стално ажурирање од стране надлежних, при чему је нарочито важно установљивање мјерних пунктова загађивања и услова праћења загађивања;
- забрана и ограничење градње објеката који су потенцијални загађивачи у зонама становања, друштвених, туристичко - рекреативних, просвјетних и других центара активности;
- прилагођавање техничких и производних процеса у индустрији и производњи енергије захтјевима и условима заштите животне средине, како се штетни утицаји и загађења не би ширили на околину;
- изградња система за пречишћавање отпадних вода насеља и индустрије у насељима која су најугроженија и са највећим ризиком по здравље људи и животну средину;
- уградња, контрола употребе и одржавање инсталација и уређаја за пречишћавање загађених отпадних гасова;
- правилан избор локације, нарочито производних објеката, уз поштовање мезоклиматских и микроклиматских карактеристика простора;
- формирање санитарних заштитних зона и заштитних растојања око објеката са повећаним загађивањем и ризиком за животну средину и здравље људи и око главних саобраћајница, при чему ширина заштитних зона зависи од степена могућег загађења;
- рекултивација рудног земљишта и санација најоштећенијих локација експлоатацијом минералних сировина (површински копови, каменоломи итд.);
- спречавање недозвољене и неконтролисане експлоатације шума и вршење санације девастираних подручја;
- заштита и одрживо кориштење природних и културно – историјских вриједности;
- заштита водног земљишта, уређење обала и вршење регулације водотока у смислу спречавања плављења;
- довођење употребе пестицида, хербицида и вјештачких ђубрива, примјеном савремених агротехничких мјера, на ниво потрошње који ће истовремено задовољавати потребе у пољопривреди, али и стандарде заштите животне средине;
- санација општинских и нелегалних (дивљих) депонија на подручју општине;
- успостављање ефикасног система прикупљања чврстог отпада који би функционисао на што већем простору општине Теслић и тиме опслуживао већи број становника;
- деминирање површина загађених минама и неексплодираним убојним средствима;
- повећање учешћа финансирања заштите животне средине (мјере фискалне политике): издвајања доприноса из цијене производа и услуга, накнада за кориштење грађевинског земљишта, као и финансирање из новчаних накнада и казни за емитовање штетних продуката преко или у животну средину (из ових извора ће се

обезбиједити прибављање материјалних средстава потребних за остваривање циљева заштите и унапређења животне средине);

- едукација, развијање јавне свијести и унапређење приступа јавности информацијама и доношењима одлука из области заштите животне средине.

Заштита воде

Обзиром да се испод дијела урбаног подручја Теслић налази подземно водно тијело, неопходно је посветити посебну пажњу очувању квалитета подземних вода, те смањењу и елиминисању постојећих и потенцијалних извора негативних утицаја на квалитет ових вода. Треба нагласити да зоне санитарне заштите изворишта Студенци обухватају велики дио слива Велике Усоре.

У циљу заштите вода неопходно је спровести следеће мјере:

- обезбјеђење квалитетне воде за водоснабдијевање становништва и остале намјене одржавањем опреме и провођењем мониторинга;
- одржавање водотокова у прописаној категорији квалитета (Усора: друга категорија; Уредба о класификацији вода и категоризацији водотока - Службени гласник РС 42/01);
- проширење јавног канализационог система на цјелокупно урбано подручје Теслић и изградња канализационих мрежа у секундарним општинским центрима - Блатница, Чечава и Прибинић;
- изградња уређаја за пречишћавање отпадних вода из градског канализационог система;
- пречишћавање индустријских отпадних вода на постројењима за предтретман отпадних вода, до прописаног нивоа квалитета, прије упуштања у канализациони систем;
- изградња санитарно исправних септичких јама;
- дефинисање зона санитарне заштите изворишта намјењених за снабдијевање водом;
- заштита водотока и водног земљишта;
- уређење корита и вршење регулације ради спречавања плављења (Мала Усора, Усора, Велика Усора, бујични токови);
- спречавање одлагања отпада у водотокове и акумулације;
- санација постојећих дивљих депонија уз водотокове;
- успостављење мониторинга квалитета површинских и подземних вода.

Заштита ваздуха

Иако мониторинга квалитета ваздуха на подручју општину не постоји и одређени индикатори указују на његов релативно висок квалитет, на подручју општине Теслић могуће је констатовати присутност одређених извора потенцијалног загађења.

У циљу заштите ваздуха неопходно је спровести следеће мјере:

- развој система топлификације (централизовано загријавање)/гасификације са што већим бројем прикључених објеката;
- повећавање енергетске ефикасности, веће кориштење обновљивих извора енергије, те унапређење шумских екосистема у циљу смањивања емисије;
- изналажење и реализација архитектонских, грађевинских и хортикултурних рјешења између саобраћајница, стамбених и радних зона и објеката у плановима нижег реда;
- вршење контроле возила на техничком прегледу сагласно прописима о безбједности саобраћаја у односу на дозвољене количине издувних гасова;

- формирање катастра загађивача у циљу боље контроле квалитета ваздуха, који треба динамички обнављати;
- обезбјеђивање мониторинга квалитета ваздуха за праћење основних загађујућих материја (SO и чађ, таложне материје, суспендоване честице, CO и NO_x) на подручју цијеле општине;
- повремено мјерење специфичних загађујућих материја из саобраћаја;
- повремено мјерење специфичних загађујућих материја из индустријских и других производних објеката који угрожавају квалитет ваздуха;
- предвиђање максималног озелењавања слободних површина, како јавних површина, тако окућница индивидуалних стамбених објеката у плановима нижег реда;
- успостављење заштитних дрвореда и других видова чврстих баријера приликом пројектовања и извођења саобраћајница за заштиту од индивидуалних гасова, прашине и буке из саобраћаја;
- провођење процјене утицаја на животну средину при реализацији нових или реконструкцији постојећих привредних погона који могу угрозити квалитет ваздуха насеља;
- онемогућавање третмана чврстог отпада непрописним спаљивањем (долази до емисије штетних гасова);
- обезбјеђење комуналне хигијене.

Заштита земљишта

Деградација земљишта може бити последица природних и антропогених чинилаца који доводе до погоршања карактеристика земљишта и његових функција, а некада и до потпуног губитка.

Деградација и загађивање земљишта на подручју општине Теслић настаје услед хемијских загађивача који доспијевају у земљиште као резултат загађивања ваздуха, комуналних и пољопривредних отпадних вода, неконтролисаног одлагања чврстог отпада, као и на мјестима различитих акцидената.

Заштита земљишта ће се постићи спровођењем следећих мјера:

- законско регулисање и заустављање процеса бесправне градње објеката и са тим повезаног процеса заузимања пољопривредног земљишта;
- стручна примјена пестицида и минералних ђубрива и строга контрола њихове употребе од стране стручних служби (умањивање њиховог штетног дјелства на измјене хемијског састава тла);
- подстицање органско – биолошке пољопривредне производње информисањем и едукацијом;
- регулисање септичких јама градитељским захватима што ће смањити опасност од потенцијалног загађивања тла и подземних вода;
- регулисање отпадних вода свих загађивача у циљу спречавања промјене хемизма тла и продирања загађивача у подземље;
- примјена одговарајућих техничко-технолошких рјешења у котловницама (уградња пречистача отпадних гасова и чађи) којима се смањује утицај на аерозагађење, као и таложње чврстих материја из ваздуха на тло;
- рекултивација рудног земљишта и санација напуштених локалитета експлоатације у складу са Законом о рударству;
- спречавање нелегалне и неконтролисане експлоатације шума у циљу спречавања губитка земљишта;
- смањивање ерозионих процеса који настају под утицајем антропогеног дјеловања и предузимање антиерозионих мјера;
- регулација водотока ради спречавања плављења;

- деминирање подручја загађених минама.

Заштита од буке

- праћење нивоа буке у зони каменолома и у окружењу индустријских зона;
- постављање заштитних баријера дуж саобраћајница и око објеката са повишеним нивоом буке.

Спровођење мјера заштите утицаће на смањење ризика и спречавање загађивања и деградације животне средине, као и на подизање постојећег квалитета животне средине, те подизање квалитета живљења уопште.

Управљање отпадом

Управљање чврстим отпадом на подручју општине Теслић је недовољно развијено што има за посљедицу загађење и деградацију основних компонената животне средине.

Успостављање функционалног система управљања чврстим отпадом је основни предуслов унапређења и заштите животне средине.

Концепт збрињавања отпада предложен је *Стратегијом управљања чврстим отпадом у БиХ* израђеној под покровитељством Европске уније. Концепцијом су предвиђене смјернице управљања чврстим отпадом и одређени макролокалитети на нивоу регија у БиХ у оквиру којих би се организовале санитарне регионалне међуопштинске депоније или регионални центри за управљање отпадом. Регионална санитарна депонија за регију Добој би се требала налазити на локацији Карабеговац код Добоја. На овој депонији био би одлаган отпад поред општине Теслић и из општина Брод, Дервента, Модрича, Петрово, Вукосавље, Шамац и града Добој (укључујући новоосновану општину Станари) са подручја РС, те општина Добој - Исток, Добој - Југ, Грачаница, Маглај, Оџак, Усора и Тешањ са подручја ФБиХ. Ова санитарна депонија би функционисала као међуентитетска регионална санитарна депонија. Иначе, акционо подручје санитарне регијске депоније Добој у Измјенама и допунама Просторног плана РС до 2025. године обухвата и општине Доњи Жабар и Пелагићево.

Према планским рјешењима Стратегије и Измјена и допуна Просторног плана РС до 2025. године одређене врсте отпада би се, прије коначног одлагања, третирале у центрима за третман отпада. Третман индустријског отпада са подручја општине Теслић одвијао би се у регионалном центру на подручју града Бања Лука, док би се третирање медицинског отпада одвијало у регионалном центру Дервента.

Планирана мрежа регионалних центара за управљање различитим врстама отпада не искључује друге варијанте удруживања, што се може тачно утврдити споразумима између јединица локалне самоуправе. Све активности везане за регионално депоновање отпада са територије јединица локалне самоуправе биће дефинисане у оквиру регионалних и локалних планова управљања отпадом.

Планирана мрежа регионалних центара за управљање посебним врстама отпада не искључује друге варијанте удруживања, што се тачно може утврдити међуопштинским споразумима и доношењем других (регионалних) концепција управљања отпадом.

С обзиром да на подручју општине Теслић постоје дивља одлагалишта отпада, процес њиховог уклањања је потребно извршавати континуирано са осталим активностима из области заштите животне средине које ће помоћи спречавање настанка нових дивљих депонија чиме ће се истовремено смањити и ризици по људско здравље. У том погледу је веома важно санирање најзначајнијег општинског дивљег одлагалишта отпада – депоније Вис на граници насељених мјеста Витковци и Врела. Такође је потребно извршити санирање мање дивље депоније код моста преко ријеке Мале Усоре на подручју насељеног мјеста Горњи Ранковић.

Квалитетно сакупљање, транспортовање и депоновање отпада могуће је како уз побољшавање и осавремењивање опреме и механизације локалног комуналног предузећа, тако и уз уређење постојеће депоније која ће задовољавати минималне услове за депоније (Правилник о садржају плана прилагођавања за постојећа постројења и уређаје за дјелатности управљања отпадом и активностима које предузима надлежни орган, Службени гласник РС бр. 39/05) до коначног рјешења регионалне санитарне депоније за одлагање отпада. Након изградње регионалне санитарне депоније потребно је извршити санацију постојеће депоније "Лучинац". Ова локација би се у том случају могла искористити као претоварна станица. Систем управљања отпадом подразумијева и процес рециклаже (локације за одвојено прикупљање рециклабилног отпада, сортирање отпада по врсти и материјалу, кориштење отпада за добијање енергије и секундарних сировина) који се може уводити након доказа о одрживости система у смислу постојања тржишта за рециклирани материјал. Иначе, нацрт нове Стратегије за управљање отпадом у Републици Српској не предвиђа успостављање трансфер станице на подручју општине Теслић.

II ГРАФИЧКИ ДИО

А. КАРТЕ СТАЊА

Б. КАРТЕ ПЛАНИРАНОГ РЈЕШЕЊА